Léon Degrelle

Χίτλερ για 1000 χρόνια

ΝΕΑ ΓΕΝΕΑ

Β' ΕΚΔΟΣΗ

Τίτλος πρωτοτύπου:
Léon Degrelle Hitler pour mille ans (1969)

Léon Degrelle Χίτλερ για χίλια χρόνια
Μάρτιος 2018

Εκδόσεις Νέα Γενεά
info@neageneabooks.gr
neageneabooks.gr
6945951077

ISBN: 978-618-83579-5-2

Léon Degrelle

Χίτλερ για 1000 χρόνια

Μετάφραση από τα γαλλικά:
Μάριος Κουτσούκος

Κεφάλαιο 1

Η φίμωση των ηττημένων

Σε εμάς, τους επιζώντες του Ανατολικού Μετώπου του 1945, τους ξεσκισμένους από πληγές, τους ντυμένους με κουρέλια, βασανισμένους από τους πόνους, τί δικαιώματα απομένουν; Είμαστε νεκροί. Νεκροί με πόδια, με χέρια, με πνοή, μα νεκροί.

Το να πω κάτι δημοσίως ή να γράψω δέκα γραμμές, καθότι είχα πολεμήσει, με τ' όπλο στο χέρι, ενάντια στους Σοβιετικούς και πάνω απ' όλα καθότι υπήρξα ένας «φασίστας» αρχηγός, θεωρείται από την δημοκρατική πλευρά, πλέον, ως πρόκληση.

Σ' έναν παραβάτη του κοινού ποινικού δικαίου δίνεται η ευκαιρία ν' απολογηθεί. Σκότωσε τον πατέρα του; Τη μάνα του; Τραπεζικούς υπαλλήλους; Γείτονες; Διέπραξε κατ' εξακολούθηση κάποιο έγκλημα; Είκοσι διεθνείς εφημερίδες ανοίγουν τις στήλες τους για να γράψουν τα απομνημονεύματά του τα οποία θα εκδώσουν με βαρύγδουπους τίτλους τον απολογισμό των εγκλημάτων του, διανθισμένα με χιλιάδες πολύχρωμες λεπτομέρειες εάν πρόκειται για κάποιον σαν τον Σάισμαν ή έναν από τους δεκάδες μιμητές του. Οι κλινικές περιγραφές ενός κοινού δολοφόνου δικαιολογούν τιράζ εκατομμυρίων και κάνουν τον λεπτολόγο αναλυτή του που θα γράψει γι' αυτόν να γίνει

διάσημος, όπως ο Αμερικάνος Τρούμαν Καπότε.

Άλλοι διάσημοι φονιάδες, όπως οι Μπόνι και Κλάιντ, δοξάζονται σε κινηματογραφικές ταινίες και γίνονται κομμάτι της ίδιας της μόδας.

Όταν, όμως, πρόκειται για πολιτικούς κρατουμένους που έχουν καταδικαστεί, εκεί αλλάζει το πράγμα. Όλα εξαρτώνται απ' το χρώμα του κόμματός τους. Από αυτό καθορίζεται το αν θα δικαιωθούν στα μάτια της κοινής γνώμης ή αν θα καταβαραθρωθούν.

Ένας καμπεσίνος, δηλαδή ένας αγράμματος χωρικός που ανήκε στο Frente Popular (Λαϊκό Μέτωπο της Ισπανίας), που προσπάθησε να θερίσει τις γραμμές των Εθνικιστών και καμία αντίδραση δεν συνάντησε στις προσπάθειές του αυτές, κατάφερε, να εξιστορήσει με απόλυτη ελευθερία και ανοιχτό λόγο, στην Ισπανία μάλιστα και σε εφημερίδα της Μαδρίτης με κυκλοφορία εκατοντάδων εκατομμυρίων αντιτύπων, την αιματοβαμμένη περιπέτεια που έζησε στην Ισπανία της Αριστεράς. Αλλά αυτός, φυσικά, ήταν Αριστερός.

Ως εκ τούτου, είχε το δικαίωμα να μιλήσει, όπως άλλωστε όλοι οι Αριστεροί έχουν δικαίωμα στα πάντα. Όποια κι αν ήταν τα εγκλήματα στα οποία επιδόθηκαν τα Μαρξιστικά καθεστώτα, όπως οι μαζικές εκτελέσεις στις οποίες επιδόθηκαν, κανείς από τη Συντηρητική Δεξιά δεν τους κράτησε κακία γι' αυτά γιατί ενέμεναν, ηλιθιωδώς, ανοιχτοί στο διάλογο. Η Αριστερά, αντίθετα, πάντοτε κάλυπτε τους

μπράβους της.

Ο επαναστατικός προβοκάτορας, Ρεζίς Ντεμπρέ, μπορούσε να προσεγγίσει όποιο κοινό επιθυμούσε. Εκατό αστικές εφημερίδες ήταν πάντοτε έτοιμες να αναπαράξουν τηχηρά τις δηλώσεις του. Ο Πάπας και ο στρατηγός Ντε Γκωλ, έσπευδαν να τον υποστηρίξουν, ο μεν με την εξουσία της τιάρας του και ο δε με την εξουσία του κέπι[1] του.

Πώς γίνεται, στο σημείο αυτό, να μην τραβήξουμε μια παράλληλο με τον Ρομπέρ Μπραζιγιάκ, το μεγαλύτερο συγγραφέα της Γαλλίας κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου πολέμου; Παθιασμένος με τη χώρα του, στην οποία στ' αλήθεια αφιέρωσε το έργο του και τη ζωή του, τουφεκίστηκε δίχως έλεος στο Παρίσι, την 6η Φεβρουαρίου 1945, όταν ένας αξιωματικός που φορούσε ένα τέτοιο κέπι έδωσε το σύνθημα «πυρ!» στο εκτελεστικό απόσπασμα...

Από την άλλη, ο αναρχικός Εβραίος γεννημένος στη Γερμανία, ονόματι Κον-Μπεντίτ, ο οποίος είχε μεγάλη απήχηση παρά τη μέτρια μόρφωσή του, δεν βρέθηκε ποτέ από την αστυνομία των Παρισίων αν και ήταν έτοιμος να τινάξει τη Γαλλία στον αέρα, και μπόρεσε, στο βαθμό που ήθελε και δεδομένου ότι ήθελε, να εκδώσει τις φαντασιοπληξίες του, τόσο προκλητικές όσο και μέτριες, σε εκδότες καπιταλιστές, οι οποίοι τσέπωναν, γελώντας, τις επιταγές που αυτός τους έδινε για να καλύπτουν τα συγγραφικά του δικαιώματα!

1 *Γαλλικό στρατιωτικό καπέλο*

Οι Σοβιετικοί έστησαν την δικτατορία τους επάνω σε δεκαεξήμισι εκατομμύρια δολοφονηθέντων: και το να επικαλείται κανείς τους μάρτυρες αυτούς θεωρείται ακόμα και σήμερα απρέπεια.

Ο Χρουστσόφ, ένας κοινός κράχτης των πάγκων της κρεαταγοράς με τα χοιρινά, με μία άσχημη κρεατοελιά στη μύτη που έσταζε πύον, ντυμένος σαν ζητιάνος, έτρεχε θριαμβευτικά στην αγκαλιά της γιαγιάς τους, της Αμερικής, συνοδευόμενος από υπουργούς, εκατομμυριούχους, χορεύτριες γαλλικού καν-καν και τον ανθό της οικογένειας Κένεντι, πληρώνοντας επίσης, για το φινάλε, έναν αριθμό λογίων στις ζεστές συνεδρίες του ΟΗΕ με τα γεμάτα τους έδρανα.

Ο Κοσίγκιν έκλινε την στραβοπατημένη πατατοκεφάλα του, στους διθυράμβους και τα λουλούδια με τα οποία τον έραιναν οι Γάλλοι, οι οποίοι ήταν συγχυσμένοι από την επίκληση του Άουσβιτς αλλά είχαν ξεχάσει τους χιλιάδες Πολωνούς αξιωματικούς, τους συμμάχους τους του 1940, τους οποίους η Σοβιετική Ένωση εκτέλεσε μεθοδικά στο Κατύν[2].

Ο ίδιος ο Στάλιν, ο χειρότερος δολοφόνος του αιώνα μας, αυτός ο ανάλγητος τύραννος, συνολικά, κατέσφαξε στα πλαίσια των παρανοϊκών του κρίσεων το λαό του, τους συνεργάτες του, τους στρατιωτικούς του αρχηγούς, την οικογένειά του, κι έλαβε ένα υπέροχο χρυσό σπαθί από τον πλέον συντηρητικό βασιλιά του κόσμου, το βασιλιά της Αγγλίας, ο οποίος δεν συνειδητοποιούσε ότι η επιλογή ενός τέτοιου δώρου για έναν τέτοιο εγκληματία ήταν κάτι το μακάβριο μα και συνάμα αστείο!

2 *Στο δάσος Κατύν δολοφονήθηκαν από τους Σοβιετικούς 22.000 Πολωνοί αξιωματικοί και θάφτηκαν σε έναν ομαδικό τάφο. Το φοβερό έγκλημα πολέμου ανακαλύφτηκε από τους Γερμανούς κατά την διεξαγωγής της επιχείρησης «Barbarossa». Αρχές της δεκαετίας του '90 ο Γκορμπατσώφ παραδέχτηκε δημόσια πως το έγκλημα αυτό το διέπραξαν οι Ρώσοι και πριν λίγα χρόνια αποδέχτηκε την αλήθεια ο Βλάντιμιρ Πούτιν. Το φρικτό αυτό γεγονός έγινε ταινία από τον Αντρέι Βάιντα το 2007.*

Αλλά και εμείς, οι επιζώντες «φασίστες» του Β' Παγκοσμίου πολέμου, δοκιμάζουμε τα όρια της αυθάδειας κάθε φορά που τολμάμε ν' ανοίξουμε το στόμα μας και τότε χιλιάδες «Δημοκράτες» αρχίζουν ν' αλυχτούν φρενιασμένα, τρομοκρατώντας τους ίδιους μας τους φίλους, οι οποίοι, παρακαλώντας μας, μας φωνάζουν: Προσοχή! Προσοχή! Προσοχή σε τί;

Είναι, άραγε, το ιδεώδες των Σοβιετικών τόσο πολύ αξιοσέβαστο; Για ένα τέταρτο του αιώνα, η διεθνής κοινότητα παρακολούθησε χτυπητές περιπτώσεις όπου θα μπορούσε ν' αντιληφθεί την εγκληματική του φύση: την τραγωδία της Ουγγαρίας, που τσακίστηκε κάτω απ' τα σοβιετικά τανκς, το 1956, ως τιμωρία για το ότι τόλμησε ν' αναπτύξει όρεξη για ελευθερία· την Τσεχοσλοβακία, η οποία ισοπεδώθηκε και φιμώθηκε από εκατοντάδες χιλιάδες Κομμουνιστές εισβολείς το 1968, επειδή επέδειξε την κοινή λογική να θελήσει να χαλαρώσει κάπως τα δεσμά που η Μόσχα είχε περάσει γύρω απ' το λαιμό της, λες και ήταν Κινέζος κατάδικος.

Ο βαθύς αναστεναγμός των λαών που καταπίεζε η Σοβιετική Ένωση, από τον κόλπο της Φινλανδίας μέχρι τις όχθες της Μαύρης Θάλασσας, μας δείχνει ξεκάθαρα τι εφιαλτικές καταστάσεις θα γνώριζε η Ευρώπη εάν ο Στάλιν είχε κατορθώσει – και δίχως τον ηρωισμό των στρατιωτών του Ανατολικού Μετώπου θα το είχε πετύχει – το 1943 να προελάσει απ' τον κόλπο του Σέρμπουργκ ως τα στενά του Γιβραλτάρ.

Από την κόλαση του Στάλινγκραντ (το Νοέμβριο του 1942), μέχρι την κόλαση του Βερολίνου (τον Απρίλιο του 1945), κύλησαν εννιακόσιες μέρες, εννιακόσιες μέρες φρίκης, αγώνα κάθε φορά ολοένα και πιο απελπισμένου, μέσα σε ανείπωτες κακουχίες, με κόστος τη ζωή πολλών χιλιάδων νέων οι οποίοι τσακίστηκαν και συνεθλίβησαν ηθελημένα επειδή θέλησαν να περιορίσουν, παρά τις όποιες συνθήκες, την κόκκινη στρατιά που πέρασε το Βόλγα και κατευθυνόταν προς τη Δύση της Ευρώπης.

Το 1940, μεταξύ της εισβολής των Γερμανών στα Γαλλικά σύνορα κοντά στο Σεντάν και την άφιξη αυτών στη Βόρεια Θάλασσα, πέρασε ακριβώς μια βδομάδα. Εάν οι Ευρωπαίοι μαχητές του Ανατολικού Μετώπου, ανάμεσα στους οποίους βρίσκονταν μισό εκατομμύριο εθελοντές από είκοσι οκτώ μη Γερμανικές χώρες, είχαν κινηθεί με την ίδια ταχύτητα, εάν δεν είχαν κρατήσει την αντίσταση ενάντια σε κάθε βήμα της κόκκινης στρατιάς, το πολύ σε τρία χρόνια γεμάτα φρικαλέες μάχες, η απέραντη Σοβιετική λαίλαπα στις αρχές του 1944

θα είχε εξαπλωθεί στη Δύση, πριν ο στρατηγός Αϊζενχάουερ προλάβει να κατακτήσει το πρώτο εκατοστό γης στη Νορμανδία.

Εδώ κι ένα τέταρτο του αιώνα, όλες οι χώρες που οι Σοβιετικοί κατέκτησαν, η Εσθονία, η Λιθουανία, η Λετονία, η Πολωνία, η Ανατολική Γερμανία, η Τσεχοσλοβακία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία παραμένουν, αναπόφευκτα, κάτω από την κυριαρχία τους.

Αρκεί μονάχα κανείς να θυμηθεί το μοντέρνο φραγγέλιο που χτύπησε τη Βουδαπέστη ή την Πράγα, δηλαδή τα ρωσικά άρματα μάχης τα οποία πάτησαν κάτω απ' τις ερπύστριές τους τους αντιφρονούντες.

Απ' τον Ιούλιο του 1945, οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες τόσο αφελώς είχαν υποταχθεί στο Στάλιν, άρχισαν να χάνουν τις ψευδαισθήσεις τους.

«Σκοτώσαμε το λάθος γουρούνι», μουρμούριζε ο Τσώρτσιλ στον πρόεδρο Τρούμαν, στο Πότσδαμ, όταν οι δυό τους έβγαιναν από μια συνάντηση με το Στάλιν, τον αληθινό νικητή του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Μεταμέλεια καθυστερημένη και αξιοθρήνητη...

Αυτός ο οποίος πριν τους φαινόταν ως το «σωστό γουρούνι», τον οποίον και εγκατέστησαν σε δύο ηπείρους, έγρουζε από ικανοποίηση, με την ουρά του στο Βλαδιβοστόκ και τη μουσούδα του ν' αναδίδει καπνούς διακόσια χιλιόμετρα μόλις μακριά απ' τις γαλλικές κτήσεις.

Η μουσούδα αυτή είναι πάντα εκεί, εδώ

και εικοσιπέντε χρόνια, πιο απειλητική από πότε, σε τέτοιο σημείο που τίποτα δεν πρέπει να υπολογίσουμε για να το αντιμετωπίσουμε, έστω και με πλάγια χτυπήματα.

Την επομένη του τσακίσματος της Πράγας, το καλοκαίρι του 1968, οι Τζόνσον, Ντε Γκωλ και Κίσινγκερ, αναλώθηκαν μόνο σε πλατωνικές διαμαρτυρίες, σε παράπονα γεμάτα φόβο και συστολή. Με τον καιρό, κάτω απ' την κοιλιά του προαναφερθέντος γουρουνιού, πνίγηκε η μισή Ευρώπη.

Δεν αρκεί, άραγε, αυτό;

Είναι, μήπως, δίκαιο, είναι αξιοπρεπές, αυτοί οι οποίοι βλέπουν καθαρά την κάθε εποχή, αυτοί οι οποίοι θυσίασαν απ' το 1941 έως το 1945 τη νεότητά τους, τους γλυκείς δεσμούς του σπιτικού τους, τις δυνάμεις τους, τα ενδιαφέροντά τους για να σταθούν εμπόδιο στο ματωμένο διάβα των Σοβιετικών στρατιών, να συνεχίζουν να θεωρούνται παρίες, μέχρι το θάνατό τους και έπειτα, ακόμα, πέρα απ' αυτόν; Παρίες στους οποίους κλείνουν το στόμα ακόμα κι όταν προσπαθούν να πουν ένα «παρόλα αυτά»...

Παρόλα αυτά... είχαμε ζωές ευτυχισμένες, σπίτια όπου ζούσαμε καλά, παιδιά που λατρεύαμε, αγαθά τα οποία έδιναν άνεση στην ύπαρξή μας...

Παρόλα αυτά... είμασταν νέοι, είχαμε κορμιά γεμάτα ζωντάνια, κορμιά που αγαπούσαμε, αναπνέαμε με μια λαχτάρα θριαμβευτική το φρέσκο αέρα, την άνοιξη, τα λουλούδια, τη

ζωή...

Παρόλα αυτά... ήμασταν ταγμένοι σε μια κλίση, ταγμένοι σ' ένα ιδεώδες.

Παρόλα αυτά... μας έπρεπε να πετάξουμε τα είκοσί μας χρόνια, τα τριάντα μας χρόνια κι όλα μας τα όνειρα για χάρη φρικτών κακουχιών, ασταμάτητων αγωνιών, να νιώσουμε τα σώματά μας να κατατρώγονται από το κρύο, τη ζωντάνια μας να γίνεται κομμάτια από τις πληγές, τα κόκαλά μας να σπάνε στις μάχες σώμα με σώμα.

Είδαμε τους συντρόφους μας να πνίγονται αγωνιωδώς με το ίδιο τους το αίμα στη λάσπη ή μέσα στα χιόνια.

Βγήκαμε ζωντανοί, για καλό ή για κακό, από αυτά τα σφαγεία, καταρρακωμένοι από τους τόμους, από τον πόνο και από τα βάσανα.

Ένα τέταρτο του αιώνα πιο μετά, καθότι οι αγαπημένοι μας γονείς πέθαναν στα μπουντρούμια όπου τους δολοφόνησαν, και εμείς οι ίδιοι βρεθήκαμε στις μακρινές μας εξορίες, με το κουράγιο για μαξιλάρι μας, οι «Δημοκρατίες», γεμάτες μίσος και αποστροφή συνεχίζουν να μας διώκουν με άσβεστο μίσος.

Ήδη, στη Μπρέντα, όπως μπορούμε να δούμε και στον αξέχαστο πίνακα του Βελάθκεθ, στο μουσείο του Πράντο, στη Μαδρίτη, ο νικητής προσφέρει τα ανοιχτά του χέρια, τη συμπόνια του και την αγάπη του στο νικημένο. Κίνηση ανθρωπιάς! Το να είσαι ηττημένος, τί δυστυχία είναι από μόνο του! Το να δεις να καταρρέουν τα σχέδιά σου και οι προσπάθειές

σου, το να απομείνεις εκεί, με τα χέρια απλωμένα εμπρός σ' ένα μέλλον που εξαφανίστηκε διά παντός, για το οποίο πάντα θα βλέπουμε ένα κενό πλαίσιο και με το κενό αυτό αντιμέτωποι θα αφήσουμε την τελευταία μας πνοή!

Τί τιμωρία, λες και ήμασταν ένοχοι!

Τί δυστυχία άδικη, αν και δεν ονειρευτήκαμε παρά μόνο αγνούς θριάμβους!

Λοιπόν, καταλαβαίνουμε ότι σε καιρούς λιγότερο αγρίους, ο νικητής επέλαυνε, αδελφικός προς τον ηττημένο, αρκούμενος στον απέραντο μυστικό πόνο αυτού του οποίου, αν και του είχε χαρίσει τη ζωή, του είχε πάρει όλα όσα έδιναν σε αυτή νόημα και αξία...

Τί σημασία έχει πια η ζωή για έναν ζωγράφο του οποίου του έχεις βγάλει τα μάτια; Για έναν γλύπτη που του έχεις ξεριζώσει τα χέρια;

Τί νόημα έχει για έναν άνθρωπο της πολιτικής που του έχεις κόψει το πεπρωμένο του που έφερε μέσα του με πίστη φλογερή, ο οποίος είχε τη θέληση και τη δύναμη να το εκφράσει αυτό με πράξεις και να δώσει τη ζωή του για το λαό του;

Πια ποτέ δεν θα το πραγματοποιήσει, ποτέ πια δεν θα το δημιουργήσει... Γι' αυτόν, απαραίτητο είναι να σταματήσει.

Είναι «απαραίτητο», μέσα στη μεγάλη τραγωδία του Β' Παγκοσμίου πολέμου, αλλά τί είναι για εμάς;

Πώς γεννήθηκαν οι «φασισμοί», οι οποίοι ήταν τόσο απαραίτητοι για τη ζωή μας; Πώς εξελίχθηκαν; Πώς βούλιαξαν;

Και, πάνω απ' όλα, εδώ και είκοσι πέντε χρόνια, σε όλη αυτή την πελώρια υπόθεση, τί λογαριασμό πρέπει να πληρώσουμε;

Κεφάλαιο 2

Όταν η Ευρώπη ήταν φασιστική

Σ' ένα νεαρό παιδί της σημερινής εποχής, η λεγόμενη «φασιστική» Ευρώπη μοιάζει ως ένας κόσμος μακρινός, συγκεχυμένος. Αυτός ο κόσμος είναι πια κατεστραμμένος. Γιατί δεν υπάρχει πια κανείς για τον υπερασπιστεί.

Αυτοί οι οποίοι τον τίναξαν στον αέρα έμειναν μόνοι τους στο προσκήνιο μετά το 1945. Έτσι, λοιπόν, ερμήνευσαν κατά το δοκούν τις πράξεις και τις προθέσεις του Φασισμού, όπως τους βόλευε.

Είκοσι πέντε χρόνια μετά, στη Ρωσία, η συζήτηση για την «φασιστική» Ευρώπη συνεχίζεται, αναζητώντας αν υπάρχει κάποιο από τα έργα του Μουσολίνι το οποίο να είναι έστω και κατά το ήμισυ ορθό. Αλλά για τον Χίτλερ δεν υπάρχει ακόμα ούτε ένα αντικειμενικό βιβλίο.

Εκατοντάδες έργα έχουν αφοσιωθεί σ' αυτόν, ολότελα αταίριαστα ή υποκινούμενα από μια εγγενή απέχθεια προς το πρόσωπό του.

Όμως ο κόσμος περιμένει πάντα ένα έργο ισορροπημένο, το οποίο θα εδραιώσει το απόσταγμα του βίου του κυριότερου πολιτικού προσώπου του πρώτου μισού του 20ού αιώνα.

Η περίπτωση του Χίτλερ δεν είναι μια μεμονωμένη περίπτωση. Η ιστορία, εάν έτσι μπορούμε να την αποκαλέσουμε, γράφτηκε μετά το 1945 με μια ιδιαίτερη έννοια.

Ο μισός πλανήτης, που κυριαρχείται από την Σοβιετική Ένωση και από την Κόκκινη Κίνα, δεν μπορεί να διανοηθεί ότι θα δοθεί ο λόγος σ' έναν συγγραφέα ο οποίος δεν θα ήταν κομφορμιστής ή παραχαράκτης.

Στην Ανατολική Ευρώπη, εκεί όπου ο φανατισμός είναι πιο συγκεκαλυμένος, δεν είναι παρά πιο υποκριτικά τα πράγματα. Ποτέ μια μεγάλη γαλλική εφημερίδα, ή αγγλική, ή αμερικάνικη δεν θα εκδώσει ένα έργο το οποίο θα σκιαγραφεί κάτι που θα μπορούσε να είναι ενδιαφέρον για το εν λόγω θέμα, ειδικά προερχόμενο από έναν δημιουργό εύγλωττο και εχέφρονα, με θέμα τον Φασισμό ή τον Εθνικοσοσιαλισμό.

Η ιδέα και μόνο μιας τέτοιας έκδοσης φαντάζει παράλογη. Αμέσως θα έσπευδε κανείς να κραυγάσει: «ιεροσυλία!»

Σ' έναν τομέα μόνο δόθηκε υπερβολική φροντίδα: εκδόθηκαν, εν τω μέσω γιγαντιαίων αντιδράσεων, εκατό ρεπορτάζ, συχνά υπερβολικά, ενίοτε χονδροειδώς ψευδόμενα, με θέμα τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τους φούρνους των κρεματόριων, τα μοναδικά στοιχεία άλλωστε που εξετάζονται ανάμεσα στο αχανές δημιούργημα που δόμησε μέσα σε δέκα χρόνια το καθεστώς του Χίτλερ.

Μέχρι τη συντέλεια των αιώνων θα συνεχίσουμε να επικαλούμαστε το θάνατο των Εβραίων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Χίτλερ, δαιμονοποιώντας τον στα έντρομα μάτια εκατομμυρίων αναγνωστών, οι οποίοι δεν θα γνω-

ρίζουν καλά ούτε ιστορία ούτε θα έχουν ικανότητα να κάνουν απλά μαθηματικά.

Αναμένουμε επίσης ένα σοβαρό έργο με θέμα το *τί έγινε στ' αλήθεια*, με αριθμούς οι οποίοι επιβεβαιώνονται μεθοδικά και μπορούν να συνοψιστούν σε μεγέθη. Ένα έργο αντικειμενικό, όχι ένα έργο προπαγάνδας. Όχι πράγματα τα οποία λέει κάποιος ομιλώντας για πράγματα που δεν είδε. Και σίγουρα όχι ένα έργο με «ομολογίες» γεμάτες λάθη και ανοησίες, καθ' υπαγόρευση των βασανιστών δεσμοφυλάκων, όπως μια επιτροπή της Αμερικανικής Συγκλήτου αναγνώρισε, χρησιμοποιώντας ομολογίες κατηγορούμενων Γερμανών, οι οποίοι έπαιζαν το κεφάλι τους κορώνα γράμματα και ήταν έτοιμοι να υπογράψουν το οτιδήποτε για να γλιτώσουν την κρεμάλα.

Αυτός ο αχταρμάς, ο οποίος είναι ιστορικά απαράδεκτος, έχει αναμφίβολα απήχηση στα συναισθήματα των μεγάλων λαϊκών μαζών. Αλλά δεν είναι παρά μόνο η καρικατούρα ενός σοβαρότατου προβλήματος και το πρόβλημα αυτό είναι τόσο παλιό όσο και ο άνθρωπος ο ίδιος.

Η μελέτη αυτή, λοιπόν, αναμένεται ακόμα να γραφτεί. Ύστερα, βέβαια, κανένας εκδότης δεν θα θέλει να την εκδώσει! Η μελέτη η οποία θα εκθέτει τα ακριβή γεγονότα σύμφωνα με μια επιστημονική μέθοδο και θα τα επανατοποθετεί στο πολιτικό τους πλαίσιο, θα τα εισάγει με ειλικρίνεια μέσα σ' ένα σύνολο εναρμονισμένο με την ιστορική πραγματικότητα, και θα

τα καθιστά αδιαμφισβήτητα όπως το εμπόριο των νέγρων, που έγινε τον 17ο και τον 18ο αιώνα από τη Γαλλία και την Αγγλία, και κόστισε τη ζωή σε τρία εκατομμύρια θύματα Αφρικανούς οι οποίοι υπέκυψαν κάτω από τις άθλιες συνθήκες που επικρατούσαν κατά τη μεταφορά τους· τη γενοκτονία των Ερυθρόδερμων, χάριν απληστίας, οι οποίοι κυνηγήθηκαν μέχρι θανάτου στη γη των σημερινών Ηνωμένων Πολιτειών· τα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Νοτίου Αφρικής όπου οι Μπόερς, οι οποίοι είχαν δεχθεί εισβολή, στοιβάζονταν από τους Άγγλους σαν τα ζώα, κάτω απ' τη ματιά του Τσώρτσιλ που συναινούσε· οι εκτελέσεις των Σιπόι στις Ινδίες, από τους ίδιους υπηρέτες της Αυτού Μεγαλειότητος· η σφαγή από τους Τούρκους περισσότερων από ένα εκατομμύριο Αρμενίων· η εξόντωση πάνω από δεκαέξι εκατομμύρια μη Κομμουνιστών στη Σοβιετική Ένωση· η αποτέφρωση από τους Συμμάχους, το 1945, εκατοντάδων γυναικόπαιδων, σε δύο από τα πιο γιγάντια κρεματόρια της ιστορίας - τη Δρέσδη[3] και τη Χιροσίμα[4]· η σειρά από σφαγές του

3 *Με βόμβες φωσφόρου από τις 13 έως τις 15 Φεβρουαρίου του 1945 οι Σύμμαχοι βομβάρδισαν τον άμαχο πληθυσμό της Δρέσδης, μιας πόλης κόσμημα του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Κανένα εργοστάσιο πολεμικού εξοπλισμού δεν υπήρχε στην Δρέσδη, δεν υπήρχε καμιά πολεμική αφορμή ή στρατηγική για αυτό το φρικτό έγκλημα πολέμου που μετρά πάνω από 135.000 απανθρακωμένους νεκρούς.*

4 *Στις 6 και 9 Αυγούστου του 1945 με προσωπική απόφαση του Χάρι Τρούμαν βομβαρδίστηκαν οι δυο ιαπωνικές πόλεις, Χιροσίμα και Ναγκασάκι. Πρόκειται για ένα επίσης φρικιαστικό έγκλημα των Συμμάχων που κόστισε τη ζωή*

άμαχου πληθυσμού η οποία ακολουθήθηκε και διαπράχθηκε απ' το 1945: στο Κονγκό, στο Βιετνάμ, στην Ινδονησία, στη Μπιάφρα.

Πιστέψτε με, θα περιμένουμε πολύ καιρό ακόμη μέχρι μια τέτοια μελέτη, αντικειμενική και με εύρος διεθνές να θίξει αυτά τα προβλήματα και τους ευθυνόμενους γι' αυτά με τρόπο αμερόληπτο.

Αλλά και σε θέματα πολύ λιγότερο φλέγοντα όλη τους η ιστορική ανάλυση παραμένει, ακόμα και τώρα, σχεδόν αδύνατη, εάν έχουν την ατυχία να εμπίπτουν από πολιτικής άποψης στην «κακή πλευρά».

Δεν μου είναι ευχάριστο να μιλάω για τον εαυτό μου. Αλλά, τελικά, απ' όλους τους λεγόμενους «φασίστες» αρχηγούς οι οποίοι έλαβαν μέρος στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, είμαι ο μόνος επιζών. Το Μουσολίνι τον δολοφόνησαν κι έπειτα τον κρέμασαν. Ο Χίτλερ άρπαξε μια σφαίρα στο κεφάλι και ύστερα κάηκε. Ο Μάσερτ, ο Ολλανδός αρχηγός και ο Κουίσλιγκ, ο Νορβηγός αρχηγός, τουφεκίστηκαν. Ο Πιέρ Λαβάλ, αφού πέρασε από μια παρωδία δίκης, δηλητηριάστηκε μέσα σε μια γαλλική φυλακή. Γλύτωσε μεν από την ύστατη ποινή, αλλά δέκα λεπτά αργότερα έπεσε κάτω, σχεδόν παράλυτος. Ο στρατηγός Βλασώφ, ο αρχηγός των

άμαχων ανθρώπων και αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Ο Χίτλερ είχε πει στον Όττο Σκορτσένυ πως δεν θα ήθελε να χρησιμοποιήσει ένα τέτοιο όπλο διότι θα σήμαινε το τέλος του πλανήτη μας. Οι συνέπειες αυτού του βομβαρδισμού για πολλά χρόνια επηρέασαν τη ζωή του ιαπωνικού λαού. Οι νεκροί ξεπερνούν τις 200.000.

αντί-Σοβιετικών Ρώσων, που παραδόθηκε στο Στάλιν απ' τον Αϊζενχάουερ, κρεμάστηκε σ' ένα ικρίωμα στην πλατεία της Μόσχας.

Ακόμα και στην εξορία, οι τελευταίοι δραπέτες κυνηγήθηκαν αγρίως: τον πρωθυπουργό της Κροατίας, Άντον Πάβλεβιτς, τον γέμισαν σφαίρες στην Αργεντινή. Εγώ ο ίδιος, κυνηγημένος από παντού, κατόρθωσα να γλιτώσω από χιλιάδες απόπειρες να με βγάλουν απ' τη μέση είτε μέσω δολοφονίας είτε μέσω απαγωγής.

Παρόλα αυτά, δεν κατάφεραν να με βγάλουν από τη μέση ως τώρα. Ζω. Υπάρχω. Και αυτό πάει να πει ότι μπορώ ακόμα να είμαι σε θέση να δίνω μια ιστορική μαρτυρία η οποία παρουσιάζει, από ιστορικής άποψης, ένα συγκεκριμένο ενδιαφέρον. Γνώρισα τον Χίτλερ από πολύ κοντά, γνωρίζω τί άτομο αληθινά ήταν, τί σκεφτόταν, τί ήθελε, τί ετοίμαζε, ποια ήταν τα πάθη του, οι συναισθηματικές του διακυμάνσεις, οι προτιμήσεις του, τα όνειρά του. Γνώρισα, με τον ίδιο τρόπο, το Μουσολίνι, ο οποίος ήταν τόσο διαφορετικός με την διαχυτικότητα του Λατίνου που τον διέκρινε, τον σαρκασμό του, τις εξάρσεις του, τις αδυναμίες του, την ορμή του, ένα άτομο εξαιρετικά ενδιαφέρον.

Εάν υπάρχουν ακόμα αντικειμενικοί ιστορικοί, θα μπορούσα να είμαι για τα αρχεία τους ένας μάρτυρας αρκετά πολύτιμος. Ποιος, ανάμεσα στους επιζώντες του 1945, γνώρισε το Χίτλερ ή το Μουσολίνι πιο στενά απ' ότι εγώ; Ποιος θα μπορούσε, με περισσότερη ακρίβεια απ' ότι εγώ, να εξηγήσει τί είδους άνθρωποι

ήταν, καθαρά και ξάστερα; Ως εκ τούτου, δεν μου δίδεται το δικαίωμα να τα κρατήσω όλα αυτά για τον εαυτό μου.

Ακόμα και στην ίδια μου τη χώρα. Το να εκδώσω, εικοσιπέντε χρόνια μετά τα γεγονότα, στο Βέλγιο ένα έργο σχετικά με την δημόσια δράση μου, παραμένει ακόμα κάτι το απλούστατα αδιανόητο.

Πριν τον πόλεμο ήμουν ο αρχηγός της Αντίστασης σ' αυτή τη χώρα, ο αρχηγός του Φιλοβασιλικού Κινήματος, ενός νόμιμου κινήματος, το οποίο κινείτο στα πλαίσια της παγκόσμιας διαμαρτυρίας, και αποτελείτο από πολιτικά σύνολα και μετρούσε εκατοντάδες χιλιάδες ψηφοφόρους.

Διοίκησα, κατά τα τέσσερα χρόνια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, τους Βέλγους εθελοντές του Ανατολικού μετώπου, δεκαπέντε φορές πιο πολλοί από τους συμπατριώτες τους που πολεμούσαν στο πλευρό των Άγγλων. Ο ηρωισμός των στρατιωτών μου είναι αδιαμφισβήτητος. Χιλιάδες ανάμεσά τους έδωσαν τη ζωή τους για την Ευρώπη, σίγουρα, αλλά πρωτίστως και κυρίως για να κερδίσουν το χαίρε από την ίδια τους την πατρίδα και να προετοιμάσουν την ανάστασή της.

Εντούτοις, καμία πιθανότητα δεν δίδεται σ' εμάς να εξηγήσουμε στους ανθρώπους του λαού μας ποια ήταν η πολιτική δράση του REX πριν το 1941 και η στρατιωτική του δράση μετά το 1941. Ένας νόμος μου απαγορεύει επίσημα το να εκδώσω έστω και μια γραμμή από αυτά

στο Βέλγιο. Απαγορεύει την έκδοση, την διακίνηση και τη μεταφορά παντός κειμένου που θα μπορούσα να γράφω επάνω σ' αυτά τα θέματα! Δημοκρατία; Διάλογος; Εδώ και εικοσιπέντε χρόνια οι Βέλγοι δεν ακούνε παρά τον χτύπο ενός καλοκουρδισμένου ρολογιού ενώ όταν πρόκειται για το άλλο το ρολόι, το δικό μου, το βελγικό κράτος στρέφει επάνω του όλα του τα κανόνια.

Αλλού όμως δεν είναι καλύτερα. Στη Γαλλία, το βιβλίο μου «Η εκστρατεία της Ρωσίας» (La Campagne de Russie) μετά βίας εμφανίστηκε και αμέσως απαγορεύτηκε.

Επίσης πολύ πρόσφατα, το ίδιο έγινε για το έργο μου «Οι διάπυρες καρδιές» (Les Ames qui brulent). Αυτό το βιβλίο είναι καθαρά πνευματικό. Παρόλα αυτά τέθηκε επίσημα εκτός κυκλοφορίας στη Γαλλία και αυτό συνέβη είκοσι χρόνια αφότου η πολιτική μου καριέρα είχε παύσει!

Δεν είναι λοιπόν οι ιδέες των «αφορισμένων» οι οποίες βρίσκονται στη μαύρη λίστα της Ιεράς Εξετάσης της Δημοκρατίας αλλά το ίδιο τους το όνομα το οποίο επιφέρει κυρώσεις.

Στη Γερμανία, πάλι τα ίδια έγιναν. Ο εκδότης του βιβλίου μου «Η ξεχασμένη λεγεώνα» (Die verlorene Legion) έγινε, αμέσως μετά την έκδοση αυτού του βιβλίου, στόχος τέτοιων επιθέσεων που ο ίδιος καταστράφηκε, μόλις μερικές μέρες αφότου είχε αποστείλει χιλιάδες βιβλία τα οποία θα διανέμονταν σε βιβλιοθήκες.

Το ρεκόρ αυτό το ξεπέρασε μονάχα η Ελβε-

τία, όπου όχι μόνο η αστυνομία κατάσχεσε χιλιάδες αντίτυπα του βιβλίου μου «Ο όχλος του 1940» (La Cohue de 1940), δύο μέρες μετά την εμφάνισή του αλλά και γκρέμισε το τυπογραφείο και έλιωσε τα τυπογραφικά στοιχεία της έκδοσης ώστε να καταστήσει την οποιαδήποτε επανέκδοση του έργου πρακτικά αδύνατη.

Και παρόλα αυτά, ο εκδότης ήταν Ελβετός! Το τυπογραφείο ήταν ελβετικό! Κι αν κάποια άτομα θεωρούσαν ότι υβρίζονται στο κείμενο, θα τους ήταν εύκολο να κινηθούν νομικά εναντίον του εκδότη μου ή εμού. Φυσικά και δεν ρίσκαραν να κάνουν τίποτα τέτοιο.

Τις ίδιες δυσκολίες αντιμετώπισα και στον προφορικό μου λόγο όπως και στον γραπτό μου λόγο. Έκανα αίτηση στις αρμόδιες βελγικές αρχές να με αφήσουν να εξηγήσω μπροστά στον λαό της χώρας μου στο Παλέ ντε Σπορ των Βρυξελλών ή να δεχθούν (τίποτα περισσότερο) απ' το να κατέβω ως υποψήφιος στις βουλευτικές εκλογές. Ο κυρίαρχος λαός όμως έπρεπε να παραμείνει μπλοκαρισμένος. Μπορούμε να λεγόμαστε, λοιπόν, δημοκράτες; Ο υπουργός Δικαιοσύνης απάντησε ο ίδιος ότι θα με απέλαυναν illico presto, άμεσα και δίχως καθυστέρηση, εάν κατέβαινα στις Βρυξέλες! Για να είναι απόλυτα σίγουρος ότι δεν θα ξαναεμφανιζόμουν, έφτιαξαν έναν ειδικό νόμο, που τον ονόμασαν Ντεγκρελικό Νόμο (Lex Degreliana) ο οποίος επεξέτεινε σε δέκα χρόνια την παράταση του χρονικού ορίου αυτής της απαγόρευσης! Λοιπόν, πώς θα μπορούσαν τα πλήθη να

μάθουν για τα γεγονότα, τις προθέσεις και να σχηματίσουν άποψη για αυτά; Και πώς, μέσα σ' ένα τέτοιο χάος, ένας νέος θα μπορούσε να ξεχωρίσει το αληθινό απ' το λάθος, καθότι η Ευρώπη πριν από το 1940 δεν ήταν ιδεολογικά ομοιογενής; Κάθε χώρα, αντιθέτως, είχε τα ιδιαίτερά της χαρακτηριστικά. Και ο κάθε «φασισμός» είχε τον δικό του προσανατολισμό.

Ο ιταλικός φασισμός, για παράδειγμα, ήταν πολύ ξεχωριστός απ' τον Εθνικοσοσιαλισμό της Γερμανίας. Από κοινωνικής άποψης, οι γερμανικές θέσεις ήταν πιο τολμηρές. Αντίθετα, ο ιταλικός φασισμός δεν ήταν αντισημιτικός στον πυρήνα του. Είχε μια τάση πιο πολύ χριστιανική και περισσότερο συντηρητική. Ο Χίτλερ ρευστοποίησε τα τελευταία απομεινάρια της αυτοκρατορίας των Χοεντσόλερν ενώ ο Μουσολίνι, ακόμη κι αν δίσταζε, συνέχισε ν' ακολουθεί το λάβαρο μιας υψηλής αρχής, απλώνοντας την επιρροή του κάτω απ' τη σκιά του βασιλιά Βιτόριο Εμανουέλε.

Ο φασισμός θα μπορούσε κάλλιστα να είναι ενάντια στον Χίτλερ όσο και να είναι υπέρ του. Ο Μουσολίνι ήταν, πρωτίστως και κυρίως, εθνικιστής. Μετά το θάνατο του καγκελάριου της Αυστρίας Ντόλφους, το 1934, έστειλε πολλές μεραρχίες στα σύνορα του Ράιχ. Βαθιά μέσα του, δεν αγαπούσε τον Χίτλερ. Δεν τον εμπιστευόταν. *«Προσοχή! Και προπάντων να προσέχετε τον Ρίμπεντροπ!»* Μου είχε επαναλάβει τουλάχιστον είκοσι φορές.

Ο άξονας Ρώμης-Βερολίνου φτιάχτηκε, πάνω

απ' όλα, από τα λάθη και τις προκλήσεις της πίεσης των πλέον αμφιβόλου προελεύσεως έκπτωτων αλλά φιλόδοξων πολιτικών, όπως ο Πωλ Μπονκούρ, αυτός ο ξεμαλλιασμένος τζουτζέ των Παρισίων, ο άνευρος Δον Ζουάν που φλέρταρε στη Γενεύη, ο Άντονι Ήντεν, ή αυτός ο λούστρος απ' το Λονδίνο, ο Τσώρτσιλ. Αυτόν τον γνώρισα στις Κοινοτικές Συνάξεις εκείνης της εποχής. Όλοι τον συζητούσαν και τον απαξίωναν. Ήταν πικρόχολος όταν είχε στεγνό στομάχι (κάτι το οποίο βέβαια ήταν φοβερά σπάνιο), με τα δόντια του γυρισμένα μέσα στα χοντρά μάγουλα μπουλντόγκ, και μετά βίας του έδινε κανείς σημασία. Μονάχα ένας πόλεμος μπορούσε να του προσφέρει μια τελευταία ευκαιρία για να αναρριχηθεί στην εξουσία. Έπεσε μονός-διπλός, λοιπόν, σ' αυτή την ευκαιρία.

Ο Μουσολίνι, μέχρι τη δολοφονία του, την πρώτη Απριλίου του 1945, έμεινε, στο βάθος της καρδιά του, αντιγερμανός και αντιχιτλερικός, παρά τις όποιες επιδείξεις εμπιστοσύνης που προσκόμιζε. Με τα μαύρα του μάτια να λάμπουν σαν γυάλινοι βόλοι, με το κεφάλι του τόσο λείο όσο το μάρμαρο στο εσωτερικό ενός βαπτιστηρίου, με το ανοιχτό του βάδισμα που θύμιζε αρχηγό μπάντας, ήταν γεννημένος για να προβάλει την ανωτερότητά του. Στ' αλήθεια, ο Μουσολίνι θύμωνε να βλέπει τον Χίτλερ να έχει στην κατοχή του ένα καλύτερο ανθρώπινο δυναμικό, τον γερμανικό λαό, πειθαρχημένο όπως ήταν, που δεν απαιτούσε πολλές εξηγήσεις, ενώ ο ίδιος είχε στη διάθεσή του τον ιταλικό λαό,

ένα λαό γοητευτικό αλλά συνηθισμένο να ασκεί μονίμως κριτική, άπιστο εκ φύσεως, και με μια παρορμητική τάση να κεντρίζεται απ' τα ερεθίσματα της στιγμής. Σε αυτή του την κακή διάθεση προστίθετο κι ένα περίεργο σύμπλεγμα κατωτερότητας, το οποίο επιδεινωνόταν όταν έβλεπε τις νίκες του Χίτλερ, ο οποίος, μέχρι το τέλος του 1943, πάντοτε κέρδιζε, παρά τα ακραία ρίσκα που έπαιρνε. Ο Μουσολίνι, από την άλλη, ως ένας εξαιρετικός πρωθυπουργός, δεν είχε τόσο κλίση στο να διεξάγει πόλεμο όσο στο είναι ένας παραδοσιακός τοποτηρητής της ειρήνης.

Εν συντομία, ως άνθρωποι, ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι, ήταν διαφορετικοί.

Ο γερμανικός και ο ιταλικός λαός, ήταν διαφορετικοί.

Ως ιδεολογίες, ο φασισμός και ο Εθνικοσοσιαλισμός, ήταν διαφορετικές.

Δεν έλειπαν όμως και τα σημεία συνάντησής τους στο ιδεολογικό τερέν, όπως επίσης και σε επίπεδο δράσεων, αλλά οι αντιθέσεις συνέχιζαν να υπάρχουν, όπως απέδειξε η δημιουργία του άξονα Βερολίνου-Ρώμης από την αρχή κιόλας. Η ήττα, η οποία έπληξε την Ιταλία βαθιά μέσα στο είναι της, στην περηφάνεια της, μεγέθυνε και ενίσχυσε τις αντιθέσεις αυτές.

Τα δύο κυρίαρχα «φασιστικά» κινήματα της Ευρώπης, τα οποία ήρθαν στην εξουσία στη Ρώμη και στο Βερολίνο και διέτρεχαν την ήπειρο απ' το Στετίν ως το Παλέρμο, εμφανίζονταν τόσο ετερογενή το ένα από το άλλο ώστε να

φτάνουν στο σημείο να θεωρούνται διαφορετικοί «φασισμοί» που προέκυψαν στην Ευρώπη, όσο κι εκείνοι που προέκυψαν στην Ολλανδία ή στην Πορτογαλία, στη Ρουμανία, στη Νορβηγία ή αλλού!

Ο ρουμάνικος «φασισμός» ήταν κατ' ουσίαν σχεδόν μυστικισμός. Ο αρχηγός του, ο Κοντρεάνου, εμφανιζόταν έφιππος και ντυμένος στα λευκά στις μεγάλες συναθροίσεις του ρουμάνικού λαού. Η εμφάνισή του έμοιαζε σχεδόν υπερφυσική. Γι' αυτό τον λόγο τον αποκαλούσαν «Ο αρχάγγελος». Η ένοπλη και μάχιμη ελίτ του έφερε το όνομα «Η σιδηρά φρουρά». Το όνομα αυτό ήταν σκληρό όπως σκληρές ήταν οι συνθήκες υπό τις οποίες μαχόταν και οι μέθοδοι δράσης της. Τα φτερά του Αρχαγγέλου ήταν, το δίχως άλλο, μπαρουτοκαπνισμένα.

Αντίθετα, ο «φασισμός» της Πορτογαλίας ήταν πιο ελευθερωμένος από πάθη, όπως ήταν και ο ιδεολογικός του πατέρας, ο καθηγητής Σαλαζάρ, ένας εγκεφαλικός άνθρωπος, ο οποίος δεν έπινε, δεν κάπνιζε και ζούσε σ' ένα μοναστηριακό κελί, ντυνόταν σαν ιερέας και καθόριζε τα σημεία του δόγματός του και τα βήματα της δράσης του με την ίδια ψυχρότητα που θα σχολίαζε η εφημερίδα «Πανδέκτες» (Pandectes).

Στη Νορβηγία, πάλι, ήταν κάτι το διαφορετικό. Ο Κουίσλιγκ είχε όλη την ευθυμία ενός νεκροθάφτη. Μπορώ ακόμα ν' ανακαλέσω στη μνήμη μου την κατηφή φιγούρα του, το θρηνητικό, σκοτεινό του βλέμμα όταν, ως πρωθυπουργός, με δέχτηκε στο παλάτι του στο Όσλο, με όλη την επισημότητα που μπορούσε να παρέχει μια βασιλική αυλή όπου οι μπρούτζινες διακοσμήσεις είχαν γίνει πράσινες σαν παραβρασμένα λάχανα και οι ψηλές και περήφανες προσόψεις της ήταν καλυμμένες με κουτσουλιές πουλιών. Ο Κουίσλιγκ, παρά την φήμη του ως αρχηγός αξιόπιστος, δυσαρεστημένος με το να κατέχει θέση εξουσίας, ήταν τόσο υπέρμαχος του μιλιταρισμού στον ίδιο βαθμό που ο Σαλαζάρ τον απέρριπτε. Βασιζόταν στις πολιτοφυλακές των οποίων οι μπότες ήταν πιο αστραφτερές απ' το δόγμα του.

Όμως ακόμα και η Αγγλία είχε «φασίστες», αυτούς του Όσβαλντ Μόσλι. Ενάντια στους «φασίστες» προλετάριους του Γ' Ράιχ, οι Άγγλοι φασίστες ήταν, στην πλειοψηφία τους, φασίστες-αριστοκράτες. Οι συγκεντρώσεις τους μάζευαν χιλιάδες μέλη της καλής κοινωνίας τα οποία έρχονταν για να δούνε με περιέργεια τί ήταν αυτό το μακρινό και μυθώδες φαινόμενο που λεγόταν εργατική τάξη (αν και υπήρχε ένας κάποιος αριθμός εργατών στις τάξεις του Μόσλι). Οι χώροι συγκέντρωσής τους ήταν στολισμένοι με πολλά έντονα χρώματα, ντελικάτα κίτρινα που έμοιαζαν με μεταξωτά φορέματα. Τόσο οι συμμετέχοντες όσο και τα θέματά τους πάλλονταν με μια νότα γοητείας. Πολύ συναρπαστικός και καλαίσθητος, αυτός ο φασισμός! Ειδικά σε μια χώρα όπου τα λεπτά χέρια των γυναικών ήταν τόσο συχνά απασχολημένα στην καλλιέργεια του λυκίσκου!

Ο Μόσλι με είχε καλέσει να δειπνήσουμε σε ένα παροπλισμένο θέατρο, στις όχθες του Τάμεση, εκεί όπου δεχόταν τους καλεσμένους του σ' ένα τραπέζι από άσπρο ξύλο. Εκ πρώτης όψεως, ο χώρος έμοιαζε λιτός λες κι ανήκε σε Καπουτσίνους μοναχούς. Σύντομα, όμως, εμφανίζονταν εξαίσιοι υπηρέτες και τα σκεύη μέσα στα οποία μας σέρβιραν ήταν χρυσά!

Δίπλα στον προλετάριο Χίτλερ, στον θεατρικό Μουσολίνι, στον ακαδημαϊκό Σαλαζάρ, ο Μόσλι ήταν ο υπέρμαχος ενός μάλλον φανταστικού φασισμού, ο οποίος, όσο εξωπραγματικό κι αν ακούγεται αυτό, ήταν προσαρμοσμένος στα βρετανικά ήθη και έθιμα. Ακόμα και ο πιο στρυφνός Άγγλος επιδείκνυε ποιότητες χαρακτήρα ιδιαίτερα προσωπικές, είτε αυτές ήταν πολιτικές είτε ενδυματολογικές. Ο Μόσλι πρόσθετε με την ιδιαιτερότητά του στο μωσαϊκό αυτό, όπως ο Μπάιρον ή ο Μπρούμελ είχαν προσθέσει στο παρελθόν και όπως οι Μπίτλς έκαναν πολύ αργότερα. Ο Τσώρτσιλ επίσης ήθελε να ξεχωρίζει με τον ίδιο τρόπο, υποδεχόμενος τους σημαντικότερους επισκέπτες του ολότελα γυμνός, με όλη τη μεγαλοπρέπεια ενός αγγλοποιημένου βασιλέα Βάκχου, τυλιγμένος μονάχα με τον καπνό των πούρων Αβάνας του. Ο γιος του Ρούσβελτ, απεσταλμένος στο Λονδίνο κατά τη διάρκεια του πολέμου, αισθάνθηκε ότι θα πέθαινε από ασφυξία καθώς έβλεπε να πλησιάζει προς το μέρος του ο Τσώρτσιλ, Αδαμικά ενδεδυμένος όπως ήταν, με την κοιλιά του προτεταμένη, πλαδαρός σαν παχύσαρκος πανδοχέας του οποίου η πίσω όψη δεν ξεχωρίζει από την μπροστινή.

Στο ολότελα αντίθετο άκρο, ο Μόσλι πριν από το 1940, ο άψογος αυτός φασίστας, με τα γκρίζα του μαλλιά αντί για ατσάλινο κράνος, οπλισμένος με μια μεταξωτή ομπρέλα αντί για ρόπαλο, δεν παρέκκλινε από την γραμμή της βρετανικής εκκεντρικότητας. Πάνω απ' όλα, όμως, το γεγονός ότι οι Άγγλοι, σοβαροί σαν υπάλληλοι υπουργείων και αποδοτικοί σαν μηχανές Ρολς Ρόις, διαποτίστηκαν και οι ίδιοι από τους ευρωπαϊκούς φασισμούς που επικρατούσαν μέχρι πριν το 1940, δηλαδή, μέχρι κάποιο σημείο, το φαινόμενο ταυτιζόταν στην Ευρώπη με ένα γενικότερο πνεύμα που επικρατούσε.

Για πρώτη φορά ύστερα απ' τη Γαλλική Επανάσταση, παρά την οποία διαφοροποίηση μεταξύ Εθνικιστών, ιδέες και ένα διάπυρο ιδεώδες οδήγησαν σε εκφάνσεις αρκετά όμοιες μεταξύ τους.

Η πίστη σε αυτές τις εκτίνασσε απ' τη μια άκρη της παλαιάς ηπείρου στην άλλη, στη Βουδαπέστη, στο Βουκουρέστι, στο Άμστερνταμ, στο Όσλο, στην Αθήνα, στη Λισαβόνα, στη Βαρσοβία, στο Λονδίνο, στη Μαδρίτη, στις Βρυξέλλες ή στο Παρίσι.

Στο Παρίσι, όχι μόνο οι φασιστικές τάσεις είχαν τα δικά τους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αλλά επίσης αυτά χωρίζονταν σε πολλές υποκατηγορίες: την δογματική τάση, με εκπρόσωπο τον Σαρλ Μωρράς, ένα γενειοφόρο γέροντα, θαρραλέο, ακέραιο χαρακτήρα, ήπιων τόνων,

πατέρα όλων των ευρωπαϊκών φασισμών ο οποίος, όμως, περιόριζε τον δικό του στα στενά πλαίσια της Γαλλίας. Οι φασισμοί αυτοί χαρακτηρίζονταν επίσης από μιλιταριστικές τάσεις, όπως αυτές των βετεράνων του 1914-1918, και ο λόγος τους ήταν συγκινητικός, είχε μια μουσικότητα αλλά δεν έκανε αναφορά σε ιδέες. Υπήρχαν τάσεις που έτειναν προς τις «μεσαίες τάξεις», όπως και ο «Σιδηρούς Σταυρός» του συνταγματάρχη Ντε Λα Ροκ, ο οποίος ήθελε να πολλαπλασιάσει τον αριθμό των τάξεών του με πολίτες, με μεγάλα έργα και να τα επιθεωρεί όλα σα να επιθεωρούσε κοιτώνες στρατού. Υπήρχαν και τάσεις «προλεταριακές», που εκφράζονταν απ' το Λαϊκό Κόμμα Γαλλίας του Ζακ Ντοριό, ενός γεράκου με γυαλιά, ο οποίος επιστράτευε εθελοντές με την προπαγάνδα του που ασκούσε φορώντας τα μεγάλα του παπούτσια και τα παλιομοδίτικα παντελόνια του και τους συνάθροιζε στο τραπέζι της κουζίνας της γυναίκας του για να δημιουργήσει ένα κίνημα – ένα κίνημα που, στο σύνολό του, παρέμεινε άπραγο παρά το αρκετά πετυχημένο ξεκίνημά του. Επιπλέον υπήρχαν και οι ακτιβιστικές τάσεις οι οποίες μύριζαν μπαρούτι, με εκπροσώπους τον Ευγένιο Ντελόνκλ και τον Ζοζέφ Νταρνάντ, τους σκληρούς, τους δραστήριους, οι οποίοι δυναμίτιζαν, εν τω μέσω των Παρισίων, τις μουδιασμένες συνάξεις των υπερ-καπιταλιστών και τους ξυπνούσαν σαν κεραυνός από τη νωθρότητα του λήθαργού τους. Ο Ντελόνκλ, ένας εξαίρετος πτυχιούχος του Πολυτεχνείου,

αποπέμφθηκε από τους Γερμανούς του 1943 και ο Ζοζέφ Νταρνάντ από τους Γάλλους του 1945, παρότι ήταν ένας από τους πλέον άμεμπτους ήρωες των δύο Παγκοσμίων Πολέμων.

Αυτή η πληθώρα «φασιστικών» κινημάτων στο Παρίσι, τα οποία θεωρητικά συμβάδιζαν αλλά στην πράξη ανταγωνίζονταν μεταξύ τους, διαιρούσε και αποδιοργάνωνε τη γαλλική ελίτ. Κατέληξε, το βράδυ της 6ης Φεβρουαρίου 1934[5], σε αιματηρές συγκρούσεις στην πλατεία Κονκόρντ, στο Παρίσι, δίχως τις οποίες η εξουσία, η οποία είχε πέσει στα νύχια του πανικού, δεν θα είχε αναληφθεί από έναν και μόνο εκ των νικητών της «Δεξιάς».

Ο μεγάλος νικητής, λοιπόν, εκείνης της βραδιάς λεγόταν Ζαν Σιάπ, διοικητής της αστυνομίας των Παρισίων, ο οποίος είχε αποταχθεί μόλις τρεις μέρες νωρίτερα από την κυβέρνηση της Αριστεράς. Ήταν ένας Κορσικανός φωνακλάς, παρορμητικός, που φορούσε μια καρφίτσα της Λεγεώνας της Τιμής μεγάλη σαν ντομάτα και πολύ κοντός, παρά τους τριπλούς πάτους που φορούσε και τον έκαναν να μοιάζει, όταν

5 *Στις 6 Φεβρουαρίου του 1934 με αφορμή το σκάνδαλο ενός Εβραίου ονόματι Σταβίσκυ ο γαλλικός λαός διαμαρτυρήθηκε κατά του κοινοβουλευτισμού φωνάζοντας «Έξω οι κλέφτες». Συμμετείχαν οι εθνικιστικές οργανώσεις η* **Action Francaise** *του Σαρλ Μωρράς, η* **Jeunesses Patriotes** *και άλλες μικρότερες σε δύναμη. Η αστυνομία άνοιξε πυρ και σκότωσε εν ψυχρώ 16 Γάλλους εθνικιστές. Έντεκα χρόνια μετά, στις 6 Φεβρουαρίου του 1945, θα εκτελεστεί ο Ρομπέρ Μπραζιγιάκ ο οποίος μνημόνευσε στο τελευταίο του ποίημα στη φυλακή της Φρεν τους νεκρούς του Φεβρουαρίου.*

μας μιλούσε, λες και ήταν σκαρφαλωμένος σε σκαμνί. Συμπεριφερόταν λες και ήταν ευαίσθητο κεράσι κι έτσι και χτυπούσε θα μπλάβιαζε. Υπέφερε από ρευματισμούς, είπε, και δεν εμφανίστηκε ανάμεσα στους διαδηλωτές της 6ης Φεβρουαρίου. Είχε πάει να κάνει ένα ζεστό μπάνιο και να ετοιμαστεί για να κοιμηθεί, φορώντας τις πυτζάμες του. Παρά τις φρενήρεις εκκλήσεις των πιστών του να αναρρώσει γρήγορα και να τους συνδράμει, εκείνος αρνήθηκε να ντυθεί και πάλι, αν και δεν είχε παρά να διασχίσει το δρόμο για να καθίσει στην άδεια προεδρική καρέκλα, στα Ηλύσια πεδία.

Το 1958, ο στρατηγός Ντε Γκωλ, μπροστά από την ίδια ακριβώς καρέκλα, δεν χρειάστηκε ανάλογα παρακάλια!

Ανάμεσα σε αυτά τα διάφορα «φασιστικά» κόμματα της Γαλλίας, δεν υπήρχε ιδιαίτερος κοινός παρονομαστής πριν απ' το 1940.

Στην Ισπανία, ο στρατηγός Πρίμο Ντε Ριβέρα ήταν, όπως και πολλοί άλλοι, «φασίστας» με τον τρόπο του, δηλαδή «μοναρχικός φασίστας», κάπως όπως ο Μουσολίνι. Αυτή η σύμπνοια με το θρόνο συνέβαλε πολύ στην πτώση του. Πολλοί αυλικοί του παλατιού, σπεσιαλίστες στις τρικλοποδιές, πιο γλιστεροί και από χέλια, κούφιοι ντενεκέδες, του την είχαν στημένη. Ελάχιστοι προλετάριοι τον συνέτρεξαν, προλετάριοι με αγνές καρδιές και δυνατά χέρια, οι οποίοι δεν είχαν πολλά αλλά ακολούθησαν τον Πρίμο Ντε Ριβέρα στην κοινωνική μεταρρύθμιση της χώρας του, η οποία αντιτιθόταν

στους πιστολέρο και στους εμπρηστές του Λαϊκού Μετώπου. Οι συνωμότες όμως της αυλής κατόρθωσαν να βουλιάξουν τις κινήσεις τους στο βόρβορο των ψευδομαρτύρων της αριστοκρατίας των σαλονιών, ανθρώπων ματαιόδοξων και πολιτικά στείρων επί πολλούς αιώνες.

Ο Χοσέ-Αντόνιο, γιος του στρατηγού ο οποίος πέθανε στο Παρίσι μερικές μέρες αργότερα, ήταν ένας ομιλητής που ενέπνεε το κοινό του. Παρά την ευγενική του καταγωγή είχε κατανοήσει ότι ο σημαντικότερος παράγοντας στον πολιτικό αγώνα της εποχής του βρισκόταν στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Το πρόγραμμά του, η ηθική του, η προσωπική του εσωτερική δύναμη τον κατέστησαν ικανό να συνασπίσει εκατομμύρια Ισπανούς οι οποίοι ονειρεύονταν να ανανεώσουν την χώρα τους και όχι μόνο από άποψη μεγαλείου και καθεστηκυίας τάξης αλλά, πάνω απ' όλα, σε θέματα που αφορούσαν την κοινωνική δικαιοσύνη. Δυστυχώς, όμως, για εκείνον το Λαϊκό Μέτωπο είχε διαβρώσει από παντού το πολιτικό τοπίο, είχε πάρει με το μέρος του τις μάζες και είχε ξεσηκώσει ανάμεσα στους Ισπανούς μπαράζ μίσους, αίματος και φωτιάς. Ο Χοσέ-Αντόνιο θα μπορούσε να είχε γίνει ο Μουσολίνι της Ισπανίας το 1936. Αυτό το εξαίρετο τέκνο είδε το όνειρό του να θερίζεται την ίδια χρονιά από μια ομοβροντία εκτελεστικού αποσπάσματος στο Αλικάντε. Οι ιδέες του όμως άφησαν το στίγμα τους για πολύ καιρό στη χώρα του. Παρακινούσαν εκατοντάδες χιλιάδες πολεμιστών και μαχίμων. Ήλθαν και

πάλι στη ζωή απ' τους ήρωες της «Κυανής Μεραρχίας» (Division Azul) και μεταφέρθηκαν μέχρι τα ματωμένα χιόνια του ρωσικού μετώπου, όπου οι πολεμιστές αυτοί έκαναν το χρέος τους για τη δημιουργία μιας νέας Ευρώπης.

Όπως λοιπόν βλέπουμε, η Ισπανία του 1939 δεν ήταν η Γερμανία του 1939.

Στο Παρίσι, ο συνταγματάρχης Ντε Λα Ροκ, άκαμπτος σαν μετρονόμος και με πνεύμα χονδροειδές και αργό, σαν άσφαλτος που χύνεται, δεν ήταν ο σωσίας του δρ. Γκαίμπελς, ο οποίος είχε μια ευκινησία και λάμψη πνεύματος σαν φλας δημοσιογραφικής κάμερας. Επιπλέον, ο Όσβαλντ Μόσλι, ο ραφιναρισμένος φασίστας του Λονδίνου, δεν ήταν το alter ego του παχύσαρκου δρ. Λέι του Βερολίνου, ο οποίος ήταν κατακόκκινος, σαν ασκί γεμάτο με καινούριο κρασί.

Εντούτοις, ένας παρόμοιος δυναμισμός διακατείχε τα πλήθη παντού, μια παρόμοια πίστη τα ξεσήκωνε και όλοι είχαν ένα παρεμφερές ιδεολογικό υπόβαθρο. Όλοι, από κοινού, είχαν την ίδια αντίδραση στα παλιά κόμματα, πλέον πολιτικά απολιθώματα και διεφθαρμένα ως τον πυρήνα τους από σειρές ατελείωτων συμβιβασμών και παραχωρήσεων, στερούμενα φαντασίας και μην έχοντας να προτείνουν κοινωνικές λύσεις ουσιαστικές και ανατρεπτικές για κανένα απολύτως ζήτημα. Ο λαός, κουρασμένος από τις ατελείωτες ώρες δουλειάς και τους πενιχρούς μισθούς (Έξι πεσέτες την ημέρα, επί Λαϊκού Μετώπου Ισπανίας!), δίχως κά-

ποια επαρκή ασφάλιση σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, αρρώστιας, δίχως προοπτική σύνταξης, περίμενε με ανυπομονησία και αγωνία επιτέλους να του φερθούν με ανθρωπιά, όχι μόνο σε υλικό αλλά κυρίως σε ηθικό επίπεδο.

Θα θυμάμαι πάντοτε έναν διάλογο που άκουσα, εκείνη την εποχή, σ' ένα ανθρακωρυχείο όπου είχε κατέβει ο βασιλιάς του Βελγίου:

- Τί θα επιθυμούσατε; Ρώτησε ο μονάρχης, κάπως ξερά αλλά με κάθε καλή πρόθεση, έναν γέρο ανθρακωρύχο με πρόσωπο κατάμαυρο.
- Μεγαλειότατε, απάντησε εκείνος, δεν θέλουμε τίποτα άλλο απ' το να μας σέβονται!

Αυτός ο σεβασμός του λαού και αυτή η θέληση για κοινωνική δικαιοσύνη ήταν η κινητήρια δύναμη του «φασιστικού» ιδεώδους που παρακινούσε και τη θέληση για επαναφορά της τάξης στο κράτος καθώς και τη συνεχόμενη υπηρεσία υπέρ του έθνους.

Υπήρχε επίσης και ανάγκη για πνευματική παιδεία. Σε ολόκληρη την ήπειρο η νεολαία απέρριπτε τη μετριότητα των επαγγελματιών πολιτικών, τους έκρινε παρωχημένους, δίχως μόρφωση, δίχως κουλτούρα, προσκολλημένους στις καρέκλες των υπουργείων τους και ασχολούμενους μονάχα με τους υπαλλήλους τους, υπόδουλους στις γυναίκες που πολύ νωρίς παντρεύτηκαν και οι οποίες έκοβαν στη μέση τις όποιες ιδέες και την όποια τόλμη του συζύγου τους με το ψαλίδι της μοδιστρικής.

Αυτή η νεολαία ήθελε να ζήσει για κάτι το μεγαλειώδες, κάτι το αγνό.

Ο «φασισμός» απλώθηκε παντού στην Ευρώπη, αυθόρμητα, με μορφές πολύ διαφορετικές, γεννημένος από αυτή τη ζωτική ανάγκη για ολική και γενική αναζωογόνηση: αναζωογόνηση του κράτους ώστε να καταστεί δυνατό, κυρίαρχο, να έχει χρόνο να μεριμνά για τον πολίτη και να του δίνει την ευκαιρία να αποκτά δεξιότητες, ξεφεύγοντας από τη σφαίρα της πολιτικής αναρχίας· αναζωογόνηση της κοινωνίας, απελευθερωμένη απ' τον ασφυκτικό συντηρητισμό των αστών με τα γάντια και τους καλοσιδερωμένους γιακάδες, τους δίχως ορίζοντες, τους παραφουσκωμένους και κόκκινους από κρασί Βουργουνδίας, τους στενόμυαλους και τους συναισθηματικά φτωχούς και προπαντών τσιγκούνηδες όταν καλούνταν να επενδύσουν σε μεταρρυθμίσεις· αναζωογόνηση κοινωνική ή, πιο συγκεκριμένα, κοινωνική επανάσταση, με σκοπό τη κατακρήμνιση του πατερναλισμού, τόσο αγαπητού στους έχοντες, οι οποίοι παίζοντάς το εκ του ασφαλούς επεδείκνυαν τη μεγαλοψυχία τους προτιμώντας, αντί να αναγνωρίσουν κοινωνικά δικαιώματα, να συμβιβάζονται με κάποια περιστασιακή αποζημίωση που έδιναν σε μορφή φιλανθρωπίας και πάντοτε σε πλαίσια πολύ περιορισμένα. Μια τέτοια κοινωνική επανάσταση θα έθετε και πάλι το κεφάλαιο στη θέση του, ως όργανο υλικό ενώ τον λαό, τη ζώσα ουσία ενός κράτους, θα τον επανέφερε στην ουσιαστική βάση της κοινωνίας και θα τον εξύψωνε ως το πρωταρχικό στοιχείο της ζωής της πατρίδας. Τέλος, μια αναζωογόνηση ηθική θα έφερνε στο έθνος ανάταση και ειδικά στη νεολαία.

Δεν υπάρχει ούτε μια χώρα στην Ευρώπη που, μεταξύ 1930 και 1940, να ξέφυγε από αυτή την τάση.

Αν και έχει εκφάνσεις διαφορετικές και προσανατολισμούς διαφοροποιημένους, από πολιτικής και κοινωνικής άποψης έχει βάσεις αρκετά όμοιες οι οποίες μπορούν να εξηγήσουν γιατί δημιουργήθηκε ένα δυνατό κλίμα αλληλεγγύης: ο Γάλλος «φασίστας» πήγαινε, ανήσυχος αρχικά αλλά πολύ γρήγορα με ενθουσιασμό, να βοηθήσει στις διαδηλώσεις των «Καφέ Πουκαμίσων» στη Νυρεμβέργη. Οι Πορτογάλοι τραγουδούσαν το «Giovinezza» των Μπαλίλα όπως ακριβώς ένας Σεβιγιάνος τραγουδούσε το «Lili Marleen» των Γερμανών του Βορρά.

Στη χώρα μου, το φαινόμενο αυτό αναδύθηκε, όπως και αλλού, με τα ιδιαίτερά του χαρακτηριστικά, τα οποία έφεραν στο προσκήνιο μέσα σε λίγα μόνο χρόνια στοιχεία ένωσης με άλλες ευρωπαϊκές χώρες τα οποία αναδείχθηκαν κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκείνη την εποχή δεν ήμουν παρά ένα νέο παιδί. Στο πίσω μέρος μιας φωτογραφίας μου είχα γράψει (καθότι ήμουν από τότε μετριόφρων):

Ιδού, λίγο ως πολύ, τ' αληθινά χαρακτηριστικά του προσώπου μου
Το χαρτί δεν μπορεί ν' αποτυπώσει την φλόγα μιας περήφανης καρδιάς
Η οποία καίει σήμερα μέσα μου, όπως έκαιγε και χθες

Και αύριο θα βροντήξει σαν μια καταιγίδα.

Την καταιγίδα αυτή την έφερα μέσα μου. Όμως ποιος άλλος το γνώριζε; Στο εξωτερικό, κανείς δεν με ήξερε. Είχα μια ιερή φλόγα, αλλά δεν είχα τίποτα επάνω στο οποίο μπορούσα να βασιστώ για να είμαι σίγουρος ότι θα μπορούσε να λάμψει. Παρόλα αυτά, μια και μόνο χρονιά μου ήταν αρκετή για να συγκεντρώσω εκατοντάδες χιλιάδες ακόλουθους, για να κάνω κομμάτια την πλαδαρή οκνηρία των παλαιών κομμάτων και για να βάλω στη Βελγική Βουλή, μ' ένα και μόνο χτύπημα, τριάντα ένα από τους νεαρούς μου συντρόφους. Το όνομα του REX, σε μερικές εβδομάδες, απ' την άνοιξη του 1936, θα γινόταν γνωστό σε ολόκληρο τον κόσμο. Έφτασα σχεδόν ν' αναλάβω την εξουσία όταν ήμουν είκοσι εννέα χρονών, σε μια ηλικία όπου τ' αγόρια συνήθως παίρνουν το απεριτίφ τους σε κάποια ταράτσα και χαϊδεύουν το χέρι μιας όμορφης κοπέλας με μάτια θολωμένα από έρωτα. Ήταν μοναδικοί καιροί εκείνοι όπου οι πατεράδες μας δεν μπορούσαν παρά να μας ακολουθήσουν και οι απανταχού νέοι, με μάτι και δόντι λύκου εκπαιδεύονταν, σύναπταν δεσμούς φιλίας, κέρδιζαν και ετοιμάζονταν να αλλάξουν τον κόσμο!

Κεφάλαιο 3

Ο δρόμος προς την εξουσία στα 25 μου χρόνια

Όταν ήμουν τριάντα οκτώ χρονών είδα τη ζωή μου ως πολιτικός αρχηγός να ανατινάζεται και να γίνεται κομμάτια, κάτι το οποίο έπληξε και τον στρατιωτικό μου βίο (ως διοικών στρατηγός ενός Σώματος Στρατού).

Πώς γίνεται κανείς, στα είκοσι πέντε του χρόνια, τόσο νέος για την δημόσια ζωή, να φτάσει στο κατώφλι των υψηλότερων αξιωμάτων τόσο γρήγορα;

Σύμφωνα με τις αποδείξεις, η επιτυχία εξαρτάται απ' την εποχή. Υπάρχουν συγκεκριμένοι καιροί τόσο πνιγμένοι στην βαρυθυμία που εξαλείφουν οποιαδήποτε τάση δραστηριότητας. Όμως υπάρχουν και άλλοι όπου εκείνοι οι οποίοι ξεσηκώνονται με έναν τρόπο ξεχωριστό βρίσκουν ευκαιρίες ανάπτυξης και εξάπλωσης. Ο Βοναπάρτης, εάν είχε γεννηθεί πενήντα χρόνια πιο νωρίς, θα είχε, το δίχως άλλο, τελειώσει την καριέρα του ως ένας απλός κοιλαράς διοικητής κάποιας επαρχιακής πόλης. Ο Χίτλερ, χωρίς τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, θα παρέμενε ένας άπραγος, οργισμένος αστός στο Μόναχο ή στο Λιντς. Κι ο Μουσολίνι θα είχε παραμείνει ένας δάσκαλος στη Ρομάνια για ολόκληρη τη ζωή του, ή θα την είχε περάσει στη φυλακή Μαμερτίν, ως ένας αμετανόητος συνωμότης, σε μια εποχή όπου οι Παπικές Πο-

λιτείες επισκίαζαν τα πάντα. Τα πνευματικά και συναισθηματικά ρεύματα τα οποία διέτρεχαν και ζωοποιούσαν την Ευρώπη την περίοδο του 1930 άνοιξαν μοναδικούς ορίζοντες σε ανθρώπους με φιλοδοξίες οι οποίοι ένιωθαν πως ακολουθούσαν ένα συγκεκριμένο κάλεσμα. Όλοι δηλαδή οι παράγοντες συνέβαλαν στο να συντελούνται τέτοιες ζυμώσεις στην κοινωνία.

Όλα άστραφταν: η Τουρκία του Ατατούρκ – ένας παντοδύναμος κολοσσός ο οποίος τη νύχτα γλεντοκοπούσε σαν μπράβος και το πρωί επεδείκνυε μια απόλυτη παντοδυναμία, ο μόνος δικτάτορας που είχε την τύχη να πεθάνει στην ώρα του, δηλαδή στο κρεβάτι του – όπως και η Ιταλία όπου ο Μουσολίνι ανέλαβε την εξουσία ως άλλος Καίσαρας εποχούμενος από πομπή αυτοκινήτων. Ο Ντούτσε, παίρνοντας μια χώρα σε κατάσταση αναρχίας και οκνηρίας κατάφερε, μέσα σε λίγα χρόνια να χτίσει ένα κράτος οργανωμένο και δομημένο. «Εάν ήμουν Ιταλός, θα ήμουν φασίστας», είχε γράψει κάποτε ο Ουίνστον Τσώρτσιλ.

Είχε επαναλάβει αυτή του τη διατύπωση και σ' εμένα, ένα βράδυ στο Λονδίνο, στο εστιατόριο των Κοινοτικών Συνάξεων.

Παρόλα αυτά, η Ιταλία τον εκνεύριζε γιατί, όσο κι αν ο ίδιος προσποιούταν τον μετριοπαθή, δεν δεχόταν μια άλλη χώρα να στέκεται ως ισχυρή δίπλα στη βουλιμική περηφάνεια της Βρετανίας.

Όπως και να είχε όμως το πράγμα, το παράδειγμα του Μουσολίνι γοήτευσε τόσο την Ευρώπη όσο και ολόκληρο τον κόσμο.

Φωτογραφιζόταν με το στέρνο του γυμνό, να θερίζει τα σιτηρά στα χωράφια του αποξηραμένου Ποντινιακού έλους. Τα αεροπλάνα του, πετώντας σε άψογους σχηματισμούς, διέσχιζαν τον Ατλαντικό. Μια Αγγλίδα έτρεξε στη Ρώμη, όχι για να του ουρλιάξει από υστερικό έρωτα, όπως πολλές άλλες, αλλά για να τον πυροβολήσει, διόλου ερωτικά, με μια σφαίρα η οποία πέρασε ξυστά απ' τη μύτη του. Η νεολαία του των Μπαλίλα παρέλαυνε παντού τραγουδώντας. Οι εργάτες του ξεκινούσαν εντυπωσιακά δημόσια έργα, τα πλέον μεγαλόπνοα σε ολόκληρη την ήπειρο εκείνη την εποχή. Τα ιταλικά τραίνα δεν σταματούσαν πια στη μέση της υπαίθρου, όπως το 1920, για να κατέβει ο ιερέας ο οποίος ήθελε να κάνει εκεί στάση! Η τάξη κυριαρχούσε. Και η ζωή το ίδιο. Όλα προόδευαν. Χωρίς ρίσκα και χωρίς κοινωνικό χάος.

Έτσι γεννήθηκε η βιομηχανική Ιταλία, η ENI (κρατική εταιρία ηλεκτρισμού) και η Fiat, όπου ο Ανιέλλι κατασκεύαζε, με διαταγή του Ντούτσε, ένα λαϊκό αυτοκίνητο λίγο πριν αναχωρήσει, μαζί με τους εθελοντές του για το ρωσικό μέτωπο, το 1941, για να πολεμήσει δίπλα μας στην κοιλάδα του Ντονέτς.

Μετά το θάνατο του Μουσολίνι, αυτή η βιομηχανική Ιταλία απέκτησε ένα κενό – δηλαδή, ξεχνάμε συχνά πως ήταν ο Μουσολίνι αυτός ο οποίος την δημιούργησε.

Η μεγάλη του Αφρικανική Αυτοκρατορία απλωνόταν απ' την Τρίπολη ως την Αντίς

Αμπέμπα, χωρίς την οποία ο Μουσολίνι θα είχε υποκύψει στις διεθνείς διαμαρτυρίες των υποκριτικών χωρών που αποδοκίμαζαν και δεν υποστήριζαν την ιδέα ότι οι φτωχές χώρες θα έπρεπε να έχουν το θράσος να επιθυμούν το να ευδοκιμήσουν ή έστω, το να χορτάσουν δίχως να πρέπει οι πληθυσμοί τους να οδηγούνται σε μια θλιβερή μετανάστευση, με εκατό ή διακόσιες χιλιάδες στομάχια που γουργούριζαν κάθε χρονιά να φεύγουν για τα βάθη του Μπρούκλιν ή για τον ποταμό Πάμπας της Νοτίου Αμερικής.

Σε κάθε χώρα, χιλιάδες Ευρωπαίοι παρακολουθούσαν το έργο του Μουσολίνι, μελετούσαν το φασισμό και θαύμαζαν την τάξη, την τόλμη, την ορμή, τις σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές συνειδητοποιήσεις.

«Πρέπει κι εμείς να το κάνουμε αυτό», επαναλάμβαναν, κουνώντας το κεφάλι. Αμέτρητοι δυσαρεστημένοι και, πάνω απ' όλα, μια νεολαία που διψούσε για ιδεώδη και για δράση και ήλπιζε ότι κάποιος θα ερχόταν να τους ξεσηκώσει, όπως ο Μουσολίνι έκανε με το κόμμα του.

Ακόμα και στη Γερμανία, το ιταλικό παράδειγμα συνέβαλε στη νίκη του Χίτλερ. Το δίχως άλλο, βέβαια, ο Χίτλερ ήταν αρκετός από μόνος του για να το πετύχει αυτό. Είχε μια εξαιρετική αίσθηση της νοοτροπίας του πλήθους και ήξερε πώς να υποκινεί τους ανθρώπους σε δράση. Το κουράγιο του ήταν λαμπρότατο. Ρίσκαρε το τομάρι του κάθε μέρα και το γνώριζε. Εισήγαγε ιδέες θεμελιωδώς ριζοσπαστικές. Παρακινούσε τις μάζες και τις εμψύχωνε ολοένα και περισσότερο. Ήταν πονηρός και συνάμα διέθετε ένα εξαιρετικά οργανωτικό μυαλό. Ο πατέρας του Χίτλερ είχε πεθάνει πολύ νωρίς από αποπληξία ένα πρωινό, πέφτοντας με το κεφάλι μπροστά στο κράσπεδο ενός καφέ. Η μητέρα του ήταν έσβησε από φυματίωση μερικά χρόνια αργότερα. Στα δεκαέξι του έμεινε ορφανός. Πλέον δεν είχε κανένα να τον βοηθήσει. Έτσι, αναγκάστηκε να τα βγάλει πέρα μόνος του. Δεν ήταν καν Γερμανός πολίτης. Κι όμως, μέσα σε δώδεκα χρόνια, κατόρθωσε να γίνει ο αρχηγός του πιο σημαντικού κόμματος του Ράιχ, κι έπειτα, ο καγκελάριός του.

Το 1933 ήταν ο αρχηγός του κόμματος και ανήλθε στην εξουσία δημοκρατικά, πρέπει να υπογραμμίσουμε, εγκεκριμένος από την πλειοψηφία των Γερμανών πολιτών και από μια Βουλή εκλεγμένη σύμφωνα με τις δημοκρατικές νόρμες, απ' όπου έλαβε την θετική ψήφο τόσο τον Χριστιανοδημοκρατών όσο και των Σοσιαλιστών και κέρδισε την εμπιστοσύνη της κυβέρνησής του.

Οι λαϊκιστές τον θαύμαζαν ολοένα και περισσότερο, επιβεβαιώνοντας τη λαϊκή στήριξη που είχε. Και σ' αυτό το θέμα οι εν λόγω λαϊκιστές ήταν ειλικρινείς. Άλλο αν αργότερα ισχυρίστηκαν το αντίθετο. Κάτι τέτοιο ήταν, κατ' ουσία, ψευδές. Στη Σάαρ, μια γερμανική επαρχία που ήταν υπό την κατοχή των Συμμάχων οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί εκεί απ' το φθινό-

πωρο του 1918, οι λαϊκιστές είχαν οργανωθεί και τον επιτηρούσαν, μέσω ξένων εκπροσώπων, διορισμένους στο σώμα των ξένων ενόπλων δυνάμεων. Κατά την προεκλογική του εκστρατεία, ο Χίτλερ δεν κατόρθωσε να πάρει άδεια για να εμφανιστεί στη συγκεκριμένη περιοχή. Παρόλα αυτά πήρε από τη Σάαρ το ίδιο θριαμβευτικό ποσοστό ψήφων (περισσότερο από το ογδόντα τοις εκατό) που πήρε και στην υπόλοιπη Γερμανία. Ίδια ποσοστά τον ψήφισαν στο Ντάντσιχ και στο Μέμελ, γερμανικές πόλεις οι οποίες επίσης βρίσκονταν υπό ξένη κυριαρχία.

Η αλήθεια πρέπει να λέγεται: η συντριπτική πλειοψηφία των Γερμανών που ήταν με το μέρος του Χίτλερ πριν από τη νίκη του ή που, έστω, τον ακολουθούσαν μ' έναν αστείρευτο ενθουσιασμό, συγκέντρωσε τα μάχιμα μέλη της αποτελούμενα από εκατομμύρια πρώην σοσιαλιστές και πρώην κομμουνιστές, οι οποίοι ήταν πεπεισμένοι για τα οφέλη που προέκυπταν απ' τον δυναμισμό του. Έδωσε δουλειά σε εκατομμύρια ανέργους. Εμφύσησε μια νέα δύναμη σε όλους τους τομείς της οικονομικής ζωής. Επανέφερε παντού την κοινωνική και πολιτική τάξη - μια στιβαρή τάξη, μεν, η οποία όμως χαροποιούσε το λαό. Η περηφάνια του να είναι κανείς Γερμανός ακτινοβολούσε πανταχόθεν στο Ράιχ. Ο πατριωτισμός έπαψε να αποτελεί στίγμα και ξετυλιγόταν πλέον σαν ένδοξο λάβαρο.

Το να ισχυρίζεται κανείς το αντίθετο, ότι δηλαδή τον Χίτλερ δεν τον ακολουθούσε ο λαός του, αποτελεί χονδροειδή διαστρέβλωση της

αλήθειας και απροκάλυπτη άρνηση των γεγονότων.

Στο ολότελα αντίθετο άκρο και ακριβώς την ίδια εποχή, η Ισπανία του Λαϊκού Μετώπου προκαλούσε εκνευρισμό στον ξένο παρατηρητή με τις παράλογες εκρήξεις βίας της και με την στειρότητα των παραγωγικών της δομών. Πριν ακόμα χάσει τον πόλεμο από στρατιωτικής άποψης, το Λαϊκό Μέτωπο, στην Ισπανία, είχε χάσει τον πόλεμο κοινωνικά. Ο λαός δεν ήθελε τα εκτελεστικά αποσπάσματα που τουφέκιζαν τους αστούς οι οποίοι, λίγο ως πολύ, είχαν ξοφλήσει ή τους στρουμπουλούς ιερείς και τους κοκαλιάρηδες Καρμελίτες μοναχούς, τους οποίους στη συνέχεια ξέθαψαν για να εκθέσουν επάνω στην οδό Αλκαλά.

Το Λαϊκό Μέτωπο ήταν ανίκανο να δημιουργήσει στην Ισπανία ένα πλαίσιο κοινωνικής μεταρρύθμισης – και αυτό ήταν άλλωστε εκείνο το οποίο είχε σημασία. Ποτέ δεν μπορούμε να το επαναλάβουμε αρκετές φορές στους νέους Ισπανούς εργάτες ότι οι πατεράδες τους, απ' το 1931 έως το 1936, δεν βίωσαν τίποτα περισσότερο υπό την ηγεσία των κόκκινων αρχηγών τους (πέραν των δολοφονικών μαζικών εξορμήσεων και των εμπρησμών μοναστηριών) από μισθούς σκανδαλωδώς μίζερους, επαγγελματική αστάθεια, παντελή έλλειψη ασφάλισης για θέματα υγείας, σε περίπτωση ατυχήματος και για τα γηρατειά.

Το Λαϊκό Μέτωπο έπρεπε (για ν' αποδείξει, επί τη ευκαιρία, ότι οι πολιτικοί της Αρι-

στεράς υπερασπίζονται το λαό) να είχε δώσει στην εργατιά της Ισπανίας μισθούς που θα της επέτρεπαν να ζήσει, κοινωνικές εγγυήσεις που θα διασφάλιζαν την υλική της ύπαρξη, η οποία απειλείτο απ' τον εγωισμό των καπιταλιστών, από τις απεργίες και την οικονομική κρίση και θα συνέβαλαν στο να μπορεί μια οικογένεια να είναι εξασφαλισμένη στην περίπτωση ατυχήματος ή θανάτου ενός μέλους της.

Από κοινωνικής άποψης, το Λαϊκό Μέτωπο αποτέλεσε ένα αιματοβαμμένο μηδενικό. Το 1936, η κοινωνική και πολιτική του σαθρότητα ήρθε αντιμέτωπη με τις ισχυρές κοινωνικές συνειδητοποιήσεις του φασισμού και του χιτλερισμού, οι οποίες ήταν επίκαιρες, και ξέπεσε στα μάτια όλων των αντικειμενικών παρατηρητών.

Απέναντι στα οφέλη της κοινωνικοπολιτικής τάξης και ευρυθμίας δεν είχε ν' αντιτάξει παρά τις δόλιες δημαγωγικές του μεθόδους, είτε αυτές ήταν κομμουνιστικές είτε σοσιαλιστικές, που μιμούνταν εκείνες της Μόσχας και χωρίς σταματημό μέσα στη νύχτα προέβαιναν σε σταλινικού τύπου καθάρσεις, με αποκορύφωμα τη δολοφονία από μυδραλιοβόλο της αστυνομίας του αρχηγού της αντιπολίτευσης, του υποψηφίου Κάλβο Σοτέλο.

Μέσα σε μια τέτοια ατμόσφαιρα, η κρίση αναπόφευκτα οδηγήθηκε σε κορύφωση σε κάθε χώρα της Ευρώπης. Το δίχως άλλο, με βοήθησε να υψώσω μέσα σε μια και μόνο στιγμή το λάβαρό μου στο φρούριο της παλιάς πολιτικής της χώρας μου, ρημαγμένο καθώς ήταν όπως

και σε όλες τις άλλες χώρες της ηπείρου.

Βέβαια, κι εγώ ο ίδιος ήμουν γεννημένος γι' αυτή τη μάχη. Οι περιστάσεις και οι συνθήκες με βοήθησαν. Προετοίμαζαν το πολιτικό τοπίο, ναι, αλλά αυτό δεν αρκούσε. Έπρεπε να έχω την σπίθα εκείνη για πολιτική δράση, την αίσθηση του δυναμισμού, να ξέρω ν' αρπάξω τις ευκαιρίες, να εφευρίσκω και να ανανεώνω τις πρακτικές μου καθώς προχωρούσα, να μην φοβάμαι ποτέ τίποτα και, πάνω απ' όλα, να ενστερνίζομαι ένα ιδεώδες το οποίο τίποτε δεν μπορούσε να σταματήσει.

Ουδέποτε, στην πορεία αυτής της δημόσιας δράσης μου, δεν αμφέβαλα ούτε δευτερόλεπτο για την τελική μου επιτυχία. Πραγματικά με ξεπερνούσε το γεγονός ότι βρισκόμουν αντιμέτωπος με ανθρώπους που είχαν τέτοιου είδους αμφιβολίες. Συνεργάστηκα, τουλάχιστον, με εξαιρετικούς ανθρώπους ή χρησιμοποίησα αυταρχικά μέτρα;

Ούτε στο ελάχιστο. Με τίποτα. Δεν με προώθησε καμία προσωπικότητα του χώρου, ούτε καν «δεύτερης διαλογής». Πέτυχα τον εκλογικό μου θρίαμβο του 1936 μαζεύοντας υποψηφίους απ' οποιοδήποτε μέρος, δίχως την οικονομική υποστήριξη κανενός ατόμου ή ομάδας.

Γεννήθηκα στα βάθη των βελγικών Αρδενών, σε μια μικρή κωμόπολη που είχε το πολύ τρεις χιλιάδες κατοίκους. Ζούσαμε αποκομμένοι από τον κόσμο, μαζί με τους γονείς μου, οι οποίοι ήταν αξιοπρεπείς αστοί της επαρχίας, και με τους επτά αδελφούς και αδελφές μου,

στους πρόποδες των βουνών. Ζούσαμε την οικογενειακή ζωή, μια ζωή δίπλα στα ποτάμια, μέσα στα δάση, στα χωράφια.

Στα δεκαπέντε μου εισήχθην στο Ναμούρ, στο κολέγιο των Ιησουιτών. Από πριν ήδη ασχολούμουν με τη συγγραφή και, ταυτόχρονα, ενίοτε έδινα δημόσιες ομιλίες. Αλλά και πόσοι άλλοι δεν έγραφαν και δεν μιλούσαν δημόσια! Στα είκοσί μου, ως φοιτητής νομικής και πολιτικών επιστημών στο πανεπιστήμιο του Λουβέν, εξέδωσα κάποια μικρά βιβλία. Κυκλοφόρησα και μια εβδομαδιαία εφημερίδα που διαβαζόταν αρκετά. Εντούτοις, όλα αυτά ήταν λίγο ως πολύ φυσιολογικά. Στη συνέχεια όμως τα πράγματα άρχισαν να επιταχύνονται.

Ανέλαβα έναν εκδοτικό οίκο της Δράσης της Καθολικής Εκκλησίας που ονομαζόταν REX (Christus-REX) απ' όπου εξέδιδα την εβδομαδιαία εφημερίδα REX. Μέσα σε δύο χρόνια, η εφημερίδα αυτή έφτασε να τυπώνει ένα τιράζ αληθινά μυθικό για τα δεδομένα του Βελγίου εκείνης της εποχής: πουλούσε 240.000 αντίτυπα σε κάθε έκδοση.

Ένιωσα πως χρειαζόταν να επεκταθώ. Το να ξεκινήσω, σε εθνικό επίπεδο, ένα μεγάλο πολιτικό κίνημα έμοιαζε ως ένα εγχείρημα το οποίο θα απαιτούσε πολλά εκατομμύρια. Δεν είχα χρήματα και ζούσα ιδιαίτερα απλά.

Ξεκίνησα τυπώνοντας περιστασιακά φυλλάδια τα οποία αναφέρονταν σε κάθε γεγονός που προκαλούσε αίσθηση.

Το κείμενο το έγραφα μέσα σ' ένα βράδυ. Τις διαφήμιζα λες και πουλούσα σαπούνι ή σαρδέλες, χρησιμοποιώντας τυπωμένα πλακάτ. Πολύ σύντομα, συγκέντρωσα γύρω μου μια ομάδα δεκατεσσάρων «μηχανοκίνητων προπαγανδιστών» (στους οποίους παρείχα δωρεάν τις μοτοσυκλέτες, τις οποίες είχα πληρώσει με χρήματα απ' τις πρώτες μου εκδόσεις). Ταξίδευαν παντού στη χώρα και μοίραζαν τα φυλλάδιά μου σε διευθυντές εκπαιδευτικών ιδρυμάτων οι οποίοι ήθελαν να τσεπώσουν την αρκετά καλή αμοιβή για τη διανομή του υλικού μου στους σπουδαστές τους. Τους οδηγούς των «κόκκινων βολίδων» μου τους πλήρωνα αποκλειστικά βάσει του αριθμού των φυλλαδίων που είχαν πουλήσει. Πολύ γρήγορα έφτασα να τυπώνω τα φυλλάδιά μου σε ιδιαίτερα μεγάλους αριθμούς: κατά μέσο όρο 100.000 κομμάτια και μια φορά, 700.000. Ως εκ τούτου, τα πράγματα πήγαιναν καλά.

Όταν κυκλοφορούσε η εβδομαδιαία μου εφημερίδα, REX, εκτός από τους μηχανοκίνητους πράκτορές μου έθετα σε κίνηση και πολυάριθμες ομάδες ταγμένων προπαγανδιστών οι οποίοι αυτοαποκαλούντο «Ρεξιστές». Αυτοί επιχείρησαν τη μεγάλη κατάκτηση του ευρέως κοινού, πιάνοντας θέση παντού ανάμεσα στις εκκλησίες και τα σινεμά. Κάθε κέντρο προπαγάνδας του REX συντηρείτο από τα έσοδα αυτών των πωλήσεων και πλήρωνε τους λογαριασμούς του. Έτσι, ο εκδοτικός μας οίκος έγινε μια πηγή σημαντικών εσόδων που μπορούσε να καλύψει τα έξοδα του ξεκινήματος της πολιτι-

κής μας δράσης.

Μπορούμε να πούμε ότι η ραγδαία εξέλιξη του REX έγινε χάρη σε μια έντυπη έκδοση η οποία γραφόταν και επωλείτο με τρόπο δυναμικό, δηλαδή οι ίδιοι οι αναγνώστες χρηματοδοτούσαν σε πολύ μεγάλο ποσοστό το κίνημα του Ρεξισμού.

Ο αγώνας μας με ανάγκασε να δημιουργήσω και μια ημερήσια εφημερίδα, την «Αληθινή Χώρα» (Pays Réel). Επένδυσα εκεί δέκα χιλιάδες φράγκα και έπειτα δεν μου έμεινε ούτε ένα σεντ. Ως εκ τούτου δεν είχα να πληρώσω τους συντάκτες για το περιεχόμενο της πρώτης έκδοσης. Έπρεπε να κάνω περικοπές. Έγραφα εγώ ο ίδιος το κυρίως μέρος της εφημερίδας, κάτω υπό υπερβολικά δύσκολες συνθήκες κάτι το οποίο σήμαινε ότι κάθε δεκαπέντε μέρες είχα γράψει το ανάλογο ενός τόμου των 300 σελίδων σε λέξεις.

Όμως η ημερήσια αυτή εφημερίδα εκπλήρωσε το σκοπό της και, μετά τη νίκη μας, έφτασε να έχει ένα απίστευτα μεγάλο τιράζ: τον Οκτώβρη του 1936, εκδίδαμε περισσότερα από 200.000 αντίτυπα από μια απλή πρέσα και τα οποία ελέγχαμε κάθε βράδυ.

Η πολιτική κατάκτηση μιας χώρας, βέβαια, πρέπει να βασίζεται τόσο στον προφορικό λόγο όσο και στον γραπτό. Δεν είχαμε δει, ούτε στο Βέλγιο ούτε πουθενά αλλού, ένα πολιτικό κίνημα το οποίο ήταν ικανό να συγκεντρώσει τους απανταχού οπαδούς του δίχως αυτό να στοιχίσει πολύ στους διοργανωτές μιας τέτοιας εκδήλωσης. Κι έπειτα, το να εκταμιεύσω τόσο μεγάλα ποσά, ή ακόμα και ποσά πολύ μικρότερα αυτών, μου ήταν πρακτικά αδύνατο. Έπρεπε, λοιπόν, να ψάξω να βρω ακροατές όπως έβρισκα αναγνώστες, ανέξοδα. Έτσι, έψαξα ένα κοινό το οποίο δεν θα μου κόστιζε τίποτα.

Στις μαρξιστικές συγκεντρώσεις αυτό το ζήτημα αναγραφόταν στις αφίσες. Καθότι τίποτα το καινούριο δεν παρουσιαζόταν ποτέ εκεί, κάθε παρευρισκόμενος, για να συμμετέχει, δεν έπρεπε παρά να έχει τη φυσική του παρουσία και την ακεραιότητά του. Άρχισα λοιπόν να πηγαίνω εκεί κάθε βράδυ.

«Είναι το λιοντάρι (ο Λεόν)!», μουρμούριζε το πλήθος. Κάθε φορά, ολοένα και περισσότεροι με αναγνώριζαν. Οι καβγάδες που ξεσπούσαν για να με πετάξουν έξω στη συνέχεια με βοηθούσαν ν' αποκτήσω προβολή στον τύπο. Η σωματική μου ακεραιότητα, με την εξαίρεση ενός κατάγματος στο κρανίο το 1934, παρέμεινε αξιοθαύμαστα ανέπαφη. Με τον καιρό, οι προπαγανδιστές μας, παρακινούμενοι απ' το φλογερό τους ιδεώδες και εμπνεόμενοι από αυτή την άμεση και ριψοκίνδυνη πρακτική μου, έγιναν χιλιάδες: τα πλέον ένθερμα και ρωμαλέα αγόρια και τα πλέον όμορφα και καλλίγραμμα κορίτσια απάρτιζαν το Rex-appeal μας, όπως είχε πει ο βασιλιάς Λεοπόλδος.

Με τον τρόπο αυτό μπόρεσα να οργανώσω τις δικές μας συγκεντρώσεις. Συγκεντρώσεις που από την πρώτη τους κιόλας μέρα απέδωσαν κέρδη. Αυτό ήταν κάτι που ποτέ δεν

περίμενα αλλά καλοδέχτηκα. Μέχρι την τελευταία νύχτα των προεκλογικών εκστρατειών, ο Βέλγος ακροατής έδινε πέντε φράγκα, τουλάχιστον, για να με ακούσει. Η εξήγηση ήταν απλή: μια αίθουσα κοστίζει τόσο, η διαφήμιση τόσο, η θέρμανση τόσο, ο φωτισμός τόσο, σύνολο: τόσα. Καθένας πλήρωνε το μερτικό που του αναλογούσε. Ήταν μια μέθοδος ξεκάθαρη και πρέπουσα.

Μέσα σε τρία χρόνια οργάνωσα πολλές χιλιάδες συγκεντρώσεις, περισσότερες από μία κάθε βράδυ, διάρκειας δύο ωρών η κάθε μία. Μια μέρα είχα μιλήσει δεκατέσσερις φορές, απ' τις επτά το πρωί μέχρι τις τρεις βράδυ.

Διάλεγα τις πιο μεγάλες αίθουσες, όπως το Σπορ-Παλέ στο Αμβέρσα (χωρητικότητας 35.000 θέσεων) και το Παλέ ντε Σπορ των Βρυξελλών (χωρητικότητας 25.000 θέσεων). Κάθε φορά συγκεντρώνονταν περισσότερα από 100.000 φράγκα από τις εισφορές εισόδου. Εκεί, οργάνωσα και έξι μεγάλες συγκεντρώσεις, έξι μέρες στη σειρά, τις οποίες τις ονόμασα «οι έξι μέρες» οι οποίες υπερέβησαν το ρεκόρ του μεγαλύτερου Βέλγου ποδηλάτη: 800.000 φράγκα από τις εισφορές εισόδου! Νοίκιαζα εγκαταλελειμμένα εργοστάσια. Έκανα μια συγκέντρωση σε ανοιχτό χώρο στη Λόμπεκ, έξω απ' τις Βρυξέλλες, όπου συγκεντρώθηκαν πάνω από 60.000 ακροατές: 325.000 φράγκα από εισφορές εισόδου!

Τα χρήματα αυτά δεν με ενδιέφεραν καθόλου. Ουδέποτε, ως αρχηγός του REX, ακούμπησα έστω κι ένα σεντ από αυτά. **Το χρήμα δεν είναι παρά ένα μέσο για δράση.** Αλλά, το ότι είχαμε αρκετό από αυτό, αποτέλεσε και ένα δεύτερο φοβερό μέσο για δράση: το ότι μπορούσαμε να αφήσουμε τη φαντασία μας ελεύθερη. Οι προπαγανδιστές μας έγραφαν συνθήματα σε σιντριβάνια, σε δέντρα, στους δρόμους. Είχαν βάψει ακόμα κι ένα ολόκληρο κοπάδι αγελάδες που βοσκούσε δίπλα απ' τις σιδηροδρομικές γραμμές, γράφοντας στα πλευρά τους τρία πελώρια γράμματα με κόκκινο - REX. Αυτό έκανε τους επιβάτες του τραίνου να ευθυμήσουν καθώς το αναπάντεχο θέαμα τους γοήτευσε. Μέσα σ' ένα χρόνο, χωρίς τη στήριξη κανενός, μονάχα με τις δικές μας δυνάμεις, θυσίες και την πίστη μας, καταφέραμε κάποιες χιλιάδες νεαρά αγόρια και κορίτσια να φέρουμε επανάσταση σ' ολόκληρο το Βέλγιο. Στα προγνωστικά των εκλογών τους, οι παλαιοί πολιτικοί δεν θεωρούσαν πως θα βγάζαμε ούτε έναν βουλευτή. Τελικά βγάλαμε τριάντα ένα, με τη μία! Μερικοί εξ' αυτών δεν ήταν παρά παιδιά. Εκείνο το οποίο ξάφνιασε τον υπουργό Δικαιοσύνης, στη Ρενέ, ήταν η εκλογική πλειοψηφία που κερδίσαμε εκείνες τις ημέρες! Η έγκριση όμως δόθηκε οικειοθελώς και καθότι ένα ισχυρό ιδεώδες αποτελούσε εφαλτήριο για αυτούς και κινητήριο δύναμή τους, τίποτα σχεδόν δεν χρειαζόταν να τους επιβληθεί γιατί δεν αποζητούσαν να κερδίσουν και τίποτα. **Η νίκη ανήκει σε αυτούς που την θέλουν και σε αυτούς που πιστεύουν.**

Το λέω αυτό για να ενθαρρύνω τους ένθερμους νέους οι οποίοι αμφιβάλουν για την επιτυχία τους. Στ' αλήθεια, όμως, όποιος αμφιβάλλει για την επιτυχία του ποτέ δεν θα επιτύχει. Εκείνος ο οποίος μπορεί να σχηματίσει το ίδιο του το πεπρωμένο είναι φορέας αγνώστων δυνάμεων, τις οποίες οι επίμονοι και διορατικοί επιστήμονες σίγουρα θα ανακαλύψουν μια μέρα, αλλά δεν έχουν καμία σύνδεση με τους φυσικούς ή ψυχικούς μηχανισμούς του ανθρώπου.

Εάν ήμουν ένας άνθρωπος όπως οι άλλοι, τώρα θα έπινα ένα ποτήρι μπύρα στο *Café du commerce*, μου είχε πει ο Χίτλερ μια μέρα που τον είχα συναντήσει και συζητούσαμε εάν το ανθρώπινο πνεύμα είναι κάτι το φυσιολογικά μη φυσικό.

Ούτε ο Μουσολίνι ήταν «φυσιολογικός» άνθρωπος όπως ούτε και ο Ναπολέοντας πριν από αυτόν. Όταν τον εγκατέλειψαν οι μη φυσικές δυνάμεις που τον είχαν εκτινάξει ως τον ήλιο, έπεσε κάτω σαν αετός που του είχαν κόψει και τις δύο φτερούγες μονομιάς.

Ο Μουσολίνι, κατά την τελευταία χρονιά της ζωής του πορευόταν σαν μια σχεδία δίχως τιμόνι – κάτι το οποίο ήταν ορατό και καθόλα τραγικό – που την παρασέρνουν τα ρεύματα προς οποιαδήποτε κατεύθυνση. Όταν έφτασε η μοιραία στιγμή, τη δέχθηκε δίχως ν' αντιδράσει. Η ζωή του είχε τελειώσει από τη στιγμή που οι άγνωστες εκείνες δυνάμεις, οι οποίες τον είχαν κάνει αυτόν που ήταν, έπαψαν να

είναι το μυστικό του αίμα. Γιατί αυτό είναι το μυστικό αίμα. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν κοινό αίμα, που μπορεί ν' αναλυθεί και να κατηγοριοποιηθεί. Εάν επιτύχουν στη ζωή τους μπορούν να γίνουν τίμιοι στρατηγοί όπως ο Γκαμελέν, που θα γνωρίζουν όλες τις λειτουργίες ενός κρατικού μηχανισμού και θα ξέρουν πώς να τις χειριστούν, ή θα γίνουν σαν τον Πουανκαρέ, μεθοδικοί, εμβριθείς και ταγμένοι στο έργο τους, προσφέροντας στο σύνολο. Δεν θα κρύβουν τίποτα. Η «φυσιολογική» ανθρωπότητα, στο εξελιγμένο της στάδιο, ανοίγει διάπλατα τις πόρτες ενός θέματος, είτε αυτό είναι το κράτος, είτε ο στρατός, είτε η άψογη κατασκευή ενός ουρανοξύστη, ενός δρόμου ή ενός υπολογιστή. Κάτω από αυτά τα φυσιολογικά πνεύματα που διακρίνονται, βαδίζει το σύνολο όλων των άλλων φυσιολογικών ανθρώπων που παραμένουν αφανείς. Αυτοί είναι που αποτελούν την ανθρωπότητα: κάποια εκατομμύρια ανθρώπινα όντα με μέτριο μυαλό, μέτρια καρδιά, μέτρια καθημερινότητα.

Και, να! Κάποια μέρα, άξαφνα, στον ουρανό μιας χώρας αστράφτει ο λαμπρός κεραυνός ενός ανθρώπου ο οποίος δεν είναι όπως οι άλλοι και για τον οποίον κανείς δεν γνωρίζει τί είναι εκείνο που τον καθιστά ξεχωριστό. Αυτός ο κεραυνός ξυπνά στα πλήθη δυνάμεις με την ίδια προέλευση της δικής του δύναμης, μόνο πιο ατροφικές, οι οποίες όταν έρθουν σε επαφή με τον πρωταρχικό φορέα τους αναζωογονούνται, ανταποκρίνονται και αλληλοεπιδρούν, σε

μια μικρή κλίμακα, με μια ζωτική δύναμη που μεταμορφώνει. Ο όχλος παρακινείται και διαποτίζεται από την υγρή ενέργεια εκείνη που ποτέ πριν δεν είχε νιώσει στην καθημερινή του ζωή και ουδέποτε είχε υποπτευτεί ότι μπορούσε να διέπει την ύπαρξή του.

Ο ξεχωριστός, ιδιοφυής άνθρωπος είναι ένας πυλώνας που εκπέμπει και δέχεται ταυτοχρόνως και ακούει στο όνομα Αλέξανδρος, Τζένγκις Χαν, Μωάμεθ, Λούθηρος, Βίκτωρ Ουγκώ ή Αδόλφος Χίτλερ. Οι διάνοιες που διαμορφώνουν τους λαούς, οι διάνοιες που μαγεύουν τα χρώματα και για τις οποίες γράφονται τόμοι και στις οποίες αφιερώνονται ομιλίες, ακολουθούν, λίγο έως πολύ, το αναπόφευκτο πεπρωμένο τους. Ορισμένοι τρελοί, επίσης, είναι χωρίς αμφιβολία ιδιοφυίες που εκτροχιάστηκαν στην πορεία τους προς την πραγμάτωση ενός μυστηριώδους δυναμικού, μιας εγρήγορσης η οποία έπρεπε να είχε εστιαστεί και δεν εγκιβωτίστηκε σωστά στο ξεκίνημά της. Πράγματι, γι' αυτή την κατηγορία διανοιών ούτε οι λόγιοι, ούτε οι γιατροί ούτε οι ψυχολόγοι γνωρίζουν τίποτα. Παρόλα αυτά, μια διάνοια τέτοια δεν μπορεί να κατασκευαστεί, δεν είναι το προϊόν κάποιας πελώριας διεργασίας. Προκύπτει από ένα φυσικό και ψυχικό καθεστώς ύπαρξης που μέχρι σήμερα αγνοούμε. Αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση η οποία προκύπτει μία στις χίλιες ή στο ένα εκατομμύριο φορές. Εξού και το κοινό σαγηνεύεται από αυτές. Το συνηθισμένο ον μπορεί μονάχα να εκφέρει παραμορφωμένη

κρίση για το ξεχωριστό Ον. Όταν λοιπόν ακούω κρίσεις τέτοιων ανθρώπων να εκφέρονται με τη σιγουριά κριτών στους Ολυμπιακούς Αγώνες, είτε για το Χίτλερ, είτε ακόμα για τον Βαν Γκογκ, είτε για τον Μπετόβεν ή τον Μπωντλαίρ, μου έρχεται να σκάσω στα γέλια.

Τί, αλήθεια, καταλαβαίνουν;

Τους διαφεύγει η ουσία γιατί δεν έχουν μέσα τους εναργή αυτή τη μυστηριώδη δύναμη που αποτελεί την πεμπτουσία της διάνοιας, είτε της ολοκληρωτικής διάνοιας που εκδηλώνεται στο μέγιστο των δυνατοτήτων της είτε της περιορισμένης διάνοιας της οποίας η ικανότητα επέκτασης και έκφρασης είναι λιγότερο φορτισμένη, λιγότερο πυκνή, λιγότερο πλούσια ή της διάνοιας που είναι εστιασμένη σ' έναν συγκεκριμένο τομέα.

Η διάνοια, καλή ή κακή, είτε το θέλουμε είτε όχι, είναι η μαγιά που μετασχηματίζει τη μονότονη ανθρώπινη υπόσταση. Αυτή η υπόσταση πάντοτε επανέρχεται στην αρχική της κατάσταση δίχως κάτι να την διεγείρει και η μαγιά της είναι απαραίτητη. Η φύση δεν την έχει μοιράσει απλόχερα. Επιπλέον, απαιτείται να συνηγορούν και οι συνθήκες οι οποίες επιτρέπουν στο σπόρο μιας ανώτερης ζωής να γονιμοποιηθεί και να καρπίσει, αποδίδοντας χίλιες φορές μεγαλύτερα υλικά οφέλη. Εάν όμως αφεθεί στο περιθώριο και παραμείνει μόνη της, τότε όλα είναι εις μάτην – δεν χρησιμεύει σε τίποτα. Χωρίς τις διάνοιες αυτές που, από καιρού εις καιρόν, τον αναστατώνουν, ο κόσμος θα ήταν

ένας κόσμος γεμάτος από υπαλλήλους. Μονάχα η διάνοια μπορεί να κάνει το σύμπαν να παρεκτραπεί απ' την απελπιστική του μετριότητα. Η αστραπή φωτίζει και έπειτα το φως της χάνεται και πάλι μέχρις ότου μια νέα αστραπή να ξαναγεννηθεί.

Γι' αυτό το λόγο, λοιπόν, η εποχή των φασισμών όπου έδρασαν αυθεντικές διάνοιες παρουσιάζει τόσο μεγάλο ενδιαφέρον. Μέσα από πολύ ιδιαίτερες συνθήκες αναδύθηκαν εκείνοι οι οποίοι ήταν ικανοί να μεταμορφώσουν τους λαούς και να τους κάνουν να λάμψουν. Χάρη σ' αυτούς, ο κόσμος γνώρισε μία από τις πλέον μοναδικές στιγμές της ιστορίας του.

Όλα όμως βγήκαν σε κακό;

Τί, αλήθεια, γνωρίζουμε;

Όταν ο Ναπολέοντας έπεσε, όλοι πίστευαν ότι ήταν κάτι το οποίο βγήκε σε κακό. Προπάντων, όμως, ο Ναπολέοντας άφησε το στίγμα του στην ανθρωπότητα αιώνια. Χωρίς τον Χίτλερ, θα βρισκόταν μήπως η επιστήμη να καταπιάνεται με την αξιοποίηση της σχάσης του πυρήνα του ατόμου; Θα είχε γίνει έστω και μια αντίδραση σύντηξης; Η εποχή μας άλλαξε ριζικά μετά από τη δική του.

Η έκρηξη της ιδιοφυίας του Χίτλερ αν και προκάλεσε καταστροφές επίσης έφερε τη ριζική μεταμόρφωση του προσανατολισμού ολόκληρης της ανθρωπότητας. Ένα ολόκληρο σύμπαν, υποκινούμενο απ' το χιτλερικό δράμα, προκάλεσε μέσα σε κάποια χρόνια μια αμετάκλητη αλλαγή στις συνθήκες της ζωής και της

συμπεριφοράς τόσο των ατόμων όσο και της κοινωνίας, στην επιστήμη και την οικονομία, στις μεθόδους και τις τεχνικές παραγωγής – αλλαγές πολύ πιο θεμελιώδεις και σημαντικές από εκείνες που προέκυψαν τους πέντε τελευταίους αιώνες.

Ο Χίτλερ αποτέλεσε τη δεσμίδα δυναμίτη που ξεκίνησε τη γιγαντιαία έκρηξη του καιρού μας και προκάλεσε την διαμόρφωση του μοντέρνου κόσμου. Δίχως το Χίτλερ θα είχαμε παραμείνει, ίσως για εκατοντάδες χρόνια, οι ίδιοι εφησυχασμένοι μικροαστοί που ήμασταν κατά το πρώτο τέταρτο του αιώνα.

Απ' το 1935 κι έπειτα, η δημιουργία δορυφόρων του Χίτλερ ήταν κάτι που θα συνέβαινε νομοτελειακά. Η ιδιοφυία, άλλωστε, δεν εμποδίζει κάτι τέτοιο. Κάθε μία χώρα ήθελε να συμμετέχει, με τον τρόπο της και συχνά με τρόπο ασυνείδητο σε αυτή τη μεγαλειώδη διαμόρφωση. Ορισμένες χώρες συμπεριφέρονταν ως αρνητικοί πόλοι – όπως, για παράδειγμα, η Γαλλία και η Βρετανική Αυτοκρατορία – ενώ άλλες ως θετικοί πόλοι, προσθέτοντας τμήματα στο μηχανισμό που θα γεννούσε τον κόσμο του μέλλοντος.

Το 1936, όμως, ποια νοσηρή φαντασία θα μπορούσε να σκεφτεί ότι ο κόσμος θα γνώριζε μια τέτοια απίστευτη μεταμόρφωση; Ο Χίτλερ, καθοδηγούμενος από τις άγνωστες δυνάμεις που καθόριζαν στ' αλήθεια τη ζωή του, έκανε το χρέος του απέναντι στο πεπρωμένο που περίμενε τον ίδιο και περιμένει όλους μας.

Εγώ, όπως και άλλοι, θεωρώ ότι ο λαός μου πάσχισε να βγει από τον πολιτικό βάλτο του, να σωθεί τόσο ηθικά όσο και υλικά. Το 1936, η έννοια της χώρας, της πατρίδας ήταν παντού το άλφα και το ωμέγα για κάθε πολίτη. Ένας Γάλλος πρωθυπουργός όπως ο Πιέρ Λαβάλ δεν είχε περάσει ποτέ μια μέρα της ζωής του στο Βέλγιο, στα 200 χιλιόμετρα απ' το Παρίσι! Ο Μουσολίνι δεν είχε δει ποτέ του τη Βόρεια Θάλασσα. Ο Σαλαζάρ αγνοούσε τί χρώμα είχε η Βαλτική.

Εγώ, ναι, επισκέφτηκα την Ασία, την Αφρική, τη Λατινική Αμερική. Έζησα στον Καναδά και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αλλά καθόλου δεν θα μιλήσω γι' αυτό, καθότι δεν μου φαίνεται ούτε σοβαρό θέμα ούτε σχετικό.

Όπως και να 'χει, το διεθνές πνεύμα και πόσο μάλλον το ευρωπαϊκό πνεύμα δεν υφίστανται. Ο μοναδικός παγκόσμιος οργανισμός, η Κοινωνία των Εθνών, στη Γενεύη, ήταν σαν μια φλύαρη γριά, άχρηστη, για την οποία οι ευγενείς άνθρωποι μιλάγανε με συγκαταβατικά λόγια συμπάθειας. Συγκέντρωσε, μέσα σε περίπου είκοσι χρόνια, τους κυριότερους κρατικούς ιθύνοντες της Ευρώπης. Παρόλα αυτά, η αντίληψή της ήταν πολύ συγκεχυμένη και η περίπτωσή της σχεδόν μοναδική. Η Ευρώπη, χωρίς το φαινόμενο Χίτλερ, αναμφίβολα θα παρέμενε με αυτή την αντίληψη για πολύ καιρό ακόμα, με κάθε της περιοχή περιχαρακωμένη μέσα στα στενά της γεωγραφικά σύνορα.

Σε λιγότερο από τρία χρόνια, η γηραιά ήπειρος πέρασε από μια ολοκληρωτική μετάλλαξη. Σε ελάχιστο χρόνο, όσο να κλείσει κανείς τα μάτια του και να τ' ανοίξει ξανά, το μανιτάρι Χίτλερ είχε ξεπεταχτεί και είχε απλωθεί σε ολόκληρη την Ευρώπη. Διασκορπίστηκε και κατέλαβε κάθε γωνιά του ουρανού, μέχρι πάνω απ' τους πιο μακρινούς ωκεανούς.

Κεφάλαιο 4

Η Ευρώπη εκρήγνυται

- Εάν είχατε αναλάβει εγκαίρως την εξουσία στο Βέλγιο, πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να είχατε σταματήσει το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο;

Εκ πρώτης όψεως, το ερώτημα αυτό φαίνεται τελείως παράλογο, διότι το Βέλγιο δεν είναι παρά ένα μικρό κρατίδιο, βορειοδυτικά της ηπείρου. Τα 30.000 km^2 δεν του αντιπροσωπεύουν και πολλά. Ταυτόχρονα, τα συμφέροντα που διακυβεύονταν, τόσο απ' τη γερμανο-ιταλική όσο και απ'τη γαλλο-αγγλική πλευρά, ήταν γιγαντιαία. Οπότε;

Ε, λοιπόν, αυτό το «οπότε» δεν είναι τόσο προβληματικό όσο μπορεί να φαίνεται αρχικά. Μεταξύ των δύο δυτικοευρωπαϊκών συνασπισμών που επρόκειτο να συγκρουστούν σώμα με σώμα, ο ένας με τον άλλον, η μόνη χώρα ικανή να αποτελέσει τροχοπέδη ή έναν κοινό τόπο συνάντησης των δύο μεγάλων αντιπάλων, ήταν το Βέλγιο.

Το ραδιόφωνο, εγκατεστημένο στην κεφαλή του κράτους, μπορούσε να αποτελέσει ένα μοναδικό μέσο διεθνούς προπαγάνδας με το οποίο, όντες μπροστά από ένα μικρόφωνο, θα μπορούσαμε να ανατρέψουμε τις πολεμοκάπηλες και βίαιες καμπάνιες του Λαϊκού Μετώπου Γαλλίας που προσπαθούσαν να στρέψουν το Παρίσι ενάντια στο Γ' Ράιχ.

Οι πολεμοκάπηλοι Γάλλοι δεν αποτελούσαν παρά μια μειοψηφία. Μια τόση δα μειοψηφία. Το ζήσαμε αυτό μέσα απ' τη συμφωνία του Μονάχου, το Σεπτέμβριο του 1938, μετά την οποία, ο Γάλλος υπογράφων, ο υπουργός Νταλαντιέ, ένας ειλικρινής και καλλιεργημένος μεθύστακας, αν και θα περίμενε να του πετάνε ντομάτες και μπαγιάτικα αυγά κατά την προσγείωσή του στο αεροδρόμιο Λε Μπουρζέ, αναγνωρίστηκε από τον παρισινό λαό εν τω μέσω μιας φρενίτιδας ζητωκραυγών που τον άφησε άφωνο.

Το ζήσαμε, ακόμη, και μέσα απ' τον πόλεμο στην Πολωνία. Ο Γάλλος, παρά τα βαριά χτυπήματα που είχε δεχθεί, πήγαινε στη μάχη σφυρίζοντας ανίδεος. Χτυπήθηκε άσχημα το 1940, όχι μόνο επειδή η στρατηγική του Χίτλερ ήταν ανώτερη εκείνης των στελεχών του στρατού του, αλλά επειδή δεν μπορούσε να καταλάβει το σκοπό του πολέμου και, ως εκ τούτου, δεν είχε ηθικό.

Μέσα από έναν καθημερινό «διαφωτισμό», ήδη απ' το 1936, ο γαλλικός λαός θα μπορούσε να έχει καταλάβει το πρόβλημα της επανένωσης μ' ένα Ράιχ κατακερματισμένο μετά το 1918. Άλλωστε, οι Γάλλοι διαθέτουν οξύ πνεύμα. Στα πολιτικά, αντιλαμβάνονται τη λογική. Θα μπορούσαν να συνειδητοποιήσουν ότι το καλύτερο θα ήταν να προτείνουν οι ίδιοι, με την πάροδο του χρόνου, έναν διακανονισμό σε δίκαιη βάση για το ζήτημα των γερμανικών συνόρων και ιδιαίτερα του Ντάντσιγκ, μιας πόλης

αυτόνομης απ' το Ράιχ, η οποία ψήφιζε κατά 99% υπέρ του Χίτλερ και η επιλογή της οποίας, στο όνομα της «δημοκρατίας», απαγορεύτηκε να καταγραφεί στην ιστορία της φυλής, της γλώσσας και της πατρίδας της.

Πού είναι, λοιπόν, το δικαίωμα των λαών για αυτοδιάθεση;

Από την άλλη, το Ντάντσιγκ αποτελούσε το πρόσκομμα για το πέρασμα στη θαλάσσια ζώνη της Νέας Πολωνίας.

Ήταν αδιανόητο, φυσικά, ότι μια μεγάλη χώρα όπως η Γερμανία θα παρέμενε για πάντα κομμένη στα δύο, ότι οι κάτοικοί της θα συνέχιζαν να μη μπορούν να επανενωθούν παρά μόνο δια μέσω μολύβδινων βαγονιών, περνώντας μέσα από ξένο έδαφος.

Η Πολωνία, από την πλευρά της, είχε το δικαίωμα να αναπνεύσει, να επεκτείνει την τραχειακή της αρτηρία μέχρι τη Βαλτική.

Παρ 'όλα αυτά, η εμπλοκή της πολωνικού διόδου δεν αποτελούσε λύση.

Η λύση ενός δημοψηφίσματος, διεξαγόμενου σε φιλικό κλίμα μεταξύ Πολωνίας και Γερμανίας, θα ήταν σχετικά απλή και θα εξασφάλιζε σε καθεμιά από τις δύο χώρες, είτε ήταν νικηφόρες είτε ηττημένες από το αποτέλεσμα της ψήφου, ελεύθερη πρόσβαση στο δρόμο που θα ένωνε τα δύο μέρη του Ράιχ, στην περίπτωση που οι Γερμανοί έχαναν δηλαδή, ή ενώνοντας την Πολωνία με τη Βαλτική Θάλασσα, εάν οι Γερμανοί κέρδιζαν.

Η αναζήτηση μιας παρεμφερούς λύσης, ή αρκετά όμοιας, ή ακόμα και μιας διαφορετικής που όμως θα ικανοποιούσε αμφότερα τα μέρη ήταν σίγουρα πιο εύκολο να τεθεί σε εφαρμογή απ' ότι τα μέτρα συνύπαρξης που είχαν προταθεί το 1919 σε δύο λαούς τόσο πολύ διαφορετικούς, οι οποίοι είχαν υπάρξει ενίοτε αντίπαλοι και συχνά εχθροί: σε εκατομμύρια Τσέχους, Σλοβάκους, Ρουθήνους, Ούγγρους οι οποίοι ζούσαν στο πάλαι ποτέ αρχαίο υαλουργείο της Βοημίας· σε εκατομμύρια Πολωνούς, Ουκρανούς, Εβραίους και Γερμανούς, που ζούσαν σε μια υβριδική Πολωνία, δίχως κανείς τους ν' αποτελεί εθνική πλειοψηφία· ή σε μια Γιουγκοσλαβία Κροατών, Σέρβων και Βούλγαρων που μισούσαν ο ένας τον άλλο και που ονειρεύονταν περισσότερο το ν' αρπαχτούν απ' ότι το ν' αγκαλιαστούν.

Αλλά, να, δεν ήταν απαραίτητο για να προτείνουμε μια έγκυρη λύση για τη δίοδο του Ντάντσιγκ, να περιμένουμε να φτάσουμε στις 30 Αυγούστου 1939, όταν ήδη οι μηχανές μερικών χιλιάδων αρμάτων μάχης βρυχιόνταν στο μήκος της Ανατολικής Πρωσίας, της Πομερανίας και της Σιλεσίας!

Η Γαλλία, με τη διπλωματική της ικανότητα, έδωσε ένα εντυπωσιακό παράδειγμα, πριν από το 1914, με την παύση των αγγλο-γαλλικών εχθροτήτων και σχηματίζοντας τη γαλλο-ρωσική συμμαχία. Το παράδειγμα αυτό ανανεώθηκε υπό τον Ντε Γκωλ, απελευθερώνοντας τη Γαλλία απ' την πολιτική των μπλοκ. Η ίδια δεξιότητα θα μπορούσε να είχε βοηθήσει εξίσου

καλά το 1936 στην προετοιμασία μιας ειρηνικής επίλυσης της γερμανικής σπαζοκεφαλιάς.

Κι έπειτα, ο Χίτλερ του 1936 δεν ήταν ο θορυβώδης Χίτλερ του 1939. Είχα εκτενείς συναντήσεις μαζί του τότε, γιατί το συμφέρον της χώρας μου ήταν να σχηματίσει έξυπνες και ακριβείς σχέσεις με τους ηγέτες του ευρωπαϊκού παιχνιδιού. Έζησα επίσης από κοντά όλους τους κορυφαίους πολιτικούς άνδρες της Ευρώπης, είτε ήταν Γάλλοι, όπως ο Ταρντιέ και ο Λαβάλ, είτε Ιταλοί, όπως ο Μουσολίνι και ο Τσιάνο, είτε Γερμανοί, όπως ο Χίτλερ, ο Ρίμπεντροπ και ο Γκαίμπελς, είτε Ισπανοί, όπως ο Φράνκο και ο Σεράνο Σουνιέρ, είτε Άγγλοι όπως ο Τσώρτσιλ και ο Σάμιουελ Χόαρ.

Τον Αύγουστο του 1936, συνάντησα επί μακρόν το Χίτλερ. Η συνάντηση ήταν εξαιρετική. Ήταν ήρεμος και εξέπεμπε μια δύναμη. Ήμουν είκοσι εννέα χρονών, και είχα κάθε θάρρος μαζί του.

«Ποτέ δεν έχω δει τέτοια χαρίσματα σε νέο αυτής της ηλικίας» είχε πει κι επαναλάμβανε ο Χίτλερ στο Ρίμπεντροπ και στον Όττο Άμπετζ, μετά τη συνάντησή μας. Παραθέτω αυτή του την κρίση, όχι για να περιαυτολογήσω αλλά για να δείξω ότι η πολύωρη συνάντησή μας, με παρόντα τον Ρίμπεντροπ, είχε κινήσει το ενδιαφέρον όλων των εμπλεκόμενων.

Τί όμως είχα προτείνει; Τίποτα λιγότερο από μια συνάντηση μεταξύ Χίτλερ και Λεοπόλδου Γ', στο Έουπεν-Μαλμεντί, μια περιοχή αποσπασμένη από τη Γερμανία βάσει της

Συνθήκης των Βερσαλλιών, υπέρ του Βελγίου, ύστερα από ένα χαλκευμένο δημοψήφισμα. Όσοι δεν συμφωνούσαν με αυτό ήταν υποχρεωμένοι να γνωστοποιήσουν την αντίθεσή τους γραπτώς, βάζοντας την υπογραφή τους σε δημόσιο έγγραφο, έναν τρομερό κατάλογο μελλοντικών υπόπτων!

Υπό αυτές τις συνθήκες, ποιος θα είχε υπογράψει;

Όλες οι καμπάνες του Βελγίου είχαν αντηχήσει μελωδικά για να γιορτάσουν αυτή τη λεγόμενη συνένωση! Με απλά λόγια, η όλη διαδικασία ήταν απαράδεκτη. Κατά τη γνώμη μου, ήταν απαραίτητο να αποφευχθούν οι εκατέρωθεν αξιώσεις και να θαφτεί το τσεκούρι του πολέμου εκεί ακριβώς όπου υπήρχε η πιθανότητα να χτυπήσει.

Ο Χίτλερ είχε συμφωνήσει αμέσως με την πρότασή μου: ένα δημοψήφισμα του οποίου η προπαρασκευαστική εκστρατεία θα περιοριζόταν σε μια συνέλευση τοπικών πληθυσμών μπροστά από δύο αρχηγούς κρατών που θα έρχονταν μαζί επί τόπου, θα εξηγούσαν δημόσια τη γνώμη τους ευπρεπώς και πολιτισμένα. Μια δεύτερη, πανομοιότυπη συνέλευση θα λάμβανε χώρα μετά το δημοψήφισμα, έτσι ώστε, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα, οι δύο αρχηγοί να επισφραγίσουν τη συμφιλίωση των λαών τους.

Εάν ο Χίτλερ συσπειρωνόταν πίσω από μια τέτοια ειρηνική λύση – την οποία άλλωστε θα πρότεινα και στον Λεοπόλδο Γ' – θα μπορούσε, ακόμα περισσότερο, το 1936, να δεχτεί μια συ-

ζήτηση σχετικά με όλα τα σύνορα της Αυστρίας, της Τσεχίας, της Δανίας, κλπ. και, ειδικότερα, μια φιλική διευθέτηση με μια Πολωνία, η οποία θα ήταν συμφιλιωμένη από το 1933 με το Ράιχ και φίλη, από την άλλη πλευρά, μιας Γαλλίας που θα ήταν, με την ευκαιρία αυτή, ο ιδανικός διαμεσολαβητής μιας τελικής διευθέτησης.

Λίγο πριν, ο στρατάρχης Πεταίν και ο στρατάρχης Γκαίρινγκ είχαν συναντηθεί, στην Πολωνία. Επομένως, τίποτα δεν ήταν αδύνατον.

Δεν υπήρχαν πολιτικοί οι οποίοι δεν είχαν εκφράσει τη λύπη τους, από το 1920, για τις αποφάσεις που ελήφθησαν μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, για το Ντάντσιγκ, τη Δίοδο και τη Σιλεσία. Οι αποφάσεις που επιβλήθηκαν τότε ήταν άδικες, βασιζόμενες σε υπαγορεύσεις και ψευδή δημοψηφίσματα.

Μελετημένη ψύχραιμα, μια σοφή λύση θα έπρεπε να υπάρχει ακόμα και πριν να τεθεί το θέμα του Άνσλους και του Σουντέτ, ειδικά δεδομένου ότι η ατμόσφαιρα στην Πολωνία όπως και στη Γερμανία ήταν υπέρ μιας συνεργασίας σε τέτοιο βαθμό που όταν ο πρόεδρος Χάτσα, αποκηρυγμένος από τους Σλοβάκους είχε εμπιστευτεί στις 15 Μαρτίου 1939 στο Χίτλερ την τύχη της Βοημίας, η Πολωνία του συνταγματάρχη Μπεκ της Πολωνίας θα συμμετείχε στρατιωτικά στην επένδυση, κατάσχοντας την πόλη και την περιοχή Τέσεν. Αυτή η Πολωνία, καλά συμβουλευμένη, θα ήταν δύσκολο να αρνηθεί μια σοβαρή συζήτηση με το σύμμαχό της εκείνη την άνοιξη.

Χωρίς την προκλητική παρέμβαση των Βρετανών στα τέλη Απριλίου 1939, που υποσχέθηκαν λαγούς με πετραχήλια στο συνταγματάρχη Μπεκ, έναν άνθρωπο τόσο εγκεφαλικά όσο και οικονομικά διαταραγμένο, μια τέτοια συμφωνία θα μπορούσε να είχε υλοποιηθεί.

Οι επικλήσεις στο πνεύμα της κατανόησης των Γάλλων θα μπορούσαν να ήταν καθοριστικές. Ο Χίτλερ είχε εγκαταλείψει δημόσια και για πάντα την Αλσατία-Λωρραίνη. Δεν ήθελε με κανέναν τρόπο να διασταυρώσει πυρά με μια Γαλλία παντοδύναμη, η οποία δεν είχε κανένα ενδιαφέρον για έναν κατακτητή.

Η Γαλλία, από την πλευρά της, δεν είχε τίποτα να κερδίσει από μια τέτοια σύγκρουση. Όπως και τα γόνιμα εδάφη της Ανατολής θα μπορούσαν να βάλουν σε πειρασμό τον Χίτλερ – και θα έπρεπε να τον είχαμε καθοδηγήσει και ενθαρρύνει προς τα εκεί, απαλλάσσοντας τη Δύση, για εκατό χρόνια, από το γερμανικό κίνδυνο – έτσι κι ένας πόλεμος με τη Γαλλία, εκ των προτέρων δίχως προοπτικές κέρδους, θα είχε σταματήσει μέσα του το ξύπνημα της οποιασδήποτε τέτοιας επιθυμίας.

Ένας αρχηγός της βελγικής κυβέρνησης, γιος, εγγονός ακόμα και δισέγγονος Γάλλων, εξηγώντας στους Γάλλους τη ζωτική σημασία του ρόλου τους ως μεσολαβητών, όπως εγώ το είχα ακούραστα κάνει μπροστά από τα μικρόφωνα του ραδιοφωνικού σταθμού Radiodiffusion, θα μπορούσε να τους αφυπνίσει. Όπως και να είχε, βέβαια, επιχείρησα κάτι το αδύνατο.

Θα ήθελα όσο τίποτε να είχα κατακτήσει την εξουσία εγκαίρως, ακόμα κι αν δεν μου προσφερόταν παρά μόνο μια ελάχιστη ευκαιρία για να σώσω την ειρήνη. Θα την είχα χρησιμοποιήσει στο μέγιστο. Το πάθος για να το πετύχω θα μου είχε υπαγορεύσει τις σωστές λέξεις. Ο γαλλικός λαός, άλλωστε, είναι ευαίσθητος στις μελωδικές ομιλίες. Και ήταν έτοιμος για τη γλώσσα που του είχα ετοιμάσει.

Εκείνο που με εκνευρίζει περισσότερο είναι ότι αν δεν μπόρεσα να πάρω εγκαίρως και με σιγουριά την εξουσία, την οποία ουδέποτε θα είχα αφήσει να ξεγλιστρίσει μέσα απ' τα χέρια μου, αυτό οφείλεται στον ίδιο τον Χίτλερ. Οι ξαφνικές παρεμβάσεις του στην Αυστρία, στην οροσειρά των Σουδετών, στην Τσεχία κι έπειτα η έναρξη του πολέμου στην Πολωνία φόβιζαν το βελγικό λαό και υπονόμευαν την άνοδό μου. Κάτι τέτοιο, βέβαια, δεν τους εμπόδιζε απ' το να με απεικονίζουν χιλιάδες φορές εκείνη την εποχή ως όργανο και παίγνιο του Χίτλερ. Δεν υπήρξα ποτέ παίγνιο κανενός, ούτε του Χίτλερ ούτε κανενός άλλου, ούτε καν κατά τη διάρκεια του πολέμου, όταν μαχόμουν στο πλευρό του γερμανικού στρατού στο Ανατολικό Μέτωπο. Τα πλέον μυστικά αρχεία του Γ' Ράιχ μπορούν να το επιβεβαιώσουν. Ούτε το 1936, ούτε αργότερα, ούτε ποτέ, δεν έλαβα από τον Χίτλερ ένα σεντ, ούτε μια κατάθεση. Εκτός αυτού, ουδέποτε προσπάθησε να με επηρεάσει με τον οιονδήποτε τρόπο.

Αντίθετα, αργότερα, όταν οι πολιτικές αβεβαιότητες του πολέμου με γέμιζαν αγωνία, του τις είπα «χαρτί και καλαμάρι». Ο βασικός μεταφραστής του, ο δρ Σμιτ, ο οποίος έκανε χρέη διερμηνέα στις συνεντεύξεις μας, διηγήθηκε ο ίδιος στον Τύπο, μετά τον πόλεμο, ότι μιλούσα στον Φύρερ με ένα σθένος και μια ωμότητα που κανένας άλλος δεν θα τολμούσε ποτέ να χρησιμοποιήσει απέναντι σ' έναν τέτοιο συνομιλητή.

Μου έδινε πληρωμένες απαντήσεις, πολλές φορές με καλή, κωμική διάθεση. - *Λεόν*, μου έλεγε κατά τη διάρκεια του πολέμου, όταν απαιτούσα τα πάντα για τη χώρα μου και στερήθηκα τα πάντα στο όνομά της, *τελικά δεν είστε εσείς που συνεργάζεστε μαζί μου, είμαι εγώ που συνεργάζομαι μαζί σας!*

Κι αυτό ήταν αρκετά αληθινό.

Η χώρα μας, επειδή ήταν πολύ μικρή, κινδύνευε να χάσει την προσωπικότητά της σε μια κακώς ορισμένη Ευρώπη. Πάντοτε απαιτούσα ο χαρακτήρας του λαού μας να γίνεται σεβαστός στα πάντα: στην ενότητά του, στα έθιμά του, στην πίστη του, στις δύο γλώσσες του, στον εθνικό ύμνο του, στις σημαίες του. Δεν ανέχτηκα ποτέ, καθ' όλη τη διάρκεια της ρωσικής εκστρατείας, ένας Γερμανός, όσο συμπαθητικός κι αν ήταν, να δίνει εντολές στις μονάδες μου, ή απλά να μας μιλάει, στα γερμανικά. Έπρεπε πρώτα απ' όλα να είμαστε ο εαυτός μας. Ύστερα, θα βλέπαμε.

Ακόμα και στο σπίτι του Χίτλερ, δεν διεξήγαγα τις συνομιλίες μου παρά μόνο στα γαλ-

λικά (που ο Χίτλερ δεν γνώριζε), κάτι που μου έδινε, μεταξύ μας, το χρόνο να σκέφτομαι προσεκτικά την απάντηση που θα του έδινα όσο μου μετέφραζαν τις ερωτήσεις, τις οποίες ήδη είχα καταλάβει. Φυσικά, ο Χίτλερ το ήξερε αυτό και δεν μπορούσα να τον ξεγελάσω.

– Fuchs! (αλεπού), μου είπε μια μέρα γελώντας, αφού μου είχε ρίξει μια πονηρή ματιά. Αλλά δεν έδινε σημασία στις υπεκφυγές μου και με άφηνε να εκφράζω ελεύθερα κάθε μου παρατήρηση.

– Το 1936, όμως, δεν είχαμε φτάσει ακόμα σ' αυτό το σημείο. Ο Χίτλερ ήταν ακόμα για εμάς ένας απόμακρος Γερμανός. Η εποχή των μεγάλων επιχειρήσεων της γερμανικής ανασυγκρότησης δεν είχε αρχίσει ακόμα. Η επανάκτηση της αριστερής όχθης του Ρήνου, η οποία θα έπρεπε να είχε χορηγηθεί στους Γερμανούς πολύ καιρό πριν, δεν μας είχε βλάψει ιδιαίτερα. Είχε περάσει απλώς στο λογαριασμό κερδών και ζημιών.

Την εποχή της νίκης του REX (Μάιος 1936), το βαρόμετρο της Ευρώπης έδειχνε μάλλον καλό καιρό. Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής μας εκστρατείας, το όνομα του Χίτλερ δεν είχε αναφερθεί ούτε μία φορά από τους αντιπάλους μας. Σε όλα τα βελγικά κόμματα του αγώνα, αντιμετωπίζαμε προβλήματα εσωτερικής πολιτικής. Το πρόγραμμά μας εκείνης της εποχής – τα κιτρινισμένα από το χρόνο κείμενα εξακολουθούν να υπάρχουν – μιλάει εκτεταμένα και σκληρά για τη σάρωση των παλαιών

πολιτικών κομμάτων, για τη μεταρρύθμιση του κράτους (με αρχές, ευθύνη, και διάρκεια), για το σοσιαλισμό που έπρεπε να οικοδομηθεί, για την υψηλή χρηματοδότηση που θα δινόταν στις μητέρες. Αλλά δεν υπήρχε καν ζήτημα σχεδίου ενός διεθνούς προγράμματος.

Για πολλούς μήνες μετά τη νίκη μας του 1936, η θέση μας περιοριζόταν στην υπεράσπιση μιας πολιτικής ουδετερότητας που θα απελευθέρωνε τη χώρα μας από οποιαδήποτε επικίνδυνη συμμαχία – ο Ντε Γκωλ ενήργησε διαφορετικά αργότερα, αντιμέτωπος με τα δύο μπλοκ της μεταπολεμικής περιόδου – και θα κρατούσε την πατρίδα μας μακριά από τις διαμάχες που άρχιζαν να πλήττουν τις δημοκρατίες παλαιού τύπου (Γαλλία, Αγγλία) και τις δημοκρατίες της νέας τάξης (Γερμανία, Ιταλία). Υπό την παρότρυνσή μας, αυτή η πολιτική ουδετερότητας πραγματοποιήθηκε γρήγορα και υιοθετήθηκε από το Βέλγιο.

Μέσα σε όλα αυτά, τίποτα επομένως δεν υπήρχε που να δείχνει σημάδια ενός διεθνούς προσανατολισμού του ρεξισμού με την προχιτλερική έννοια. Ορισμένες μείζονες μεταρρυθμίσεις του Εθνικού Σοσιαλισμού και του φασισμού μας ενδιέφεραν σε μεγάλο βαθμό. Αλλά τις εξετάζαμε ως παρατηρητές, όχι κάτι περισσότερο.

Για να πω την αλήθεια, η φυσική ροπή μου ήταν φιλογαλλική. Η οικογένειά μου ήταν από εκεί. Η σύζυγός μου ήταν από εκεί και είχε διατηρήσει την ιθαγένειά της. Τα παιδιά μου

θα μπορούσαν να επιλέξουν μία ημέρα σε ποια από τις δύο χώρες θα ήθελαν ν' ανήκουν. Και όλα τους, τελικά, επέλεξαν τη Γαλλία. Από το 1936 έως το 1941 πήγα μόνο μία φορά στο Βερολίνο, αλλά εκατό φορές στο Παρίσι!

Επίσης, δεν γινόταν ούτε λόγος για παρέμβαση γερμανικού δακτύλου, ούτε για γερμανικά χρήματα ή γερμανικά συνθήματα. Ήμασταν ουδέτεροι. Ούτε με τη Γερμανία, ούτε με τη Γαλλία: διατηρήσαμε την πιο αυστηρή ουδετερότητα σ' έναν αγώνα όπου η χώρα μας δεν είχε τίποτα να κερδίσει έτσι όπως βρισκόταν ανάμεσα σε δύο οπλισμένα γλωσσίδια και δεν μπορούσε παρά μόνο να χτυπηθεί άσχημα τόσο απ' το μεν όσο και απ' το δε εάν εμπλεκόταν.

Ωστόσο, την άνοιξη του 1936, ένας τέτοιος αγώνας δεν είχε περάσει ακόμα σαφώς στην ημερήσια διάταξη της Ευρώπης. Είχαμε μερικές εβδομάδες ανάπαυλας. Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, η χιονοστιβάδα θα υποχωρούσε.

Αρχικά, στη Γαλλία, το Λαϊκό Μέτωπο κέρδισε τις εκλογές. Η εξουσία πέρασε στον αρχηγό του συνασπισμού της αριστεράς, τον Λεόν Μπλουμ, ο οποίος εχθρευόταν οτιδήποτε το χιτλερικό ένεκα των μαρξιστικών του πεποιθήσεων και της ιουδαϊκής του καταγωγής. Η οργή του – και η τύφλωση που προκαλεί η οργή – ήταν τέτοια που είχε προβλέψει την αποτυχία του Χίτλερ λίγο πριν έρθει στην εξουσία!

Ένας αριθμός υπουργών στην ομάδα του, άνδρες και γυναίκες, ήταν Εβραίοι. Δεν μπορούμε να πούμε ότι το πάθος τους για τη Γαλλία ήταν υπερβολικό: ένας από αυτούς, ίδιος ο Μεφιστοφελής με γυαλιά, ονόματι Ζαν Ζέι, προηγουμένως είχε κάνει τη γαλλική σημαία ως λαμπάδα. Αλλά το πάθος τους εναντίον του Χίτλερ ήταν αβυσσαλέο, δίχως όρια. Οι εντάσεις αμέσως αυξήθηκαν.

Οι εκστρατείες μίσους και προκλήσεων κατά του Χίτλερ, με τέτοιες πρωτοβουλίες, εξαπλώθηκαν γρήγορα και αποτελεσματικά.

Με την πλήρη υποστήριξη της ισραηλίτικης προπαγάνδας, το Λαϊκό Μέτωπο έσπευσε ενάντια σε όποιον, τόσο στο εξωτερικό όσο και στη Γαλλία, ήταν δεξιός. Με περιέγραψε, στον Τύπο του, μόνο και μόνο επειδή ήμουν ουδέτερος, σαν το πρωτοπαλίκαρο του Χίτλερ. Έστρεψε επιμελώς εναντίον μου τους μυστικούς πράκτορες του Δεύτερου Γαλλικού γραφείου, εξαιρετικά πολυάριθμους και δραστήριους στο Βέλγιο, οι οποίοι διοχέτευαν απλόχερα στον Τύπο και στους κοσμικούς κύκλους τα εκατομμύρια της διαφθοράς για δωροδοκίες.

Ένα μήνα αργότερα, ήρθε ένα δεύτερο ηλεκτροσόκ: η εθνική Ισπανία στεκόταν ενάντια στο Frente Popular, το αγαπημένο αδελφό κόμμα του γαλλικού Λαϊκού Μετώπου.

Η Ισπανία και το Βέλγιο, που δεν είναι γείτονες, δεν είχαν και δεν θα μπορούσαν να έχουν, σε τίποτα, αντικρουόμενα συμφέροντα. Η εξέγερση ήταν δίκαιη, υγιής, απαραίτητη, όπως η ισπανική επισκοπή κι έπειτα το Βατικανό διακήρυξαν το ίδιο έτος. Ο εμφύλιος πόλεμος ήταν

η ύστατη λύση, αλλά οι οργισμένοι του Frente Popular είχαν οδηγήσει την Ισπανία σε αυτήν την ύστατη λύση.

Η Φάλαγγα, καθολικής εμπνεύσεως, ήταν πολύ κοντά στο ρεξισμό, πολιτικά αλλά και πνευματικά. Εγώ ο ίδιος είχα διοριστεί, το 1934, από τον Χοσέ Αντόνιο Πρίμο ντε Ριβέρα ως ο νούμερο 1 της Φάλαγγας του εξωτερικού.

Ο ισπανικός στρατός, που είχε ξεσηκωθεί, υπερασπιζόταν τα ίδια πατριωτικά και ηθικά ιδεώδη με εκείνα του ρεξισμού.

Και τότε, εφόσον το Γαλλικό Λαϊκό Μέτωπο, οι Σοβιετικοί, σύσσωμη η Μαρξιστική Διεθνής έπαιρνε το μέρος των εμπρηστών και των στραγγαλιστών, τους υποστήριζαν μανιωδώς, τους παρείχαν γεμάτα γαλλικά αεροπλάνα και ρωσικές δεξαμενές, τους έστελναν χιλιάδες νεοσύλλεκτους, διαποτισμένους με τις ιδέες του Μαρλώ κι εκπαιδευμένους θηριώδεις χασάπηδες απ' τον Μαρτύ, εμείς, οι πατριώτες και χριστιανοί, δεν μπορούσαμε να νιώσουμε συμπάθεια για τους επίσης πατριώτες και τους χριστιανούς, που ήταν κυνηγημένοι και διωκόμενοι κατά τη διάρκεια της πενταετούς τρομοκρατίας; Δεν είχαμε χρέος να πολεμήσουμε για την επιβίωσή μας;

Παρ' όλα αυτά, ένα πρώτο ευρωπαϊκό μέτωπο πολέμου είχε ανάψει. Δεν εμφανιζόταν κάποιος πυροσβέστης που θα μπορούσε να σβήσει την εκκολαπτόμενη φωτιά. Αντίθετα, η πυρκαγιά επεκτεινόταν. Γερμανοί και Ιταλοί, Ρώσοι και Γάλλοι κομμουνιστές περνούσαν από την

ανταλλαγή των λέξεων στην ανταλλαγή εκρηκτικών, προσποιούμενοι ότι χρησιμοποιούσαν το ισπανικό πεδίο μάχης για να λύσουν τη διαμάχη τους.

Σε διεθνές επίπεδο, το 1936 θα έληγε άσχημα. Τα νεύρα όλων ήταν τεντωμένα: το 1937 επρόκειτο να σηματοδοτήσει για την Ευρώπη μια μοιραία στροφή.

Έκτοτε, ο Χίτλερ, ο οποίος κανένα λόγο ανησυχίας δεν είχε από τα εκλογικά σχέδια του ρεξισμού, μας φακέλωνε τακτικά κάθε φορά που ενισχύαμε τη δράση μας κερδίζοντας νέες ψήφους και, χάρη σε αυτές, αναρριχούμασταν ειρηνικά σε θέσεις εξουσίας.

Στην πατρίδα μου, ναι, είχα μια ισχυρή θέση: όμως δεν την απέκτησα μέσω βίας. Ποτέ, σε καιρό ειρήνης, δεν έφερα όπλα. Μπορούσε να με δει κανείς οπουδήποτε στις Βρυξέλλες, να βαδίζω χωρίς οποιαδήποτε προστασία. Πήγαινα στην αγορά, στο εστιατόριο ή στον κινηματογράφο με τη γυναίκα μου: κι εκείνη ήταν το μοναδικό μου οχυρό, γεμάτο χάρη και καλοσύνη.

Περπατούσα για χιλιόμετρα στο δάσος με τα παιδιά μου. Πάντοτε αποστρεφόμουν μετά βδελυγμίας όλων των ειδών τους «γενίτσαρους» και τους μπράβους και πάντοτε πίστευα στο τυχερό μου αστέρι. Τίποτα δεν θα συνέβαινε ποτέ σε μένα. Και, ούτως ή άλλως, ακόμα κι αν είχα ένα πιστόλι στην τσέπη μου θα ήταν πολύ αργά για να το τραβήξω εάν έφτανα στο σημείο να δεχθώ επίθεση.

Ο κόσμος απεχθάνεται να βλέπει τέτοιες συνοδείες προστασίας που μοιάζουν ύποπτες. Πρέπει κανείς να του εμπιστεύεται ειλικρινά. Εγώ πήγα μόνος μου, με το τραμ, στις χειρότερες κομμουνιστικές συναντήσεις. Τα περιστατικά δεν έλειπαν. Ήταν μάλιστα συχνά αστεία. Αλλά η μέθοδός μου ήταν σωστή. Η καρδιά του λαού είναι σωστή. Κανείς πρέπει να προκαλεί σε αυτά συναισθήματα φιλοξενίας και καλοσύνης και όχι έναν προσβλητικό εκφοβισμό.

Ακριβώς επειδή ήθελα να κερδίσω τις μάζες με το συναίσθημα, χωρίς ποτέ να καταφύγω σε επίδειξη δύναμης, έτσι ολόκληρη η πορεία μου ήταν αντίθετη στην προσφυγή στην ένοπλη δράση με σκοπό την ανάληψη της εξουσίας στη χώρα μου.

Αυτή την ένοπλη δύναμη, την είχα στη διάθεσή μου. Τον Οκτώβριο του 1936, ο πιο διάσημος και δημοφιλής αρχηγός του βελγικού στρατού, ο στρατηγός Σαρντόν, έθεσε εγγράφως όλα του τα στρατεύματα στη διάθεσή μου, και προσφέρθηκε να τα φέρει με ειδικά τρένα στις Βρυξέλλες. Το πεδίο θα είχε καθαριστεί σε μία ώρα από την επίλεκτη μεραρχία που ήταν οι κυνηγοί των Αρδεννών. Ο βασιλιάς, όπως εξήγησε ο γραμματέας του στον συγγραφέα Πιερ Ντέιγ, ρεξιστή βουλευτή, θα είχε διατάξει να μην αντιδράσει κανείς.

Ευχαρίστησα τον στρατηγό, αλλά αρνήθηκα μια τέτοια επιχείρηση.

Χωρίς αμφιβολία, αν ήμουν σε θέση να μαντέψω πώς θα με προλάβαιναν τα διεθνή γεγονότα σύντομα, θα είχα δεχτεί. Θα υπήρχε πολύ μικρή αντίσταση από τους εχθρούς. Με το που θα έπαιρνα την απόφασή μου, θα έσπαγα, εν πάση περιπτώσει, όλα τα εμπόδια χωρίς να υπερβάλω στην προσοχή: η σωτηρία της χώρας μου και η ειρήνη στην Ευρώπη θα ήταν πιο πολύτιμες για μένα από τις κραυγές κάποιων μαρξιστών ηγετών, γρήγορα κουλουριασμένων. Αλλά ήμουν, βαθιά μέσα μου, σίγουρος ότι θα πετύχαινα, χωρίς να καταφύγω σε μια βίαιη λύση. Η λύση της αρεσκείας μου ήταν να προβάλλω τις πεποιθήσεις μου, την πίστη μου και να τις προσφέρω ελεύθερα, ως δώρα, με ενθουσιασμό.

Στα είκοσι εννέα μου χρόνια, είχα τεράστια πλήθη να με ακολουθούν. Λίγους μήνες αργότερα, οι Φλαμανδοί εθνικιστές αρχηγοί είχαν συσπειρωθεί γύρω από την αντίληψή μου για ένα ομοσπονδιακό Βέλγιο. Οι βουλευτές τους και οι γερουσιαστές, σχεδόν εξίσου πολυάριθμοι με τους δικούς μου, είχαν συνασπιστεί με το ρεξισμό.

Πώς αυτή η ειρηνική πρόοδος δεν θα πραγματοποιούνταν χωρίς βία μέχρι την τελική νίκη; Μ' άλλον έναν εκλογικό γύρο, δύο γύρους, κάποιες ισχυρές λαϊκές εκστρατείες και έτσι θα έφτανα στην εξουσία δίχως ούτε μια ντουφεκιά, στηριζόμενος στην υποστήριξη και την αγάπη της απόλυτης πλειοψηφίας των συμπατριωτών μου!

Σχεδόν το κατάφερα.

Το ότι απέτυχα μια ανάσα απ' το σκοπό

μου, θα το επαναλάβω, οφείλεται στο Χίτλερ, ο οποίος είχε περάσει απ' την εποχή την ανάκτησης του Ράιχ στην εποχή των διεθνών του απαιτήσεων, ξεσηκώνοντας σε όλες μας τις χώρες έναν πανικό ανάμεσα στους ψηφοφόρους οι οποίοι άρχισαν να τρέχουν σαν τρελοί κάτω από τις ομπρέλες των παλαιών συντηρητικών καθεστώτων. Στην αρχή του 1937, οι εντάσεις και οι συγκρούσεις διπλασιάστηκαν στην Ευρώπη και γίνονταν ολοένα και πιο βίαιες εξαιτίας των ασταμάτητων προκλήσεων του γαλλικού Λαϊκού Μετώπου. Ο Χίτλερ απαντούσε στους αντιπάλους του αντιτάσσοντας στις μεγαλόστομες κατηγορίες τους τον οξύτατο σαρκασμό του και τις πλέον ευθείς απειλές.

Σε έξι μήνες, Η Ευρώπη βρέθηκε χωρισμένη σε δύο στρατόπεδα. Δηλαδή, εμείς την χωρίσαμε έτσι. Εμείς οι οποίοι δεν είχαμε την οποιαδήποτε σχέση, ούτε πολιτική ούτε οικονομική, με το Γ' Ράιχ πεταχτήκαμε σαν χρησιμοποιημένο εισιτήριο στην αποβάθρα και μας κατέταξαν μαζί με τους Γερμανούς παρότι σε καμία περίπτωση δεν θέλαμε κάτι τέτοιο.

Θυμάμαι την κραυγή που μου απηύθυναν όταν περνούσα έξω από μια συγκέντρωση της Αριστεράς, το χειμώνα του 1936-37: Να πας στο Βερολίνο! Αυτή ήταν και η γενικότερη κατακραυγή. Ανήσυχος, επέστρεψα στους φίλους μου. Ήταν άσχημη εκείνη η κραυγή. Την μεθεπόμενη μέρα όλος ο μαρξιστικός Τύπος την επαναλάμβανε. Παρά τις ασταμάτητες διαμαρτυρίες μας, μας είχαν κατατάξει ως ανθρώπους

του Βερολίνου!

Η ύστατη όμως καταστροφή ήρθε όταν ο Χίτλερ, εξοργισμένος από τις καμπάνιες που γίνονταν παντού εναντίον του, άρχισε να χάνει την υπομονή του και ύψωσε τη φωνή του, πιο σκοτεινή από ποτέ!

Και κάθε φορά, η παρορμητικότητά του, η οποία στρεφόταν προς τον αυστριακό Ντον ή προς την οροσειρά Σουντέτ, ή προς τις όμορφες, μπαρόκ λίμνες της Πράγας, τύχαινε πάντοτε να εκδηλώνεται εν τω μέσω των εκλογικών εκστρατειών του REX όπου προσπαθούσαμε να πάρουμε το βελγικό κοινό με το μέρος μας.

Ο Βέλγος – και αυτό είναι κατανοητό – είχε διατηρήσει τρομακτικές μνήμες από την εισβολή του 1914, η οποία ήταν άδικη και απάνθρωπη. Κάθε στρατιωτική έκρηξη προερχόμενη από τη Νέα Γερμανία που είχε στόχο μια γειτονική χώρα έκανε τους Βέλγους να παθαίνουν, ακόμα κι αν επρόκειτο για μια ειρηνική είσοδο του γερμανικού στρατού σε άλλη χώρα ή ακόμα κι αν εισερχόταν ευπρόσδεκτος, όπως με ενθουσιασμό τον δέχθηκε η Αυστρία.

Στο Βερολίνο! Να πάτε στο Βερολίνο! Μας φώναζαν εν χορώ, λες και ήταν σλόγκαν, οι προπαγανδιστές της άκρας Αριστεράς! Μας έτριβαν αυτή τη φράση στα μούτρα, ανενόχλητοι, και φανάτιζαν τον κόσμο που καλείτο να ψηφίσει, είτε αυτοί ήταν Φλαμανδοί είτε Βαλλόνοι. Στο Βερολίνο! Κι αυτό το Βερολίνο, με τις διεθνείς επιθέσεις που διεξήγαγε, πάντοτε σκόρπιζε τον πανικό την πιο κρίσιμη στιγμή

στο κοινό που αγωνιζόμασταν να κατακτήσουμε.

Απ' όταν προκάλεσα τον πρωθυπουργό του Βελγίου, τον κύριο Βαν Ζίλαντ, το 1937, σε εκλογικό δημοψήφισμα στη Βρυξέλες, η κραυγή «Στο Βερολίνο!» αντηχούσε κατά της διάρκεια όλης της καμπάνιας. Έφτασε στο απόγειό της όταν την επανέλαβε και ο αρχιεπίσκοπος της Μαλίν, ο οποίος ήταν ακόμα πιο ένθερμος αντιχιτλερικός απ' ότι και ο Λεόν Μπλουμ και όλες οι εβραϊκές επιτροπές μαζί.

Ο καρδινάλιος Βαν Ρουί ήταν ένας κολοσσός, ένας γιγαντόσωμος Φλαμανδός χωρικός, πελεκημένος, λες, με λίθινο τσεκούρι, λιγομίλητος και πεισματάρης. Ορισμένοι απ' το εκκλησίασμά του που δεν τον εκτιμούσαν και τόσο τον είχαν βαφτίσει «ο Ρουινόκερος». Μετριοπαθής όπως πάντα, η Λίγκα της Προστασίας των Ζώων, δεν προέβη σε διαμαρτυρία επ' αυτού.

Το αρχιεπισκοπικό του παλάτι ήταν αφημένο στη μοίρα του και εκεί είχαν βρει στέγη με πολύ χαμηλό ενοίκιο μπούφοι, κουκουβάγιες και άλλα πτηνά. Μπροστά από την κεντρική ξύλινη σκάλα βρισκόταν ένας μαδημένος πετεινός.

– Τα πουλερικά μου, μουρμούριζε τραχιά ο αρχιεπίσκοπος, προφανώς δίχως να θεωρεί την παρουσία τους ως κάτι κακό.

Άλλωστε ήταν οι μόνοι επισκέπτες που δεχόταν να δει.

Είχε μια διάθεση μονίμως κατσούφικη και παρουσίαζε έναν εγγενή, θεμελιώδη φανατισμό

λες και προέδρευε σε κάποια από τις επιτροπές των χασάπηδων της Ιεράς Εξέτασης του $16^{ου}$ αιώνα. Ποτέ του δεν είχε διαβάσει έστω ένα αντίτυπο κάποιας μη καθολικής εφημερίδας. Οτιδήποτε πέρα απ' τον καθολικισμό τον γέμιζε με τρόπο και έκανε το κοκκινωπό του πρόσωπο να ερυθριά ακόμα περισσότερο. Για εκείνον, ένας άπιστος δεν παρουσίαζε το παραμικρό ενδιαφέρον. Το να σκεφτεί, έστω, τις ίδιες ερωτήσεις που απασχολούν έναν άθεο δεν του είχε περάσει καν από το μυαλό. Στην κοσμοαντίληψή του, ο άπιστος ήταν ένα ον ολότελα απομονωμένο, μια σπάνια ανωμαλία.

Διηύθυνε την αρχιεπισκοπή τους σαν αρχιλοχίας του Φρειδερίκου του Μεγάλου που περνάει τους νεοσύλλεκτους από γυμνάσια. Χτυπούσε με την ιερή του παντόφλα όποιον δεν ήταν αποχαυνωμένος ή δεν είχε τα μάτια του μισόκλειστα και το κεφάλι κατεβασμένο, είτε ήταν ιερωμένος είτε λαϊκός, και δεν καθόταν με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος μπροστά απ' το γραφείο του ανωτέρου του και επιδείκνυε έστω και την ελάχιστη απειθαρχία. Σήμερα, έναν τέτοιον άνθρωπο, θα τον ταριχεύαμε και θα τον εκθέταμε σε κάποιο μουσείο, να τον βλέπουν τα παιδιά μετά το σχολείο. Εκείνον τον καιρό όμως, ήταν εξουσία.

Πέραν του προβλήματος της μαρμάρινης αναλγησίας του απέναντι στους απίστους η οποία, από πνευματικής άποψης, μου φαινόταν καρικατουρίστικη και τερατώδης είχαμε κι έναν άλλο, πολύ μεγάλο ανοιχτό λογαριασμό μεταξύ

μας. Σε μια υπόθεση κατάχρησης εκατομμυρίων φράγκων από το βελγικό κράτος είχα φέρει στην πλέον δύσκολη θέση τον παναγιότατο ξεσκεπάζοντάς τον – ανάμεσα σε άλλους είκοσι – ως συμμετέχοντα σ' ένα οικονομικοπολιτικό σκάνδαλο το οποίο για πολύ καιρό κάλυπτε χωρίς να έχει κανένα πρόβλημα μαζί μ' έναν τραπεζίτη «καρχαρία», ονόματι Φίλιπς, ο οποίος έμοιαζε με αναψοκοκκινισμένο νάνο και είχε μια πελώρια μύτη που κρεμόταν προς τα κάτω και είχε ένα έκζεμα σαν βατόμουρο.

Αυτός ο Φίλιπς λάδωνε απλόχερα (έξι εκατομμύρια φράγκα το 1934) την ιεραρχία που συνιστούσε το δίκτυο προπαγάνδας το οποίο εξυπηρετούσε την τράπεζά του. Η γενναιοδωρία του αυτή ανταμείφθηκε, χάρη στη διαφορά του Καθολικού κόμματος που ήταν στην εξουσία, όταν του χορηγήθηκε απ' το κράτος (κατά την ίδια εποχή που η Κεντρική Επιτροπή του σοσιαλιστικού κόμματος κατηγορήθηκε για παρόμοιες καταχρήσεις υπέρ της δικής τους χρεοκοπημένης τράπεζας, της Τράπεζας Εργασίας) μια αστρονομική «οικονομική παρέμβαση» βοηθείας. Εγώ ξεσκέπασα αυτή την αλητεία. Κατέστησα υπόλογους αυτούς τους «banksters», τους τραπεζικούς γκάνγκστερς, για τις αισχρές τους πρακτικές αυτές μπροστά σε ολόκληρο το Βέλγιο.

Ο Φίλιπς δεν μπορούσε παρά να με κυνηγήσει δικαστικά. Κέρδισα. Κάνοντας τολμηρά βήματα εκκαθάρισης τον έβγαλα απ' την πολιτική σκηνή του Βελγίου, η οποία τον πέταξε, στην

κυριολεξία, έξω απ' την πόρτα της Συγκλήτου. Βρέθηκε στο πεζοδρόμιο ατιμασμένος, με την «τιμή» του καταρρακωμένη και το έντονο σημάδι της μπότας μου αποτυπωμένο επάνω στα γέρικα οπίσθιά του που έτρεμαν.

– Ανθρώπινο περίττωμα! Του φώναξα μπροστά στον κόσμο.

Παρόλα αυτά, αυτός ο ντενεκές συνέχισε με θράσος να είναι ο προστάτης και ο προστατευόμενος του αρχικαρδιναλίου του Βελγίου. Όπως έλεγαν, σε κάπως αγοραία γλώσσα, έξω απ' την αρχιεπισκοπή αυτοί οι δύο ήταν κώλος και βρακί. Ο καρδινάλιος που δεν χαμογελούσε σε κανέναν, χαμογελούσε σε αυτόν τον σιχαμερό αγύρτη λες και ήταν άγγελος εξ ουρανού.

Η σχέση τους ήταν τόσο στενή που ο αρχιεπίσκοπος, ο οποίος δεν έβγαινε σχεδόν ποτέ απ' το σπίτι του, μπήκε στον κόπο για χάρη του να περάσει ένα σαββατοκύριακο στο κάστρο το οποίο είχε παραχωρηθεί στον τραπεζίτη, σε μια όμορφη κοιλάδα της Βραβάντης. Είχα φωτογραφίες με τους δύο αυτούς «συναδέλφους» να βολτάρουν στους κήπους με μια τόσο ευλαβική έκφραση που θα νόμιζε κανείς ότι απήγγειλαν παρέα τους βιβλικούς ψαλμούς ενώ συζητούσαν, όχι και τόσο σεραφικά, τα ποσοστά των εισπράξεων από τις επισκοπές και τους υψηλόβαθμους κληρικούς.

Μερικά χρόνια πριν, όταν αυτός ο τραπεζίτης ήταν, από πολιτικής άποψης, ολότελα άγνωστος, ο καρδινάλιος Βαν Ρουί είχε δώσει εντολή στους βουλευτές του Καθολικού Κόμματος να

τον εκλέξουν γερουσιαστή αντί για έναν διακεκριμένο διανοούμενο της Δεξιάς, τον Φιρμίν βαν ντε Μπος, ο οποίος είχε ήδη εκλεγεί.

Μετά από αυτό, το ν' αρπάξω τον Φίλιπς απ' τα πέτα και να τον πετάξω απ' το παράθυρο, να τον τινάξω ψηλά στον αέρα και να τον κάνω να σκάσει κάτω, ανάμεσα σ' εκατομμύρια άλλους άχρηστους, αποτελούσε προφανώς για τον καρδινάλιο πράξη ασέβειας.

Το έγκλημά μου δεν είχε καν όνομα. Ούτε το ουράνιο πυρ όλο δεν αρκούσε για να με τιμωρήσει γι' αυτή μου την δυσσεβή πράξη.

Εγώ, δεν αρκέστηκα στο αρχικό μου θράσος και την ασεβέστατη συμπεριφορά που τόσο υποτιμούσε τον εκλεκτό της αυτού παναγιότητος. Έριξα κλωτσιές, με τον ίδιο ένθερμο ζήλο, σε καμιά δωδεκαριά συναδέλφους του προαναφερθέντος γερουσιαστή, οι οποίοι ήταν εξίσου υποκριτές και είχαν τον ίδιο ευλαβικό αέρα καθώς πλιατσικολογούσαν αισχρά τον κρατικό κορβανά.

Είχα δει ανάμεσα στην κουστωδία που σερνόταν πίσω απ' τον αρχηγό του Καθολικού κόμματος, τον υπουργό Πολ Σεγκέρ, έναν μικρόσωμο, ξιπασμένο νεωκόρο με καράφλα ο οποίος είχε βάλει μέσα στο Ταμείο του Κράτους και συγκεκριμένα στο λογαριασμό του Ταμείου των Αναξιοπαθούντων, τα έσοδα του Ταμείου της Ισπανίας.

Από την πλευρά του αρχηγού αυτών των Καθολικών μεγαλοαστών οι οποίοι ήταν απόλυτα ικανοποιημένοι με την υψηλή τους ηθική,

μια τέτοια υποκρισία μου φαινόταν ιδιαίτερα προκλητική. Ήταν οι τυπικοί εκπρόσωποι μιας διεφθαρμένης ελίτ η οποία προσποιούταν ότι ήταν ενάρετη. Έκανα επερώτηση στον Σεγκέρ επ' αυτού. Διέκοψα, μάλιστα, τη συνεδρία στην οποία προέδρευε, την ετήσια συνέλευση του κόμματός του. Τύχαινε να ήταν – γιατί, ενίοτε, οι θεοί έχουν χιούμορ – 2 Νοέμβρη, η Ημέρα των Νεκρών.

Είχα φέρει μαζί μου και τριακόσιους λεβέντες, έτοιμους για όλους.

Για μισή ώρα, ο υπουργός Σεγκέρ που βρισκόταν ανάμεσα στους τέσσερεις επιτρόπους του της συνεδρίας, έπαθε από τις ερωτήσεις μου ό,τι παθαίνει και η κοπριά που χωνεύεται για να γίνει λίπασμα.

Αυτό ήταν και το μεγαλύτερο σκάνδαλο στο Βέλγιο πριν απ' το 1940.

Όπως και ο Φίλιπς, έτσι και ο Σεγκέρ, με την ίδια ευκολία, με τράβηξε στα δικαστήρια ζητώντας τρία εκατομμύρια φράγκα ως αποζημίωση για την «ηθική βλάβη» που του προξένησα. Βλάβη σε τί; Σε ποιο ήθος; Πώς γινόταν τέτοιοι οικονομικοί και πολιτικοί απατεώνες να έχουν την οποιαδήποτε, έστω και μακρινή, σχέση με την ηθική;

Η δίκη έλαβε χώρα. Όχι μόνο αθωώθηκα πανηγυρικά (κι ο Θεός μόνο το ξέρει ότι αγνοούσα πλήρως τότε το πώς «διευθετούταν» η Δικαιοσύνη!) αλλά ο Σεγκέρ, παρότι ήταν υπουργός, καταδικάστηκε σαν κοινός εγκληματίας.

– Είστε το λάβαρο του Καθολικού κόμματος!

Του είχε φωνάξει, την παραμονή της δίκης, ένας γερουσιαστής ονόματι Στρουγιέ, με κόμμωση μικροαστού και τα γυαλιά του στο κεφάλι.

Ο εν λόγω βάτραχος, μετά την Απελευθέρωση, διακατεχόμενος από έναν όψιμο ζήλο χασάπη, πήρε εκδίκηση για την καταδίκη του «λαβάρου» του, στέλνοντας στο εκτελεστικό απόσπασμα περισσότερους από εκατό εκ των συντρόφων μας.

Η περίπτωση της βελγικής δημοκρατίας πριν το 1940 ήταν ίδια μ' εκείνη όλων των δημοκρατικών καθεστώτων τα οποία ήταν διαλυμένα και ανοιχτά σε όλων των μορφών τις παρεκτροπές.

Καθένα από αυτά γνώρισε, στις μέρες του, μεγάλα σκάνδαλα: του Μπαρμάτ, στη Γερμανία και του Σταβίνσκι, στη Γαλλία (και οι δύο τους, παρεμπιπτόντως, σημειώνω ότι υπήρξαν Εβραίοι).

Και στις δύο περιπτώσεις η αστυνομία κλήθηκε να «καθαρίσει» την βρομιά της υπόθεσης με εξαιρετική ταχύτητα. Ο Μπαρμάτ βρέθηκε τις πρώτες πρωινές ώρες νεκρός στο κελί του και τον Σταβίνσκι, πάλι την ίδια ώρα, τον πυροβόλησαν εξ' επαφής οι ίδιοι μπάτσοι που το βράδυ είχαν περικυκλώσει τη βίλλα του στο Σαμονίξ και είχαν λεηλατήσει τα κλοπιμαία του απ' τη Γαλλία.

Στο Βέλγιο – και τίποτα δεν μπορεί να μου το συγχωρέσει αυτό – δεν έσωσα τους Βαλλόνους και Φλαμανδούς Σταβίνσκι και δεν ανεχόμουν, άλλωστε, να σώζονται κάτι τέτοιοι. Αντίθετα, κράτησα τα βρομερά, διεφθαρμένα τους κεφάλια κάτω απ' το νερό μέχρι που και η τελευταία φυσαλίδα αέρα χάθηκε από την επιφάνεια.

Κάθε φορά που τσάκιζα έναν από αυτούς τους σκουληκοφαγωμένους πολιτικούς οι οποίοι εκμεταλλεύονταν την ιδιότητα του Καθολικού – κάτι που μου φαινόταν πιο σκανδαλώδες απ' οτιδήποτε άλλο – το νέο μου αυτό «έγκλημα» γραφόταν στα μαύρα κατάστιχα του καρδιναλίου.

Παρόλο που έπρεπε αυτός, μα το Θεό, να τους είχε πετάξει μέσα απ' τα βιτρό των καθεδρικών του ναών!

Αλλά όχι, ο ένοχος ήμουν εγώ, αυτός που κυνηγούσε, ως ειλικρινής καθολικός, τους απατεώνες της πολιτικής και της οικονομίας, οι οποίοι έκαναν γονυκλισίες στο εξομολογητήριο και μπροστά απ' τα παρεκκλήσια!

Ο καρδινάλιος παρενέβη, το Δεκέμβρη του 1936, στο Βατικανό για να ζητήσει τον επίσημο αφορισμό του Ρεξισμού. Απέτυχε. Σκυμμένος ανάμεσα στις κουκουβάγιες, τους μπούφους και τα κοράκια του αρχιεπισκοπικού του παλατιού, καραδοκούσε. Περίμενε τη στιγμή να μου επιτεθεί.

Το λαϊκό δημοψήφισμα ανάμεσα στον Βαν Ζίλαντ και στο Ντεγκρέλ, της 11ης Απριλίου 1937, του προσέφερε την ευκαιρία που αποζητούσε. Την τελευταία στιγμή της προεκλογικής καμπάνιας, κι ενώ κάθε αλλαγή των ψήφων

ήταν αδύνατη, ύψωσε μονομιάς τον Μεσαιωνικό του σταυρό στον αέρα.

Με μια βιαιότητα και έναν ολοκληρωτισμό που, σίγουρα, κανένας Καθολικός λαός δεν θα ανεχόταν σήμερα, βγήκε φορώντας την επισκοπική του μήτρα και ξεκίνησε εν τω μέσω εκλογικού αγώνα, όπου ο Καθολικισμός ουδεμία θέση είχε, ανακοινώνοντας στους πιστούς ότι απαγορευόταν να με ψηφίσουν, ως ζήτημα συνείδησης!

Και δεν ήταν μόνο αυτό. Απαγόρευσε επίσης, πάντα για «λόγους συνείδησης», τουτέστιν η παράβαση του λόγου του θα προσμετρούταν ως αμάρτημα, το να πάει να ψηφίσει κανείς ή το να ψηφίσει «λευκό», κάτι το οποίο ήταν διατεθειμένοι να κάνουν πάρα πολλοί Βέλγοι Καθολικοί οι οποίοι, αν και δεν πρόσκειντο στο REX, δεν ήθελαν να δώσουν την ψήφο τους στον υποψήφιο της άκρας Αριστεράς και για τον οποίο είχαν αρχίσει να έχουν τις χειρότερες υποψίες, ότι δηλαδή εμπλεκόταν σε μια βρόμικη οικονομική υπόθεση.

Το σκάνδαλο έγινε γνωστό το καλοκαίρι αμέσως μετά την εκλογή του. Μάθαμε, λοιπόν, ότι το πουλάκι αυτό του καρδιναλίου, μαζί με κάποιους συνεργούς, δεν είχε διστάσει παρασκηνιακά να οικειοποιηθεί τις ταυτότητες ορισμένων υψηλά ιστάμενων στελεχών της Εθνικής Τράπεζας, οι οποίοι ήταν από καιρό νεκροί σύμφωνα με τις ληξιαρχικές πράξεις του κράτους αλλά τους οποίους ο Βαν Ζίλαντ και η κλίκα τους είχαν «αναστήσει» στα χαρτιά

ώστε να λαμβάνουν τις αμοιβές τους μέσω της επίσημης τράπεζας του βελγικού κράτους!

Ο Βαν Ζίλαντ και οι συνένοχοί του είχαν ονομάσει αυτό το μαύρο ταμείο που είχαν δημιουργήσει «η γατούλα». Το άδειαζαν δίχως δισταγμό κάθε μήνα κλέβοντας όχι μόνο το κράτος αλλά και επιπλέον, όπως μπορεί κανείς να φανταστεί, η λεία τους αυτή αποτελούσε εισόδημα αδήλωτο που δεν υπόκειτο σε φορολογία!

Η οικονομικοπολιτική συμπεριφορά και ηθική των δημοκρατών πριν απ' το 1940 ήταν τέτοια που κανείς μπορούσε πολύ άνετα να γίνει πρωθυπουργός έχοντας χρησιμοποιήσει πτώματα δημοσίων υπαλλήλων για να γεμίσει τις τσέπες τους με δημόσιο χρήμα!

Με το χέρι στην καρδιά, ο εν λόγω Βαν Ζίλαντ εμφανιζόταν μπροστά στους ψηφοφόρους και με ύφος ευλαβικό τους ζητούσε να τους εκπροσωπήσει στο όνομα της Πατρίδας και της Αρετής, δύο αξιών που ο Ρεξισμός έθετε σε κίνδυνο! Έπρεπε κανείς να είχε ακούσει τον ψευταρά αυτόν που με λόγια πιο κοφτερά κι απ' τις εκατομμύρια συσκευές ξυρίσματος που κατασκευάζει ο κ. Ζιλέτ, παρίστανε τον μάρτυρα της δημοκρατίας: «βαδίζω νηφάλιος και με ειλικρίνεια κατά μήκος ενός μονοπατιού στρωμένου με παγίδες!»

Προσπάθησε να επαναλάβει δέκα φορές, όσο πιο γρήγορα μπορούσε αυτό τον μακροπερίοδο γλωσσοδέτη: «βαδίζω νηφάλιος και με ειλικρίνεια κατά μήκος ενός μονοπατιού στρωμένου

με παγίδες!». Έπειτα, έστρεψε τα μάτια του προς την αγνότητα των ουρανών και των αρχιεπισκόπων!

Παρόλα αυτά, ο τυμβωρύχος αυτών των τραπεζών έγινε, ωραία και καλά, ο νούμερο ένα Ευρωπαίος υπέρμαχος του αγώνα ενάντια στο «φασισμό» πριν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο!

Και για να τον γλιτώσει από την εκλογική ήττα που οι δημοσκοπήσεις του Υπουργείου Εσωτερικών ξεκάθαρα προέβλεπαν τρεις μέρες πριν, ένας καρδινάλιος δεν δίστασε, μερικές ώρες πριν τις εκλογές, να αρχίσει να κραδαίνει τον σταυρό του, με κάθε πιθανή έννοια, λες και ήταν ρόπαλο τρωγλοδύτη.

Ανάγκασε, φοβερίζοντάς τους με την προοπτική να υποπέσουν σε αμάρτημα, εκατό χιλιάδες Βρυξελλιώτες να ψηφίσουν υπέρ ενός πορτοφολά ο οποίος την ίδια χρονιά, τον Οκτώβρη του 1937, γλίστρησε και έφαγε τα μούτρα του στο σκάνδαλο της «γατούλας» του. Ένας τέτοιος πολιτικός θα έπρεπε να είχε παραιτηθεί – δια παντός! – απ' την προεδρία της βελγικής κυβέρνησης, δεδομένου ότι πολλοί από τους συνεργούς του στο μακάβριο αυτό σχέδιο πλαστοπροσωπίας νεκρών της Εθνικής Τράπεζας, μ' έναν υπουργό επί κεφαλής τους, αυτοκτόνησαν μερικές μέρες αφότου δημοσιοποιήθηκε το σκάνδαλο. Πράξεις-δυναμίτης που τίναξαν στον αέρα την κοινή γνώμη στις Βρυξέλλες και στην Αμβέρσα.

Όμως στις 11 Απριλίου του 1937, η «γατούλα» ο Βαν Ζίλαντ, δεχόμενος τις ευλογίες του

καρδιναλίου ανέβηκε θριαμβευτής στο βάθρο του αντιναζισμού. Είναι προφανές ότι το γεγονός ότι ήμουν Καθολικός αποτέλεσε μια σημαντική τροχοπέδη στην πολιτική μου ζωή. Εάν ήμουν άπιστος, δεν θα είχα δεχθεί αυτές τις τρομακτικές πιέσεις, δεν θα είχα βρεθεί στο στόχαστρο των υψηλόβαθμων κληρικών που κράδαιναν το σταυρό τους σαν κεφαλοθραύστη. Ή, θα μπορούσα να είχα γίνει πολιτικός αρχηγός που θα ήταν δορυφόρος της αρχιεπισκοπικής μήτρας, των μουλαριών της και του στολισμένου με πολύτιμους λίθους ροπάλου της.

Δεν θα με είχαν ρίξει έτσι στην πυρά, δεν θα με είχαν περιθωριοποιήσει έτσι εάν ο Καθολικισμός εκείνου του καιρού δεν ήταν τόσο στενόμυαλος, εκδικητικός, ακατανόητος και, πολύ συχνά, προκλητικός. Έστηνε εμπόδια με όλες τις έννοιες. Μας είχε παραμορφώσει. Μας στέρησε από εκατομμύρια έντιμους ανθρώπους. Και μας εξέθεσε σε αχρείαστες πράξεις βίας όπως αυτό το απειλητικό κούνημα του σταυρού ο οποίος θεωρούσε ότι ελέω Θεού μπορούσε να είναι ο παντοδύναμος ηγέτης των πάντων, ακόμα και της ελευθερίας των εκλογέων.

Ο σταυρός νίκησε τον αγκυλωτό σταυρό, ανακοίνωσε την επομένη της εκλογής του Βαν Ζίλαντ στο πρωτοσέλιδό της η εφημερίδα «Η Ασυμβίβαστη» (L' Intransigeant) των Παρισίων! Ένας τέτοιος τίτλος σε εφημερίδα ελευθεροτεκτόνων έλεγε πολλά από μόνος του! Ήταν κάτι το αντίστοιχο με το «Ζήτω ο Καρδινάλι-

ος και το όνομα του Θεού!» που φώναζαν οι Βέλγοι μαρξιστές στις Βρυξέλλες το βράδυ της νίκης τους! Ο Λεόν Μπλουμ κάλεσε στο Παρίσι τον θριαμβευτή. Τον παρουσίασε σαν ένα Βέλγο βοεβόδα που ήταν έτοιμος ν' αντιμετωπίσει το Χίτλερ.

Εντούτοις, αυτός ο υποψήφιος του αντιχιτλερικού καρδινάλιου πληρώθηκε με το ίδιο ποσό που πληρώθηκε και ο υποψήφιος των χιτλερικών οργανώσεων, στη Γερμανία, δηλαδή με το πόσο των έξι εκατομμυρίων φράγκων, την ίδια μάλιστα χρονική περίοδο – κάτι το οποίο έμαθα αργότερα και το βρήκα αστείο.

Η χρηματοδότηση των δύο αντίπαλων φατριών ήταν σαν μαγνήσιο και η σόδα, ένα είδος καθαριστικού, με το οποίο ασκώντας μια υπερκαπιταλιστική πρακτική αποσκοπούσε να χρησιμοποιήσει τον μεν ως αντίπαλο δέος του δε, εξαλείφοντας έτσι και τους δύο από κάθε άποψη!

Υποκινούμενες, λοιπόν, οι κραυγές «Στο Βερολίνο!» από την πληρωμένη απάτη αυτών των εκατομμυρίων και ευλογημένες με βαρέλια αγιασμού ανάμεικτου με χολή, που επαναλάμβαναν οι πολεμοκάπηλοι του Λονδίνου και του Παρισιού. Παρά το ότι στο δημοψήφισμα του Βαν Ζίλαντ κατόρθωσα να πάρω 40% περισσότερες ψήφους απ' ότι την προηγούμενη χρονιά, τελικά βίωσα την πρώτη μου εκλογική ήττα.

Έξι μήνες αργότερα θα ανέτρεπα αυτόν τον Βαν Ζίλαντ, έχοντας αποκαλύψει στο βελγικό κοινό το σκάνδαλο της διαβόητης «γατούλας»

σε όλο του το μεγαλείο. Αλλά το κακό είχε ήδη γίνει. Η κατακραυγή «Στο Βερολίνο!» μου είχε κόψει τόσο τα πόδια όσο και τη φόρα.

Διαισθανόμενοι την απήχηση που είχε αυτό το σλόγκαν στο κοινό, η ορδή των Βέλγων μαρξιστών που με είχε στοχοποιήσει βάλθηκε να γεμίζει το Βέλγιο με αφίσες όπου απεικονιζόμουν να φορώ κράνος με αιχμή στο πάνω μέρος, όπως αυτά που φορούσαν οι Γερμανοί το 1914, μια εποχή κατά την οποία εγώ δεν ήμουν παρά μόνο παιδάκι.

Σε κάθε εκλογική περίοδο αυτό το κράνος με την αιχμή που κοσμούσε ολοένα και περισσότερους τοίχους στο Βέλγιο βρέθηκε εγκατεστημένο στο κεφάλι μου σε εκατοντάδες εκατομμύρια αντίτυπα. Πλέον, ο μαρξιστικός Τύπος δεν δίσταζε μπροστά σε τίποτα, ούτε καν στο να επιδίδεται στις πλέον χοντροκομμένες ψευτιές. Δημοσίευαν χαλκευμένες φωτογραφίες όπου ο αρχηγός των βουλευτών μου εμφανιζόταν στην κεντρική σκάλα των αρχηγείων των Ναζί στη Νυρεμβέργη, ανάμεσα σε δύο σημαίες με αγκυλωτούς σταυρούς!

Βρήκαμε, στο αρχείο των πρακτορείων μας, την πρωτότυπη φωτογραφία όπου βρισκόταν ο Χίτλερ στη θέση του βουλευτή μας! Παίρνοντας μια φωτογραφία του, στην οποία βρισκόταν μπροστά από τη Βουλή των Βρυξελλών, μετέθεσαν το σώμα του επάνω σε αυτό του Χίτλερ! Βέβαια, σκοπός της φωτογραφίας αυτής δεν ήταν να διαμαρτυρηθεί για κάτι αλλά απλώς να εξοργίσει. Τα δικαστήρια εθελοτυφλούσαν

και παρέπεμπαν τέτοιες υποθέσεις στο αρχείο. Πλέον, τίποτα άλλο δεν κυριαρχούσε παρά μόνο το μίσος για τους Γερμανούς! Και το μίσος αυτό καταβρόχθισε εκείνους που θα μπορούσαν να έχουν υπάρξει η εμπροσθοφυλακή ενάντια στους Γερμανούς οι οποίοι βρίσκονταν τόσο κοντά στο Βέλγιο.

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος έλαβε χώρα. Όλα τα αρχεία του Γ' Ράιχ κατασχέθηκαν και χτενίστηκαν επιμελώς, μετά τον πόλεμο. Πουθενά δεν βρέθηκε ούτε το ελάχιστο στοιχείο που να αποδείκνυε την όποια επαφή είτε του REX, είτε εμού του ιδίου με το Ράιχ πριν από τη Γερμανική εισβολή, στις 10 Μαΐου 1940 το οποίο να σχετίζεται είτε με διπλωματικές σχέσεις που είχαμε, είτε, έστω, με προπαγάνδα του Γ' Ράιχ.

Μετά το 1937, πιάσαμε πάτο και ονειρευόμασταν να μην ξαναδούμε ποτέ πια ούτε Ιταλό ούτε Γερμανό στη ζωή μας – και ήταν κρίμα, γιατί οι χρήσιμες επαφές ήταν απαραίτητες, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, για όλες τις χώρες. Τίποτα όμως δεν έγινε. Αντί να αυξήσουμε την εκλογική μας βάση αναγκαστήκαμε να οπισθοχωρήσουμε, αναγκασμένοι από την ατέρμονη ανησυχία η οποία μάστιζε το Βέλγιο, όπως και όλη την Ευρώπη, και την έσπρωχνε σε μια αντιχιτλερική τρέλα έτσι ώστε την κρίσιμη στιγμή, όταν απαιτούταν σωφροσύνη και ψυχραιμία, εκείνη όρμησε με το κεφάλι κατεβασμένο τρέχοντας προς τον γκρεμό.

Το 1939 μπορούσαμε ακόμα να ελπίζουμε, καθότι η Πολωνία είχε δεχθεί εισβολή και οι αγγλο-γάλλοι είχαν κηρύξει πόλεμο στο Ράιχ, ότι το Βέλγιο, το οποίο διατηρούσε επίσημα την ουδετερότητά του, διατηρούσε την πιθανότητα να παραμείνει εκτός των συγκρούσεων.

Αυτή η πιθανότητα εξαφανίστηκε μερικές εβδομάδες αργότερα. Στις αρχές του Νοεμβρίου του 1939, μια συμφωνία υπεγράφη μεταξύ του αρχηγού του γαλλικού στρατού, του στρατηγού Γκαμελέν και του Βέλγου στρατιωτικού ακολούθου στο Παρίσι, του στρατηγού Ντελβουά – μια συμφωνία μυστική, όπως κανείς μπορεί να φανταστεί!

Ένας Γάλλος αντισυνταγματάρχης, ονόματι Οτκέρ, την ίδια εποχή εστάλη στο Βέλγιο, σε μυστική αποστολή, δίπλα στις ανώτατες κρατικές αρχές ως ο σύνδεσμός τους με τους στρατιωτικούς αρχηγούς των Συμμάχων. Ο Γκαμελέν, όπως πάντοτε, παρέμενε υποστηρικτής της εισόδου του γαλλικού στρατού στο Βέλγιο. «Η μοναδική λύση», έγραφε στον πρωθυπουργό Νταλαντιέ, την 1η Σεπτέμβρη του 1949, προτείνοντας την οργάνωση μιας επίθεσης η οποία, πρόσθετε, θα απομάκρυνε τον πόλεμο από τα γαλλικά σύνορα και θα τον μετέφερε στα πλούσια ανατολικά μας σύνορα.

«Ήταν μείζονος σημασία», εξηγούσε αργότερα ο Γκαμελέν για να δικαιολογηθεί, «το να ενώσουμε με το δυναμικό των Συμμάχων τις είκοσι βελγικές μεραρχίες των οποίων η πληρότητα ήταν ελλιπής εξαιτίας της υπογεννητικότητας που μας μαστίζει. Το δίχως άλλο»,

συνέχιζε, «κρατούσα ενήμερο τον πρόεδρο Νταλαντιέ, όπως επίσης και τις βρετανικές αρχές, για τις επίσημες συζητήσεις που είχα επί του θέματος. Οι Βέλγοι», γράφει εν κατακλείδι, «πάντοτε μου μετέφεραν την έγκρισή τους για τις προτάσεις μου».

Από πλευράς του, ο αρχιστράτηγος Γκαμελέν, θεωρούσε την εν λόγω κίνηση δικαιολογημένη. Ήταν ο αρχηγός της στρατιωτικής σύμπραξης των Συμμάχων και έψαχνε τρόπους να κερδίσει τον πόλεμο με όση περισσότερη σιγουριά και όσο μικρότερο ρίσκο γινόταν. Ενήργησε λοιπόν σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό. «Στις 20 Σεπτέμβρη αποφασίσαμε να συνάψουμε σχέσεις με την βελγική κυβέρνηση». Εμείς, δηλαδή ο Νταλαντιέ, ο Άγγλος υπουργός Παραγωγής, ο λόρδος Χάνκι, και ο υπουργός Πολέμου, ο Χορέ Μπελίσα, ο οποίος, εντελώς συμπτωματικά, ήταν Εβραίος.

Αυτή η απόφαση έγινε και πράξη. «Στις αρχές του Νοέμβρη», προσθέτει ο Γκαμελέν, διαχυτικός γαρ στις αποκαλύψεις του, «ήρθαμε σε συμφωνία με το βελγικό κράτος». Τίποτα δεν διακυβευόταν με το να διαψευστούν αυτοί οι ισχυρισμοί, οι οποίοι άλλωστε ήταν ελάχιστα διπλωματικοί. «Ο στρατηγός Γκαμελέν διαπραγματευόταν μυστικά με τους Βέλγους», είχε πει ο Τσώρτσιλ. «Αυτό έπρεπε να γίνει από τους Βέλγους αξιωματικούς που θα ενεργούσαν ως σύνδεσμοι για να προετοιμάσουν την γαλλο-αγγλική σύμπραξη, καθότι αυτοί βρίσκονταν στην περιοχή του Βελγίου», κατέληξε ωμά. Όμως, οκτώ χρόνια αργότερα, ο Πιερλό, στην εφημερίδα «Βραδυνή» (Le Soir) της 9ης Ιουλίου 1947, πρόσθεσε: «όταν οι στρατιές των Συμμάχων μπήκαν στο Βέλγιο, αυτό έγινε δίχως καμία πρόθεση να προχωρήσουν παραπέρα και μετά από αμοιβαία συμφωνία».

Στην πολιτική, όλα είναι αποδεκτά. Όμως δεν έπρεπε η κυβέρνηση του Βελγίου να υποκρίνεται την ουδέτερη, όπως άλλωστε έκανε με εξαιρετική υποκρισία! Και, πάνω απ' όλα, μια τέτοια πρακτική σήμαινε ότι θα έπρεπε να είναι μονίμως σε επιφυλακή για να μην ανακαλυφθούν οι κρυφές της μανούβρες. Στην πολιτική, μπορούμε ακόμα και να πληρώσουμε πολλά χρήματα για να εξαπατήσουμε τον αντίπαλο, δεδομένου ότι δεν το παίζουμε πρίγκιπες. Παρόλα αυτά, από την αρχή του Νοεμβρίου του 1939 ο Χίτλερ είχε πληροφορηθεί για τα πάντα: «Ήξερε τα μυστικά μας», διαπίστωσε μελαγχολικά ο Γκαμελέν, βρίσκοντας τα νώτα του αφύλαχτα απ' τη γερμανική κατασκοπεία.

Αυτή ήταν η περίπτωση σε ότι αφορούσε ειδικά τη μυστική συμφωνία συνεργασίας με την βελγική κυβέρνηση. Από τις 23 Νοεμβρίου του 1939, ο Χίτλερ είχε ενημερώσει τους στρατηγούς του και τους διοικητές του στρατού του σε μια συγκέντρωση στην Καγκελαρία: «Η ουδετερότητα των Βέλγων, στ' αλήθεια, δεν υφίσταται. Έχω αποδείξεις ότι βρίσκονται σε συμφωνία με τους Γάλλους» (Έγγραφο 789 P.S. των αρχείων της Νυρεμβέργης). Είχε, μάλιστα, διπλές αποδείξεις. «Το έμαθα από δύο

διαφορετικές πηγές μέσα στην ίδια βδομάδα», μου είχε πει ο Χίτλερ κατά τη διάρκεια του πολέμου, ένα βράδυ που συζητούσαμε. Είχε λάβει δύο πλήρεις αναφορές για τις αποφάσεις που είχε πάρει ο αρχιστράτηγος Γκαμελέν. Την πρώτη την παρείχε ένας πληροφοριοδότης στο Κεντρικό Αρχηγείο των Συμμαχικών Δυνάμεων και την άλλη από έναν πληροφοριοδότη που είχε ο Χίτλερ μέσα στη γαλλική κυβέρνηση!

Δίχως αμφιβολία, ο Χίτλερ θα είχε εισβάλει στο Βέλγιο όπως κι αν είχε. Μια τέτοια μικρή χώρα δεν θα μπορούσε να σταματήσει την πελώρια πολεμική του μηχανή από τη στιγμή που θα αποφάσιζε να βαδίσει προς το μέρος της. Αλλά, ακόμα κι αν δίσταζε και το σκεφτόταν αρχικά, μετά το Νοέμβρη του 1939 μπορούσε να προχωρήσει σε εισβολή δίχως τύψεις καθότι η βελγική ουδετερότητα δεν ήταν παρά ένα ψέμα και ένα τέχνασμα.

Εμείς, οι ρεξιστές, αγνοούσαμε όλους αυτούς τους υπόγειους κινδύνους. Συνηθισμένοι στο να λέμε την αλήθεια, συνεχίζαμε να δινόμαστε με αυτοθυσία σε έναν αγώνα για την διατήρηση της ουδετερότητας η οποία παρέμενε, στα μάτια μας, μία από τις ύστατες ευκαιρίες για να σώσουμε τη χώρα – μια προϋπόθεση που δεν μπορούσαμε να αγνοήσουμε όπως απέδειξε και η αποτυχία της κυβέρνησης Ρεϊνώ η οποία «παίζοντας πόλεμο» δεν κατάφερε να σωθεί παρά μόνο από την συμβουλή («κι ας ήταν και ψεύτικη», όπως σχολίασε αργότερα ο πρόεδρος Χεριότ) του Λαβάλ, του σίγουρου

αντικαταστάτη του, ο οποίος ήταν διατεθειμένος να διαπραγματευτεί.

Το βράδυ, πήγαινα ενίοτε να βρω το βασιλιά Λεοπόλδο Γ', στο παλάτι του στο Λάκεν. Ο στρατηγός Ζακ ντε Ντισμούντ ήταν αυτός που με οδηγούσε εκεί. Ο μονάρχης με υποδεχόταν φορώντας το παντελόνι ιππασίας του. Μαζί βάζαμε τις βάσεις για τις καμπάνιες του ρεξιστικού Τύπου, ο οποίος στόχευε στη διατήρηση της κοινής γνώμης του Βελγίου υπέρ μιας υποδειγματικής ουδετερότητας της χώρας μας.

Δεν είχα την παραμικρή αμφιβολία ότι στην ίδια πολυθρόνα μ' εμένα καθόταν, άλλα βράδια, ο μυστικός εκπρόσωπος της γαλλικής ηγεσίας στο Βέλγιο! Τί θα είχαν να πουν οι Βέλγοι εάν, στη θέση αυτού του πράκτορα του Γκαμελέν, καθόταν ένας συνταγματάρχης της Βέρμαχτ, μυστικός εκπρόσωπος του Χίτλερ, ο οποίος βρισκόταν κοντά σε μια κυβέρνηση η οποία ισχυριζόταν πως ήταν ουδέτερη; Το διπλό παιχνίδι ήταν, λοιπόν, πατέντα.

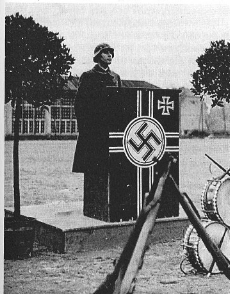
Διπλό παιχνίδι ή, πιο συγκεκριμένα, τριπλό παιχνίδι, καθότι το Μάρτιο του 1940, δεδομένου και ότι η υπόθεση μύριζε μπαρούτι, ο βασιλιάς Λεοπόλδος Γ', έκανε μια νέα μυστική αναστροφή στέλνοντας στο Βερολίνο, σε συνάντηση με τον υπουργό Γκαίμπελς, έναν άνθρωπο εμπιστοσύνης του, τον σοσιαλιστή πρώην υπουργό ντε Μαν. Αυτός, μου διηγήθηκε ο ίδιος, τον Αύγουστο του 1940, ότι η αποστολή του, δίπλα στον Ναζί υπουργό συνίστατο στο να πείσει τους Γερμανούς ότι ήταν προς όφελός τους το

να προωθηθούν προς τη νότια πλευρά του Βελγίου και να κατευθυνθούν προς το Σεντάν, τη Σομ και την Αμπβίλ. Ο Χίτλερ το είχε σκεφτεί αυτό λίγο πριν από εκείνον! Όμως αυτό εξηγεί ορισμένα πράγματα. Συγκεκριμένα το γιατί ήταν δύσκολο στο Λεοπόλδο Γ' να διαφύγει στο Λονδίνο την 28η Μαΐου 1940 όταν άκουσε τον Γκαίμπελς να ανακοινώνει το σχέδιο αυτό μπροστά από τα μικρόφωνα! Εν ολίγοις, ο κύβος είχε ριφθεί.

Εξαιτίας των προκλήσεων και της ηθελημένης ασυνεννοησίας, οι πολεμοκάπηλοι της Δύσης πέτυχαν το σκοπό τους, κάνοντας τον Χίτλερ να βγει αποφασισμένος από το άντρο του. Βέβαια, όταν μιλάμε για τους Σοβιετικούς του 1954 (στη Βουδαπέστη) και το 1968 (στη Πράγα), εκεί είχαμε διαφορετικούς διακανονισμούς!

Έτσι λοιπόν άρχισε ένας πόλεμος «άχρηστος και ηλίθιος» (όπως είπε ο Σπάακ).

Στις 10 Μαΐου 1940 οι πανίσχυρες ερπύστριες των τεθωρακισμένων του Χίτλερ γκρέμισαν βίαια τις πύλες της Δύσης και ισοπέδωσαν πάνω από χίλια χιλιόμετρα ξεπεσμένων δημοκρατικών καθεστώτων που ήταν ήδη αμαυρωμένα και αμετάκλητα μαλθακά.

Κεφάλαιο 5

Χίτλερ για χίλια χρόνια

Ποτέ κανένας λαός δεν γνώρισε την έκπληξη, τον πανικό, αυτό το αίσθημα του ο-σώζων-εαυτόν-σωθήτω όπως το γνώρισαν οι Γάλλοι, οι Βέλγοι, οι Ολλανδοί και οι Λουξεμβουργιανοί όταν εισέβαλαν στις χώρες τους οι στρατιές του Γ' Ράιχ, στις 10 Μαΐου του 1940. Όλοι τους προσπαθούσαν να καταλάβουν τί γινόταν. Ήδη όμως απ' το Σεπτέμβρη του 1939 η κατάρρευση της Πολωνίας είχε υπάρξει γεγονός ιδιαίτερης σημασίας. «Σε πέντε μέρες, το ιππικό μας θα είναι στο Βερολίνο» είχαν διακηρύξει οι Πολωνοί, με τα μουστάκια τους σε στυλ Νταλί και το μονόκλ στο μάτι, μόλις μια βδομάδα πριν την πρώτη σύγκρουση.

Οι Πολωνοί θα μπορούσαν να είχαν υπάρξει λίγο πιο μετριοπαθείς, να κατεύναζαν την πολεμόχαρη διάθεσή τους και να αποζητούσαν έναν ήρεμο διάλογο με το Χίτλερ έστω με σκοπό να κερδίσουν ένα κάποιο πλεονέκτημα στις διαπραγματεύσεις που εκείνος τους είχε προτείνει την προ-προηγούμενη ημέρα. Οι λασπουριές του πολωνικού φθινοπώρου πλησίαζαν και το κύμα πλημμύρων που θα κατάπινε την χώρα του σε τρείς βδομάδες ήταν κάτι το οποίο γνώριζαν από πριν. Στη διπλωματία, όλα εξαρτώνται απ' τη χρονική στιγμή. Ο καλός διπλωμάτης έχει πάντοτε πρόχειρες δικαιολογίες για να καθυστερεί.

Η Πολωνία, μέχρι την καταστροφή της, συνωμοτούσε να υπερνικήσει έναν Χίτλερ με τον οποίον συνεργαζόταν ακόμα και λίγες μέρες πριν το ρήμαγμά της, στο Τάσεν, για τον κατακερματισμό της Τσεχοσλοβακίας.

Οι Άγγλοι, όμως, οι οποίοι έβλεπαν τα πιόνια τους να εξαφανίζονται παντού στα Βαλκάνια, είχαν παραφουσκώσει το κεφάλι των Πολωνών με κούφιες υποσχέσεις ότι θα τους υποστήριζαν στις διεκδικήσεις τους υπέρ των κατακερματισμένων περιοχών της Τσεχοσλοβακίας. Το ενδιαφέρον αυτό της Βρετανίας αποσκοπούσε κυρίως στο να κατευνάσει τις ηθικές τους ανησυχίες πάνω στο εν λόγω ζήτημα. Αλλά τον Σεπτέμβριο του 1939, όταν οι Πολωνοί, εγκαταλελειμμένοι από τους Άγγλους βρέθηκαν υπό εισβολή, οι εγγυητές Άγγλοι δεν εμφανίστηκαν ούτε στο Ντάντσιγκ, ούτε στη Βαρσοβία κι έτσι η Πολωνία κατέρρευσε παταγωδώς.

Ο κόσμος ολόκληρος υπήρξε μάρτυρας αυτής της κατάρρευσης. Η αντίδραση όμως των κυριότερων Συμμαχικών κρατών ήταν ανύπαρκτη. Ο αρχιστράτηγος Γκαμελέν, καθότι έπρεπε να είναι συνεπής στις υποχρεώσεις του, την 1η Σεπτεμβρίου 1939 ανακοίνωσε επίσημα ότι θα παρέμβαινε αλλά φρόντισε να προσθέσει ότι χρειάζονταν είκοσι τρεις γεμάτες μέρες για να μαγειρέψει στα κατσαρόλια μια ασφαλή αντεπίθεση του γαλλικού στρατού, λες και επρόκειτο για ραγκού.

Οι Άγγλοι, πάλι, έκαναν εβδομάδες να εμφανιστούν και ούτε καν που επιχείρησαν να

στείλουν απ' τις αποβάθρες του Καλαί κούτες τσιγάρα σ' εκείνους που αργότερα θα χρησιμοποιούσαν ως στρατό παρέμβασης... στη Γαλλία. «Θα αντιτάξουμε τη Γραμμή μας απέναντι από τη Γραμμή Ζίγκφριντ», έλεγαν ενώ η προαναφερθείσα αγγλική Γραμμή περίμενε στη βάση της, στο Λονδίνο, περιμένοντας να την βγάλουν απ' τη ναφθαλίνη! Όπως και να είχε, ούτε τότε, ούτε αργότερα δεν εμφανίστηκε ούτε ένας Άγγλος στρατιώτης στον ποταμό Βιστούλα.

Ήταν οι Σοβιετικοί και όχι οι Άγγλοι οι οποίοι, έξι χρόνια αργότερα, έδιωξαν τους Γερμανούς από την Πολωνία με πολλή προσπάθεια!

Εν αναμονή των εξελίξεων, ο δεκανέας Χίτλερ υπερέβη τους κομπορρήμονες στρατιωτικούς αρχηγούς της Δύσης, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της δικής του χώρας. Όλοι αυτοί οι εξαίρετοι σπεσιαλίστες, με τα γαλόνια τους και τ' αστέρια τους, ντυμένοι από πάνω μέχρι κάτω με τα μεταλλικά τους διακριτικά, πίστευαν ότι ήταν αρκετό, όπως άλλωστε έκαναν πάντα, το να βγάλουν απ' τα συρτάρια τους τα χοντρά ντοσιέ με τις προβλέψεις τους που είχαν κάνει από καιρό. Ως εκ τούτου, αγνόησαν τον δεκανέα από τη Βοημία δίχως να κάνουν τίποτα περισσότερο απ' το να καταγράψουν γραφειοκρατικά το όλο περιστατικό.

Αυτοί οι συντηρητικοί στρατηγοί δεν μπορούσαν να φανταστούν το 1939 ότι επρόκειτο για κάτι παραπάνω από μεμονωμένες επιχειρήσεις στο βόρειο μέρος της Πολωνίας. Πίστευαν ότι γνώριζαν τα πάντα. Αλλά ο δεκανέας, με το

βαθμό αυτό που είχε, δημιουργούσε στο μυαλό του σιγά-σιγά την τακτική του Κεραυνοβόλου Πολέμου (Blitzkrieg): επιθέσεις από μεραρχίες αυτοκινούμενου πυροβολικού συνδυασμένες με μαζικούς εναέριους βομβαρδισμούς.

Οι Πολωνοί μετά βίας είχαν καιρό να γεμίσουν μελάνι τα στυλό τους, με τα οποία θα έστελναν θριαμβευτικές καρτ-ποστάλ απ' το Βερολίνο στις έκθαμβες φιλενάδες τους, όταν τα Στούκας άνοιξαν βιαίως το δρόμο για μια πλημμύρα από μεραρχίες αρμάτων του πυροβολικού τα οποία κατακρήμνιζαν τον ουρανό σε όλα τα ζωτικά σημεία και αχρήστευαν τις υποδομές τους, πολτοποιώντας τες, σα να έπλαθαν αμερικάνικα μπιφτέκια.

Από την πρώτη κιόλας μέρα του πολέμου, κάθε επαφή με το εσωτερικό της Πολωνίας νεκρώθηκε. Από την πρώτη εβδομάδα, κάτω από την εναέρια κάλυψη που παρείχε η αεροπορία, η πελώρια τανάλια των τεθωρακισμένων του Χίτλερ άρχισε να κλείνει γύρω από όλες τις ανατολικές περιοχές, απλώνοντας δίχτυα μέσα στα οποία σπαρταρούσαν απελπισμένα εκατομμύρια πολωνικά ψάρια, παγιδευμένα.

Κατά τα τέλη του Σεπτέμβρη του 1939, ο συνταγματάρχης Μπεκ ο οποίος εκείνη τη στιγμή είτε θα πότιζε το άλογό του στον ποταμό Σπρέε είτε θα ετοιμαζόταν ν' αδειάσει την κάβα του Χόρχερ, διέφυγε στη Ρουμανία, αφήνοντας πίσω ολόκληρο το λαό του να υπομείνει την εισβολή και την καταστροφή.

Αυτό που συνέβη, κάτω από τη μύτη εκα-

τομμυρίων θεατών, ήταν μια ριζική επανάσταση στις μεθόδους του πολέμου. Μα, ελάτε τώρα! Γιατί δεν σας κάνει εντύπωση αυτό; Ένας στρατηγός είναι στρατηγός και τα ξέρει όλα! Ένας δεκανέας είναι δεκανέας και δεν ξέρει τίποτα! Από στρατιωτικής άποψης, όλα όσα θεωρούνταν δεδομένα, επί αιώνες, για τους ειδικούς των Μεγάλων Δυνάμεων, κατέρρευσαν. Παρόλα αυτά δεν θέλησαν ποτέ να διδαχθούν τίποτα, ειδικά από έναν παρακατιανό Βοηθό της σειράς!

Η 10η Μαΐου του 1940 βρήκε τον αρχιστράτηγο Γκαμελέν να διαβάζει τα μηνύματα των ταχυδρομικών του περιστεριών στο αρχηγείο του, στη Βενσέν, μπροστά από αχρηστευμένα τηλέφωνα, καθότι μ' έναν ιδιοφυή συνδυασμό εναέριων και επίγειων δυνάμεων και με μια τρομακτική ακρίβεια, οι στρατιές του παρακατιανού δεκανέα είχαν, για δεύτερη φορά, εφαρμόσει την επαναστατική αυτή στρατηγική την οποία η στρατιωτική γραφειοκρατία απέρριπτε με απαξία, αναφέροντάς την απλώς ως ένα πραξικόπημα και εισβολή στην Πολωνία.

Σε έντεκα μέρες θα κοβόταν στη μέση, απ' το Σεντάν ως τη Δουνκέρκη, μια ήπειρος η οποία δεν μπόρεσε να διασπαστεί από τέσσερα χρόνια συμβατικών στρατιωτικών επιθέσεων, απ' τον Αύγουστο του 1914 έως τον Ιούλιο του 1918, οι οποίες κόστισαν τη ζωή σε πολλά εκατομμύρια.

Εκατό χιλιάδες νεαροί Γερμανοί – οι μόνοι που, πρακτικά, ενεπλάκησαν άμεσα στην εκστρατεία κατά της Γαλλίας το 1940 – εφάρμοσαν τα στρατηγικά σχέδια του δεκανέα αρχηγού τους και τσάκισαν δύο χιλιάδες Γάλλους στρατηγούς, οι οποίοι μόλις την προηγούμενη μέρα θεωρούσαν αρκετά τα δύο εκατομμύρια στρατιώτες τους οι οποίοι, εν τούτοις, βρέθηκαν απροετοίμαστοι και ανίκανοι ν' αντιταχθούν σε αυτή τη νέα πολεμική επιστήμη.

Δεν υπήρξαν, όμως, μονάχα τα γεγονότα της Πολωνίας, τον Σεπτέμβρη του 1939 αλλά, επίσης και τα γεγονότα της Νορβηγίας, τον Απρίλιο του 1940. Εκεί, πάλι, όλα ήταν καινούρια. Είδαμε στην καγκελαρία του Βερολίνου τον δεκανέα Χίτλερ να βαριανασαίνει, επί οκτώ ώρες, μπροστά σ' έναν πελώριο χάρτη της Σκανδιναβίας, μαζί με όλους τους αρχηγούς των μονάδων του και τους διοικητές των μεραρχιών οι οποίοι επρόκειτο να παίξουν ρόλο σ' ένα τόλμημα άνευ προηγουμένου που ο Χίτλερ ετοίμαζε πυρετωδώς, με απόλυτη μυστικότητα.

Φανταστείτε το! Πριν, εκεί όπου τρεις ή τέσσερεις χοντροί στρατηγοί, με τα μονόκλ τους, λάμβαναν δακτυλογραφημένες εντολές προς εκτέλεση σε δώδεκα αντίτυπα, τώρα βρισκόταν ένας επιτελάρχης, δίχως χρυσές επωμίδες, που εξηγούσε σε κάθε έναν από τους εμπλεκόμενους αξιωματικούς το ρόλο που θα είχε να διαδραματίσει, δείχνοντάς του επάνω στο χάρτη τα σημεία δράσης και βάζοντάς τον να επαναλάβει μεγαλοφώνως το σχέδιο και την εκτέλεσή του που θα έπρεπε να επιτελέσει. Τί μεγαλείο! Υπήρχε κι ένας πλούσιος μπουφές στην αίθου-

σα όπου καθένας, δίχως να τηρείται κάποιο πρωτόκολλο, μπορούσε να πάρει ένα σάντουιτς να φάει όποτε πεινούσε – κι αυτό δύο βήματα μακριά απ' τον ίδιο το Φύρερ!

Παράλληλα, ο Χίτλερ είχε φροντίσει ο ίδιος να εξερευνήσει μυστικά την ακτή όπου σκόπευε να κάνει την απόβαση, κωπηλατώντας εκεί με μια βάρκα και καταγράφοντας κάθε ιδιαιτερότητα του τοπίου με λεπτομέρεια. Ούτε ο πράκτορας 007 δεν θα μπορούσε να το είχε κάνει καλύτερα! Έτσι, κάθε νέος αξιωματικός που έβγαινε από την Καγκελαρία είχε αποτυπώσει μέσα του με απόλυτη σαφήνεια και εξαιρετική απλότητα το σχέδιο του αρχηγού των ενόπλων δυνάμεων.

Ήταν καλυμμένος σε όλους τους τομείς. Είχε διαπιστώσει ότι η επιχείρηση είχε σχεδιαστεί με κάθε λεπτομέρεια από κάποιον που γνώριζε καλά τί έκανε, έναν άσσο. Σε μερικές μέρες, όταν η επιχείρηση ξεκίνησε, γαλλο-αγγλικό σώμα, το οποίο είχε ξεκινήσει πιο νωρίς απ' ότι ο Χίτλε,ρ βρέθηκε αντιμέτωπο με ορισμένα impedimenta, προσκόμματα, τουτέστιν τα πόδια των στρατιωτών πάγωσαν στο χιόνι και τα κεφάλια τους έσπασαν από τις βόμβες των Στούκας. Όλα τα ένδοξα σχέδια και οι προβλέψεις των υπερσπεσιαλιστών των Μεγάλων Δυνάμεων της Δύσης κατακρημνίστηκαν. Οι στρατηγοί του Γκαμελέν, επτά μήνες μετά την πτώση της Βαρσοβίας, γελοιοποιήθηκαν για δεύτερη φορά, βαλτώνοντας στο βούρκο της πολεμικής τους επιστήμης η οποία ήταν μνημειώδης αλλά

και νεκρή, όπως η μεγάλη πυραμίδα του Χέοπα.

Παρόλα αυτά, συνέχιζαν να ειρωνεύονται στα σαλόνια της Βενσέν αυτόν τον παρακατιανό δεκανέα που τολμούσε να προσποιείται ότι γνώριζε περισσότερα, τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά, απ' ότι εκείνοι, οι επαγγελματίες της στρατιωτικής επιστήμης! Αυτοί οι λεγόμενοι επαγγελματίες, μέσα σ' ένα μήνα από την έναρξη της εκστρατείας κατά της Γαλλίας, βρέθηκαν, όπως ο στρατηγός Ζιρώ, εξουθενωμένοι, με τη στολή τους κουρέλια, στο χώμα ενός στρατοπέδου αιχμαλώτων πολέμου ή, έχοντας τρέξει σα λαγοί για χίλια χιλιόμετρα, βαριανασαίνοντας και πετώντας κάτω τη ζώνη τους, κατέφευγαν στα τελευταία κάστρα στους πρόποδες των γιγαντιαίων Πυρηναίων.

Εκατομμύρια λιποτάκτες, πανικόβλητοι, έκαναν σε οκτώ μέρες αυτό που ο (ποδηλατικός) Γύρος της Γαλλίας κάνει, με πολύ κόπο, σε ένα μήνα. Καταπονημένοι, κουρελήδες, ξεκίνησαν για την εξορία με τις βαλίτσες τους γεμάτες από παλτά αστρακάν και αφήνοντας πίσω τα πτώματα των γιαγιάδων τους να σαπίσουν κάτω από τον ήλιο, σε συνοικίες γεμάτες πλέον με άλογα και αγελάδες.

Ήταν η ζώσα εικόνα – ή, καλύτερα, η αγωνιούσα εικόνα – ενός παλιού κόσμου που υπέφερε από αγκύλωση και προσπαθούσε να πνίξει έναν κόσμο νέο, με νέα σώματα και πνεύματα. Δεν ήταν ήττα αυτό που έπαθαν, ήταν μια ταφή. Η ταφή της «Ευρώπης του μπαμπά». Ήταν η

έκρηξη μιας γενιάς που έβλεπε το σύμπαν με τα μάτια της τη στιγμή της γεννήσεώς του.

Οι νεαροί αυτοί Γερμανοί μια μέρα θα τσάκιζαν, όπως και έγινε. Όμως δημιούργησαν κάτι το αιώνιο, καταστρέφοντας μια εποχή όμορφη για τους έχοντες όπως ο Μπονί ντε Καστελάν ή για τους παιδεραστές όπως ο Προυστ, νοσηρή όμως για τους άλλους, μια εποχή-πτώμα την οποία περιτριγύριζαν χιλιάδες προβλήματα όπως οι μύγες το κρέας απ' όταν ο γερο-στρατάρχης Πεταίν, μασώντας τα μουστάκια του, ύψωσε την λευκή σημαία κατά την ύστατη εβδομάδα της περιπέτειας, στο τέλος του Ιουνίου του 1940.

Ο Χίτλερ, για πρώτη φορά στη ζωή του ύψωσε τη μύτη του προς τον θόλο της Όπερας των Παρισίων και την έγειρε πάλι για να φιλήσει τον πορφυρίτη στον τάφο του Ναπολέοντα, όπου μια κόκκινη βάρκα στηρίζεται σ' ένα κοίλο, γκρίζο μάρμαρο. Ο αγκυλωτός σταυρός άπλωνε τις κόκκινες ακτίνες του απ' τον Αρκτικό Ωκεανό μέχρι τον ποταμό Μπιντασόα, στην Ισπανία. Ολόκληρη η Δύση είχε μείνει αποσβολωμένη και δεν είχε ακόμη καταλάβει τίποτα, εάν όλα είχαν χαθεί ή όχι απ' τους μηχανισμούς των παλαιών χωρών – τα κόμματα, τα καθεστώτα, οι εφημερίδες – πνιγμένα από τις αναθυμιάσεις των εξατμίσεων που ανέδιδαν τα πάντσερ. Όλοι πίστευαν ότι καμία χώρα δεν θα μπορούσε ν' αναδυθεί ποτέ ξανά από μια τέτοια άβυσσο.

Μονάχα ένας Ντε Γκωλ, άγνωστος ακόμα, ακουμπούσε στο μπαλκόνι του στο Λονδίνο που κοιτούσε προς την πεσμένη γριά Γαλλία, με τα φουστάνια της σηκωμένα, στο βάθος της μαύρης τρύπας του εξαγώνου. Πέρα από τις ακαθόριστες επιθυμίες αυτού του πυροσβέστη δίχως διασωστική σκάλα για να γίνει σωτήρας της Γαλλίας, δεν υπήρχε ούτε ένας Γάλλος, ούτε ένας Βέλγος, ούτε ένας Λουξεμβουργιανός ούτε ένας Ολλανδός ο οποίος να πίστευε στην ανάσταση του δημοκρατικού κόσμου ο οποίος είχε γίνει στάχτες μέσα σε λίγες εβδομάδες.

– Πιστεύαμε ότι η Γερμανία θα ήταν κυρίαρχος της Ευρώπης για χίλια χρόνια, επαναλάμβανε ο Βέλγος υπουργός Σπάακ, κοκκινίζοντας, με το μέτωπό του να γυαλίζει απ' τον ιδρώτα και τρέμοντας, όταν τον Ιούλιο του 1940 περιέφερε το χοντρό σαν σφουγγάρι κορμί του από πανδοχείο σε πανδοχείο, στις κοιλάδες της Ωβέρνης.

Καθένας, με τον τρόπο του, έζησε μια περιπέτεια. Μία από τις λιγότερο αστείες ήταν η δικιά μας, αυτή των Βέλγων ρεξιστών. Δεδομένου ότι τόσο στη Γαλλία όσο και στις Βρυξέλλες οι μεγάλες εφημερίδες επαναλάμβαναν συνεχώς ότι ήμασταν χιτλερικοί, η γαλλική αστυνομία μας όρμησε απ' την πρώτη στιγμή που άρχισαν οι εχθροπραξίες. Συνέλαβε δώδεκα χιλιάδες από εμάς και μας έστειλε σε φυλακές και σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Μας έσερναν από φυλακή σε φυλακή και μας συμπεριφέρονταν με ένα μένος βαρβαρικό στα δωμάτια βασανιστηρίων όπου μας έκαναν φάλαγγα, μας έσπα-

γαν τα σαγόνια χτυπώντας μας με αρμαθιές κλειδιά και μας κρατούσαν το στόμα ανοιχτό ενώ οι δεσμοφύλακες ουρούσαν μέσα εκεί. Μιλάω για καταστάσεις που εγώ ο ίδιος βίωσα, προσωπικά. Με είχαν καταδικάσει εις θάνατο στη Λίλ, ήδη από την πρώτη βδομάδα. Οι εικοσιένα σύντροφοί μου σε αυτά τα βάσανα, μέσα σε μια κλούβα της αστυνομίας, εκτελέστηκαν σαν τα σκυλιά κοντά στο μουσικό κιόσκι της Αμπεβίλ, στις 20 Μαΐου του 1940. Κανείς απ' τους εκτελεστές τους – οι οποίοι ήταν Γάλλοι στρατιωτικοί, δυστυχώς! – δεν γνώριζε καν τα ονόματά τους. Ανάμεσά τους βρίσκονταν και γυναίκες: μια νεαρή κοπέλα, η μητέρα της και η γιαγιά της. Αυτή, προτού την εκτελέσουν, της τρύπησαν το στήθος μια τριανταριά φορές με ξιφολόγχη! Ένας νεαρός ιερέας ο οποίος, τις δύο τελευταίες μέρες είχε κρεμασμένο στα ζυγωματικά του τον ένα βολβό του ματιού του που ένας σαδιστής δεσμοφύλακας του είχε ξεριζώσει μ' ένα μανιασμένο χτύπημα, εκτελέστηκε όπως και οι υπόλοιποι.

Κανείς, από το σύνολο των κρατουμένων μας, δεν γλίτωσε από αυτό το φρικτό σφαγείο εκτός από εμένα μόνο και μόνο επειδή οι εκτελεστές μου πίστευαν ότι αν με βασάνιζαν – δέκα δόντια μου έσπασαν μέσα σ' ένα βράδυ και μόνο – θα τους αποκάλυπτα τα σχέδια της επίθεσης του Χίτλερ, τα οποία φυσικά εγώ αγνοούσα απολύτως, όπως μπορείτε να φανταστείτε! Ως εκ τούτου, η πρόσκαιρη διατήρησή μου στη ζωή ήταν σημαντική για την Υπηρεσία

Πληροφοριών. Η ταχεία έκβαση των στρατιωτικών γεγονότων μετατράπηκε για εμένα σε παράταση της ζωής μου και έτσι επωφελήθηκα ακόμα περισσότερο εκείνη την ημέρα. Όμως, τελικά, βγαίνοντας από τις γαλλικές φυλακές, βρέθηκα όπως όλοι οι άλλοι, ξεκρέμαστος. Τί θα γινόταν; Το παλιό πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό σύστημα της Δύσης είχε τιναχτεί στον αέρα σαν μια παρτίδα με σημαδεμένα χαρτιά, τα οποία ποτέ ξανά δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Ύστερα, λοιπόν, τί;

Οι στρατιές του Ράιχ στρατοπέδευαν παντού. Το γερμανικό σύστημα εγκαθίστατο παντού. Η Γαλλία του Βισύ, το καλοκαίρι του 1940, δεν ήταν παρά μια φτωχή σύναξη ευνουχισμένων πρώην πολιτικών και καλόβολων ηλιθίων, οι οποίοι κάθονταν στα έδρανα του μετριοπαθούς δημαρχείου μιας λουτρόπολης, η οποία επαξίως αποτελούσε σύμβολο της Γαλλίας που τα είχε κάνει μούσκεμα. Στο Βορρά, οι Ολλανδοί είδαν τη βασίλισσά τους να μαζεύει άρον-άρον τα πολλά της φουστάνια και να φεύγει για το Λονδίνο, κι έπειτα για τον Καναδά. Η Μεγάλη Δούκισσα του Λουξεμβούργου, που έμοιαζε λες και είχε βγει από κάποια κολεξιόν μόδας για δασκάλες του 19ου αιώνα, αποφάσισε ν' αναζητήσει λίγο πράσινο στην ήσυχη βρετανική εξοχή.

Ανάμεσα σε αυτές τις δύο χώρες, ο βασιλιάς του Βελγίου, Λεοπόλδος Γ', νευρασθενικός καθότι πλήρωνε τα αποτελέσματα μιας κληρονομικής σύφιλης, τέθηκε υπό κράτηση στο

κάστρο του, στα προάστια των Βρυξελλών. Ο μοναδικός παλαιός υπουργός που έμεινε στη θέση του, ο Ανρί ντε Μαν, πρόεδρος του σοσιαλιστικού κόμματος του Βελγίου, συνετάχθη προκλητικά με το Χίτλερ, δίχως όμως κανένα αποτέλεσμα. Καθότι μόνο τα ποτάμια είχαν μείνει ουσιαστικά στη θέση τους το 1940, ο ντε Μαν ήταν ικανοποιημένος με το να ψαρεύει κωβιούς, οι οποίοι, άλλωστε, δεν ήταν πολιτικοποιημένοι. Οι υποδομές του κράτους, ο κοινωνικός ιστός, η οικονομία, αλλά ακόμα και οι πλέον βασικές δυνατότητες, όπως το να βγάζει κανείς το ψωμί του, είχαν καταρρεύσει. Βλέπαμε καταδίκους του ποινικού δικαίου, με τα μαλλιά τους χαρακτηριστικά κουρεμένα κοντά, που φορούσαν χοντροπάπουτσα φυλακής να πετάγονται στους δρόμους λαμποκοπώντας από χαρά και να στήνουν γιορτή. Εκατοντάδες ασθενοφόρα και νοσοκομεία ήταν γεμάτα από πολίτες που προσπαθούσαν να διαφύγουν απέτυχαν και βρέθηκαν με τα στρώματά τους και τα καναρίνια τους στις αυλές των σχολείων της Λανγκντόκ ή του Ρουσιγιόν. Δεν υπήρχαν πια ούτε μπάτσοι, ούτε πυροσβέστες, ούτε και νεκροθάφτες ανάμεσα στη Φριζ και τη Μάρνη. Άνθρωποι ξάπλωναν στα δημόσια παγκάκια της Νιμ και του Καρκασόν. Εκατομμύρια ανεμοδαρμένοι πρόσφυγες είχαν εμφανιστεί απ' όλα τα μέρη.

Και, πάνω απ' όλα, το φλέγον ερώτημα παρέμενε: τί θα γίνονταν οι χώρες μας; Τί σκέφτεται, τί θέλει ο Χίτλερ; Θα μας προσαρτούσε; Θα μας επέβαλε γκαουλάιντερς; Στ' αλήθεια, βέβαια, ο κόσμος θα δεχόταν το οτιδήποτε αρκεί να μπορούσε να έχει τον άρτο τον επιούσιο, το κρεβάτι του και τις παντόφλες του. Εκείνοι όμως που είχαν κάνει σκοπό της ύπαρξής τους την υγεία της πατρίδας τους, η ερώτηση που αφορούσε την επιβίωση της χώρας τους, την μελλοντική της μοίρα, μπηγόταν σαν αγκάθι στη καρδιά τους και την ξέσκιζε σε κάθε της σκίρτημα.

Η νομή όλων των χωρών υπό κατοχή το 1940, από τις πιο μεγάλες και πλούσιες όπως η Γαλλία ως τις πιο μικρές, όπως το Δουκάτο του Λουξεμβούργου, με τα τρία κάστρα του και τα τέσσερα μεγάλα βράχια του από σχιστόλιθο, βρισκόταν στα χέρια του Χίτλερ και κανενός άλλου. Ό,τι απέμενε από τις ελεύθερες περιοχές της Γαλλίας θα μπορούσε να βουλιάξει μέσα σε σαράντα οκτώ ώρες. Ο στρατάρχης Πεταίν, κατευθυνόμενος απ' το ασανσέρ στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του, είχε λιγότερη εξουσία απ' ότι ένας οδηγός του μετρό ή ένας σταθμάρχης που ανάβει το φακό του στη διασταύρωση των γραμμών.

Όσο για το Βέλγιο, θα επανάκαμπτε κάποια μέρα; Θα προσαρτιόταν στο Ράιχ, λίγο ως πολύ φανερά; Σε δύο ή σε τρία ξεχωριστά τμήματα, που ήδη ήταν σε αντιπαλότητα αναμεταξύ τους; Γερμανοί της Έουπεν και της Μαλμεντί; Φλαμανδοί, παρακινούμενοι απ' τον κατακτητή, οι οποίοι πυρετωδώς περιχαρακώνονται σ' έναν στενό εθνικισμό; Βαλλόνοι οι οποίοι δεν

γνωρίζουν ούτε ποιοί ήταν, ούτε ποιοί θα είναι: αρχαίοι Βέλγοι; Μελλοντικοί Γάλλοι; Γερμανοί δεύτερης διαλογής; Κάτοικοι μιας χώρας που αποίκισαν Φλαμανδοί εθνικιστές και διεκδίκησαν ως ζωτικό τους χώρο;

Όταν γύρισα στις Βρυξέλλες και βγήκα απ' τις γαλλικές φυλακές, έχοντας γένια, αποστεωμένος, χτυπημένος βαριά, αισθάνθηκα, να με καταλαμβάνει μια βαθιά απελπισία παρότι είχα αναλογιστεί όλα τα ενδεχόμενα από πολιτικής άποψης. Για το ευρύ κοινό, το οποίο είχε γίνει δέκτης ενός χειμάρρου ψεμάτων τα δύο τελευταία χρόνια πριν τον πόλεμο, ήμουν ο «άνθρωπος του Χίτλερ». Παρόλα αυτά, εγώ δεν είχα την παραμικρή ιδέα για το τί είχε να πει ο άνθρωπος αυτός για τη χώρα μου. Δεν ήξερα καν πού να μείνω. Το ωραίο μου κτήμα στο δάσος της Σουάν το είχαν καταλάβει Γερμανοί. Κι εγώ ήμουν, όπως λέγανε, ο άνθρωπός τους. Επίσης το σπίτι μου είχε δεχθεί εισβολή από αυτούς δίχως την οποιαδήποτε εξήγηση. Πενήντα πιλότοι είχαν στρατοπεδεύσει εκεί. Ανεβαίνοντας αιφνιδιαστικά στο δωμάτιό μου βρήκα στο κρεβάτι μου γυμνό έναν τετράπαχο σμήναρχο της Λουφτβάφε, ο οποίος ήταν κατακόκκινος σαν ένας πελώριος αστακός από φιλμ επιστημονικής φαντασίας. Την πρώτη μέρα δεν μου δόθηκε καμία άλλη εγγύηση πέραν του ότι μου επέτρεψαν να κοιμηθώ σ' ένα ράντζο, στο σπίτι μιας αδερφής μου.

Το έχω πει εκατό φορές: δεν είχαμε να περιμένουμε τίποτα από τους Γερμανούς. Κι αυτός

ο χοντρός στρατιωτικός που είχε θρονιαστεί στο στρώμα μου, με τα μαλλιά του λιγδιασμένα απ' τον ιδρώτα, αποτελεί αρκετή απόδειξη για το πόσο ασταθής ήταν η θέση ανθρώπων σαν κι εμένα και για την ανυπαρξία κάποιου σχεδίου του Μεγάλου Ράιχ για το άτομό μου. Εκείνη τη στιγμή, το Βέλγιο είχε βουλιάξει στον πάτο. Το μέλλον του φάνταζε φραγμένο και σκοτεινό σαν ένα τούνελ όπου δεν γνωρίζουμε αν η έξοδός του είναι χτισμένη και αν, μια μέρα, θα καταστεί και πάλι λειτουργικό.

Αυτό, λοιπόν, ήταν το δράμα μου ως εθνικιστής αρχηγός που επέστρεφε στη χώρα του, για να την βρει υπό κατοχή από τους άντρες ενός ξένου κράτους, με το οποίο έλεγαν ότι ήμουν στενά συνδεδεμένος και για το οποίο αγνοούσα επί μακρόν τί πολιτική υποδομή είχε και τί πλαίσιο συνεννόησης φανταζόταν για κάθε ένα από τα μέλη του, σε μια Ευρώπη που σφυρηλατούσε και σχημάτιζε με τα σιδηρά του χέρια. Τί ελπίδα επιβίωσης υπήρχε για το λαό μου; Το μυστήριο παρέμενε άλυτο.

Κεφάλαιο 6

Δίπλα από τους Γερμανούς

Οι τελευταίοι μήνες του 1940 και οι πρώτοι του 1941 δεν ήταν διόλου αστείοι, για κανέναν, ούτε στην Ευρώπη, ούτε στο Βέλγιο ούτε και αλλού. Οι Ολλανδοί, βέβαια, δεν είχαν λόγο να παραπονιούνται. Η χώρα τους, το δίχως άλλο, θα συμπεριλαμβανόταν στον περίπλοκο γεωγραφικό χάρτη που δημιουργούσε η Μεγάλη Γερμανία. Το ίδιο επίσης και το Δουκάτο του Λουξεμβούργου, όπως έδειχναν τα πράγματα. Οι Γάλλοι, πάλι, κάτω από τη χλευαστική ματιά των κατακτητών τους, είχαν φτάσει στο σημείο να τρώγονται αναμεταξύ τους με τέτοια αγριότητα που δεν είχε τίποτα να ζηλέψει απ' τα αντιαρματικά κανόνια του Ιουνίου του 1940.

Ένα μήνα αφότου είχε θέσει τις βάσεις για τη συνεργασία με το Χίτλερ, ο στρατάρχης Πεταίν απέπεμψε με παρασκηνιακές διαδικασίες τον πρωθυπουργό του, τον Πιερ Λαβάλ, για τον οποίο οι Γερμανοί δεν είχαν την παραμικρή συμπάθεια. Τα βρόμικα νύχια του, τα κίτρινα δόντια του και το καμπουριασμένο του σώμα καθόλου δεν άρεσαν στον Χίτλερ όμως ο πρέσβης Άμπετζ, που ήταν τότε πολύ δημοφιλής στους κύκλους του Μπερχτεσγκάντεν, εκτιμούσε το ωραίο του ντύσιμο και την εμφάνιση ευπατρίδη που είχε, την ικανότητά του να προσαρμόζεται καθώς και τη γνώση του γύρω από θέματα αλόγων, λες και ήταν απ' την Ωβέρνη. Ο Λαβάλ, σαρκαστικός όπως πάντα, στριφογυρίζοντας το τσιγάρο του κάτω απ' τα καψαλισμένα του μουστάκια, απάντησε σταράτα στον στρατάρχη σα να ήταν πρώην καραβανάς κάποιου διαλυμένου στρατού.

Εν συντομία, η κατάσταση ήταν χάλια. Και αυτό διήρκεσε μέχρι την τελευταία μέρα, τόσο στη Γαλλία όσο και εκτός Γαλλίας, στο κάστρο της εξορίας του Ζιγκμάρινγκεν, όπου οι Γάλλοι «συνεργάτες» των Γερμανών είχαν καταφύγει στους σκοτεινούς διαδρόμους του φρουρίου που τους γέμιζαν πελώριες, βλοσυρές πανοπλίες.

Σε ό,τι αφορούσε την δική μας περίπτωση, αυτή των Βέλγων, τα πράγματα ήταν πιο περίπλοκα. Είχα κατορθώσει να ανανεώσω τις επαφές μου με τον βασιλιά Λεοπόλδο ο οποίος ήταν τότε αιχμάλωτος, δέσμιος του Χίτλερ αλλά και των γοήτρων της οικογενειακής του νοσοκόμας, την οποία θα έκανε αργότερα γυναίκα του και θα της έδινε τον τίτλο της πριγκίπισσας του Ρεθύ. Ο γραμματέας του, ο βαρόνος Καπέλ, εκτελούσε χρέη αγγελιοφόρου για εμάς. Με είχε συμβουλέψει πολύ επισταμένως, εκ μέρους του μονάρχη – και μάλιστα κατέγραφα τα όσα μου είπε –, να διατηρήσω κάτι το οποίο θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως γέφυρα μεταξύ ημών και του κατακτητή.

Ο πρέσβης Άμπετζ, ένας γραφικός μου φίλος με τον οποίο έκανα το 1936 μια εβδομάδα διακοπές στο Νότο της Γερμανίας, και του οποίου η γυναίκα υπήρξε συμμαθήτρια με τη

δική μου σ' ένα οικοτροφείο της Σακρ Κερ, ήταν ένας άνθρωπος φύσει περίεργος. Συμπαθούσε ιδιαίτερα τους αντικομφορμιστές. Μετά την οδύσσεια που πέρασα ως φυλακισμένος, με προσκάλεσε είτε για πρόγευμα, είτε για δείπνο στο κτήριο της πρεσβείας του, στο Παρίσι, το οποίο στεγαζόταν στο υπέροχο παλάτι της βασίλισσας Ορτανσίας, στην οδό Ντε Λιλ.

Στον κήπο βρισκόταν μια ολόκληρη μπάντα της Βέρμαχτ, μπροστά απ' το μικρό μας τραπέζι, η οποία γέμιζε με τη μουσική της ολόκληρη την αριστερή όχθη του Σηκουάνα, παίζοντας αποκλειστικά για εμάς. Μελετήσαμε μαζί όλες τις πιθανότητες για το μέλλον του Βελγίου. Είχε πάει στο Μπερχτεσγκάντεν για να μιλήσει επ' αυτού του προβλήματος με τον Φύρερ. Εκείνος του θύμισε τη συζήτηση που είχαμε το 1936 και του έδωσε την εντύπωση ότι θα την επαναλάμβανε. Έπεισε το Χίτλερ να με προσκαλέσει. Έτσι, ήρθε να με βρει ένα αυτοκίνητο απευθείας στις Βρυξέλλες και μου ζήτησαν να είμαι έτοιμος να πάω στο Μπερχτεσγκάντεν οποιαδήποτε στιγμή.

Περίμενα. Και θα περίμενα τρία χρόνια μέχρι να συναντήσω τελικά το Χίτλερ κάτω από τα έλατα του λιθουανικού δάσους όταν, ένα βράδυ, τραυματισμένος τέσσερις φορές σε δεκαεπτά συγκρούσεις σώμα με σώμα με τις οποίες είχα κατορθώσει μόλις την προηγούμενη μέρα να σπάσω τον κλοιό στο Τσέρσασυ, στην Ουκρανία. Μεταφέρθηκα με το προσωπικό αεροπλάνο του Χίτλερ για να μου περάσει απ' το

λαιμό το μεταλλείο του Σταυρού των Ιπποτών (Ritterkreuz). Όμως, τρία χρόνια είχαν χαθεί. Όλα απέτυχαν τον Οκτώβρη του 1940 γιατί, όπως έμαθα αργότερα, οι Φλαμανδοί ιθύνοντες, με την επέμβαση των γερμανικών υπηρεσιών Ασφάλειας που αποσκοπούσε να χωρίσει το Βέλγιο στα δύο, θεώρησαν ότι μια συμφωνία μεταξύ του Χίτλερ κι ενός Βαλλόνου θα έπληττε τα συμφέροντα του φλαμανδικού κόμματος στο Βέλγιο. Κάτι τέτοιο ήταν ηλίθιο και απολύτως αναληθές. Στις εκλογές του 1936 πήρα περίπου τις ίδιες ψήφους τόσο από τη Φλάνδρα όσο και από τη Βαλλονία. Παράλληλα, σε συμφωνία με τους ίδιους τους φλαμανδούς αρχηγούς των εθνικιστών, το 1937, συντονίσαμε τις πολιτικές μας πεποιθήσεις και το σχέδιο δράσης μας. Όμως, οι γερμανικές υπηρεσίες κατασκοπίας επιβεβαίωναν ότι μια συμφωνία με εμένα είχε σκοπό να οδηγήσει τις δύο αυτές γλωσσικές ομάδες σε μια ζώνη βίαιου πολέμου, κάτι το οποίο εξυπηρετούσε τον άριο αγώνα της Γερμανίας ενάντια στην Αγγλία. Αργότερα, ο Χίτλερ συνέχισε αυτές τις διαπραγματεύσεις. Όμως βρισκόμασταν σε αδιέξοδο, στο απόλυτο σκοτάδι.

Μετά την ακύρωση της συνάντησής μου, ο βασιλιάς Λεοπόλδος ο ίδιος, ανάμεσα κι ενάντια σε όλα τ' άλλα, προσπάθησε να συναντήσει το Χίτλερ. Η αδελφή του, η πριγκίπισσα-διάδοχος του θρόνου της Ιταλίας και γυναίκα του Ντ' Ουμπέρτο, η οποία ήταν μια νεαρή γυναίκα με πολύ τσαγανό, μακριά πόδια, καθάρια

και σκληρή ματιά, ήδη προέκρινε τη συμμαχία με το Ράιχ και πήγε στο Μπερχτεσγκάντεν να βρει το Χίτλερ με όλη το θράσος που οι γυναίκες γνωρίζουν να χρησιμοποιούν, ενίοτε άκαιρα. Τελικά ο Χίτλερ δέχθηκε τον Λεοπόλδο Γ', αλλά με ψυχρότητα. Δεν του αποκάλυψε τίποτα. Η συζήτησή τους περιορίστηκε περί ανέμων και υδάτων και δεν είχε κανένα περισσότερο βάθος απ' ότι μια κουβέντα σε κάποιο καφέ. Η αποτυχία ήταν πλέον ολοκληρωτική. Όλες οι προσπάθειες που καταβάλαμε τον χειμώνα του 1940-1941 για να σπάσουμε τον πάγο του παγόβουνου της Γερμανίας δεν μας οδήγησαν πουθενά. Τα ανοίγματά μας, και συγκεκριμένα ένα που κάναμε στα πλαίσια μιας μεγάλης συγκέντρωσης που έκανα στο Παλέ ντε Σπορ, μετά την πρωτοχρονιά, δεν κατάφεραν παρά να απασχολήσουν μερικές σειρές σ' ένα αδιάφορο άρθρο της εφημερίδας «Ο Λαϊκός Παρατηρητής» (Volkischer Beobachter).

Κατά βάθος, ήξερε ο ίδιος ο Χίτλερ τί ήθελε; Όπως είχε πει ο στρατηγός Ντε Γκωλ, το Μάιο του 1968, μόλις είχε καταπνιγεί η εξέγερση των φοιτητών της Σορβόννης, «η κατάσταση ήταν ακόρεστη». Ο πόλεμος εναντίον της Αγγλίας θα συνεχιζόταν; Ή όπως το έλεγε και το πίστευε ο στρατηγός Βεϋγκάν, το Ηνωμένο Βασίλειο θα γονάτιζε κάτω από τα αλλεπάλληλα χτυπήματα φωτιάς και σιδήρου;

Και οι Σοβιετικοί; Ο Μολότωφ, με τη μεγάλη του μύτη κάτω απ' τα γυαλιά του, ήρθε στο Βερολίνο τον Οκτώβρη του 1940 δίχως να φέρει στο Χίτλερ τίποτα περισσότερο από το θέαμα του παρουσιαστικού του, που θύμιζε πλανόδιο έμπορο με τσαλακωμένο παντελόνι και τη λίστα του «μενού» που είχε ετοιμάσει ο Στάλιν για να του προσφέρει ως αντάλλαγμα για τη συνεργασία τους. Οι στρατιές του Γ' Ράιχ σάρωσαν τη μισή Ευρώπη πληρώνοντας υψηλό τίμημα για την πράξη τους αυτή όταν οι Σοβιετικοί αποφάσισαν να σαρώσουν και αυτοί, χωρίς όμως τίμημα και χωρίς ρίσκο, το άλλο μισό της ηπείρου! Εκμεταλλευόμενος την εκστρατεία κατά της Πολωνίας, το 1939, ο Στάλιν καταβρόχθισε τις τρεις χώρες της Βαλτικής με μια πελώρια δαγκωνιά και με μια λυσσαλέα όρεξη. Το ξαναέκανε τον Ιούνιο του 1940, καταβροχθίζοντας τη Βεσσαραβία. Εκείνη τη στιγμή, αυτό που ούτε λίγο ούτε πολύ απαιτούσε ήταν ο απόλυτος έλεγχος όλων των Βαλκανίων.

Ο Χίτλερ ήταν ο νούμερο ένα εχθρός των Σοβιετικών. Έστω και με δυστοκία, με σκοπό να μην αναγκαστεί να μάχεται σε δύο μέτωπα κατά το ξεκίνημα του πολέμου, ανακοίνωσε, τον Αύγουστο του 1939, ένα διάστημα παύσης του αγώνα κατά του Κομμουνισμού. Όμως του ήταν αδύνατο να επιτρέψει την εγκατάσταση των Σοβιετικών στη «μαγιά» των χωρών της ηπείρου που με τόσο κόπο είχε καταφέρει να συνενώσει.

Η απειλή ήταν ξεκάθαρη. Ο κίνδυνος όχι μόνο ήταν μεγάλος αλλά ήταν και προφανής. Ο Χίτλερ δεν μπορούσε να μείνει άπραγος καθώς οι Ρώσοι άνοιγαν δρόμο προς το Ράιχ και,

μια μέρα, στρεφόμενοι πίσω στη Δύση μπορούσαν να τον χτυπήσουν. Έπρεπε να είναι έτοιμος για να καταφέρει ένα καίριο πλήγμα στις πιθανότητες για τις οποίες τον απειλούσε αυτή η νυφίτσα, ο Μολότωφ, και ουδεμία αμφιβολία υπήρχε ότι θα πραγματοποιούνταν. Σοφά, ο Χίτλερ προνόησε να κάνει το πρώτο βήμα και άρχισε να καταστρώνει την Επιχείρηση Μπαραμπαρόσα της οποίας ο σχεδιασμός είχε εμπιστευτεί στον στρατηγό Πάουλους, τον μελλοντικό ηττημένο του Στάλινγκραντ. Όσο ο καιρός περνούσε, η κατάσταση στην Ευρώπη παρέμενε ρευστή. Οι εσωτερικοί διχασμοί της Γαλλίας και η αξιοποίηση μιας πολιτικής προσέγγισης μέσω του Πεταίν συνηγορούσαν στο να προτιμήσει ο Χίτλερ ν' αφήσει το χρόνο να περνάει και να περιμένει να καταλαγιάσουν τα πράγματα στη Δύση. Το ηθικό των διαφόρων λαών της Δύσης κλονιζόταν.

Μαίνονταν συγκρούσεις φυλετικές, γλωσσικές, συγκρούσεις φατριών υποκινούμενες από επιμέρους φιλοδοξίες χωρίς όμως να υπάρχει έστω και η ελπίδα για ένα μεγάλο γεγονός το οποίο θα ήταν σε θέση να τις τερματίσει.

Για εμένα, ήταν ξεκάθαρα τα πράγματα: δύο ή τρία χρόνια μια τέτοιας στασιμότητας και το Βέλγιο θα βάλτωνε, είτε έμμεσα είτε άμεσα, στο βούρκο των Φλαμανδών μια Ενωμένης Γερμανίας. Θα ξεφορτωνόταν τους Βαλλόνους ως Ευρωπαίους δίχως φύλο, οι οποίοι δεν ήταν ούτε Γερμανοί ούτε Γάλλοι: και η σιωπηλή εξολόθρευση του βασιλιά Λεοπόλδου

θα συντελούταν αόρατα καθότι θα ήταν ξεκομμένος από το λαό του, περιορισμένος στο να πηγαινοέρχεται μοναχικά απ' τη βιβλιοθήκη του στα δώματα των παιδιών του – κινήσεις οι οποίες, από πολιτικής άποψης, δεν μπορούσαν να τον οδηγήσουν πολύ μακριά.

Ήλπιζα να ξαναδώ το Χίτλερ; Δεν τίθετο πλέον καν ζήτημα μιας τέτοιας συνάντησης. Να συζητούσα με τα φερέφωνά του στις Βρυξέλες; Δεν είχαν καμία εξουσία να διεξάγουν συζήτηση. Αντίθετα, ήταν ικανοποιημένοι με το ρόλο τους ως νικητές στρατιωτικοί, οι οποίοι συμπεριφέρονταν αφ' υψηλού στον ηττημένο λαό. Τους απεχθανόμασταν με ιδιαίτερο πάθος. Έπρεπε να είμαστε σε θέση να μιλήσουμε μια μέρα, ίσος προς ίσος, μ' έναν Χίτλερ κι ένα Ράιχ που θα είχε θριαμβεύσει. Αλλά πώς θα γινόταν αυτό; Ο πολιτικός ορίζοντας παρέμενε απελπιστικά αδιαπέραστος.

Ήταν τότε που, ξαφνικά, στις 22 Ιουνίου του 1941, ξέσπασε ο αποτρεπτικός πόλεμος εναντίον των Σοβιετικών και ακολούθησε το κάλεσμα του Χίτλερ για εθελοντές απ' ολόκληρη την Ευρώπη, για να πολεμήσουν σε μια μάχη η οποία δεν θα ήταν γερμανική μάχη μονάχα αλλά αγώνας αλληλέγγυων Ευρωπαίων. Για πρώτη φορά μετά το 1940 εμφανίστηκε ένα ευρωπαϊκό σχέδιο.

Να σπεύδαμε στο Ανατολικό Μέτωπο;

Απ' ότι φάνηκε, δεν ήταν μόνο τα ολιγάριθμα τμήματα Βέλγων που κατορθώσαμε να συγκεντρώσουμε προς αναχώρηση που έκαναν το

Στάλιν να βλαστημήσει το χώμα που πατούσε! Ανάμεσα σε εκατομμύρια πολεμιστών, δεν ήμασταν παρά μόνο μια αιχμή.

Η ανδρεία, όμως, αναπληρώνει την έλλειψη αριθμών. Τίποτα δεν μας σταμάτησε απ' το να πολεμήσουμε σαν λιοντάρια, απ' το να συμπεριφερθούμε με μια εξαιρετική αίσθηση συνείδησης, απ' το να κάνουμε τον χθεσινό μας εχθρό ν' αναγνωρίσει ότι οι σημερινοί του σύντροφοι στη μάχη ήταν δυνατοί και ότι ο λαός του δεν θα ήταν υποδεέστερος σε τίποτα και θα μπορούσε μια μέρα, στη Νέα Ευρώπη, να αποτελέσει ένα στοιχείο σφρίγους και αξιοπρεπούς δράσης.

Άλλωστε, δεν υπήρχε και άλλη λύση.

Το δίχως άλλο, ίσως και οι Σύμμαχοι να μπορούσαν να κέρδιζαν αλλά, στη Συμμαχική νίκη αυτή, πόσοι Ευρωπαίοι συμμετείχαν από τις χώρες που είχαν δεχθεί εισβολή το Φθινόπωρο του 1940 και στις αρχές του 1940; Δέκα τοις εκατό εξ αυτών; Πέντε τοις εκατό; Αυτό το πέντε τοις εκατό ήταν άνθρωποι πιο έξυπνοι, πιο διαυγείς από εμάς; Ποιος το αποδεικνύει; Οι Αμερικάνοι, χωρίς τους οποίους η πτώση του Γ' Ράιχ δεν θα ήταν αδιανόητη το 1941 και που πάντοτε διατηρούσαν μια πολιτική με στόχο να τους έχουν όλους χαρούμενους. Η άποψή τους, στην πλειοψηφία της, παρέμενε ξεκάθαρα υπέρ της μη συμμετοχής τους. Το επανεπιβεβαίωναν αυτό όλες οι δημοσκοπήσεις όσο και η κοινή γνώμη στις Ηνωμένες Πολιτείες σε κάθε ευκαιρία και δοκιμασία που παρουσιαζόταν.

Όσο για τους Σοβιετικούς, ποιος θα μπορούσε να φανταστεί το 1941 ότι η αντίστασή τους θα ήταν τόσο σκληρή όσο ήταν; Ο ίδιος ο Τσώρτσιλ είχε πει στους στενούς του συνεργάτες ότι η διάλυση της Ρωσίας από τη Γερμανία θα ήταν μια υπόθεση μερικών εβδομάδων.

Το πιο πιθανό, για έναν Ευρωπαίο του 1941, ήταν ότι ο Χίτλερ θα υπερίσχυε, θα γινόταν στ' αλήθεια ο «ηγέτης της Ευρώπης για χίλια χρόνια» όπως μας ανακοίνωσε ο Σπάακ. Σε αυτή την περίπτωση δεν έπρεπε να τσαλαβουτάμε στα βρώμικα και λιμνάζοντα νερά της αναβλητικότητας όπως έκαναν στις Βρυξέλλες, στο Παρίσι και στο Βισύ αλλά να συνειδητοποιήσουμε ότι οι τίτλοι κερδίζονται, εξασφαλίζοντας στους ηττημένους του 1940 ότι στην Ευρώπη του αύριο θα συμμετείχαν με τρόπο που θα άρμοζε στην ιστορία, στις αρετές και στις δυνατότητες της πατρίδας τους.

Έχοντας συνειδητοποιήσει αυτό, έπρεπε να δώσουμε το παράδειγμα. Δεν είχα πρόθεση, ούτως ή άλλως, να ενθαρρύνω τους πιστούς μου να σπεύσουν στα κατσάβραχα ανάμεσα στο Μούρμανσκ και την Οδησσό χωρίς να είμαι κι εγώ ανάμεσά τους, χωρίς να συμμετέχω κι εγώ μαζί τους στις κακουχίες και τους κινδύνους του πολέμου! Κατατάχθηκα, λοιπόν, κι ας ήμουν πατέρας πέντε παιδιών. Και κατατάχθηκα ως απλός στρατιώτης ώστε ακόμα και ο πλέον άτυχος εκ των συντρόφων μου να με έβλεπε να μοιράζομαι μαζί του τον πόνο και την κακοτυχία του. Δεν ενημέρωσα καν τους

Γερμανούς γι' αυτή μου την απόφαση.

Δύο μέρες προτού προλάβω να την ανακοινώσω δημόσια, ένα τηλεγράφημα απ' το Χίτλερ μου ανακοίνωνε ότι με έκανε αξιωματικό. Αρνήθηκα αμέσως. Πήγα στη Ρωσία για να κατακτήσω το δικαίωμα να μπορώ, μια μέρα, να συζητάω εντίμως για τις συνθήκες της επιβίωσης της χώρας μου και όχι για να λάβω, πριν το πρώτο βάπτισμα του πυρός, γαλόνια τα οποία στ' αλήθεια δεν θα ήταν παρά γαλόνια από κοστούμι οπερέτας.

Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια τεσσάρων χρόνων σκληρών μαχών, έγινα με τη σειρά δεκανέας, μετά λοχίας, υπολοχαγός, κι έπειτα λοχαγός – αλλά κάθε φορά έπαιρνα προαγωγή «για πράξεις ανδρείας στο πεδίο της μάχης» αφού είχα, στο πλαίσιο εβδομήντα πέντε μαχών σώμα με σώμα, βουτήξει κυριολεκτικά τα γαλόνια μου στο αίμα επτά πληγών. «Δεν θα δω το Χίτλερ», έλεγα στους κοντινούς μου ανθρώπους κατά τη στιγμή της αναχώρησής μου «παρά μόνο όταν θα μου περάσει την κορδέλα του Σταυρού των Ιπποτών στο λαιμό». Έτσι ακριβώς έγινε, τρία χρόνια αργότερα. Εκείνη τη στιγμή, μπορώ να μιλήσω καθαρά, ήμουν πολλαπλά τραυματισμένος σε συγκρούσεις και πολλές φορές παρασημοφορημένος, έχοντας καταφέρει να σπάσω τις γραμμές του σοβιετικού μετώπου οι οποίες είχαν απωθήσει μέχρι εκείνη τη στιγμή έντεκα μεραρχίες. Έτσι, πήγαινα να παραλάβω απ' τον Χίτλερ – και υπάρχει γραπτή απόδειξη γι' αυτό – μια διάκριση που

θ' αντανακλούνταν στη χώρα μου, στα πλαίσια της Νέας Ευρώπης, θα της έδινε πάτημα και πιθανότητες που ποτέ πριν δεν είχε, ακόμα και κατά τις πλέον ένδοξες περιόδους της ιστορίας της, επί των ημερών των δουκών της Βουργουνδίας και του Καρόλου του πέμπτου. Για την ύπαρξη αυτών των προοπτικών κανείς δεν μπορούσε πια ν' αμφιβάλει. Ο Γάλλος πρέσβης, Φρανσουά Πονσέ, ο οποίος καθόλου δεν με συμπαθούσε, τις δημοσίευσε στην εφημερίδα «Φιγκαρό» (Figaro), ως ένθετο.

Ο Χίτλερ νικήθηκε. Έτσι, οι προοπτικές της μεταξύ μας συμφωνίας που κερδήθηκαν με τόσους κόπους, τόσο αίμα και πέρασαν μέσα από τόσα εμπόδια, δεν έλαβαν συνέχεια. Θα μπορούσε όμως να είχε συμβεί και το αντίθετο. Ο Αϊζενχάουερ έγραψε στα Απομνημονεύματά του ότι ακόμα και στις αρχές του 1945 ο Χίτλερ είχε την πιθανότητα να κερδίσει. Στον πόλεμο μέχρις ότου ριχθεί και η τελευταία σφαίρα, όλα είναι πιθανά. Από την άλλη πάλι, δεν κατηγορούμε τους Βέλγους που πίστευαν στη λύση που πρόσφερε το Λονδίνο και θυσιάστηκαν κατά τον ίδιο τρόπο για να εξασφαλίσουν και αυτοί, στην περίπτωση της νίκης του άλλου «μπλοκ», την ανανέωση και την ανάσταση της χώρας μας.

Όπως κι εμείς, έτσι και αυτοί δεν αποζήτησαν την εύκολη ζωή, άλλο αν τελικά υπέπεσαν σε παγίδες και ίντριγκες πάσης φύσεως. Για παράδειγμα, ο Ντε Γκωλ έπεσε θύμα διωγμού από τους Άγγλους και, πρωτίστως, από τους

Αμερικάνους και υπέστη ατιμώσεις της ίδιας τάξης που κι εμείς υπέστημεν πολλές φορές, από την γερμανική πλευρά, μέχρι να κατορθώσουμε να σιγουρέψουμε την επιτυχία του σκοπού μας.

Τόσο στο Λονδίνο όσο και στο δικό μας στρατόπεδο, έπρεπε κανείς να διατηρείται ψύχραιμος, να μην επιτρέπει να τον φοβίζουν και να υψώνει το ανάστημά του σε θέματα που αφορούσαν το όφελος του λαού του. Παρά τις συνθήκες, ήταν χρήσιμο, θα πω και απαραίτητο, οι δύο παρατάξεις Εθνικιστών να συνενώσουν τις προοπτικές τους ώστε οι πατρίδες μας να επιβιώσουν και να ωφεληθούν, όπως κι αν έκλεινε το τελευταίο κεφάλαιο της σύγκρουσης.

Δεν ήταν πάντοτε δεδομένο ότι οι ευρισκόμενοι στην πλευρά των νικητών, όπως το 1945, κόβουν το λαρύγγι των άλλων.

Πολύ διαφορετικά κίνητρα, λοιπόν, παρακινούσαν το πνεύμα και τις καρδιές μας όταν αναχωρούσαμε, φορτωμένοι με το σάκο εκστρατείας μας, για το Ανατολικό Μέτωπο. Πηγαίναμε εκεί – και αυτό ήταν το πρωταρχικό και επίσημο κίνητρό μας – να πολεμήσουμε ενάντια στον κομμουνισμό. Αλλά, πολλές φορές, ο αγώνας ενάντια στον κομμουνισμό μπορούσε κάλλιστα να μας διαφύγει. Βαδίζαμε, λοιπόν εκεί – και αυτός ήταν ο δεύτερος σκοπός μας, ο πιο ουσιαστικός στα μάτια μας – όχι ακριβώς για να πολεμήσουμε τους Γερμανούς αλλά για να επιβληθούμε στους Γερμανούς, οι οποίοι είχαν μια περηφάνεια ατσαλωμένη από

αμέτρητες νίκες και ένιωθαν ότι μπορούσαν να μας έχουν του κλότσου και του μπάτσου στις κατακτημένες χώρες μας. Σε ορισμένες χώρες βέβαια αυτό γινόταν εξαιτίας της παρατεταμένης διπροσωπίας η οποία κι εμάς τους ίδιους μας σκανδάλιζε πολλές φορές. Μετά την εποποιία του ρωσικού μετώπου, ήταν δύσκολο στους Γερμανούς να σαμποτάρουν τους εκπροσώπους των λαών που είχαν πολεμήσει με ανδρεία δίπλα στο στρατό τους, σε έναν πόλεμο που μας κατέστησε όλους αλληλέγγυους. Αυτό ήταν και το κεντρικό μοτίβο την ημέρα της αναχώρησής μας: το να τραβήξουμε εξαναγκαστικά την προσοχή και την προσήλωση των νικητών Γερμανών στο να χτίσουν μαζί μας μια Ευρώπη από το αίμα μας, της οποίας και εμείς θα είχαμε βάλει τα θεμέλια.

Θα ζούσαμε χρόνια φρίκης στη Ρωσία. Θα γνωρίζαμε έναν ακατονόμαστο Γολγοθά τόσο από φυσικά όσο και από ψυχικά βάσανα. Στην ανθρώπινη ιστορία δεν έχει υπάρξει πόλεμος τόσο αποτρόπαιος, μέσα στα ατελείωτα χιόνια και σε δάση δίχως τελειωμό. Συχνά λιμοκτονούντες και χωρίς ουδέποτε μια στιγμή ξεκούρασης, βασανιζόμασταν από δυστυχία, πληγές και πόνους κάθε μορφής. Και όλα αυτά για να φτάσουμε τελικά σε μια καταστροφή που καταβρόχθισε τα νιάτα μας και εκμηδένισε τις ζωές μας... αλλά, στη ζωή, τί είναι αυτό που μετράει; Ο καινούριος κόσμος δεν μπορεί να δημιουργηθεί παρά μέσα από την κάθαρση της αυτοθυσίας. Κι εμείς θυσιαζόμασταν. Αλλά η

θυσία μας έμοιαζε ανώφελη και ποτέ ολοκληρωτική. Μια μέρα, λοιπόν, βρήκε το αληθινό της νόημα. Το γιγαντιαίο μαρτύριο εκατομμυρίων στρατιωτών που είχαν στρατολογηθεί από τη νεολαία και θυσιάστηκε ολοκληρωτικά στο ρωσικό μέτωπο, παρείχε προκαταβολικά στην Ευρώπη την πνευματική αποζημίωση που ήταν απαραίτητη για την αναγέννησή της.

Μια Ευρώπη με μαγαζάτορες δεν ήταν αρκετή. Χρειαζόταν επίσης μια Ευρώπη με ήρωες. Και αυτή δημιουργήθηκε μετά την άλλη, κατά την διάρκεια τεσσάρων ετών ανελέητου αγώνα.

Κεφάλαιο 7

Τα τραμ της Μόσχας

Ο πόλεμος του Χίτλερ στην Ε.Σ.Σ.Δ., που ξεκίνησε στις 22 Ιουνίου 1941, άρχισε και καλά και άσχημα. Άρχισε καλά διότι η αχανής πολεμική μηχανή του γερμανικού στρατού κινητοποιήθηκε με τέλεια ακρίβεια. Όργωσε τα βουνά με τις πυκνές της γραμμές και διέσχισε λίμνες με τα τεθωρακισμένα της. Αλλά αυτά δεν είναι παρά λεπτομέρειες. Από την πρώτη κιόλας στιγμή η Λουφτβάφε είχε αχρηστευτεί για μήνες ενώ η Σοβιετική αεροπορία είχε καταστήσει αδύνατο στον εχθρό το να συγκεντρώσει όλες του τις δυνάμεις σ' ένα σημείο. Ύστερα από δέκα ημέρες η Βέρμαχτ που είχε θριαμβεύσει σε όλα τα μέτωπα είχε απλωθεί πολύ μακριά παντού. Μια ολοκληρωτική κατάρρευση του ρωσικού μετώπου και του σοβιετικού καθεστώτος θα μπορούσε να είχε επιτευχθεί πολύ γρήγορα. Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ, όπως και όλοι οι υπόλοιποι, το πίστευε αυτό και το ανακοίνωνε στη μυστική του αλληλογραφία.

Παρόλα αυτά, ο πόλεμος άρχισε επίσης άσχημα. Και θα τελείωνε άσχημα ακριβώς επειδή ξεκίνησε έτσι.

Αρχικά – και αυτός ήταν ένας καταλυτικός παράγοντας – ξεκίνησε αργά, πολύ αργά, πέντε εβδομάδες μετά την ημερομηνία που είχε ορίσει ο Χίτλερ εξαιτίας της ανόητης περιπέτειας του Μουσολίνι στα ελληνι-

κά σύνορα, τον Οκτώβριο του 1940, η οποία τορπίλισε τα χιτλερικά σχέδια στην Ανατολή.

Ήταν στα λασπωμένα βουνά που χωρίζουν την Ελλάδα απ' την Αλβανία όπου στ' αλήθεια κρίθηκε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, περισσότερο απ' ότι στο Στάλινγκραντ, περισσότερο απ' ότι στο Ελ-Αλαμέιν, περισσότερο απ' ότι στις παραλίες της Νορμανδίας, περισσότερο απ' ότι στη γέφυρα του Ρεμάγκεν, στο Ρήνο, την οποία κατέλαβε ανέπαφη, το Μάρτιο του 1945, ο Αμερικανός στρατηγός Πάττον.

Τον Μουσολίνι τον στοίχειωναν οι νίκες του Χίτλερ. Εκείνος, ο πατέρας του φασισμού, είχε αναλάβει δευτερεύοντα ρόλο σε μια σειρά καταιγιστικών εκστρατειών – που πάντοτε κατέληγαν σε θρίαμβο – που είχε διεξάγει ο Φύρερ, με τα ταμπούρλα του να ηχούν απ' το Ντάντσιγκ ως το Λέμπεργκ, απ' το Νάρβικ ως το Ρότερνταμ, απ' την Αμβέρσα ως την Μπιαρίτζ. Κάθε μια από αυτές τις φορές τα γερμανικά φτερά απλώνονταν πάνω από τους ουρανούς αυτών των χωρών, οι οποίες ενίοτε ήταν αχανείς, κι όμως είχαν κατακτηθεί με τη μία. Πολλά εκατομμύρια αιχμαλώτων οδηγούνταν σαν μια ατελείωτη γραμμή από δεμένα σκυλιά στα χειμερινά στρατόπεδα ενός Ράιχ το οποίο γινόταν ολοένα και πιο σίγουρο για την επιτυχία του. Από στρατιωτικής άποψης, του Μουσολίνι του είχαν πάει όλα στραβά. Ακόμα και η εισβολή του στις γαλλικές Άλπεις είχε αμαυρωθεί από μια ατιμωτική ήττα. Ο στρατάρχης Μπαντόλιο, ο οποίος είχε μεταφέρει σπίτι του τεράστιους

θησαυρούς χρυσού κλεμμένους απ' την Αντίς Αμπέμπα, καθώς έφευγε απ' την πεδιάδα Νέγκους, αποκάλυψε, τον Ιούνιο του 1940, την ανικανότητά του σε θέματα στρατιωτικής τακτικής η οποία ήταν εφάμιλλη του μιμητή του, του στρατηγού Γκαμελέν.

Καθότι η Γαλλία ήταν ισοπεδωμένη σε τέτοιο βαθμό ώστε τα άρματα μάχης του Γκουντέριαν και του Ρόμελ προχώρησαν δίχως να συναντήσουν την παραμικρή αντίσταση μέχρι την Προβηγκία, μια κάθοδος των Ιταλών μέχρι τη Νίκαια δεν θα έπρεπε να είναι παρά μια μικρή στρατιωτική εξόρμηση γι' αυτούς, όπου η επιτυχία κρεμόταν σαν ώριμο φρούτο μπροστά τους. Εν τούτοις, ο Μπαντόλιο, ο οποίος είχε στη διάθεσή του πολλούς μήνες για να προετοιμαστεί, ζήτησε απ' το Μουσολίνι είκοσι μία συμπληρωματικές μέρες για να λαδώσει τα γρανάζια του στρατού του. Η όλη επιχείρηση γρήγορα μετατράπηκε σε φιάσκο. Οι Γάλλοι, την τελευταία στιγμή, αντεπιτέθηκαν πολύ σκληρά στους εισβολείς και τους προκάλεσαν σημαντικές απώλειες, καθηλώνοντας την επέλαση των στολισμένων με φτερά μηχανοκίνητων μεραρχιών τους.

Στην Αφρική, η κατάσταση στη Λιβύη δεν ήταν καθόλου καλύτερη: ένας Ιταλός στρατηγός πιάστηκε αιχμάλωτος την πρώτη μέρα του πολέμου. Όταν τα ακριβοπληρωμένα αντιαεροπορικά κανόνια του ιταλικού πυροβολικού κατάφεραν να καταρρίψουν ένα αεροπλάνο που πετούσε μέρα μεσημέρι, διαπίστωσαν ότι αυτό

ήταν του στρατάρχη Μπάλμπο. Έπεσε σαν χτυπημένη μπεκάτσα. Έτσι, ο πιο διάσημος πιλότος που σκότωσαν οι Ιταλοί το 1940 ήταν ένας από τους πλέον ένδοξους αρχηγούς τους!

Με τον χρόνο, τίποτα δεν άλλαξε. Οι ιταλικές ένοπλες δυνάμεις, για τις οποίες κόμπαζαν με στόμφο επί είκοσι χρόνια, αποδείχθηκαν ελλειπείς. Το Ναυτικό δεν είχε ζήλο. Ο Στρατός Ξηράς δεν είχε ηγεσία. Ο στρατάρχης Γκρατσιάνι, αποδιοργανωμένος και μέτριος ως εκπαιδευτής, προτιμούσε να δίνει τις εντολές του δεκαπέντε μέτρα κάτω απ' τη γη παρά δεκαπέντε μέτρα μπροστά απ' τους στρατιώτες του, όπως έκανε αργότερα στο ιταλικό μέτωπο ο στρατηγός Ρόμελ, αυτός ο ατρόμητος πολεμιστής. Ο Μουσολίνι ήταν έξαλλος. Όλες του οι αποτυχίες τον εξόργισαν.

Φανταζόταν ότι θα μπορούσε να καταστήσει ένδοξο και πάλι το στρατιωτικό του λάβαρο κατακτώντας με ευκολία την Ελλάδα, κάτι το οποίο είχε ετοιμάσει δωροδοκώντας διακριτικά μ' εκατομμύρια το πολιτικό προσωπικό των Αθηνών. Επίσης, η νίκη αυτή θα αποκτιόταν χωρίς ιδιαίτερες απώλειες, γιατί θα βάδιζε εναντίον ενός εχθρού ο οποίος εκ των προτέρων είχε συμφωνήσει να παραδοθεί και θα αντιστεκόταν μονάχα για το φαίνεσθαι. – «Είχα αγοράσει τον κόσμο ολόκληρο! Αυτοί οι μπάσταρδοι οι Έλληνες τσεπώσανε τα εκατομμύριά μου και με κορόιδεψαν!» Αυτή την εκπληκτική εμπιστευτική πληροφορία μου την έδωσε ο κόμης Τσιάνο, Υπουργός Εξωτερικών

της Ιταλίας, ένας άνθρωπος με πνεύμα αρκετά αγύρτικο, τον οποίο συνάντησα προσωπικά αν και φευγαλέα, όταν περνούσα αεροπορικώς από τη Ρώμη, και συζητήσαμε γι' αυτόν τον πόλεμο κατά της Ελλάδος ο οποίος είχε πάει στραβά κατά τρόπο τόσο απίστευτο.

Σύμφωνα με τον Τσιάνο, ο Μουσολίνι, τον Οκτώβριο του 1940, βίασε τα γεγονότα. Δεν είπε ούτε κουβέντα στο Χίτλερ για το σχέδιο αυτής του της εισβολής. Μόλις ο Γερμανός Καγκελάριος ο οποίος βρισκόταν στο Έντεϊ, όπου είχε πάει να συναντήσει τον στρατηγό Φράνκο, πληροφορήθηκε πως υφίστατο ένα τέτοιο σχέδιο όρμησε άμεσα με το ειδικό του τραίνο προς την Ιταλία. Την μεθεπόμενη ημέρα συναντήθηκε στη Φλωρεντία μ' ένα Μουσολίνι που θριαμβολογούσε: - «Οι στρατιώτες μου αποβιβάστηκαν στην Ελλάδα το πρωί!» Ο Χίτλερ είχε φτάσει πολύ αργά! Δεν μπορούσε παρά να ευχηθεί καλή τύχη στο συνάδελφό του.

Όμως έτρεμε. Και είχε λόγο. Μέσα σε λίγες μέρες οι ιταλικές στρατιές που είχαν χωθεί μέσα στην οροσειρά της Πίνδου και πάσχιζαν, σπρώχνοντας, να φτάσουν στην Ήπειρο, υπόκειντο σε ήττες ολοένα και χειρότερες. Οι Ιταλοί αρχηγοί, κομπορρήμονες την πρώτη μέρα της εκστρατείας ήδη από τη δεύτερη συμπεριφέρονταν επονείδιστα. Οι στρατιώτες τους είχαν αποδεκατιστεί. Ήταν ορατή η στιγμή που το ιταλικό εκστρατευτικό σώμα θα πετιόταν ολόκληρο στην Αδριατική και η Αλβανία θα πλημμύριζε από τις άσπρες φουστανέλες των

Ελλήνων. Ολότελα ατιμασμένος, ο Μουσολίνι, κάλεσε το Χίτλερ ο οποίος έστειλε άμεσα στα Τίρανα γερμανικές δυνάμεις για να βοηθήσουν.

Η κατάσταση σταθεροποιήθηκε και πάλι, αλλά το ουσιώδες δεν ήταν αυτό. Το ότι οι Έλληνες είχαν κερδίσει την Αλβανία, η οποία αποτελούσε μια από τις ματαιόδοξες προεκτάσεις την ιταλικής αυτοκρατορίας, δεν ήταν κάτι το ιδιαίτερα τραγικό. Ο βασιλιάς Βιτόριο Εμανουέλε απλώς θα φορούσε στο κεφάλι του μια κορώνα λιγότερη. Κάτι τέτοιο θα του στερούσε καμιά εικοσαριά εκατοστά ύψος όταν παραβρισκόταν στις επίσημες κρατικές τελετές αλλά αυτό καθόλου δεν τον απασχολούσε.

Αυτό που αποτελούσε λόγο ανησυχίας ήταν ότι η είσοδος των Ελλήνων στον πόλεμο προκάλεσε την απόβαση των Άγγλων στην Ελλάδα, καθότι η Ελλάδα μετατράπηκε εκ παραδρομής σε Συμμαχική χώρα. Ή, υπήρχε η πιθανότητα αν όχι σχεδόν η βεβαιότητα, ότι οι Άγγλοι, ευρισκόμενοι στα Βαλκάνια, μπορούσαν να κόψουν την τροφοδοσία του Ανατολικού Μετώπου όταν ο Χίτλερ θα είχε προχωρήσει βαθιά μέσα στην αχανή Σοβιετική περιοχή.

Σε αυτό προστίθετο και ο φόβος των επιδρομών της βρετανικής αεροπορίας, η οποία είχε εγκατασταθεί μαζικά στις νέες της βάσεις στην Ελλάδα. Μπορούσε, με τους βαριούς της βομβαρδισμούς, να κάψει τις ρουμανικές πετρελαιοπηγές οι οποίες ήταν ζωτικής σημασίας για την τροφοδοσία των είκοσι μεραρχιών πάντσερ που ο Χίτλερ ετοίμαζε να αναπτύξει

κατά μήκος των δύο χιλιάδων χιλιομέτρων των σοβιετικών συνόρων. Το ρίσκο, λοιπόν, ήταν τεράστιο.

Και έγινε ακόμα μεγαλύτερο όταν, τον ίδιο χειμώνα, η Γιουγκοσλαβία του βασιλιά Πέτρου, με την υποκίνηση Άγγλων πρακτόρων, κινήθηκε εναντίον των Γερμανών. Ανεκόπη, έτσι, η εφόρμηση προς την Ε.Σ.Σ.Δ., κατά την προβλεπόμενη ημερομηνία και ο Μολότοφ έστειλε στο Γιουγκοσλάβο βασιλιά τα ιδιαίτερα αυθάδη συγχαρητήρια του Στάλιν καθώς και την εγγύηση της ηθικής του υποστήριξης.

Μετά από αυτή την ανόητη περιπέτεια του Μουσολίνι, ο Χίτλερ, πριν συνεχίσει με το μεγάλο του σχέδιο για την Ανατολή, ήταν αναγκασμένος να καθαρίσει πρώτα τα Βαλκάνια, στέλνοντας τα τανκς του σε ολόκληρη τη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα και, επιπλέον, καταλαμβάνοντας το νησί της Κρήτης το οποίο είχε μετατραπεί σ' ένα απέραντο αεροπλανοφόρο των Άγγλων. Αυτή του η επέλαση ήταν θεαματική.

Σε δέκα μέρες, η Γιουγκοσλαβία ηττήθηκε και τέθηκε ολοκληρωτικά υπό κατοχή. Έπειτα ακολούθησε μια απρόσκοπτη κάθοδος, σαν σε ανοιχτό τάφο, μέχρι την Αθήνα και μέχρι τη Σπάρτη. Ο αγκυλωτός σταυρός βρέθηκε ν' ανεμίζει κάτω απ' τα ανάγλυφα μάρμαρα της Ακρόπολης. Οι αλεξιπτωτιστές του Γκαίρινγκ κατέρχονταν, με θριαμβευτικό ηρωισμό, στο νησί της Κρήτης όπου το να τσακίσουν τους Άγγλους τους πήρε σαράντα οκτώ ώρες. Τα

συμμαχικά καράβια έφευγαν για την Αίγυπτο σα σμήνη από πάπιες που μεταναστεύουν για το χειμώνα.

Τέλεια. Ο κίνδυνος είχε αντιμετωπιστεί. Αλλά πέντε εβδομάδες είχαν χαθεί – πέντε εβδομάδες που ο Χίτλερ δεν μπορούσε ποτέ ν' ανακτήσει.

Ως στρατιώτης, γνώρισα βήμα-βήμα – όταν διασχίζαμε ολόκληρη τη Ρωσία πεζή – κάθε λεπτομέρεια αυτής της τραγωδίας. Ήταν εξαιτίας του ενός μηνός που έχασε ο Χίτλερ και ο πόλεμος δεν τελείωσε το 1941, στα βάθη της Ρωσίας. Αυτού του μήνα, ακριβώς, που στοίχισε στον Άξονα ο πληγωμένος εγωισμός του Μουσολίνι και προκάλεσε την αξιοθρήνητη εκστρατεία του στην ελληνική μεθόριο. Ο καιρός είχε χαθεί. Και ένα υλικό ύψιστης σημασίας είχε επίσης χαθεί.

Δεν ήταν μόνο τα πολυάριθμα γερμανικά τανκς που είχαν καταστραφεί στις μάχες απ' το Βελιγράδι ως τον Ισθμό της Κορίνθου. Το φυσικό υλικό των μεραρχιών πάντσερ είχε καταπονηθεί πολύ κατά την επέλασή τους μέσα από τρεις χιλιάδες χιλιόμετρα ορεινού τερέν, συχνά υπερβολικά κακοτράχαλου.

Εκατοντάδες τανκς χρειάζονταν επισκευές. Δεν μπορούσαν, λοιπόν, να είναι λειτουργικά στη γραμμή μάχης στις 22 Ιουνίου του 1941 για την έναρξη του μεγάλου αγώνα. Λέω αυτά τα οποία είδα, με τα μάτια μου. Οι τεθωρακισμένες μεραρχίες του Φον Κλάιστ και η στρατιά του Νότου, υπό τις διαταγές του στρατάρχη

Φον Ρούντστετ, οι οποίες διέσχιζαν την Ουκρανία, δεν περιλάμβαναν περισσότερα από εξακόσια άρματα! Εξακόσια άρματα που έπρεπε να κομματιάσουν εκατομμύρια σοβιετικούς στρατιώτες, χιλιάδες σοβιετικά άρματα και να φτάσουν, επίσης, ως το Ροστόφ, δίπλα από τη Μαύρη Θάλασσα και τη Θάλασσα Αζόφ πριν τον ερχομό του χειμώνα και, επιπλέον, έχοντας να γυρίσουν το μεγαλύτερος μέρος αυτής της δύναμης τεθωρακισμένων για να συναντήσει τις δυνάμεις του στρατηγού Γκουντέριαν, ο οποίος κατέβαινε απ' το Βορρά, και να πραγματοποιήσουν μαζί τους τη μεγαλύτερη κυκλωτική μανούβρα σε ολόκληρη τη στρατιωτική ιστορία του κόσμου, διακόσια χιλιόμετρα ανατολικά του Κιέβου.

Αν είχε πεντακόσια τανκς περισσότερα, το σύνολο των γερμανικών στρατιών εισβολής στα νότια της Ε.Σ.Σ.Δ. θα είχε καταφέρει, πριν τα κρύα, να καταλάβει το Στάλινγκραντ και το Μπακού. Αυτά τα άρματα μάχης που υπολείπονταν, ήταν εξαιτίας του Μουσολίνι.

Όσο καταστροφική κι αν ήταν η καθυστέρηση των πέντε εβδομάδων, ένα πλεόνασμα σε υλικό πολέμου από πλευράς των Γερμανών θα μπορούσε, κατά πάσα πιθανότητα, να υπεραναπληρώσει γι' αυτή. Αλλά, κι εκεί, ο πόλεμος ξεκίνησε άσχημα.

Οι πληροφορίες για τις δυνάμεις της Ε.Σ. Σ.Δ. γρήγορα αποδείχτηκαν εσφαλμένες. Οι Σοβιετικοί δεν είχαν μόνο τρεις χιλιάδες τανκς, όπως είχαν ενημερώσει τον Χίτλερ οι γερμανι-

κές μυστικές υπηρεσίες, αλλά δέκα χιλιάδες, δηλαδή τρεις φορές περισσότερα τανκς απ' ότι είχε η Γερμανία να αντιτάξει. Και ορισμένοι τύποι ρωσικών αρμάτων, όπως το T.34 και το KV.2, των πενήντα δύο τόνων, ήταν πρακτικά άτρωτα, όντας κατασκευασμένα ειδικά για να κυριαρχούν στα δάση και στα χιόνια εκείνων των περιοχών.

Κατά τ' άλλα, και οι πληροφορίες σχετικά με τις διόδους πρόσβασης στο ρωσικό χώρο ήταν λανθασμένες. Δεν υπήρχαν μεγάλες οδικές αρτηρίες για τα άρματα μάχης. Σε άλλα σημεία, το αμμώδες έδαφος δεν μπορούσε να υποστηρίξει το πέρασμα βαρέων οχημάτων. Ακόμα και το πιο απλό αυτοκίνητο κολλούσε εκεί.

Παρόλα αυτά, χάρη σε θαύματα δυναμισμού και ενέργειας, η πορεία ολοκληρώθηκε. Σε είκοσι οκτώ ημέρες, επτακόσια χιλιόμετρα είχαν διασχισθεί και κατακτηθεί. Από την 16η Ιουλίου 1941, το Σμολένσκ, η τελευταία μεγάλη πόλη που βρισκόταν στην εθνική οδό που οδηγούσε στη Μόσχα, είχε πέσει. Η εμπροσθοφυλακή της γερμανικής επέλασης δεν βρισκόταν παρά 298 χιλιόμετρα μακριά απ' την πρωτεύουσα της Ε.Σ.Σ.Δ.!

Μέσα σε δύο εβδομάδες συντονισμένων επιθέσεων, θα μπορούσε και αυτή να κατακτηθεί. Ο Στάλιν ήδη ετοίμαζε τη μεταφορά του διπλωματικού σώματος μέχρι εκείνο το σημείο του Βόλγα. Επικρατούσε παντού πανικός. Διαδηλωτές γιούχαραν τον κομμουνισμό. Είδαμε,

μάλιστα, στο δρόμο για τη Μόσχα κάποιον να ανεμίζει μια σημαία με αγκυλωτό σταυρό που είχε φτιάξει πρόχειρα. Η επιτάχυνση της πορείας προς τη Μόσχα δεν είχε σκοπό να πετύχει κάποιο στρατηγικό στόχο αλλά να διαλύσει τη συνοχή περισσότερων από ένα εκατομμύριο σοβιετικών στρατιωτών, οι οποίοι, στο Νότο, οπισθοχωρούσαν αποδιοργανωμένοι προς το Ντνιέπρ και προς το Ντνιέστερ. Δεν κάναμε πόλεμο για να καταλάβουμε πόλεις αλλά για να εξολοθρεύσουμε τις μάχιμες δυνάμεις του εχθρού.

Εάν αφήναμε αυτό το εκατομμύριο αποδιοργανωμένων Ρώσων που οπισθοχωρούσε να περάσει ανενόχλητο, θα ανασυντάσσονταν στα νώτα μας. Ο Χίτλερ λοιπόν είχε δίκιο. Έπρεπε να κυκλώσουμε τόσο εκείνους όσο και το υλικό πολέμου τους, χωρίς καθυστέρηση, σ' έναν κλοιό τόσο απέραντο που δίπλα του, ο κλοιός του Βελγίου και της Γαλλίας, το 1940, θα φάνταζαν σαν παιδικά παιχνίδια. Κάτι τέτοιο θα εξασφάλιζε επίσης, από οικονομικής άποψης, τα πελώρια ορυκτά πλούτη του Ντονέτσκ.

Δυστυχώς, ο Γκουντέριαν δεν είχε τις απαραίτητες δυνάμεις για να ολοκληρώσει εκείνη τη στιγμή την πορεία προς τη Μόσχα και την εξολόθρευση του εχθρού στο άλλο άκρο της Ρωσίας. Ό,τι απ' τα δύο κι αν διάλεγε, η δεύτερη επιχείρηση θα ξεκινούσε σχεδόν βέβαια με καθυστέρηση.

Εάν δεν είχε σταθμεύσει τα τεθωρακισμένα του στον αυτοκινητόδρομο του Σμολένσκ και

δεν είχε εγκαταλείψει, προληπτικά, την κατάκτηση της Μόσχας, ο Χίτλερ θα είχε δύο ή τρεις χιλιάδες περισσότερα τανκς για να διεξάγει γιγαντιαίες επιχειρήσεις, οπότε η κατάκτηση της Μόσχας στην Ανατολή και η περικύκλωση της μάζας του σοβιετικού στρατού στο Νότο θα μπορούσαν να έχουν συντελεστεί ταυτόχρονα. Και ακόμα η τρίτη επιχείρηση, η κατάκτηση του κατώτερου τμήματος του Βόλγα και του Καυκάσου, πριν τον χειμώνα του 1941.

Για πολύ καιρό αναρωτιόμαστε πώς ο Χίτλερ έκανε ένα τέτοιο λάθος στις εκτιμήσεις του και ξεκίνησε να διασχίσει την γιγαντιαία αυτοκρατορία των Σοβιετικών με μονάχα 3254 άρματα, περίπου δηλαδή όσα είχε και όταν εισερχόταν στη Γαλλία, το Μάιο του 1940. Είχε, μήπως, πέσει θύμα και αυτός των ψευδαισθήσεων εκείνων που υποτιμούσαν τη δύναμη του εχθρού μετά από την αξιοθρήνητη στρατιωτική εκστρατεία των Σοβιετικών στη Φινλανδία, κατά το χειμώνα του 1939-1940; Όχι βέβαια!

-«Όταν έδωσα τη διαταγή στους στρατιώτες μου να εισβάλουν στη Ρωσία», μου είπε μια μέρα, «είχα την αίσθηση ότι προσπαθούσα να σπάσω μια πόρτα, πέφτοντας επάνω με τον ώμο μου, πίσω από την οποία δεν είχα ιδέα τί βρισκόταν!»

Λοιπόν; Λοιπόν πρέπει να περιμένουμε το ξεκαθάρισμα των αρχείων της γερμανικής Υπηρεσίας Όπλων του Στρατού (Heereswaffenamt) για να μάθουμε την αλήθεια. Αυτά τα έγγραφα θα αποκαλύψουν ότι, τόσο πριν την εκστρατεία

κατά της Γαλλίας το 1940, ο Χίτλερ, βλέποντας την απειλή των Σοβιετικών ολοένα και να μεγαλώνει, απαίτησε την μηνιαία παραγωγή 800 με 1000 τανκς. Ο αριθμός αυτός δεν είναι καθόλου υπερβολικός και μάλιστα, ένα χρόνο αργότερα, θα τον ξεπερνούσε κατά πολύ. Τα εργοστάσια του Ράιχ μπορούσαν από μόνα τους να παράγουν περίπου τα μισά τανκς σε σχέση με αυτά που ο Φύρερ είχε αιχμαλωτίσει προηγουμένως κι έτσι η επέλαση των χιτλερικών τεθωρακισμένων μέσα στην Ε.Σ.Σ.Δ. είχε όλες τις προοπτικές να είναι ασταμάτητη.

Όμως το σαμποτάζ που είχε σκοπό ν' αφήσει το Χίτλερ εκτεθειμένο, στις 20 Ιουλίου του 1944, έγινε ύπουλα από τους σημαντικούς στρατηγούς της Διοίκησης στους οποίους είχε εμπιστευθεί τις υπηρεσίες παραγωγής, στα μετόπισθεν. Με το πρόσχημα ότι αυτά τα τανκς κόστιζαν δύο εκατομμύρια μάρκα (τί σημαντικό ποσό!) και ότι έπρεπε να προσλάβουν εκατό χιλιάδες εξειδικευμένους εργάτες (από τους οποίους ήταν γεμάτη η Γερμανία, καθότι η Βέρμαχτ ήταν εκείνη τη στιγμή αδρανής) η Υπηρεσία Όπλων του Στρατού αποσιώπησε τις εντολές για κατασκευή.

Οι σαμποτέρ αυτοί θα πήγαιναν όμως κι ακόμη πιο μακριά. Ο Χίτλερ απαιτούσε τα τανκς τύπου III, εξοπλισμένα με κανόνια διαμετρήματος 37, να εξοπλιστούν με κανόνια των 50 mm L 60, τα οποία θα ήταν ικανά να διαπεράσουν και τις πιο βαριές θωρακίσεις. Ήταν κατά το τέλος του χειμώνα, δηλαδή πολύ αργά,

όταν ο Χίτλερ έμαθε ότι τα κανόνια που είχε ζητήσει, διαμετρήματος 60, δεν είχαν παρά διαμέτρημα 42. Αυτή η αδυναμία αποδείχθηκε μοιραία στη Μόσχα.

-«Απ' όταν ο Χίτλερ», διηγούταν ο Γκουντέριαν, «διαπίστωσε, τον Φεβρουάριο του 1942 ότι οι οδηγίες τους δεν είχαν εκτελεστεί αν και υπήρχαν οι τεχνικές δυνατότητες καταλήφθηκε από έναν βίαιο θυμό και δεν συγχώρεσε ποτέ τους υπεύθυνους αξιωματικούς που είχαν αγνοήσει έτσι την εξουσία του». Αλλά το κακό είχε γίνει.

Η προσπάθεια δημιουργίας νέων όπλων ήταν σχεδόν ασήμαντη. Κατά τη διάρκεια αυτών των μηνών, το Γ' Ράιχ, εάν το ήθελε στ' αλήθεια, θα μπορούσε να είχε κατασκευάσει πέντε ή έξι χιλιάδες καινούρια τανκς, εξοπλισμένα με μεγαλύτερη δύναμη πυρός, προσαρμοσμένα στο κλίμα και τις δυσκολίες του εδάφους που θα είχαν ν' αντιμετωπίσουν στις μελλοντικές τους μάχες.

Έτσι, ναι, η επέλαση μέσα από την Ε.Σ.Σ.Δ. θα μπορούσε να είναι ασταμάτητη.

Δεν έγινε όμως έτσι. Είκοσι μεραρχίες πάντσερ, την 22α Ιουνίου του 1942, εισέβαλαν στη Ρωσία αντί για τις δέκα που είχαν κατακτήσει το Βέλγιο, την Ολλανδία και τη Γαλλία μέσα στο Μάιο της περασμένης χρονιάς. Αλλά η διαφορά μεταξύ δέκα και είκοσι μεραρχιών ήταν θεωρητική. Μπορεί να υπήρχαν δύο φορές περισσότερες μεραρχίες, αλλά σε κάθε μία υπήρχαν δύο φορές λιγότερα τανκς.

Παρόλα αυτά, τα όσα έγιναν ήταν αξιοθαύμαστα μοναδικά. Ο Γκουντέριαν κατέβηκε προς το Ντόνετσκ, προχωρώντας με δυσκολία και δίνοντας μάχες με πρωτοφανή τόλμη και ανδρεία. Δύο καταπληκτικές επιδρομές, κοντά στο Κίεβο, στο Ουμάν, όπου ο Γκουντέριαν δεν συμμετείχε και έπειτα κοντά στην Πολτάβα, τσάκισαν τις σοβιετικές δυνάμεις του Ντνιέπερ. Μονάχα μετά από αυτή την τελευταία πολιορκία, την πλέον κολοσσιαία του πολέμου (όπου πάρθηκαν 665.000 αιχμάλωτοι, 884 τεθωρακισμένα και 3718 κανόνια), έδωσε ο Χίτλερ τη διαταγή στον Γκουντέριαν να κινηθεί προς το Βορρά για να προσπαθήσει όχι μόνο να χτυπήσει τη Μόσχα απ' τα μετόπισθεν, δηλαδή από τα νοτιοανατολικά, αλλά και να προωθηθεί μέχρι τη Νίζνι-Νόβγκοροντ (γνωστή και ως Γκόρκι), τετρακόσια χιλιόμετρα πιο ανατολικά, επάνω στον ίδιο το Βόλγα!

Η επιχείρηση, εάν είχε πετύχει, θα ήταν η πιο αξιοθαύμαστη επέλαση τεθωρακισμένων όλων των εποχών: από την Πολωνία στο Σμολένσκ, μετά απ' το Σμολένσκ στο Ντονέτσκ, έπειτα απ' το Ντονέτσκ, εκ νέου, προς τη Μόσχα και σε άλλους 80 τόπους εκεί, προς το Βόλγα! Πολλές χιλιάδες χιλιόμετρα να διανύσει κανείς μέσα σε πέντε μήνες, και μάλιστα μαχόμενος, με υλικό πολέμου φθαρμένο και στρατιώτες εξουθενωμένους!

Ο Γκουντέριαν αναχώρησε και πάλι, διανύοντας βήμα-βήμα αποστάσεις μέχρι κι εκατόν είκοσι πέντε χιλιομέτρων σε μία μέρα. Την ίδια

στιγμή μ' εκείνον, όλες οι γερμανικές δυνάμεις τεθωρακισμένων του Βορρά έσπευδαν ευθεία προς το Σμολένσκ, προς τη σοβιετική πρωτεύουσα. Η Μόσχα θα καταλαμβανόταν με μια στρατηγική μανούβρα άψογης ακρίβειας. Ο πόλεμος έμοιαζε σα να είχε τελειώσει ήδη!

Οι πέντε εβδομάδες που είχαν χαθεί πριν το ξεκίνημα της εκστρατείας και η απώλεια των διακοσίων ή τριακοσίων τανκς που θα μπορούσαν να είχαν διπλασιάσει τις γραμμές επίθεσης θα ήταν και η αιτία της αποτυχίας αυτής της τεράστιας τελικής προσπάθειας, μερικά χιλιόμετρα μόλις μακριά από την επιτυχία. Στο τέλος του Οκτώβρη του 1941, οι σχηματισμοί των τανκς του Ράιχ κόλλησαν μέσα σε τρομερές λάσπες. Ούτε ένα τεθωρακισμένο δεν προχωρούσε πια. Ούτε ένα κανόνι δεν μπορούσε να μετακινηθεί. Η τροφοδοσία είχε κολλήσει στους δρόμους. Όχι μόνο η τροφοδοσία των στρατιωτών αλλά και ο ανεφοδιασμός των πυρομαχικών για τα κανόνια και τα άρματα μάχης. Ο πάγος έκανε τα υπόλοιπα. Το Νοέμβριο, και στο ξεκίνημα του Δεκεμβρίου του 1941, χειροτέρευε ολοένα και περισσότερο και γινόταν καταστροφικός, με τη θερμοκρασία να πέφτει στους 15 βαθμούς υπό το μηδέν, μετά στους 20, στους 35 και τέλος να φθάνει ακόμα και τους 50 βαθμούς υπό το μηδέν! Η Ρωσία δεν είχε γνωρίσει πιο σφοδρό χειμώνα τα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια!

Τα τανκς ήταν αδύνατο να μετακινηθούν. Σαράντα τοις εκατό των στρατιωτών είχαν

κρυοπαγήματα στα πόδια καθότι δεν είχαν χειμερινό εξοπλισμό γιατί το σώμα τροφοδοσίας δεν το είχαν καν προβλέψει, ούτε καν το 1940 και το 1941. Ντυμένοι όπως πάντα με τις λεπτές θερινές στολές τους, συχνά χωρίς χλαίνη και χωρίς γάντια, μετά βίας σιτιζόμενοι, όδευαν αμετάκλητα προς τη φυσική κατάρρευση. Απέναντί τους, οι Σοβιετικοί είχαν τανκς τα οποία μπορούσαν να κινούνται μέσα στις λάσπες και άντεχαν στον πάγο και το κρύο. Οι καλύτερες αγγλικές προμήθειες έφταναν στα προάστια της Μόσχας. Φρέσκοι στρατιώτες τους στέλνονταν, σε πολύ μεγάλους αριθμούς, από τη Σιβηρία τους οποίους θα μπορούσε να σταματήσει μια ιαπωνική παρέμβαση – η οποία, όμως, απέτυχε επίσης – και να τους κρατήσει στην Ασία.

Κάθε μέρα η μάχη γινόταν και πιο ανελέητη. Οι επιτιθέμενοι Γερμανοί κατέβαλαν το μέγιστο των δυνάμεών τους σε κάθε προσπάθεια. Κάποια τμήματά τους είχαν προσπεράσει τη Μόσχα, στο Βορρά, και βρίσκονταν στην Κράσναγια Πολιάνα. Άλλοι, πάλι, είχαν φτάσει στα προάστια της Μόσχας και είχαν καταλάβει τους σταθμούς των τραμ. Μπροστά τους, μέσα στον διαπεραστικό κρύο αέρα, οι τρούλοι της πρωτεύουσας των Σοβιετικών γυάλιζαν, σαν πλοκάμια.

Ήταν εκεί, μερικά χιλιόμετρα απ' το ίδιο το Κρεμλίνο, που η επίθεση σταμάτησε για πάντα. Οι μονάδες είχαν αποσκελετωθεί. Η πλειοψηφία τους δεν είχε ούτε το ένα πέμπτο της πάλαι ποτέ αποτελεσματικότητάς της. Οι στρατι-

ώτες λύγιζαν κάτω απ' το χιόνι, μη μπορώντας καν ν' αντεπιτεθούν. Τα χέρια τους, παγωμένα, έμεναν ακίνητα αρνούμενα να τους υπηρετήσουν.

Οι Σοβιετικοί, αντίθετα, περιχαρακωμένοι μόλις ελάχιστα χιλιόμετρα απ' τις βάσεις τους, λάμβαναν τακτικά πληθώρα φρέσκων πυρομαχικών και αρμάτων μάχης που έβγαιναν από τα εκατοντάδες εργοστάσια που είχε η Μόσχα και μόνο. Ρίχτηκαν στην αντεπίθεση. Οι Γερμανοί επιζώντες αυτής της φρικιαστικής εποποιίας αργότερα θα λησμονούνταν απ' το κόσμο. Η μάχη για τη Μόσχα είχε χαθεί. Εκτός από αυτή, ο Στάλιν είχε κερδίσει μια κάποια ησυχία για τους έξι μήνες του χειμώνα – έξι μήνες που αποτέλεσαν γι' αυτόν άμεση οχύρωση και, στη συνέχεια, σωτηρία.

Κεφάλαιο 8

Η ρωσική κόλαση

Όπου κι αν κοιτούσε κανείς, το δράμα που εξελισσόταν απ' τον Δεκέμβρη του 1941 έως τον Απρίλιο του 1942, ήταν φρικιαστικό. Στην αχανή έκταση των τριών χιλιάδων χιλιομέτρων του ρωσικού μετώπου, απ' το Πετσάμο ως τη Θάλασσα Αζόφ, εμείς οι ξένοι εθελοντές ήμασταν τόσο χαμένοι όσο και οι Γερμανοί στις αναθεματισμένες, απέραντες στέπες και υποκείμεθα στις ίδιες ακραίες αντιξοότητες. Πεθαίναμε απ' το κρύο, πεθαίναμε απ' την πείνα αλλά μαχόμασταν παρόλα αυτά. Οι Βέλγοι σύντροφοί μου κι εγώ βρισκόμασταν μέσα στα χιόνια του Ντόνετσκ, όπου ο βοριάς λυσσομανούσε. Ολόγυρά μας, οι αλαλαγμοί των εχθρών. Οι θέσεις μάχης μας δεν ήταν πια ασφαλείς και επιπλέον είχαν μετατραπεί σε παγοκολόνες. Οι εντολές όμως ήταν σαφείς: καμία οπισθοχώρηση. Το τί υποφέραμε ήταν απερίγραπτο. Τα μικρόσωμα άλογα που μας έφερναν παγωμένα αυγά και πυρομαχικά τόσο κρύα που έκαιγαν το δέρμα μας όταν τ' αγγίζαμε, αγκομαχούσαν μέσα στο χιόνι με αίμα να στάζει απ' τις μουσούδες τους σε χοντρές σταγόνες. Οι τραυματίες πάγωναν σχεδόν την ίδια στιγμή που έπεφταν κάτω χτυπημένοι. Τα εκτεθειμένα μέλη μας, μέσα σε δύο λεπτά, γίνονταν άσπρα σαν χαρτί. Κανείς δεν ρίσκαρε να ουρήσει έξω, σε ανοιχτό χώρο. Μερικές φορές, ο πίδακας μετατρεπόταν σε μια

κίτρινη κυρτωμένη αψίδα. Χιλιάδες στρατιώτες απέκτησαν μόνιμη ατροφία είτε στα γεννητικά τους όργανα είτε στον πρωκτό τους.

Η μύτη μας και τ' αυτιά μας ήταν κοκκινισμένα σαν ροδάκινα κι έτρεχαν μ' ένα κοκκινωπό, παχύρευστο πύον.

Ήταν φρικιαστικό, φρικιαστικό. Στον τομέα του Ντόνετσκ όπου ήμασταν εμείς περισσότεροι από έντεκα χιλιάδες τραυματίες πέθαναν μέσα σε μερικούς μήνες εξαιτίας των άθλιων συνθηκών, του χιονιού που έφτανε τα τέσσερα μέτρα ύψος, των στρατιωτικών ιατρών οι οποίοι, παραπαίοντας από την κούραση έκοβαν εκατοντάδες χέρια και πόδια, σχίζοντας τα μανίκια και τα μπατζάκια για να βρουν τα άκρα αυτά ενσωματωμένα μέσα σε κολώνες παγωμένου αίματος και ακαθαρσιών που γυάλιζαν έντονα σε αποχρώσεις του κόκκινου και του πράσινου, ίδια με μπλεγμένα φύκια μέσα σ' ένα πετρωμένο ενυδρείο.

Η μεταφορά απ' τα πόστα μάχης μας ως αυτή την αποτρόπαια κλινική των τραυματιών οι οποίοι είχαν μείνει εκτεθειμένοι στο έλεος των τεσσάρων ανέμων γινόταν με μικρά αμάξια Ρώσων χωρικών. Τα σώματα μετά βίας προστατεύονταν από λίγο άχυρο που ριχνόταν επάνω τους. Η μεταφορά, ενίοτε, διαρκούσε αρκετές μέρες.

Οι νεκροί δεν θάβονταν παρά μόνο μετά από καιρό. Τους καλύπταμε όπως-όπως με χιόνι. Έπρεπε να περιμένουν να λιώσουν τα χιόνια για ν' αποκτήσουν τάφο. Ένα αχαλίνωτο παράσιτο μας καταβρόχθιζε ζωντανούς. Μέσα στις πενταβρόμικες στολές μας, αυτές οι γκρίζες ψείρες, με τα αυγά τους που λαμπύριζαν σαν πέρλες, ήταν πακτωμένες η μία επάνω στην άλλη σαν κόκκοι σιτηρών. Ένα πρωί, μέσα στην απελπισία μου, γδύθηκα παρά το κρύο. Σκότωσα επάνω μου περισσότερες από επτακόσιες από αυτές.

Αλλά τα ρούχα μας δεν ήταν τίποτε περισσότερο από κουρέλια. Η γραμμή του σώματός μας, η οποία είχε γίνει ισχνή, τριβόταν και έφθινε βδομάδα με βδομάδα. Κατέληγε τυλιγμένη με τους πρόχειρους επιδέσμους των τραυματιών. Οι στρατιώτες τρελαίνονταν και έτρεχαν ουρλιάζοντας προς τα εμπρός, μέσα στα ατελείωτα χιόνια. Σε κάθε μάχη σώμα με σώμα της μεραρχίας, τέσσερεις, πέντε, έξι άντρες το έβαζαν στα πόδια κατ' αυτόν τον τρόπο. Η στέπα γρήγορα τους κατάπινε. Ποτέ, πιστεύω, σε κανένα μέρος του κόσμου, τόσοι άνθρωποι δεν υπέφεραν τόσο πολύ.

Ανταπεξήλθαν καλά, παρόλα αυτά. Μια γενική οπισθοχώρηση μέσα από τις ατελείωτες εκείνες άσπρες ερήμους θα ήταν σκέτη αυτοκτονία. Δεν μπορούμε ποτέ να τονίσουμε αρκετά την άρνηση του Χίτλερ, ο οποίος έστελνε στο διάβολο τους πανικόβλητους στρατηγούς του οι οποίοι θεωρούσαν ότι μια οπισθοχώρηση των εκατό, διακοσίων χιλιομέτρων θα έσωζε το στρατό. Στα κρύα των 40 και 50 βαθμών υπό το μηδέν και υπό τους ανεμοστροβίλους από χιόνι που κάλυπταν τα πάντα, σε τί θα μπο-

ρούσε να οδηγήσει μια τέτοια πορεία προς τα μετόπισθεν; Η πλειοψηφία των ανδρών θα είχε πεθάνει καθ' οδόν, όπως ακριβώς ξεπαστρεύτηκε ο στρατός του Ναπολέοντα, ο οποίος δεν βάδιζε εν τω μέσω χειμώνα, αλλά τον Οκτώβρη και το Νοέμβρη, δηλαδή το Φθινόπωρο. Και ο Ναπολέων οπισθοχώρησε επάνω σ' έναν μόνο οδικό άξονα και όχι σε τρεις χιλιάδες χιλιόμετρα μετώπου, μέσα από στέπες τυλιγμένες στο γιγαντιαίο μυστήριο των πάγων. Παρόλα αυτά, από τις εκατοντάδες χιλιάδες του στρατού που ο Ναπολέων είχε μαζί του όταν ξεκίνησε την οπισθοχώρηση, μονάχα μερικές χιλιάδες επιβίωσαν.

Λοιπόν, τί θα απογίνονταν οι Γερμανοί στρατιώτες που θα τους κατάπιναν οι ατελείωτες εκτάσεις χιονιού, τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 1942, την πλέον σφοδρή στιγμή των παγετώνων;

Για να δώσω ένα πλαίσιο αναφοράς, αρκεί να αναφέρω ότι μια ημέρα του Ιανουαρίου του 1942, μας πήρε δεκαεπτά ώρες για να διασχίσουμε τέσσερα χιλιόμετρα διανοίγοντας μέσα απ' το χιόνι, με τα χέρια μας και με πτυοσκάπανα έναν διάδρομο.

Το μοναδικό εκχιονιστικό στον τομέα μας είχε μπλοκάρει σε έναν τοίχο πάγου. Ποτέ δεν είχαμε κατορθώσει να σπάσουμε τους τοίχους αυτούς, παρότι είχαμε καταβάλει σκληρότατες προσπάθειες.

Κι έπειτα, ακόμα κι αν είχαμε καταφέρει, παρά το κόστος των αφόρητων κακουχιών, να

έχουμε οπισθοχωρήσει εκατό ή διακόσια χιλιόμετρα μέσα σε δύο ή τρεις βδομάδες, τί θα είχε αλλάξει αυτό; Θα βρισκόμασταν χωμένοι σε πέντε εκατοστά λιγότερο χιόνι; Θα είχε εκεί έναν βαθμό λιγότερο κρύο; Ένα μεγάλο μέρος του στρατού θα είχε χαθεί κατά την οπισθοχώρηση. Οι υπόλοιποι θα βρίσκονταν σε ακόμα χειρότερη κατάσταση, εγκαταλελειμμένοι από τις φυσικές και ψυχικές τους δυνάμεις κι έπειτα το πολεμικό υλικό μας θα είχε μείνει εκεί που ήταν ή θα είχε εγκαταλειφθεί κάπου στην πορεία. Ενάντια σε αυτό που πρότειναν οι στρατηγοί του, ο Χίτλερ είχε δίκιο. Έπρεπε να περιχαρακωθούμε και να προστατευτούμε με οποιονδήποτε τρόπο. Έπρεπε να τα αντιμετωπίσουμε όλα, να τα αντέξουμε αλλά και να επιβιώσουμε! Και όλα αυτά, ενώ ήμασταν περιζωμένοι απ' τον εχθρό, αποκομμένοι από τα μετόπισθεν και αναγκασμένοι οπωσδήποτε να βρούμε τροφή και κάποιο είδος καταλύματος για να προφυλαχτούμε.

Από την άλλη, οι Ρώσοι, ως άνθρωποι των χιονιών, δεν ήταν μονάχα από φυσικής άποψης πιο σκληραγωγημένοι απ' ότι εμείς και είχαν την ικανότητα να αντέχουν στο αναθεματισμένο κρύο αλλά είχαν μάθει, ανά τους αιώνες, και τρόπους να το καταπολεμούν. Κατείχαν την τέχνη κατασκευής καταλυμάτων απ' το κρύο τα οποία ήταν σαφώς ανώτερα από τις δικές μας πρόχειρες και φτωχικές κατασκευές.

Κάποιες απ' τις οχυρώσεις τους στο χιόνι βρίσκονταν μέσα σε ημιυπόγεια χωριουδάκια

μογγολικών φυλών. Τα μικρόσωμα και νευρώδη άλογά τους σταβλίζονταν επίσης μέσα σ' αυτές τις στρατιωτικές σκουλικότρυπες όπου στρατοπέδευαν οι Ρώσοι με τα μάτια τους διεσταλμένα απ' την αντηλιά του χιονιού και τα πρόσωπά τους αλειμμένα μ' ένα κίτρινο γράσο που τους προκαλούσε ναυτία αλλά τους κρατούσε ζεστούς. Στα πόδια τους, εκτός από τις μπότες με καστόρινη επένδυση που φορούσαν, είχαν τυλιγμένες και φαρδιές φανελένιες ταινίες. Οι στολές τους, διπλές ή τριπλές, ήταν σε όλα τα σημεία εξοπλισμένες με επένδυση. Η παγωνιά δεν μπορούσε με τίποτα να τις διαπεράσει. Από πάντοτε, έτσι ζούσαν. Κι εκείνος ο ιδιαίτερα σφοδρός χειμώνας δεν τους πτόησε ιδιαίτερα. Προστατευμένοι τοιουτοτρόπως όπως ήταν ενάντια στα φυσικά στοιχεία, μπορούσαν να επιδίδονται σε βίαιες επιθετικές επιχειρήσεις, τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο.

Έπρεπε, λοιπόν, εμείς ν' αντεπιτεθούμε. Να ξαναπάρουμε τις στέπες που είχαμε χάσει. Επανακτήσαμε κατεστραμμένα χωριά και περάσαμε μέσα από τείχη μαύρης λάσπης και παραπετάσματα πάγου. Χιλιόμετρα χιονιού χώριζαν τους θύλακες αντίστασής μας. Ο εχθρός είχε παρεισφρήσει παντού. Οι μάχες σώμα με σώμα ήταν αγριότατες. Την 28η Φεβρουαρίου 1942, μέσα σ' έναν κατεστραμμένο οικισμό που λεγόταν Γκρομοβάγια-Μπάλκα (Κοιλάδα του Κεραυνού!), όπου η μεραρχία μας αντιστεκόταν για οκτώ ημέρες στην επίθεση τεσσάρων χιλιάδων Ρώσων, δώσαμε ανελέητη μάχη που

κράτησε απ' τις έξι το πρωί μέχρι το βράδυ και κόστισε τις ζωές τουλάχιστον στους μισούς συντρόφους μας. Υπερασπιζόμασταν τον εαυτό μας ανάμεσα σε πτώματα αλόγων τα οποία χτυπούσαν οι σφαίρες μ' έναν κρότο λες και χτυπούσαν κρύσταλλο. Οι Ρώσοι προέλαυναν σε συντεταγμένες γραμμές, ντυμένοι με τα μακριά, πορφυρά παλτό τους. Ασταμάτητα έρχονταν καταπάνω μας τα κύματα αυτής της νέας μόδας που εμείς αρπάζαμε σαν γεράκια στα παγωμένα μας νύχια.

Το ίδιο όμως έκανε και ο ρωσικός χειμώνας σ' εμάς. Για επτά μήνες όλα ήταν τυλιγμένα σ' ένα εκτυφλωτικό λευκό. Το κρύο έκανε τα σώματα να κοκκινίζουν και οι μάχες εξαντλούσαν και τις τελευταίες μας δυνάμεις. Έπειτα, ένα πρωί, ο ήλιος ανέτειλε κατακόκκινος πίσω απ' τους λευκούς λόφους. Σιγά-σιγά τα χιόνια άρχισαν να υποχωρούν και να αποκαλύπτονται οι δοκοί που είχαμε στήσει για να μας δείχνουν το πού βρισκόντουσαν τα υψώματα που το χιόνι είχε καλύψει ολότελα. Χειμαρρώδη λασπόνερα κυλούσαν από τις πλαγιές όλων των λόφων και λίμναζαν στις κοιλάδες. Ένας ανεμόμυλος πήρε και πάλι να γυρίζει κάτω απ' τον γαλάζιο ουρανό. Ο Γολγοθάς εκατοντάδων εκατομμυρίων στρατιωτών, Γερμανών και μη, είχε φτάσει στο τέρμα του. Η τραγωδία του χειμώνα είχε τελειώσει.

Όμως έπρεπε να καταπιαστούμε και πάλι με την κατάκτηση της Ρωσίας. Αλλά η πολεμική τακτική του Χίτλερ δεν βασιζόταν μόνο

στην καινούρια στρατηγική που είχε εφεύρει – στη συνδυασμένη μαζική επίθεση από τεθωρακισμένα και βομβαρδιστικά – αλλά και στο στοιχείο του αιφνιδιασμού.

Το 1942 δεν ήταν πλέον δυνατό να βασιζόμαστε σε οποιονδήποτε αιφνιδιασμό του εχθρού. Δυστυχώς, ο Στάλιν γνώριζε πια αυτή την τακτική. Το συγκριτικό της πλεονέκτημα, λοιπόν, είχε χαθεί. Η στρατηγική καινοτομία του Χίτλερ ήταν ευφυέστατη: το Blitzkrieg, δηλαδή ο Πόλεμος Αστραπή, που χτυπούσε ξαφνικά τα μετόπισθεν του εχθρού και προκαλούσε μαζική κατάρρευση σε σημεία-κλειδιά των τάξεών του, εκεί όπου βρισκόταν το ουσιαστικότερο τμήμα των δυνάμεών του. Την αιχμή του δόρατος αποτελούσε η μαζική εφόρμηση αμέτρητων τανκς τα οποία, ακολουθώντας τους βομβαρδισμούς από τα Στούκας, συνέτριβαν τα πάντα στο πέρασμά τους και άνοιγαν παντού διόδους επέλασης.

Στην Πολωνία, στην Ολλανδία, στη Βόρεια Γαλλία και στη Γιουγκοσλαβία, αυτή η νέα φόρμουλα πολέμου δούλεψε επειδή, σε κάθε μια από αυτές τις χώρες, εφαρμόστηκε για πρώτη φορά, ανοίγοντας πελώριες δαγκάνες σιδήρου και φωτιάς οι οποίες έκλειναν γύρω από έναν αντίπαλο τσακισμένο, με κλονισμένο ηθικό, εκμηδενισμένο και καταρρακωμένο. Έτσι, σε μερικές μόνο ημέρες, εκατό, διακόσιες χιλιάδες άνθρωποι πιάστηκαν αιχμάλωτοι.

Αυτή ήταν πάλι η φόρμουλα που ο Χίτλερ προσάρμοσε για την εισβολή του στη Ρωσία, κατορθώνοντας να δημιουργήσει τα ίδια ανοίγματα και να καταφέρει τα ίδια πλήγματα, αλλά σε μια κλίμακα πρωτοφανή σε σχέση με το παρελθόν, ειδικά στην Ουκρανία και στο Ντόνετσκ. Σε τέσσερις μήνες είχε πιάσει πολλά εκατομμύρια αιχμαλώτους και είχε επιτάξει χιλιάδες κανόνια και άρματα μάχης. Τα Ουράλια όμως ήταν πιο μακριά απ' ότι τα Πυρηναία! Έπρεπε να είχε φτάσει εκεί πιο νωρίς. Ή, χάρη στην ανώτερη δύναμη τεθωρακισμένων που κατείχε, θα έπρεπε να είχε διεξάγει δύο ή τρεις φορές περισσότερες επιχειρήσεις περικύκλωσης αντί να τρέχει, με τις ίδιες, περιορισμένες δυνάμεις, απ' το Βορρά στο Νότο και απ' το Νότο στο Βορρά. Ο πάγος έκανε τον Χίτλερ να γλιστρήσει κι εκείνος έπεσε τόσο χαμηλά όσο έπεφτε και το θερμόμετρο στους σαράντα και τους πενήντα βαθμούς υπό το μηδέν, οι οποίοι ήταν πιο ισχυροί τελικά απ' ότι ατσάλι των μεραρχιών τεθωρακισμένων του και η τόλμη των αρχηγών των σωμάτων του στρατού του. Το 1942 έπρεπε λοιπόν να εφαρμόσει την ίδια τακτική, χωρίς όμως να μπορεί να βασίζεται στο ότι θα αιφνιδίαζε τον εχθρό.

Επιπροσθέτως, ο Στάλιν ήταν επίσης ιδιοφυής με τον τρόπο του, είχε δηλαδή μια πρακτική ιδιοφυία η οποία ήταν ικανή να κάμψει την κάθε μέρα στα προστάγματα της θέλησής της και δεν δίσταζε να κολυμπήσει στο αίμα των άλλων για να το πετύχει. Ο Στάλιν, λοιπόν, είχε τον χρόνο όχι μόνο να μελετήσει τα μυστικά της χιτλερικής στρατηγικής η οποία απέτυχε

να τον τρώσει αλλά και να βρει έναν τρόπο να την αντιμετωπίσει. Ήταν ένας τρόπος απλός: να κερδίζει καιρό. Να κερδίζει μήνες, χρονιές ολόκληρες, κατά τη διάρκεια των οποίων μπορούσε να σχηματίσει καινούριες στρατιές τις οποίες αντλούσε χωρίς το παραμικρό έλεος απ' την ανθρώπινη «δεξαμενή» των διακοσίων εκατομμυρίων κατοίκων της Ε.Σ.Σ.Δ., καθώς και να κατασκευάσει ντουζίνες μεραρχιών τανκς οι οποίες μια ημέρα θα υπερτερούσαν με τρόπο δραματικό – είκοσι χιλιάδες τανκς ενάντια σε μερικές μόνο χιλιάδες – εκείνων των δυνάμεων τεθωρακισμένων που κάποτε είχαν εξασφαλίσει τις συντριπτικές νίκες του Χίτλερ, απ' το φθινόπωρο του 1939 μέχρι το φθινόπωρο του 1942.

Το καλοκαίρι του 1942, ο Χίτλερ έδρεπε ακόμα θεαματικές νίκες ανάμεσα στο Ντον, το Βόλγα και την οροσειρά του Καυκάσου. Αλλά η πρακτική των μεγάλων κινήσεων περικύκλωσης δεν του απέφερε πια αποτελέσματα. Όπως ο ταύρος δεν μπορεί να πιαστεί εξ απήνης δεύτερη φορά, έτσι και ο Ρώσος μυριζόταν τις παγίδες και έμαθε να τις αποφεύγει εγκαίρως κάθε φορά.

Το τελευταίο λάθος των Σοβιετικών έγινε τον Μάιο του 1942. Από εκεί και ύστερα ο Στάλιν ήταν σ' εγρήγορση. Πλήρωνε καλά τους στρατιώτες τους για να επιτίθενται πρόωρα, πρώτοι. Ίσως αυτό να γινόταν σε μια προσπάθεια αποδιοργάνωσης της συνοχής του γερμανικού σώματος επίθεσης το οποίο ετοιμαζόταν

ν' αρχίσει τον αγώνα του στο Νότο. Όπως και να είχε, τότε ήταν οι πρώτες μέρες του Μαΐου του 1942, όταν μας κατέκλυσε στο Ντόνετσκ μια ατελείωτη πλημμύρα σοβιετικών στρατιωτών οι οποίοι κατέφθαναν από την περιοχή της Κρακοβίας και έφθαναν μέχρι το Ντνιεπρ και το Ντνιεπροπέτροβσκ.

Συναντώντας αντίσταση απ' το γερμανικό μέτωπο το έβαλαν στα πόδια. Η φυγή τους αυτή δεν ήταν αρκετή για να τους διαλύσει. Οι Γερμανοί, όμως, δεν τους κυνήγησαν. Οι Ρώσοι δεν γνώριζαν ακόμα το μηχανισμό της «δαγκάνας» περικύκλωσης. Έτσι, τους αφήσαμε να χαθούν στο βάθος του ορίζοντα. Οι γερμανικές μεραρχίες και οι ξένοι εθελοντές, Βέλγοι, Ούγγροι, Ρουμάνοι, Κροάτες και Ιταλοί, δεν ανησυχούσαν. Όλοι παρέμεναν επακριβώς κολλημένοι στο άνοιγμα που είχε δημιουργηθεί στις γραμμές τους εχθρού. Θα έσφιγγαν τον κλοιό τους με τρόπο πρωτόγονο σε κάποιο πολύ μακρινό σημείο. Έτσι, εκ νέου, όπως και το 1941, εκατοντάδες χιλιάδες Ρώσοι πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Καμιά μονάδα τους δεν μπόρεσε να διαφύγει. Ήμασταν συγκεντρωμένοι στις δύο πλευρές απ' όπου η μάζα του σοβιετικού στρατού προσπάθησε να ξεφύγει και τελικά πιάστηκε στα δίχτυα μας.

Για τους Ρώσους αυτό ήταν μια μεγάλη καταστροφή και ο Χίτλερ επωφελήθηκε από αυτή τη φοβερή αιμορραγία των Σοβιετικών και προωθήθηκε στην περιφέρεια του Οριόλ, ανοίγοντας έτσι στους στρατιώτες του το δρόμο προς

τις πεδιάδες του Ντον, προς το Στάλινγκραντ και τον Καύκασο.

Ο Στάλιν ήταν, το δίχως άλλο, υπεύθυνος για το γεγονός ότι απείχε πολύ απ' το να φανεί αντάξιος εκείνου που τον νίκησε, από άποψη στρατηγικής. Δεν ήθελε να ρισκάρει μια ανοιχτή, κατά μέτωπο επίθεση μέχρις ότου οι δυνάμεις του να υπερτερούσαν αριθμητικά κατά πολύ από εκείνες του Ράιχ.

Έτσι, λοιπόν, μονάχα με την αριθμητική ισχύ του στρατού του μπορούσε να αντιταχθεί στο στρατηγικό πλεονέκτημα που είχαν οι τεθωρακισμένες στρατιές του Χίτλερ οι οποίες, την Άνοιξη του 1942, ακόμα ήταν πανίσχυρες αλλά θα αποδυναμώνονταν σιγά-σιγά, καθώς οι νεαροί αρχηγοί του Κόκκινου Στρατού, απαγκιστρωμένοι απ' την άγνοια και την προσκόλληση στη ρουτίνα που χαρακτήριζε τους προκατόχους τους, θα προσαρμόζονταν, με τον καιρό, στην στρατηγική που είχε καταστήσει τον Χίτλερ νικητή και θα κατόρθωναν να τον μετατρέψουν σε ηττημένο.

Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι, το καλοκαίρι του 1942, ο Χίτλερ όρμησε προς το νοτιότερο άκρο της Σοβιετικής Ρωσίας με σκοπό ν' αποτελειώσει τον ρωσικό κολοσσό. Οι «τρύπες» που είχε δημιουργήσει με τις εισβολές του τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1942 δεν του έκαναν καμία εντύπωση. Εμείς που είχαμε συμμετάσχει σε αυτές ήμασταν κουρασμένοι. Διασχίζαμε καλπάζοντας τις υπέροχες πεδιάδες του Ντον, όπου εκατομμύρια στάχια και ηλιοτρόπια

έφταναν τα τρία μέτρα σε ύψος, αγγίζοντας την άκρη του λαμπερού ουρανού. Με το πολυβόλο στον ώμο περνούσαμε κολυμπώντας μέσα από πράσινα ποτάμια που βρίσκονταν μόλις ένα χιλιόμετρο από τους πρόποδες λόφων επάνω στους οποίους ήταν διάσπαρτοι αρχαίοι τάφοι ταρτάρων και αμπέλια φορτωμένα ώριμες σταφίδες. Κάθε μέρα προχωρούσαμε τριάντα ή σαράντα χιλιόμετρα. Μέσα σε μερικές εβδομάδες, το αριστερό κέρας του σώματος επίθεσης είχε φτάσει κοντά στο Στάλινγκραντ.

Το δεξί κέρας, με εμάς, είχε διασχίσει τον ποταμό Ντον και είχε καταλάβει τις μεγάλες λίμνες του Μανίχ που αντανακλούσαν το φως των άστρων το βράδυ σα να ήταν εκατομμύρια αιθέριες μαργαρίτες που είχαν πέσει στα νερά τους απ' το φεγγάρι. Ένα σύννεφο σκόνης, δώδεκα χιλιόμετρα μακρύ, ακολουθούσε τις φάλαγγες των τανκς πίσω από τις οποίες βάδιζαν χιλιάδες νεαροί πεζικάριοι, με τους γιακάδες τους ανοιχτούς, τραγουδώντας στεντόρεια μέσα στη ζέστη του καλοκαιριού. Στο ξεκίνημα του Αυγούστου, δίπλα στα κελαρυστά νερά του ποταμού Κουμπάν, εμφανίστηκαν μπροστά μας οι εκθαμβωτικές, γιγαντιαίες πλαγιές του Καυκάσου, άσπρες στην κορυφή τους και απαστράπτουσες σαν γυαλί. Στα ξέφωτα των πρώτων δασών που συναντήσαμε, μέσα σε καλύβια από πλεγμένα κλαδιά – για να προστατεύονται από τους λύκους, τον χειμώνα – οι Αρμένιοι άρμεγαν πελώρια βουβάλια με κρεμασμένους λαιμούς, χοντρούς σαν γκρίζους βόες. Είχαμε

προχωρήσει για περισσότερα από χίλια χιλιόμετρα! Είχαμε φτάσει στα σύνορα με την Ασία! Ποιος μας σταματούσε πλέον;

Στ' αλήθεια, όμως, δεν είχαμε φτάσει πουθενά γιατί, αν και είχαμε κατακτήσει το έδαφος, δεν είχαμε πιάσει στην παγίδα μας τον αντίπαλο. Είχε διαφύγει προτού καταφέρουμε να τον περικυκλώσουμε. Ήταν εξαφανισμένος από παντού. Είχαμε αρχίσει να πιστεύουμε ότι δεν υπήρχε πλέον. Δεν έκανε την εμφάνισή του παρά μόνο όταν είχαμε σχεδόν φτάσει στο τέλος της πορείας μας, φοβερά μακριά απ' τις βάσεις μας, μειωμένοι αριθμητικά, τραυματισμένοι, κουτσαίνοντας και έχοντας αφήσει καθοδόν πολλούς αρρώστους με δυσεντερία. Το καλοκαίρι τελείωνε. Και ήταν τότε που οι Ρώσοι εμφανίστηκαν, τη στιγμή που οι πρώτες βροχές του φθινοπώρου άρχισαν να πέφτουν καταρρακτωδώς. Θα τα σταματούσε όλα για δεύτερη φορά ο ρωσικός χειμώνας; Θα μας τα κατέστρεφε όλα;

Ο Στάλιν, κατανοώντας τελικά ότι μια τέτοια παγίδα, όπως εκείνη του 1941, θα ολοκλήρωνε την πτώση του, έδωσε εξαιρετική έμφαση στο να προσέξει να μην αφήσει τους στρατιώτες του να πιαστούν αιχμάλωτοι πουθενά. Προτιμούσε να χάσει χίλια χιλιόμετρα παρά πέντε εκατομμύρια άνδρες, όπως την περασμένη χρονιά. Ο φυσικός χώρος, στον πόλεμο, είναι σαν το ακορντεόν. Μαζεύει και απλώνεται συνέχεια.

Δεν είχαμε λοιπόν κατακτήσει τίποτα παρά μόνο τον μυρωμένο αέρα του καλοκαιριού κι έναν ήλιο γυμνό. Οι ράγες των σιδηροδρομικών γραμμών ήταν κομμένες κάθε δέκα μέτρα. Τα εργοστάσια είχαν αδειάσει από υλικά, μέχρι και την τελευταία βίδα, και το τελευταίο μπουλόνι. Τα ανθρακωρυχεία παντού φλέγονταν υψώνοντας απίστευτες πορτοκαλί στήλες πυρός που τρέλαιναν τα άλογά μας απ' τον τρόπο. Στα χωριά δεν είχαν μείνει παρά μερικοί γέροι χωρικοί με καμπούρα, μερικές καλόβολες και ευλαβείς χωριάτισσες και όμορφα ξανθά παιδάκια που έπαιζαν κοντά στα αρτεσιανά πηγάδια, στα δάση. Στους δημόσιους χώρους δεν μας περίμεναν παρά κάτι απαίσια αγάλματα, κάθε φορά ίδια, φτιαγμένα από απλό τσιμέντο, που απεικόνιζαν τον Λένιν ντυμένο σαν μικροαστό, με σχιστά μάτια ασιάτη και σουλούπι αθλητικό, με μύες σαν κούτσουρα από μπετόν.

Μόνο πολύ αργότερα θα συναντούσαμε τη μοναδική σοβαρή αντίσταση, προς το τέλος, ακριβώς τη στιγμή που έπρεπε να ολοκληρώσουμε την κατάκτησή μας με το να πάρουμε τις πετρελαιοπηγές στα σύνορα με την Περσία – κάτι το οποίο αποτελούσε και τον αληθινό σκοπό της επίθεσής μας στο Νότο –, καθότι ο Πάουλους είχε ολότελα εκδιώξει τους Ρώσους από την άλλη πλευρά του Βόλγα, η οποία είχε μετατραπεί σε σύνορο της Ευρώπης. Όμως εκεί ήταν που οι Ρώσοι ξεπετάχτηκαν απροσδόκητα.

Γνώρισα όπως κανείς άλλος την απελπισμέ-

νη προσπάθεια εκείνων των τελευταίων εβδομάδων, των εβδομάδων όπου για πρώτη φορά αισθανθήκαμε ότι, ίσως, δεν θα καταφέρναμε να νικήσουμε τη Ρωσία. Στα εκατό χιλιόμετρα της τουρκικής Ασίας που είχαμε διανύσει, είχαμε περάσει από ψηλά και άγρια βουνά, από παρθένα, πυκνά δάση όπου κανείς δεν μπορούσε ν' ανοίγει δρόμο παρά μόνο με τσεκούρι, είχαμε σακατευτεί από τα εμπόδια και είχαμε πνιγεί από τις φθινοπωρινές βροχές. Τα τανκς δεν μπορούσαν να προχωρήσουν άλλο. Ούτε και τα υποζύγιά μας, έτσι όπως πέθαιναν από την πείνα και μαστιγώνονταν από τους ανέμους. Είχαμε παγιδευτεί σ' εκείνα τα δάση με την αιώνια βλάστησή τους, φραγμένα από αγκαθωτούς θάμνους και χιλιάδες άγριες κορομηλιές. Εκεί, οι Ρώσοι ήταν βασιλιάδες. Είχαν κάνει εγκαίρως τις ετοιμασίες τους, στήνοντας σκοπιές μέσα στους πυκνούς θάμνους ή επάνω στα κλαδιά των πελώριων δέντρων του δάσους. Μας είχαν στήσει χίλιες παγίδες και μας έγδαραν, παραμένοντας αόρατοι και, ταυτόχρονα, όντες παντού.

Οι βροχές, αναμεμειγμένες με τα πρώτα χιόνια, μετατράπηκαν σε καταιγίδες. Παρέσερναν κάτω από τα πόδια μας τις γέφυρες από μαδέρια που φτιάχναμε για να περνάμε τους χειμάρρους που συναντούσαμε στην πορεία μας. Ήταν εξαιτίας αυτών, κι εξαιτίας αυτών μόνο, που στερηθήκαμε τον αναγκαίο μας ανεφοδιασμό. Καθότι ήμασταν εγκαταλελειμμένοι στη μοίρα μας, επιβιώναμε τρώγοντας το κρέας

των αλόγων που είχαν πεθάνει πριν μία ή δύο βδομάδες και τα νερά των χειμάρρων ξέβραζαν τα κουφάρια τους στο πλάι. Με τα μαχαίρια μας το μετατρέπαμε σε ένα είδος μαυριδερού πατέ.

Ο ίκτερος μετέτρεπε τους στρατιώτες σε φαντάσματα: μονάχα απ' τον δικό μας τομέα, όταν βρισκόμασταν στην Αντλέρ και την Τουάψε, απομακρύνθηκαν δώδεκα χιλιάδες ικτερικοί μέσα σε μια εβδομάδα. Η Λεγεώνα μας, όπως και αρκετές άλλες μονάδες, δεν ήταν πια παρά μια σκιά του εαυτού της, έχοντας μειωθεί στο ένα έβδομο του δυναμικού της! Ήμασταν αποστεωμένοι, ευρισκόμενοι σ' ένα υψόμετρο χιλίων μέτρων, επάνω σε κορυφές που τις έδερναν οι καταιγίδες και κάτω από δέντρα που λύγιζαν από τους ανεμοστρόβιλους του φθινοπώρου. Οι Ρώσοι σκαρφάλωναν αθόρυβα τη νύχτα, πατώντας από τον έναν κορμό δέντρου στον άλλο, και έφταναν ως το σημείο όπου βρισκόταν το απόθεμα του νερού μας, στα όρια του πίσω μέρους της γραμμής μας. Τους αφήναμε να πλησιάσουν ως τα δύο ή τρία μέτρα. Μέσα στο σκοτάδι δίναμε φοβερές μάχες. Οι ομοβροντίες πυροβολισμών, κατά τη διάρκεια της ημέρας, ήταν τέτοιες ώστε το βράδυ τα πτώματα έπρεπε να μένουν παραχωμένα μέσα σε κουφάλες, στις ρίζες των δέντρων, μέχρι που το κεφάλι τους να ξεκολλήσει, μετά από δύο ή τρεις εβδομάδες, και να μην μένει τίποτα άλλο παρά γκρίζα κουρέλια, κρεμασμένα σαν τα περιδέραια που φορούν οι νέγρες.

Ελάχιστοι ανάμεσά μας δεν είχαν πληγωθεί. Εγώ είχα τραυματιστεί στο στομάχι και είχε τρυπήσει το συκώτι μου. Τί άλλο, όμως, θα μπορούσα να είχα κάνει παρά να μείνω ανάμεσα στους άνδρες μου, εν τω μέσω των βασάνων μας; Ήμασταν τόσο σκελετωμένοι και αξύριστοι όσο και τα πτώματα γύρω μας. Πώς, σε μια τέτοια κατάσταση, θα περνούσαμε έναν δεύτερο χειμώνα όταν τα χιόνια θα κάλυπταν και πάλι ολόκληρη την οροσειρά και την υπόλοιπη χώρα που απλωνόταν πίσω μας;

Στις 19 Νοεμβρίου του 1942, πέντε το πρωί, στο άλλο άκρο του νοτίου μετώπου, βορειοανατολικά του Στάλινγκραντ, απ' τη γέφυρα της Κρεμένσκαγια, επάνω στον ποταμό Ντον, χιλιάδες σοβιετικά κανόνια βρυχήθηκαν και χιλιάδες τανκς όρμησαν στις θέσεις της τρίτης και της τέταρτης ρουμανικής στρατιάς. Μια εβδομάδα αργότερα, διακόσιες τριάντα χιλιάδες Γερμανοί στρατιώτες ρίχτηκαν προς το Στάλινγκραντ σε μια μανούβρα περικύκλωσης η οποία δεν ήταν καθόλου πιο σοβαρή στ' αλήθεια από είκοσι προηγούμενες τις οποίες οι Ρώσοι είχαν καταφέρει να αποκρούσουν και να σπάσουν. Όμως η ανικανότητα και η απάθεια του ιθύνοντος αξιωματικού, του στρατηγού Πάουλους, θα την μετέτρεπε μέσα σε μερικές εβδομάδες σε απόλυτη καταστροφή. Έτσι, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος έφτασε στο παταγώδες τέλος του. Η αήττητη Γερμανία του Χίτλερ νικήθηκε για πρώτη φορά. Στη συνέχεια θα κατρακυλούσε στην πλαγιά της ήττας. Η τελική πτώση

παρατάθηκε για περισσότερο από χίλιες μέρες, μέχρις ότου το τελευταίο πτώμα, αυτό του Χίτλερ, να βρεθεί να καίγεται στο Βερολίνο, περιλουσμένο με διακόσια λίτρα βενζίνης, στον απανθρακωμένο κήπο της Καγκελαρίας.

Κεφάλαιο 9

Ποιος ήταν ο Χίτλερ;

Αυτός ο Χίτλερ, για τον οποίον τίποτε στ' αλήθεια δεν γνωρίζουμε ύστερα ακόμα κι από δεκαετίες, ούτε εάν τα αποτεφρωμένα του απομεινάρια υπάρχουν ακόμα, ποιος ήταν; Ποιος ήταν αυτός ο άνθρωπος που αναποδογύρισε τον κόσμο και τον άλλαξε για πάντα; Ποιος ήταν ο χαρακτήρας του; Με τί παθιαζόταν; Τί σκεφτόταν; Τί συναισθήματα δημιουργούνταν στην καρδιά του; Είχε, τελικά, καρδιά; Και ποια ήταν η προσωπική του, εσωτερική πορεία μέχρι εκείνη την ημέρα όπου, περιτριγυρισμένος από τους θριαμβευτές Ρώσους στα εκατό μέτρα, τίναξε τα μυαλά του στον αέρα;

Εγώ τον γνώριζα, επί μια δεκατία, τόσο από τη στιγμή της δόξας του όσο και μέχρι τη στιγμή όπου το σύμπαν που είχε χτίσει με τα έργα του και με τα όνειρά του κατέρρεε γύρω του. Γνωρίζω ποιος ήταν: ένας πολιτικός αρχηγός, ένας στρατιωτικός αρχηγός, ένας άνθρωπος, άνθρωπος πολύ ωμός, άνθρωπος πολύ λακωνικός. Είναι πολύ απλοϊκό το να λασπολογεί κανείς έναν νεκρό ηττημένο με εξωφρενικές κατηγορίες, να λέει, να γράφει και να εφευρίσκει γι' αυτόν το οτιδήποτε, σίγουρος ότι το κοινό θα τα δεχθεί όλα δεδομένου ότι συμφωνεί με την ιδέα που ο μέσος άνθρωπος έχει διαμορφώσει για τον Χίτλερ – ότι ήταν τέρας! Το δίχως άλλο, οι σπάνιοι μάρτυρες οι οποίοι

μπορούν να εξηγήσουν ότι δεν ήταν κάτι τέτοιο δειλιάζουν και σιωπούν, ώστε να μην τους βάλουν αμέσως στο ίδιο κατάπτυστο τσουβάλι με τον νεκρό Χίτλερ.

Όλα όσα λέει ο κόσμος ή, όλα όσα λένε στον κόσμο, δεν με ενδιαφέρουν καθόλου. Αυτό που έχει σημασία είναι η αλήθεια, αυτό το οποίο εγώ γνωρίζω.

Κι ύστερα, είναι ηλιθιότητα από μεριάς του κοινού να πιστεύει ότι ένας άνθρωπος ο οποίος συγκέντρωσε γύρω του εκατό εκατομμύρια Γερμανούς, για τον οποίον οικειοθελώς πέθαναν εκατομμύρια νέοι άνδρες, δεν ήταν παρά κάποιος Σαρδανάπαλος ή Νέρωνας, ο οποίος απ' το πρωί μέχρι το βράδυ έπινε αίμα απ' τη βρύση της τρέλας του.

Τον είδα στο Βερολίνο, την 1η Μαΐου του 1943, επάνω στην εξέδρα μια μεγαλειώδους συγκέντρωσης στο αεροδρόμιο του Τέμπελχοφ. Εκατοντάδες χιλιάδες ακροατές βρυχιόντουσαν με ζήλο μπροστά στα μάτια του. Παρόλα αυτά, εγώ κατέληξα στο εξής συμπέρασμα: η ευφράδειά του είχε πολύ λίγη κομψότητα. Ήταν βίαιη, στοιχειώδης και αρκετά μονόχνοτη. Εάν οι ακροατές του ήταν Λατίνοι, θα απαιτούσαν κάτι περισσότερο. Ακόμα και η ειρωνεία του ήταν χοντροκομμένη. Εντούτοις, η ευφράδειά του χαρακτηριζόταν περισσότερο από δύναμη παρά από τέχνη.

Επίσης, η λάμψη στο βλέμμα του ποτέ δεν μου έκανε εξαιρετική εντύπωση. Η ματιά του δεν συναντούσε εκείνη του συνομιλητή του,

όπως έλεγαν, ούτε είχε κάποια «αβάσταχτη φωτιά». Σίγουρα, είχε μάτια μπλε, ολοζώντανα, όμορφα, που εξέπεμπαν δυναμισμό αλλά δεν προσπαθούσαν να φοβίσουν, ούτε να σαγηνεύσουν, ούτε να δελεάσουν. Μπορούσε κανείς να τον κοιτά στο πρόσωπο, έντονα, δίχως να νιώθει δυσφορία ή απειλή.

Το ίδιο ίσχυε και για τις φημισμένες «μυστικές του δυνάμεις». Τρελόγριες, όπως η πριγκίπισσα Ελένη της Ρουμανίας, είχαν γράψει ότι όταν ο Χίτλερ σου έπιανε το χέρι απ' τα ακροδάχτυλά του έβγαινε ηλεκτρισμός, διαβολικής προέλευσης! Στ' αλήθεια, το χέρι του Χίτλερ ήταν μάλλον μαλακό. Γενικότερα, ειδικά στους αληθινούς του φίλους, ο Χίτλερ δεν έσφιγγε το χέρι αλλά τους το κρατούσε ανάμεσα στα δικά του. Ουδέποτε ένιωσα να με διαπερνά ηλεκτρισμός από αυτό του το άγγιγμα, όπως έλεγε η τρελόγρια, η πριγκίπισσα της Ρουμανίας. Ποτέ δεν τινάχτηκα, λες και μ' είχε χτυπήσει κεραυνός! Ήταν μια χειραψία απολύτως κανονική, όπως αυτή ενός δασοφύλακα των Αρδεννών.

Ο Χίτλερ είχε ένα παρουσιαστικό απλό και πολύ φροντισμένο. Τα αυτιά του πάντοτε μου έκαναν εντύπωση, όπως γυάλιζαν σαν κοχύλια. Ούτε παρίστανε τον πλεϊμπόι, πιστέψτε με. Τα ρούχα του ήταν επιμελώς σιδερωμένα και οι στρατιωτικές του στολές όλες ίδιες, δίχως την οποιαδήποτε διακόσμηση. Φορούσε παπούτσι νούμερο 43: ένα βράδυ, που ήμουν φιλοξενούμενος στο σπίτι του και φορούσα ρωσικές μπότες με επένδυση από καστόρι, πήγε στη ντου-

λάπα του και μου έφερε ένα ζευγάρι δικές του μπότες για ν' αλλάξω, όπου είχε γεμίσει τις μύτες τους, στο εσωτερικό, με εφημερίδα, ώστε να μου κάνουν επειδή εγώ φορούσα νούμερο 42. Αυτή η λεπτομέρεια επιδεικνύει τι απλός άνθρωπος ήταν.

Δεν χρειαζόταν τίποτα, εκτός από ομορφιά. Με τα συγγραφικά του δικαιώματα απ' το βιβλίο του «Ο Αγών Μου» (Mein Kampf), είχε αγοράσει έναν υπέροχο πίνακα του Μποτιτσέλι τον οποίο είχε κρεμάσει πάνω απ' το κρεβάτι του. Πέθανε δίχως ν' αφήσει ούτε ένα σεντ προσωπικής περιουσίας. Για εκείνον, το ζήτημα των προσωπικών αγαθών, των δικών του χρημάτων, δεν υφίστατο καν. Είμαι σίγουρος ότι κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του δεν τα σκέφτηκε αυτά ούτε μια φορά.

Έτρωγε μέσα σε δέκα λεπτά. Και, επιπλέον, κανείς θα εκπλησσόταν εάν έβλεπε τα γεύματά του. Αυτός ο άνθρωπος που κοιμόταν στις πέντε ή έξι το πρωί κάθε μέρα, και στις έντεκα ήταν και πάλι όρθιος, με τα γυαλιά του στο χέρι, μπροστά στα ντοσιέ του, μετά βίας έτρωγε. Κι επιπλέον προτιμούσε πιάτα που, στη συνείδηση του πολύ κόσμου, «δεν έδιναν δύναμη». Διεξήγαγε όλον τον πελώριο αγώνα του πολέμου δίχως να έχει φάει ούτε εκατό γραμμάρια κρέατος. Δεν έτρωγε αυγά, επίσης, ούτε και ψάρια. Αρκούταν σ' ένα πιάτο μακαρόνια ή λαχανικά. Τι εδέσματα. Και νερό. Πάντοτε έπινε νερό. Έτσι ολοκληρώνονταν οι γαστρονομικές γιορτές του Χίτλερ!

Λάτρευε τη μουσική σε δυσθεώρητο βαθμό. Είχε μια ακουστική μνήμη ιδίου επιπέδου με την προφορική μνήμη του Ντε Γκωλ. Μπορούσε να συγκρατήσει για πάντα μια μουσική φράση που θα άκουγε για μία και μόνο φορά. Μπορούσε να την σφυρίζει άψογα, για όση ώρα ήθελε. Ο Βάγκνερ ήταν ο θεός του. Γνώριζε κάθε γραμμή των έργων του. Μπορεί, στην ιστορία της Ισπανίας, να μπέρδευε την Ισαβέλλα την Καθολική (15ος αιώνας) με την Ισαβέλλα Β' (19ος αιώνας), αλλά ποτέ δεν μπέρδευε δύο νότες μέσα σ' ολόκληρο το μουσικό ρεπερτόριο του σύμπαντος.

Αγαπούσε το σκύλο του. Του είχαν κλέψει έναν σκύλο κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και αυτό ήταν μια από τις μεγαλύτερες στενοχώριες της νεότητάς του. Και, ναι, πάντοτε παρέμενε ως τέτοια. Γνώρισα τη Μπλόντι, τη σκυλίτσα που είχε τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Το γενναίο αυτό ζώο τον συνόδευε στα πρόχειρα στρατόπεδα όπως και στα φτωχικά του γεύματα κατά τη διάρκεια των τραγικών γεγονότων στο ρωσικό μέτωπο. Ο ίδιος ο Χίτλερ έφτιαχνε την τροφή της, ένα πατέ, κατά τα μεσάνυχτα, αφήνοντας τους όποιους επισκέπτες μπορεί να είχε εκείνη τη στιγμή για να πάει να ταΐσει τον πιστό του σύντροφο.

Και για τις συντρόφους του; Στο ζήτημά αυτό, η φαντασία ορισμένων ξεπέρασε τα όρια της τρέλας και του σαδισμού. Εάν υπήρχε ένας άνθρωπος για τον οποίο ο γυναικείος έρωτας

ήταν ό,τι πιο σημαντικό, αυτός ήταν ο Χίτλερ.

Δεν μιλούσε ποτέ για γυναίκες. Τον φόβιζαν τα αγγίγματα και οι φυσικές επαφές οι οποίες, για τόσους άλλους άντρες, ήταν απόλαυση. Θα το ξαναπώ: ήταν συνεσταλμένος. Συνεσταλμένος στις κινήσεις τους και συνεσταλμένος στις συναισθηματικές του εκδηλώσεις.

Θαύμαζε τη γυναικεία ομορφιά. Μια μέρα, εκνευρίστηκε γιατί ο υπασπιστής του δεν είχε ζητήσει τη διεύθυνση μιας νεαρής κοπέλας, ιδιαίτερα όμορφης και λαμπερής, η οποία είχε ορμήσει στο αυτοκίνητό του για να τον ζητωκραυγάσει. Όχι επειδή ήθελε να κλείσει ραντεβού μαζί της, όπως θα είχαν κάνει εκατό άλλοι άντρες, αλλά επειδή θα ήθελε να της στείλει ένα μπουκέτο λουλούδια.

Του άρεσε η γυναικεία συντροφιά. Γνώριζα πολύ καλά την Ζίγκριντ φον Βέλντσεκ, την πιο όμορφη γυναίκα του Ράιχ, ψηλή, με φωτεινά μάτια, επιδερμίδα εξαίσια απαλή και υπέροχα στήθη. Όλοι τρελαίνονταν για εκείνη. Πέρασα μαζί της τις τελευταίες όμορφες στιγμές του πολέμου, συγκεκριμένα, όταν είχε έρθει στον τομέα μου, στο μέτωπο του ποταμού Όντερ, για να παραλάβει το πακέτο με τα γράμματα που της είχε γράψει ο φίλος της, ο Φύρερ.

Ε, λοιπόν! Όλη τους η σχέση, όπως η ίδια μου είπε, συνοψιζόταν στο ότι πήγαινε κάθε Τρίτη σπίτι του – και δεν πήγαινε εκεί μόνη της – για ν' ακούσουν μουσική! Ο Χίτλερ δεν καυχώταν για τις επιτυχίες του με τις γυναίκες. Εκατομμύρια Γερμανίδες – και μη Γερμανίδες! –

ήταν ερωτευμένες μαζί του. Είχε μια ολόκληρη ντουλάπα γεμάτη από γράμματα γυναικών οι οποίες του ζητούσαν να τους κάνει παιδί! Εκείνος ούτε καν τις φλέρταρε. Θα πρόσθετα ότι ο έρωτας δεν είχε καμία σημασία για εκείνον. Οι ποικιλόμορφοι συναισθηματικοί του αγώνες χαρακτηρίζονταν από έναν ισοπεδωτικό φαταλισμό.

Είχε ξεκινήσει από έναν αθώο έρωτα. Η ηρωίδα του λεγόταν Στέφανι. Εκείνος ήταν τότε δεκαέξι χρονών. Κάθε βράδυ καθόταν στη γέφυρα του Λιντς για να τη δει να περνάει. Κι όμως! Ποτέ, όλους τους μήνες που κράτησε αυτό το παιχνίδι, δεν τόλμησε να της πει μια κουβέντα. Ο Χίτλερ – και αυτό θα φανεί αδιανόητο – ήταν ντροπαλός. Ντροπαλός στο να εκφράζει τα συναισθήματά του. Για δύο χρόνια έζησε από μακριά τον έρωτά του με αυτή τη Στέφανι. Είχε, το δίχως άλλο, ζωγραφίσει το βαγκνερικό παλάτι στο οποίο θα ζούσαν ευτυχισμένοι. Στη Βιέννη, της έγραφε παθιασμένες ερωτικές επιστολές με έντονα, καλλιγραφικά γράμματα. Αλλά την υπογραφή του την έβαζε με τέτοιον τρόπο ώστε να μην διαβάζεται και ποτέ δεν έγραφε τη διεύθυνσή του στα γράμματα

«Είναι αλήθεια, θυμάμαι. Αλλά πόσο παλιά ήταν όλα αυτά! Πενήντα χρόνια πριν! Ναι, λάμβανα τα γράμματα που λέτε. Άρα, εννοείτε ότι ήταν απ' τον Χίτλερ;» αυτά ήταν τα λόγια της Στέφανι όταν το έμαθε.

Ουδέποτε ο θαυμαστής της δεν είχε τολμή-

σει να της παρουσιαστεί. Εκείνη παντρεύτηκε. Έμενε στη Βιέννη, πλέον ως μια κυρία μεγάλης ηλικίας, χήρα κάποιου αντισυνταγματάρχη. Ήταν ο πρώτος έρωτας του Χίτλερ. Στα είκοσί του, ολότελα αφοσιωμένος σε αυτόν τον σιωπηλό έρωτα, ο Χίτλερ ήταν ακόμη παρθένος. Έτσι ήταν και αυτό είναι πέρα ως πέρα αλήθεια.

Σίγουρα, έχουμε ακούσει αυτές τις βλακώδεις ιστορίες για έρωτες του Χίτλερ με πόρνες και Εβραίες και επίσης για τη σύφιλη που αυτές οι γυναίκες του είχαν κάνει δώρο. Αυτά είναι ψέματα. Σε όλη του τη νεότητα, ο Χίτλερ δεν είχε παρά μόνο έναν έρωτα, τη Στέφανι. Και σ' αυτή ουδέποτε απηύθυνε το λόγο.

Κι αν ο έρωτας με τη Στέφανι δεν οδήγησε πουθενά, τότε όλοι οι άλλοι έρωτες του Χίτλερ δεν οδήγησαν παρά σε καταστροφή. Κάθε μια από τις γυναίκες που πέρασαν απ' την αγκαλιά του πλέον ερωτεύσιμου άντρα της Ευρώπης κατέληξε να μετατρέπει το ρομάντζο της σ' ένα τρομακτικό δράμα. Η πρώτη κρεμάστηκε στο δωμάτιο ενός ξενοδοχείου. Η δεύτερη, η ανιψιά του, η Γκέλι, αυτοκτόνησε στο διαμέρισμά του, στο Μόναχο, χρησιμοποιώντας το ρεβόλβερ του. Ο Χίτλερ έκανε σαν τρελός. Επί τρεις ημέρες βάδιζε ασταμάτητα μέσα στο μικρό του βαυαρικό διαμέρισμα, έτοιμος ν' αυτοκτονήσει. Η ανάμνηση της Γκέλι θα τον στοίχειωνε για το υπόλοιπο της ζωής του. Η Γκέλι ήταν παντού και άνθιζε σαν λουλούδι μέσα στην καρδιά του.

Η τρίτη ήταν η Εύα Μπράουν. Η Εύα Μπράουν γύρω από το πρόσωπο της οποίας έχουν

κατασκευαστεί πολλοί μύθοι, συχνά εξωφρενικοί και ενίοτε γκροτέσκοι.

Και σ' αυτό, ακόμη, ήμουν μάρτυρας. Γνώριζα τα πάντα γι' αυτή. Ήταν υπάλληλος του καλύτερου φίλου του Χίτλερ, του φωτογράφου απ' το Μόναχο Χόφμαν, ο οποίος ήταν και πολύ καλός δικός μου φίλος επίσης. Ήταν ξετρελαμένη με τον ωραίο Αδόλφο, παρότι εκείνος ήταν κακοντυμένος, με την απαίσια, ανοιχτόχρωμη καμπαρτίνα του, πάντοτε καμπουριασμένος, με τους ώμους πεσμένους σαν την ουρά ενός νεκρού πουλιού και τη χοντρή του μύτη να ακουμπάει σχεδόν στο μουστάκι-οδοντόβουρτσα που είχε. Όμως η όμορφη Εύα, στρουμπουλή και κόκκινη, τον αγαπούσε τρελά. Προσπαθούσε να του ξεκλέψει ένα φιλί με κάθε τέχνασμα. Μια βραδιά, στο πρωτοχρονιάτικο ρεβεγιόν, έπεισε το αφεντικό της, τον Χόφμαν, να τηλεφωνήσει στον Χίτλερ και να τον καλέσει. Εκείνος σπάνια έβγαινε. Ακόμα και τη νύχτα του ρεβεγιόν, προτιμούσε να την περνάει μόνος του, στο δυάρι του. Παρόλα αυτά ο Χόφμαν τον έπεισε και πήγε. Τη στιγμή λοιπόν που περνούσε, δίχως να το καταλάβει, κάτω απ' το γκι, η όμορφη Εύα, που περίμενε ακριβώς τη στιγμή εκείνη, πήδηξε επάνω του και τον φίλησε, ακολουθώντας το παλαιό έθιμο. Ο Χίτλερ πάγωσε εκεί που βρισκόταν, κοκκίνησε σαν έφηβος, γύρισε επιτόπου, άρπαξε απ' τον καλόγερο την καμπαρτίνα του και ξεχύθηκε στο δρόμο με δόντια σφιγμένα. Σας το λέω και πάλι: σε ό,τι είχε να κάνει με τις γυναίκες,

ήταν απίστευτα ντροπαλός. Ένα και μόνο φιλί αρκούσε για να το βάλει στα πόδια, εκείνος που, δέκα χρόνια αργότερα, θα έτρεπε σε φυγή ολόκληρη την Ευρώπη!

Αλλά η όλη υπόθεση δεν έμεινε εκεί. Η καημένη η Εύα ήταν πιο ερωτευμένη από ποτέ. Έτσι, το δράμα συνεχίστηκε εκ νέου. Όταν πια κατάλαβε ότι δεν θα μπορούσε να είναι πλέον μαζί με τον γλυκό της Αδόλφο, πήρε κι αυτή ένα μικρό ρεβόλβερ και πυροβόλησε εξ επαφής την καρδιά της.

Συνήθως αγνοείται αυτή η απόπειρα αυτοκτονίας. Αλλά, δέκα χρόνια πριν αυτοκτονήσει στο Βερολίνο, δίπλα στον Χίτλερ, η Εύα Μπράουν είχε ήδη επιχειρήσει, από έρωτα για τον Χίτλερ, να αυτοκτονήσει για πρώτη φορά, στο Μόναχο. Εκείνος, μετά τα δύο προηγούμενα πτώματα, ήξερε ακριβώς με τι να πρωτοφοβηθεί. Ήθελε να μάθει εάν η Εύα είχε αποπειραθεί να αυτοκτονήσει έχοντας στ' αλήθεια σκοπό να πεθάνει ή αν απλώς ήθελε να τον εντυπωσιάσει σκαρώνοντας ένα τέτοιο καπρίτσιο. Η αναφορά του καθηγητή απ' το πανεπιστήμιο του Μονάχου που την εξέτασε, κατά παραγγελία του, ήταν κατηγορηματική: η Εύα γλίτωσε το θάνατο μόλις παρά μερικά χιλιοστά. Έγινε, λοιπόν, η πιο αφοσιωμένη ερωμένη, εκείνη η οποία προτιμούσε να πεθάνει απ' το να μην μπορεί να μοιραστεί με τον αγαπημένο της τους αγώνες της ζωής του. Από εκείνη την ημέρα και ύστερα η Εύα Μπράουν μπήκε στη ζωή του Χίτλερ. Ω, και τι διακριτική είσοδος

ήταν αυτή! Σπάνια κανείς τους έβλεπε χώρια. Προσεκλήθη στο Μπερχτεσγκάντεν, αλλά πάντοτε μαζί με τις άλλες νεαρές γυναίκες των συνεργατών του Φύρερ. Κάθονταν μαζί στον ήλιο, στην ταράτσα, κοιτάζοντας προς τις γκρίζες, μπλε και άσπρες Άλπεις. Ποτέ άλλοτε δεν υπήρξε τόσο στενή φιλία – γιατί για φιλία επρόκειτο, πέρα και πάνω απ' όλα τ' άλλα – όσο του έρωτα εκείνου. Όλες οι ιστορίες για παιδιά που έκαναν αυτοί οι δύο είναι απλώς φαντασιοπληξίες. Ο Χίτλερ λάτρευε τα παιδιά, τα έφερνε στην ταράτσα και έπαιζε μαζί τους. Αλλά ποτέ δεν έκανε παιδιά, ούτε με την Εύα, ούτε και με καμία άλλη. Όσο ζούσε, η γυναίκα αυτή ήταν ένα φως ομορφιάς για τον Χίτλερ, μέσα στο μόχθο των εργασιών της πολιτικής του ζωής. Ήταν τα πάντα για εκείνον. Κι όμως, η σκιά του θανάτου σκέπαζε πάντοτε τις φευγαλέες ακτίνες φωτός των γυναικείων προσώπων επάνω στα οποία το βλέμμα έπεφτε.

Αλλά δεν τελειώσαμε με τις σφαίρες των ρεβόλβερ. Μία ακόμα γυναικεία τραγωδία εκτυλίχτηκε στο μπαλκόνι του Χίτλερ, την πρώτη μέρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Αυτή τη φορά ήταν μια Αγγλίδα που αυτοκτόνησε. Ήταν μια υπέροχη κοπέλα. Την γνώριζα καλά και τη θαύμαζα, όπως και τις αδερφές της, μία εκ των οποίων ήταν η γυναίκα του Όσβαλντ Μόσλι, του αρχηγού των φασιστών της Αγγλίας. Όλες ήταν όμορφες, αλλά η Γιούνιτι – Γιούνιτι Μίτφορντ – ήταν ίδια μ' Ελληνίδα θεά, καλλίγραμμη, ξανθιά, το τέλειο γερμανικό πρότυπο. Φαντάστηκε

ότι εκείνη κι ο Χίτλερ θα μπορούσαν να ενσαρκώσουν την Γερμανο-αγγλική συμμαχία την οποία πάντοτε ονειρευόταν ο Χίτλερ και την επικαλούταν ακόμα και μερικές μέρες πριν πεθάνει. Η Γιούνιτι ακολουθούσε τον Χίτλερ παντού. Όταν εκείνος άνοιγε δρόμο ανάμεσα απ' τα πλήθη για να μιλήσει σε ένα συνέδριο, αυτή ήταν εκεί και έλαμπε, μεταμορφωμένη. Κάθε φορά, ένα τρυφερό χαμόγελο φώτιζε το σκληρό πρόσωπο του Χίτλερ για μια φευγαλέα στιγμή. Απολάμβανε να βλέπει στο τέλειο πρόσωπο και σώμα της Γιούνιτι αυτή την αξιοθαύμαστη ένταση και, ειδικότερα, στο σπίτι του Βάγκνερ, στο Μπαϊρόιτ. Το ειδύλλιο, όμως, πάντοτε περιοριζόταν εκεί. Ο Χίτλερ τότε βρισκόταν σε παραμονή πολέμου και τα χρυσαφένια μαλλιά της καλλονής Γιούνιτι δύσκολα μπορούσαν να μονοπωλήσουν τις σκέψεις του.

Για τη Γιούνιτι, όμως, ο Χίτλερ ήταν το παν. Όταν την 3η Σεπτεμβρίου 1939 ξέσπασε ο πόλεμος με την Αγγλία και η Γιούνιτι κατάλαβε ότι ο έρωτάς της θα διαλυόταν, πέρασε κάτω απ' το φράχτη που έπλεκαν οι τριανταφυλλιές έξω απ' τα παράθυρα του γραφείου του Φύρερ και έβγαλε το ρεβόλβερ της απ' την τσάντα της. Η σφαίρα την τραυμάτισε βαριά στο κεφάλι αλλά δεν την σκότωσε. Και τότε έγινε κάτι το απίστευτο. Αφού ο Χίτλερ εμπιστεύτηκε τη Γιούνιτι στη φροντίδα των καλύτερων χειρουργών του Ράιχ οι οποίοι, τελικά, θα την έσωζαν (κι εκείνος κάθε μέρα, εν τω μέσω του πολέμου με την Πολωνία, της έστελνε τριαντάφυλλα), οργάνωσε την επιστροφή της στη Μεγάλη Βρετανία. Ήταν ο χειμώνας του 1939-1940, και ήδη οι μεγαλύτερες χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου είχαν εισέλθει στη σύγκρουση. Παρόλα αυτά, ο Χίτλερ εξασφάλισε ένα ειδικό τραίνο που θα μετέφερε την τραυματία όχι μόνο μέσα από την Ελβετία αλλά και δια μέσω της Γαλλίας, μέχρι τη Δουνκέρκη, απ' όπου ένα καράβι υπό την εναέρια κάλυψη της Λουφτβάφε την μετέφερε στις ακτές της πατρίδας της. Τίποτα όμως δεν ήταν αρκετό για εκείνη. Η Γιούνιτι επιβίωσε κατά τη διάρκεια του πολέμου, κατά τα γεγονότα του πολέμου, τσακισμένη απ' τον πόνο. Έπειτα παραδόθηκε στο θάνατο όταν πλέον το σώμα του Χίτλερ είχε εξαφανιστεί μέσα στις φλόγες, στον κήπο της Καγκελαρίας, την 30η Απριλίου 1945.

Έτσι, δεν είχε μείνει παρά μόνο η Εύα, απ' το 1939 κι έπειτα. Ο ρόλος της παρέμεινε μέχρι το τέλος μετριοπαθής. Το λέω αυτό επειδή πέρασα μια ολόκληρη εβδομάδα δίπλα στον Χίτλερ εκείνα τα χρόνια, στο Γενικό του Επιτελείο. Η Εύα Μπράουν δεν εμφανίστηκε ποτέ εκεί. Ποτέ πριν, καμία γυναίκα, όποια κι αν ήταν αυτή, δεν ήταν τόσο κοντά στον Χίτλερ όσο ήταν εκείνη κατά τα τέσσερα χρόνια που πέρασε κλεισμένος στα διαμερίσματά του στα μετόπισθεν. Η Εύα του έγραφε. Του τηλεφωνούσε το βράδυ, κατά τις δέκα. Ο αργόσυρτος αυτός έρωτας περιοριζόταν σ' αυτά, όντας τόσο διακριτικός όσο και ρομαντικός. Μονάχα το τέλος του πολέμου τον ολοκλήρωσε μεγα-

λειωδώς. Καθότι η Εύα βασιζόταν απόλυτα σε όλα όσα γκρεμίζονταν και αφού ο άνθρωπος που αγαπούσε θα υπέκυπτε τελικά, πήρε ένα αεροπλάνο και όρμησε μέσα στο φούρνο που ήταν το Βερολίνο, μόνο και μόνο για να μπορέσει να πεθάνει δίπλα του.

Ήταν, λοιπόν, κατά την τελευταία μέρα της ζωής του που, για να τιμήσει το θάρρος της Γερμανίδας γυναίκας και τη θυσία της ερωμένης που προτιμούσε να πεθάνει δίπλα στον αγαπημένο της παρά να ζήσει, ο Χίτλερ την παντρεύτηκε. Πριν από αυτό δεν θα την παντρευόταν γιατί η σύζυγός του, η μοναδική του σύζυγος, ήταν η Γερμανία. Εκείνη όμως την ημέρα άφηνε δια παντός την Γερμανία και, ως εκ τούτου, παντρεύτηκε την Εύα. Ήταν, στ' αλήθεια, ένας φόρος τιμής. Το τελευταίο του βράδυ δεν το πέρασε μαζί της. Ήταν ένας σοφός ήρωας. Και παρέμεινε ως τέτοιος ακόμη και στο κατώφλι του θανάτου, μια καθόλα τραγική φιγούρα ως το τέλος. Όταν, δίπλα απ' το περιλουσμένο με βενζίνη σώμα του Χίτλερ, άρχισε να καίγεται και το σώμα της Εύας, το στήθος του απότομα σκίρτησε και υψώθηκε στον αέρα. Για ένα δευτερόλεπτο επικράτησε τρόμος. Έπειτα όμως του τύλιξαν ολοκληρωτικά οι φλόγες. Έτσι ολοκληρώθηκε ο τελευταίος έρωτας του Αδόλφου Χίτλερ.

Όσο κι αν έμοιαζε με αποσμητική παραίσθηση η συναισθηματική ζωή του αρχηγού του Γ' Ράιχ, καταλάμβανε ένα πολύ μικρό τμήμα της συνολικής του ύπαρξης. Αυτό το οποίο είχε

σημασία για εκείνον, κατ' αποκλειστικότητα, ήταν ο δημόσιος αγώνας. Από πολιτικής άποψης, ποτέ πριν κανείς στην ιστορία δεν κατάφερε να ξεσηκώσει έναν λαό όπως ο Χίτλερ. Παρόλα αυτά, σήμερα με πολύ δυσκολία κανείς μπορεί να βρει στο ευρύ γερμανικό κοινό έναν πρώην χιτλερικό ο οποίος θα το παραδεχθεί αυτό άφοβα!

Η αλήθεια, όπως και να 'χει, ήταν ότι σχεδόν όλοι οι Γερμανοί υπήρξαν χιτλερικοί, είτε εξ αρχής, είτε στην πορεία. Σε κάθε εκλογική αναμέτρηση, σε κάθε δημοψήφισμα, ο Χίτλερ κέρδιζε ολοένα και περισσότερους ακόλουθους, μέχρι που τελικά έφτασε να λαμβάνει σχεδόν την ομόφωνη ψήφο του λαού. Κανείς δεν ήλεγχε αυτούς τους ανθρώπους. Ακόμα και στις περιοχές που αποτελούσαν κτήσεις του Ράιχ και βρίσκονταν υπό την κυριαρχία ξένων αρχών (στο Σαρ, στο Ντάντσιγκ, στο Μέμελ), τα εκλογικά αποτελέσματα ήταν τα ίδια. Το να λέει κανείς το αντίθετο, είναι απλά λάθος. Σε κάθε γύρο εκλογών ο γερμανικός λαός αποδείκνυε ότι υποστήριζε τον Φύρερ του. Και γιατί να μην το έκανε, άλλωστε;

Ο Χίτλερ είχε βγάλει το λαό απ' την οικονομική ύφεση. Είχε ξαναδώσει δουλειά σε εκατομμύρια απελπισμένους ανέργους. Εκατοντάδες νέοι νόμοι κοινωνικής πρόνοιας είχαν εξασφαλίσει το δικαίωμα στη δουλειά, τη δημόσια υγεία, την αναψυχή και τιμούσαν τους εργάτες. Για αυτούς ήταν που ο Χίτλερ εφηύρε το δημοφιλές αυτοκίνητο, το Φολκσβάγκεν, το οποίο

μπορούσε ν' αποκτήσει κανείς πληρώνοντας ελάχιστα χρήματα σε πολλές δόσεις, σε βάθος χρόνου. Τα κρατικά κρουαζιερόπλοιά του έπλεαν απ' τα Φιόρδ της Νορβηγίας μέχρι τις Κανάριες νήσους, μεταφέροντας χιλιάδες εργαζόμενους. Έδωσε νέα ζωή στη βιομηχανία του Ράιχ η οποία έγινε η πιο μοντέρνα και η πιο παραγωγική σε ολόκληρη την ήπειρο. Έστρωσε ολόκληρη τη Γερμανία με υπέροχους αυτοκινητόδρομους – είκοσι πέντε χρόνια πριν η Γαλλία καν προσπαθήσει να τον μιμηθεί. Επανένωσε το έθνος, έδωσε στρατό σε μια χώρα η οποία δεν είχε χάσει το δικαίωμα να κάνει κάτι παραπάνω από χαρτονένια τανκς για ένοπλες δυνάμεις. Μια χώρα ηττημένη, η οποία είχε αιμορραγήσει μέχρι θανάτου (τρία εκατομμύρια νεκροί!) κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, την έκανε και πάλι την πιο ισχυρή χώρα της Ευρώπης.

Πάνω απ' όλα – και αυτό είναι κάτι που συχνά ξεχνάμε, ότι το μεγαλύτερο επίτευγμα του Χίτλερ, το ν' αλλάξει από πολιτικής άποψης την Ευρώπη – όμως συμφιλίωσε την εργατική τάξη με την ιδέα της πατρίδας. Ο διεθνής Μαρξισμός – και πολλές άλλες κοσμοπολιτικές επιρροές – μέσα σε πενήντα χρόνια είχαν χωρίσει, σε όλες τις χώρες, τον λαό από το έθνος. Ο κόκκινος εργάτης εναντιωνόταν στην ιδέα της πατρίδας, και όχι πάντοτε άνευ λόγου, καθότι η πατρίδα των εχόντων είχε συχνά υπάρξει μια σκληρόκαρδη θετή μητέρα για εκείνον.

Στο Βέλγιο, παρέλαυνε κάτω από τις κόκκινες σημαίες του, μπαρουτοκαπνισμένες από όπλα. Στη Γαλλία, έκανε στρατιωτικές επαναστάσεις μαζί με τον Μαρτύ. Στη Γερμανία, οι κομμουνιστές έσκιζαν τις επωμίδες των αξιωματικών. Η έννοια της πατρίδας ταυτιζόταν μ' εκείνη του αστού. Ως εκ τούτου, ο Μαρξισμός, ήταν ενάντια στην πατρίδα.

Ο Χίτλερ, χάρη στο επαναστατικό του πρόγραμμα κοινωνικής δικαιοσύνης και χάρη στις αμέτρητες βελτιώσεις που έκανε στον καθημερινό βίο των εργατών, **κατάφερε να φέρει κοντά στην ιδέα του εθνικισμού εκατομμύρια προλετάριους, συγκεκριμένα έξι εκατομμύρια Γερμανούς κομμουνιστές**, οι οποίοι υπό άλλες συνθήκες θα ήταν παντοτινά χαμένοι απ' το δυναμικό των υπέρμαχων της πατρίδας και θα μπορούσαν να είχαν γίνει ακόμα και σαμποτέρ ή νεκροθάφτες.

Η αληθινή νίκη – η νίκη που θα διαρκούσε και θα είχε ουσία – ήταν ότι ο Χίτλερ έφερε στον Μαρξισμό το εξής: τη συμφιλίωση του Εθνικισμού και του Σοσιαλισμού, εξού και το όνομα του Εθνικοσοσιαλισμού, το πιο όμορφο όνομα που έχει φέρει ποτέ στην παγκόσμια ιστορία ένα πολιτικό κόμμα. Η αγάπη για την πατρώα γη, κάτι το οποίο είναι απόλυτα φυσιολογικό αλλά από μόνη της αποτελεί μια έννοια αρκετά περιορισμένη, ενώθηκε με το διεθνές πνεύμα του Σοσιαλισμού, φέρνοντας, όχι με λόγια αλλά στο χειροπιαστό επίπεδο της καθημερινής ζωής, κοινωνική δικαιοσύνη και σεβασμό για την

εργατική τάξη. Πριν από τον Χίτλερ, ο πατριωτισμός ήταν, πολύ συχνά, αποκλειστικό προνόμιο των αστών και των μεσαίων τάξεων. Στον αντίποδα, ο Σοσιαλισμός ήταν το μετερίζι σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα της εργατικής τάξης. Ο Χίτλερ πραγματοποίησε τη συνένωση των δύο. Ένας γερασμένος Ντε Γκωλ, θα μπορούσε να είχε κάνει κάτι ανάλογο;

Ο τομέας στον οποίο η δράση του Χίτλερ δεν έχει αναγνωριστεί επαρκώς είναι αυτός της πολεμικής στρατηγικής. Εκτός από έναν Καρτιέ, ο οποίος στο βιβλίο του «Η αποκάλυψη των μυστικών του πολέμου στη Νυρεμβέργη» εξέθεσε με ντοκουμέντα το εύρος της στρατιωτικής μεγαλοφυΐας του Φύρερ, όλοι οι άλλοι, οι λεγόμενοι διακεκριμένοι στοχαστές, συνεχίζουν να μιλάνε με έναν τόνο συγκαταβατικής ειρωνείας για τις παρεμβάσεις του Χίτλερ στις πολεμικές επιχειρήσεις του καιρού του. Παρόλα αυτά, ο Ρειμόν Καρτιέ είναι εκείνος ο οποίος έχει δίκιο.

Το πλέον εντυπωσιακό χαρακτηριστικό του Χίτλερ – και η ιστορία θα του το αναγνωρίσει αυτό μια μέρα – ήταν η στρατιωτική του ιδιοφυΐα. Μια ιδιοφυΐα πρωτίστως και κυρίως δημιουργική. Μια ιδιοφυΐα που ισοπέδωνε τα πάντα μπροστά της. Η εφεύρεση της μοντέρνας στρατηγικής ήταν δικό του δημιούργημα. Οι στρατηγοί του εφάρμοζαν, με περισσότερη ή λιγότερη πεποίθηση, τις οδηγίες του. Αν όμως είχαν αφεθεί ελεύθεροι δεν θα είχαν δράσει κα-

λύτερα απ' τους Γάλλους ή τους Ιταλούς στρατηγούς της γενιάς τους. Όπως εκείνοι, ενέμεναν κι αυτοί σε μια παλιά μορφή πολέμου και μετά βίας μπορούσαν να διακρίνουν, μετά το 1939, τη σημασία της συνδυασμένης δράσης αρμάτων μάχης και πολεμικής αεροπορίας την οποία ο Χίτλερ τους επέβαλε να εφαρμόσουν.

Ακόμα και ο Ντε Γκωλ, ο οποίος ήταν πρωτοπόρος στον τομέα αυτόν, δεν πέρασε στην πρακτική εφαρμογή της μεθόδου αυτής. Κατανοούσε ότι μια διείσδυση σε βάθος, στις γραμμές του εχθρού, δεν μπορούσε ποτέ να επιτευχθεί με τον διασκορπισμό των αρμάτων μάχης και την κατανομή τους σε πολυάριθμες μεραρχίες, καθότι τα συνηθισμένα κανόνια που έφεραν είχαν μια περιορισμένη εμβέλεια. Σε αυτό, ερχόταν σε σύγκρουση με τις ξεπερασμένες θεωρίες του γαλλικού Γενικού Επιτελείου Στρατού. Αντίθετα, όμως, εκείνο το οποίο δεν γνώριζε ο Ντε Γκωλ και ο Χίτλερ γνώριζε με έντονη πεποίθηση, ήταν η καταλυτική σημασία του συνδυασμού της επίθεσης από ξηράς – μέσω μαζικής επέλασης τεθωρακισμένων που θα χτυπούσαν στρατηγικά σημεία – με την ταυτόχρονη εναέρια επίθεση από μαχητικά αεροσκάφη τα οποία θα ισοπέδωναν συγκεκριμένα σημεία διείσδυσης, κατακαίγοντας τα πάντα και ανοίγοντας διόδους. Χωρίς τα στούκας, η επέλαση των μεραρχιών πάντσερ στο Σεντάν, την 13η Μαΐου 1940, δεν θα είχε καταστεί εφικτή. Ήταν οι μαζικοί βομβαρδισμοί των στούκας στην αριστερή όχθη του ποταμού Μεύση

που διάνοιξαν με τη βία δρόμο.

Ορισμένοι Γερμανοί στρατιωτικοί γνώριζαν ήδη, από την αρχή, ήδη απ' το 1934, τη σημασία της νέας αυτής στρατηγικής που τους εξηγούσε ο Χίτλερ: όπως για παράδειγμα ο Γκουντέριαν, ο Ρόμελ και ο Μάνσταϊν. Όμως, για να πούμε την αλήθεια, αυτοί ήταν σχεδόν άγνωστοι αξιωματικοί και ασήμαντοι εκείνη την εποχή. Ο Χίτλερ τους ανακάλυψε και διαβλέποντας ότι ήταν δεκτικοί στις ιδέες του, τους προώθησε και τους κατέστησε διοικητές και εκτελεστικά όργανα της στρατηγικής τους. Δεν ήταν παρά η αιχμή του δόρατος. Η πλειοψηφία των Γερμανών στρατηγών, επιφυλακτικοί και ελάχιστα πεπεισμένοι για την αποτελεσματικότητα αυτών των νεοτερισμών παρέμεναν μέχρι το 1940 σπεσιαλίστες υψηλά διακεκριμένοι σε μια ξεπερασμένη στρατηγική η οποία δεν θα μπορούσε, με κανέναν τρόπο, να έχει επιτρέψει την κατάκτηση ολόκληρης της Πολωνίας μέσα σε τρεις βδομάδες, ούτε, επ' ουδενί λόγω, την μηχανοκίνητη επέλαση απ' το Σεντάν στη Νάντη και στη Λυών, τον Μάιο και τον Ιούνιο του 1940.

Ως στρατιωτικός, ο Χίτλερ ήταν ένας εφευρέτης. Λόγος γίνεται συνέχεια για τα λάθη που μπορεί να έκανε και κανείς δεν αναφέρεται στο εξαιρετικό γεγονός ότι ήταν αναγκασμένος να εφευρίσκει ασταμάτητα. Επιπλέον εφηύρε την στρατηγική της μηχανοκίνητης ανασύνταξης των δυνάμεων ξηράς και των εναέριων δυνάμεων – η οποία θα διδάσκεται σε όλες τις στρατιωτικές σχολές μέχρι το τέλος του κόσμου –, επιχειρήσεις ολότελα διαφορετικές αναμεταξύ τους όπως την απόβαση στη Νορβηγία, την κατάκτηση της Κρήτης, την προσαρμογή του πολέμου με τεθωρακισμένα στα αμμώδη εδάφη της Αφρικής – για την οποία κανείς δεν έκανε λόγο μέχρι πρότινος –, και, επιπλέον, τις εναέριες γέφυρες. Εκείνη του Στάλινγκραντ ήταν κατά πολύ διαφορετική, περίπλοκη και επικίνδυνη απ' ότι εκείνη των Αμερικάνων, στο Βερολίνο, δέκα χρόνια αργότερα.

Ο Χίτλερ γνώριζε κάθε λεπτομέρεια για τους κινητήρες των αρμάτων του, κάθε πλεονέκτημα και περιορισμό των πυροβόλων του, κάθε τύπο υποβρυχίου και πλοίου και το δυναμικό του στόλου της κάθε χώρας. Αυτές του οι γνώσεις επάνω σε κάθε ένα από αυτά τα κεφάλαια καθώς και η μνήμη που είχε για να τις ανακαλεί ήταν φαινομενικές. Ποτέ δεν έκανε το παραμικρό λάθος, ούτε μια φορά. Τα γνώριζε όλα χίλιες φορές καλύτερα απ' τον πλέον εξειδικευμένο σπεσιαλίστα του επιτελείου του.

Επιπλέον, έπρεπε να έχει δύναμη και θέληση. Τα είχε πάντοτε και τα δύο, σ' έναν υπερβολικό βαθμό. Στην πολιτική, μονάχα η ατσάλινη θέλησή του υπερνίκησε όλα τα εμπόδια και τον βοήθησε να ξεπεράσει φοβερές δυσκολίες οι οποίες θα τσάκιζαν οποιονδήποτε άλλο. Η θέληση αυτή τον έφερε στην εξουσία με απόλυτο σεβασμό των νόμων, αναγνωρισμένο επίσημα απ' το Ράιχσταγκ, όπου το κόμμα του, το πολυπληθέστερο του Ράιχ παρέμενε ακόμα

μειοψηφία μέχρι την ημέρα που ο στρατάρχης Χίντενμπουργκ τον έκανε Καγκελάριο.

Δύναμη και τέχνασμα. Ο Χίτλερ ήταν τόσο πονηρός όσο και ικανός. Και συνάμα εύθυμος. Τον παρουσιάζουν ως ένα άγριο κτήνος που έπεφτε στους τοίχους από τη μανία του και δάγκωνε σαν αγριεμένο σκυλί τα χαλιά. Μεταξύ μας, δεν μπορώ να καταλάβω πώς θα μπορούσε να κατορθώσει κάτι τέτοιο με τα σαγόνια του! Πέρασα αρκετές ημέρες και νύχτες κοντά στο Χίτλερ. Ποτέ δεν ήμουν μάρτυρας μιας τέτοιας κρίσης θυμού, σαν αυτές που ενίοτε περιγράφουν.

Το ότι μπορεί να τις είχε, ενίοτε, δεν είναι απίθανο. Ποιος θα μπορούσε άλλωστε, επιφορτισμένος έστω και με χίλιες φορές λιγότερες σκοτούρες απ' ότι ο Χίτλερ, να μην αναφωνήσει ποτέ οργισμένος; Ποιος σύζυγος δεν έκανε στη γυναίκα του οργισμένες σκηνές, δεν βρόντηξε πόρτες και δεν έσπασε ένα πιάτο ή τίποτα άλλο; Ότι ο Χίτλερ μπορεί να έβγαινε κάποιες φορές εκτός εαυτού δεν είναι καθόλου απίθανο. Άλλωστε, δεν του έλειπαν λόγοι για να παροργίζεται: ηλίθιοι στρατηγοί που δεν καταλάβαιναν τίποτα, που δείλιαζαν, που δεν υπάκουαν, που σαμπόταραν τις διαταγές του· συνεργάτες που ψεύδονταν· ένας ρυθμός παραγωγής των εργοστασίων που δεν παρέμενε σταθερός· πισωγυρίσματα σε κάθε εγχείρημα· μοιραίες προδοσίες απ' το άμεσό του περιβάλλον. Παρόλα αυτά, όμως, ο Χίτλερ ήταν ικανός να παραμένει απόλυτα ήρεμος.

Θυμάμαι μια τυπική περίπτωση. Ένα φθινοπωρινό απόγευμα του 1944, ήμουν στο σπίτι του Χίτλερ όπου είχα πάει μαζί με τον Χίμλερ, με το μεγάλο του πράσινο αυτοκίνητο. Παίρναμε το τσάι μας όταν, ξαφνικά, ήρθαν απίστευτα νέα: βρετανικές μεραρχίες αλεξιπτωτιστών είχαν προσεδαφιστεί με επιτυχία στην Ολλανδία, επάνω στην πλάτη των Γερμανών, στο Άρνχαϊμ, κοντά στη Νιμέγκ. Ολόκληρο το σύστημα άμυνας του Χίτλερ στη Δύση πιάστηκε εξ απήνης και η πρόσβαση στο Ρουρ απειλείτο άμεσα και ευθέως! Αργότερα, θα λέγαμε πολύ ήρεμα ότι ένας προδότης της ολλανδικής αντίστασης είχε εκ των προτέρων ενημερώσει τους Γερμανούς για το σχέδιο αυτό. Το γεγονός αυτό επέτρεψε στο να εξολοθρευτούν μέσα σε λίγες μέρες οι βρετανικές μεραρχίες. Φυσικά, κάτι τέτοιο ήταν ψέμα. Ένας ψέμα όπως και τόσα άλλα που διαδίδαμε μετά το 1945. Μπορώ να το πω αυτό με βεβαιότητα γιατί ήμουν εκεί όταν ανακοινώσαμε τα νέα στον Χίτλερ και τον Χίμλερ. Τους άφησαν εμβρόντητους. Όμως είδα και τη συνέχεια: ο Χίτλερ συνήλθε μέσα σε δύο λεπτά και συγκάλεσε συμβούλιο του Γενικού του Επιτελείου, αναλύοντας για δύο ώρες την κατάσταση, αναλογιζόμενος όλα τα δεδομένα. Έπειτα, μέσα στη γενικότερη σιγή που επικρατούσε, υπαγόρευσε τις εντολές του με αργή φωνή, δίχως καμία έξαρση. Ήταν άψογο και υπέροχο. Σταμάτησε. Ζήτησε να του φέρουν ζεστό τσάι. Και μέχρι το βράδυ, έχοντας αφήσει και πάλι κατά μέρος τις έγνοιες του

πολέμου, μου μιλούσε για τον φιλελευθερισμό. Σας διαβεβαιώ ότι εκείνο το απόγευμα δεν είχε δαγκώσει τα χαλιά! Έκανε ακόμα και αστεία λίγο πριν φύγει, ήρεμος, για να κάνει τη βόλτα του κάτω απ' τα έλατα μαζί με τη Μπλόντι, τη σκυλίτσα του.

Αυτές οι ιστορίες για τις ακραίες εκρήξεις θυμού του Χίτλερ αποτελούν μυθεύματα. Ήταν ένας ντελικάτος άνθρωπος, πολύ ευαίσθητος. Τον είχα δει να ετοιμάζει ο ίδιος σάντουιτς για τους συνεργάτες του που θ' αναχωρούσαν για κάποια αποστολή. Ένα βράδυ που συζητούσα με τον στρατάρχη Κάιτελ σ' ένα στρατόπεδο, εμφανίστηκε, και αν κι εκείνος δεν έπινε, μας έφερε ένα μπουκάλι σαμπάνια για να κάνει πιο ευχάριστη την κουβέντα μας.

Αντίθετα με τα όσα λέγονται, ήταν μοντέρνος άνθρωπος. Σε ό,τι αφορούσε θρησκευτικά θέματα είχε μια πολύ προσωπική τοποθέτηση. Δεν άντεχε με τίποτα τις πολιτικές παρεμβάσεις από κληρικούς, κάτι το οποίο δεν ήταν μεμπτό από μόνο του. Αυτό το οποίο ήταν εντυπωσιακό, από την άλλη, ήταν οι αντιλήψεις του για το μέλλον των θρησκειών.

Κατά τη γνώμη του, ήταν άχρηστο το να τις πολεμά και να τις διώκει. Οι επιστημονικές ανακαλύψεις, που σήκωναν το πέπλο των μυστηρίων – τόσο απαραίτητο στην επιρροή της Εκκλησίας –, η πρόοδος των ανέσεων – που καταπολεμούσαν εκείνη τη μιζέρια που μάστιζε για δύο χιλιάδες χρόνια τόσο την Εκκλησία όσο και τους δυστυχείς ανθρώπους – μείωναν

ολοένα και περισσότερο, κατά τη γνώμη του, την επιρροή των θρησκειών.

«Σε βάθος δύο, τριών αιώνων», μου έλεγε, «θα φτάσουμε σ' ένα τέτοιο σημείο όπου οι Εκκλησίες θα εξαφανιστούν και οι θρησκείες θα είναι σχεδόν ολότελα ανύπαρκτες».

Πρέπει να πούμε ότι η κρίση η οποία μαστίζει, ειδικά τα τελευταία χρόνια, όλες τις θρησκείες και ακόμα περισσότερο την Καθολική θρησκεία και την ωθεί σε οπισθοχώρηση, την εξαφανίζει ιδίως ανάμεσα στους έγχρωμους πληθυσμούς και την αποβάλει από την λευκή Ευρώπη, οι «τροποποιήσεις» των δογμάτων της, οι υπαναχωρήσεις της απέναντι στον Ιουδαϊσμό, τον οποίο μέχρι πρότινος αντιμετώπιζε ως τον από χιλιετιών εχθρό και παρέδιδε ανενδοίαστα στους σφαγείς, η φθίνουσα δημαγωγία της, ο εκφυλισμός στην πειθαρχία της και η τάση της προς την αναρχία και τις αμφιβόλου ποιότητας φαντασιοπληξίες, δείχνουν ότι ο Χίτλερ δεν είχε ιδιαίτερα άδικο. Η άποψή του για την εκτελεστική αυτή εξέλιξη, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ήταν μάλλον προφητική.

Δεν τον ενοχλούσε το να θρησκεύεται κανείς. Έλαβα άδεια από αυτόν ώστε οι στρατιωτικοί καθολικοί μας ιερείς να μπορούν να διεξάγουν το ποιμαντικό τους έργο ανάμεσα στους στρατιώτες μας απ' όταν σχηματίσαμε, αρχικά μια μεραρχία κι έπειτα ένα τμήμα των Waffen-S.S. Το παράδειγμά μας έριξε λάδι στη φωτιά. Η πλέον πρωτότυπη μορφή στα γαλλικά Waffen-S.S, μεραρχία «Καρλομάγνος», ήταν ένας κα-

θολικός ιερωμένος, ο Μαγιόλ ντε Λουπέ, ένας εύθυμος γίγαντας, διοικητής της Λεγεώνας της Τιμής και κάτοχος του Σιδερένιου Σταυρού πρώτης τάξης. Τούτος ο κληρικός της Αυτού Αγιότητας (ένας τίτλος που επίσης έχει τα αρχικά S.S. [Sa Sainteté]!), του Πάπα, δεν ενοχλούσε τον Χίτλερ στο παραμικρό όπως ούτε επίσης ο τρόπος με τον οποίο θρησκευόμασταν.

Ένα πρωινό, στο σπίτι του Χίτλερ, όταν, όντας πιο ευλαβής απ' ότι σήμερα, βγήκα για να πάω στη λειτουργία έπεσα επάνω του σε ένα δρομάκι περιστοιχισμένο από έλατα. Εκείνος πήγαινε να ξαπλώσει, έχοντας ολοκληρώσει την ημέρα του κατά τις πρώτες πρωινές ώρες. Εγώ μόλις ξεκινούσα τη δική μου. Ανταλλάξαμε ευχές για καληνύχτα και καλημέρα, αντίστοιχα. Έπειτα, εντελώς ξαφνικά, έστρεψε προς εμένα τη σουβλερή του μύτη:

– *Αλλά, Λεόν, πού πηγαίνετε τέτοια ώρα;* Πάω να μεταλάβω, του απάντησα αυθόρμητα. Μια λάμψη έκπληξης έπαιξε στα μάτια του κι ύστερα μου είπε με τόνο μαλακό: - *Ε, λοιπόν, εάν η μητέρα μου ζούσε ακόμα θα ερχόταν μαζί σας.*

Όσο ήμουν σπίτι του ουδέποτε ένιωσα να με υποτιμά ή να με υποπτεύεται επειδή ήμουν καθολικός. Το είχα επαναλάβει πολλές φορές στον Χίτλερ πριν τον πόλεμο ότι όταν θα ξαναπατούσα το πόδι μου στην χώρα μου θα παρατούσα την πολιτική για να συμβάλλω στην ηθική και πνευματική παλινόρθωση της συλλογικότητας της Νέας Ευρώπης. – «Η πολιτική

είναι ένας τομέας. Και δεν είναι ο μοναδικός. Οι ψυχές πρέπει επίσης να έχουν τον δικό τους βίο και να εξελίσσονται. Πρέπει η Νέα Ευρώπη να έχει τη δυνατότητα για μια τέτοια εξέλιξη, με τρόπο εύκολο και ελεύθερο».

Όπως και να είχε όμως, επαφιόταν στους Χριστιανούς το να εδραιώσουν το ιδεώδες τους στο νέο κόσμο που αναδυόταν. Ακόμα κι αν κάποιες απ' τις ιδέες του Γ' Ράιχ ήταν ενάντιες προς τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, έπρεπε να καταχτήσουν έδαφος, ακριβώς όπως είχαν κάνει οι πιστοί υπό τον Μπίσμαρκ ή, επίσης, υπό του Κομπ, στη Γαλλική Δημοκρατία. Δεν εγκατέλειψαν τις πολιτικές τους ευθύνες υπό καθεστώτα τα οποία, εντούτοις, έκλεισαν μοναστήρια και επέβαλαν το θεσμό του λαϊκού σχολείου. Θα μαχόμασταν με το να είμαστε παρόντες και να ριχνόμαστε ακόμα πιο παθιασμένα στις συγκρούσεις απ' ότι με το να παραμένουμε απόμακροι και αποστασιοποιημένοι.

Ο Χίτλερ ήταν αυτός που ήταν. Μια ιδιοφυία με τις υπερβολές της. Αλλά είχε επίσης και εξαιρετικές ικανότητες να δημιουργεί και να προβλέπει. Ένας θριαμβευτής Χίτλερ θα μπορούσε ν' ανοίξει για την Ευρώπη, ενωμένη όπως θα ήταν υπό την ισχύ των όπλων του, σημαντικές προοπτικές. Για να τις εξερευνήσει και να τις αναπτύξει κανείς αυτές το καλύτερο που είχε να κάνει ήταν να είναι εδραιωμένος γερά εκεί. Αυτή, τουλάχιστον, ήταν η επιλογή μου. Το να εναντιωνόμασταν σε ένα Γ' Ράιχ που θα νικούσε (και φαινόταν ότι θα νικούσε,

όπως πίστευε η συντριπτική πλειοψηφία των Ευρωπαίων το 1940 και το 1941) το μόνο που θα μπορούσε να πετύχει θα ήταν να εξαλειφθούμε απ' το μέλλον το ίδιο.

Διακρινόμενοι στον στρατιωτικό στίβο, τον μοναδικό που μας προσφέρθηκε, θα μπορούσαμε να αποκτήσουμε ένα γερό πάτημα επάνω στις πλάτες του Ράιχ και θα ήμασταν έτοιμοι να συμμετέχουμε πολύ ενεργά στη θεμελίωση του μέλλοντος. Ο Χίτλερ, ως στρατιώτης, κατανοούσε καλά την έννοια της στρατιωτικής ανδρείας. Πολλοί ιθύνοντες των κατεχομένων χωρών με ζήλευαν λιγάκι επειδή ο Χίτλερ πολύ ανοιχτά εκδήλωνε στο πρόσωπό μου μια σχεδόν πατρική συμπάθεια. Παντού επαναλαμβανόταν η φράση που μου είχε πει, το 1944, όταν με παρασημοφορούσε: **«Εάν είχα γιο, θα ήθελα να είναι σαν κι εσάς»**. Αντί να παραμένουν άπραγοι, οι αρχηγοί αυτών των χωρών θα μπορούσαν – γιατί τίποτα δεν τους εμπόδιζε – όπως ακριβώς έκανα κι εγώ να πάνε να πολεμήσουν στο Ανατολικό Μέτωπο και να κατακτήσουν εκεί τα δικαιώματα και τον σεβασμό που επιφέρουν χρόνια μάχης καί δύο ντουζίνες παράσημα κερδισμένα με πολύ κόπο, καθώς και μια μεγάλη λίστα από πληγές αποτυπωμένες στο σώμα και στον στρατιωτικό φάκελο.

Όπως και να είχε, η Ευρώπη των στρατιωτών δημιουργήθηκε. Αυτή ήταν που κυριαρχούσε στην ήπειρο χάρη στη δύναμή της, την ένωσε χάρη στην αλληλεγγύη της και την διαμόρφωσε χάρη στο ιδεώδες της. Οι εθελοντές του Ανατολικού Μετώπου, όπως γνωρίζουμε, ήταν μισό εκατομμύριο.

Όλοι αυτοί πήγαν στο ρωσικό μέτωπο γεμάτοι υποψίες και συμπλέγματα. Οι Γερμανοί είχαν εισβάλει στις χώρες μας. Δεν είχαμε κανένα λόγο να τους συμπαθούμε. Ορισμένοι εξ αυτών, τόσο στο Βερολίνο όσο και στις κατεχόμενες χώρες, μας εξόργισαν με την αλαζονική συμπεριφορά του κυρίαρχου που είχαν. Η Ευρώπη την οποία θέλαμε δεν θα δημιουργείτο με τον τρόπο που αυτοί μας επέβαλαν, θέλοντας να καθόμαστε προσοχή μπροστά στους αρχισυνταγματάρχες και στους γκαουλάιτερς. Θα δημιουργείτο μέσα σ' ένα καθεστώς ισότητας, χωρίς ένα παντοδύναμο κράτος να επιβάλλει την πειθαρχία μέσω των αξιωματικών του σε ξένους δεύτερης κατηγορίας.

Ή ισότιμοι Ευρωπαίοι, ή καθόλου Ευρώπη! Ακόμα και εν τω μέσω του πολέμου, ακόμα κι όταν ρισκάραμε τη ζωή μας κάθε ώρα και στιγμή στο μέτωπο δίπλα απ' τους Γερμανούς – επειδή κι αυτοί είχαν έλλειψη ανδρών – οι πράκτορες της S.D. (Sicherheitsdienst), της περίφημης Υπηρεσίας Πληροφοριών των S.S., δεν δίσταζαν κατά τη διάρκεια της μάχης να μας κατασκοπεύουν. Ανακάλυψα πολλούς τέτοιους. Τους ξεμπρόστιασα στο στράτευμα και απαίτησα από τις γερμανικές αρχές επίσημες εξηγήσεις που πέρασαν τα πρακτικά των στρατοδικείων και όριζαν εμένα ως επίσημο κατήγορο. Κατόρθωσα να καταδικαστούν σε πολλά χρόνια φυλάκισης σ' ένα οχυρό.

Μέσα στη γιγαντιαία μηχανή διοίκησης του Γ' Ράιχ υπήρχαν πάντοτε διπρόσωποι και κατάσκοποι οι οποίοι μας προσέγγιζαν υποκριτικά, ως Γερμανοί των Βρυξελλών, και όταν δεν μας θεωρούσαν αρεστούς στις γλοιώδεις απόψεις τους βομβάρδιζαν το Βερολίνο με μυστικές αναφορές που βάλλονταν εναντίον μας. Παρακολουθούσα πολύ στενά το βρόμικο παιχνίδι τους. Είχαν φτάσει να κάνουν φωτοαντίτυπα, σε επτά αντίγραφα, την αλληλογραφία μου απ' το μέτωπο με την οικογένειά μου!

Όταν επέστρεψα στο Βέλγιο, φορώντας τον Σταυρό των Ιπποτών γύρω απ' το λαιμό μου, μετά την κατάρρευση του κλοιού στο Τσέρκασι, όλοι αυτοί οι Γερμανοί «μαϊντανοί» των Βρυξελλών, οι οποίοι είχαν δει τις φωτογραφίες όπου ο Χίτλερ με υποδεχόταν με μια αδιαμφισβήτητη συμπάθεια και προσήνεια, κατέφθασαν στο σπίτι μου στο Ντρεβ της Λωρραίνης για να μου απευθύνουν χαιρετισμό. Ο αρχηγός της S.D., που ήταν ανάμεσά τους, ένας συνταγματάρχης ονόματι Κανάρης – όπως ο ναύαρχος, αρχηγός και προδότης της γερμανικής αντικατασκοπίας, ο οποίος τερμάτισε την καριέρα του τον Απρίλιο του 1945 ευρισκόμενος σε μια ιδιαίτερα υψηλή θέση, που δεν είχε προβλέψει, κρεμασμένος από ένα τσιγκέλι χασάπη. Όταν ήρθε η σειρά του, ο δικός μου, ο Βρυξελλιώτης Κανάρης, με πλησίασε όλο αβρότητα κι εγώ του απηύθυνα το λόγο με στεντόρεια φωνή, δείχνοντας προς τα γράμματα S.D. που είχε ραμμένα στο μανίκι του: - Συνταγματάρχα, γνωρίζετε τί

σημαίνουν αυτά τα αρχικά;

Εκείνος έμεινε άφωνος. Δεν καταλάβαινε τί ήθελα να πω. Γι' αυτόν, προφανώς τα γράμματα S.D. δεν σήμαιναν τίποτα άλλο παρά Sicherheitsdienst. Μια τέτοια ερώτησή μου, μπροστά στους Γερμανούς στρατηγούς, τον άφησε άναυδο. Τί ήθελα, αλήθεια, να πω;

Δεν το γνωρίζετε; Ε, λοιπόν, θα σας το εξηγήσω, συνταγματάρχα: S.D. σημαίνει Παρακολούθηση Ντεγκρέλ (Surveillance Degrelle)!

Εκείνη τη στιγμή, ο καημένος ο τύπος ήθελε εξαφανιστεί μέσα στους σωλήνες της τουαλέτας, αν μπορούσε. Όλοι κατάλαβαν ότι δεν μπορούσαν να με ποδοπατάνε γιατί ήμουν σκληρό καρύδι. Οι έντονες αυτές αντιδράσεις των Γερμανών συνωμοτών ήταν ανεκτίμητες.

Άλλωστε και οι ιδιοσυγκρασίες μας δεν ήταν πάντοτε συμβατές. Οι Γερμανοί συχνά ήταν σοβαροί, στρυφνοί και ψάρωναν εύκολα. Εμείς δεν ήμασταν όμως έτσι, συναισθηματικά ακαμπτοι. Και το να τους κάνουμε πλάκα μας διασκέδαζε περισσότερο ακόμα και από το να βλέπουμε την αντίδρασή τους.

Παρόλα αυτά, μετά από δύο χρόνια όπου πολεμούσαμε μαζί, υποφέραμε μαζί και δρέπαμε νίκες μαζί, οι προκαταλήψεις μας υποχώρησαν, γεννήθηκαν φιλίες και θεμελιώθηκαν πολιτικές συμπάθειες. Εκείνοι οι νέοι οι οποίοι, μετά τον πόλεμο, ήθελαν να επιβάλλουν την ενότητά τους στην Ευρώπη του Μετώπου, στους παλαίμαχους, αποφάσισαν να μας διασπάσουν και να μας χωρίσουν, κρίνοντας χωρίς

καμία υπερβολή ότι η εξολόθρευσή μας ήταν απαραίτητη ή απλώς χρήσιμη.

Στ' αλήθεια, στο Ανατολικό Μέτωπο, η Ευρώπη υπήρχε. Όχι μόνο η Ευρώπη των μαγαζατόρων, η οποία δεν έβλεπε την ώρα να αναπτυχθεί, ενώνοντας τα διαφορετικά καταστήματα μεταξύ τους. Όχι μόνο η Ευρώπη των συντηρητικών στρατιωτικών οι οποίοι, με περισσή δυσανεξία, έστησαν τα φέουδά τους στη Δύση κατά την περίοδο της κατοχής. Αλλά μια Ευρώπη των στρατιωτών, μια Ευρώπη των ιδεαλιστών οι οποίοι, ενωμένοι απ' την κοινή δοκιμασία, έφτασαν στο σημείο να αποτελούν μια ενιαία νεολαία, να μην έχουν παρά μόνο μια πολιτική πίστη και μια κοινή αντίληψη για το μέλλον.

Ως σύντροφοι, στην Ευρώπη των νέων νικηφόρων στρατιωτών, θα μπορούσαμε να ήμασταν, όπως και στο μέτωπο, ισότιμοι και αλληλέγγυοι, πετώντας στον κάλαθο των αχρήστων την πάλαι ποτέ κυρίαρχη διαφθορά και βάζοντας φωτιά στο ξεπερασμένο παρελθόν.

Τα Waffen-S.S., που τόσο άδικα και ηλιθιωδώς έχουν λασπολογηθεί, ήταν το εξής: οι αριστοκράτες του ηρωισμού, που επιβάλλονταν σε όλους τους αντιπάλους τους γιατί ήταν οι πιο γενναίοι, οι πιο τολμηροί, εκείνοι οι οποίοι είχαν ένα ιδεώδες που είχε περάσει δια πυρός και σιδήρου και τους παρακινούσε να νικάνε.

Τους παρουσιάζουν ως τους δεσμοφύλακες των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ο στρατιώτης των Waffen-S.S., όταν έδινε μάχες ως πολεμιστής χίλια και δύο χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά απ' τη χώρα του δεν γνώριζε το παραμικρό σε σχέση με τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Τα γράμματα απ' τις οικογένειές μας έκαναν πολλές φορές ένα μήνα να μας φτάσουν. Η άφιξη μια εφημερίδας ήταν μεγάλο γεγονός. Ο μαχόμενος στρατιώτης, λοιπόν, δεν είχε την ελάχιστη ιδέα για το τί έκαναν οι Εβραίοι ή τί τους έκαναν στην Ευρώπη.

Όταν φεύγαμε για τη Ρωσία, ούτε ένας Εβραίος, απ' όσο γνωρίζαμε, δεν είχε ακόμα συλληφθεί με την αιτιολογία ότι ήταν Εβραίος σε καμία δυτική χώρα. Οι χοντρομπαλάδες Ισραηλίτες είχαν όλο το χρόνο στη διάθεσή τους για να φύγουν και δεν έκαναν τίποτα απολύτως.

Τα Waffen-S.S., στο μέτωπο, δεν γνώριζαν τίποτα σχετικά με τους Εβραίους πριν το 1942 το οποίο θα μπορούσε να αναζωπυρώσει παλιές τραγωδίες: καθότι ήταν ο άγιος Λουδοβίκος (βασιλιάς Λουδοβίκος IX) που τους έδιωξε απ' τη Γαλλία και η Ισαβέλλα η Καθολική που τους έδιωξε απ' την Ισπανία – και αυτοί δεν ήταν χιτλερικοί, εξ όσων γνωρίζω.

Τα Waffen-S.S. έμοιαζαν με μια τρομερή κοόρτη, τέτοια που η Ρώμη ή η αυτοκρατορία του Ναπολέοντα ποτέ δεν γνώρισαν. Ήταν οι πιο αξιόλογοι στρατιώτες όχι μόνο της Γερμανίας αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης. Οι μη-Γερμανοί συναναστρέφονταν με απόλυτη ισότητα τους Γερμανούς. Και πολλές φορές αυτό οδηγούσε σε καταστάσεις αφύσικες γιατί μας

συμπεριφέρονταν καλύτερα απ' ότι στους συντρόφους μας του Ράιχ! Ελάχιστοι Γερμανοί έλαβαν από τον Χίτλερ την προσοχή και τον θαυμασμό που έλαβα εγώ, ένας ξένος αρχηγός σε μια μεραρχία ξένων των Waffen-S.S.

Γιατί λοιπόν να φοβόμασταν για το μέλλον, βλέποντας την ευρωπαϊκή ενότητα που σφυρηλατούσαμε, εμείς, ένα εκατομμύριο νέοι από είκοσι οκτώ διαφορετικές χώρες, οι πλέον τολμηροί, οι πιο σκληροί και οι καλύτερα οπλισμένοι σ' ολόκληρη την Ευρώπη; Ποιος θα τολμούσε να μας αντιταχθεί; Και ποιός θα μπορούσε να σταθεί απέναντί μας; Το μέλλον δεν ανήκε πια στους διεφθαρμένους γέρους οι οποίοι θα κατέληγαν στα αυριανά γηροκομεία. Ανήκε σ' εμάς, τους νεαρούς λύκους.

Γνώριζα τον Χίτλερ εκ βαθέων.

Δεν φοβόμουν πια το ρίσκο του να συνασπιστώ, σε μια ενοποιημένη Ευρώπη, με μια διάνοια η οποία είχε ξεπεράσει, από πολιτική άποψη, τους περιορισμούς της θρησκείας και των εθνών.

«Μετά τον πόλεμο», μου έλεγε, «θα αλλάξω το όνομα του Βερολίνου ώστε να μην παραπέμπει μονάχα στην πρωτεύουσα των Γερμανών αλλά στην πρωτεύουσα όλων».

Εκείνος ήταν αυτός που μπορούσε να δημιουργήσει ένα τέτοιο όραμα, να το σφυρηλατήσει και να το ενώσει.

Αυτή η δημιουργία, σίγουρα, ενείχε ρίσκα – αν και γνωρίζαμε κι άλλα ρίσκα, έτσι κι αλλιώς – αλλά αποτελούσε την πλέον υφιπετή

υλοποίηση των μεγάλων μας ονείρων. Πώς θα μπορούσαμε να προτιμήσουμε την επιστροφή στη νοσηρή συνεργασία με μικροαστικά καθεστώτα, χωρίς μεγάλα ελαττώματα, χωρίς υψηλές αρετές, κάτω από τα οποία μια διαιρεμένη Ευρώπη θα συνέχιζε να λιμνάζει, όπως έκανε μετά τον πόλεμο, στα πλέον βαλτώδη νερά της μετριότητας; Συντασσόμενοι με τον Χίτλερ, παίρναμε ένα μεγάλο ρίσκο. Αλλά, ταυτόχρονα, ρισκάραμε για κάτι μεγαλειώδες.

Ήταν λοιπόν τότε, τη στιγμή που αντιμετωπίζαμε τις μεγαλύτερες αμφιβολίες και τρέφαμε τις λαμπρότερες ελπίδες για τα σχέδια του μέλλοντος, που μας χτύπησε μια είδηση σαν σιδερένια σφαίρα που κατεδαφίζει τοίχο. Ήταν η μέρα που στους άσπρους και παγωμένους ουρανούς πάνω απ' το Βόλγα, άστραψαν τα νέα της παράδοσης του Πάουλους στο Στάλινγκραντ.

Κεφάλαιο 10

Απ' το Στάλινγκραντ στο Σαν Σεμπαστιάν

Τί να σκεφτεί κανείς για τον Πάουλους, τον Γερμανό στρατάρχη που όταν βυθιζόταν στο Στάλινγκραντ, τον Ιανουάριο του 1943, τράβηξε μαζί του στον πνιγμό τον Χίτλερ και το Γ' Ράιχ; Ήταν η κακή τύχη ή, πιο συγκεκριμένα, λάθος του Χίτλερ – γιατί αυτός τον είχε διορίσει – το να έχει ως αρχηγό του Έκτου Σώματος Στρατού του, και μάλιστα στο πιο κρίσιμο σημείο του ρωσικού μετώπου, τη στιγμή όπου όλα παίζονταν, έναν άνθρωπο ο οποίος δεν είχε καμία από τις απαραίτητες αρετές για να δεχθεί ένα τέτοιο σοκ ή, έστω, για να διαχειριστεί την καταστροφή.

Η καταστροφή αυτή ήταν ολοκληρωτική, τόσο από στρατιωτικής όσο και από ψυχολογικής άποψης. Δεν θα μπορούσε κανείς να νικηθεί σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι νικήθηκε ο Πάουλους. Και η ήττα του, στην παγκόσμια κοινή γνώμη, δεν θα μπορούσε να έχει πιο μεγάλο αντίκτυπο. Παρότι χάθηκαν 300.000 άντρες, δεν ήταν το τέλος του κόσμου. Οι Ρώσοι είχαν χάσει είκοσι φορές περισσότερους σε ενάμιση χρόνο. Ο Χίτλερ είχε αχανείς εκτάσεις τόσο στην Ε.Σ.Σ.Δ. όσο και στην Ανατολική Γερμανία όπου μπορούσε να ελιχθεί και όπου ελισσόταν μέχρι το τέλος του Απριλίου του 1945. Η Γερμανία, το 1943, είχε πελώρια υλικά

αποθέματα και φοβερές βιομηχανικές δυνατότητες απλωμένες σε ολόκληρη την κατεχόμενη Ευρώπη. Εκείνη την εποχή, το Ντνιεπροπέτροφσκ, χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά απ' τον ποταμό Ρουρ, έλαμπε ακόμα τη νύχτα με τις φωτιές που φεγγοβολούσαν απ' τα εργοστάσια κατασκευής πυρομαχικών της Βέρμαχτ. Προστατευόμενα από ένα εναέριο παραπέτασμα από αερόπλοια, τα εσθονικά εργοστάσια του Χίτλερ συνέχιζαν να εξάγουν απ' τον σχιστόλιθο την πιο πολύτιμη πρώτη ύλη για τη Λουφτβάφε. Μολαταύτα, το Στάλινγκραντ σηματοδότησε την πτώση. Εκεί έσπασε η αλυσίδα. Θα μπορούσαμε ίσως να πιστέψουμε ότι αυτή η σπασμένη αλυσίδα μπορούσε να επιδιορθωθεί. Αλλά το σπάσιμο αποδείχτηκε ανεπανόρθωτο και ακολούθησε μια συνεχόμενη κατρακύλα προς την άβυσσο.

Ο Χίτλερ, ορίζοντας τον Πάουλους επικεφαλής του Έκτου Σώματος, δεν μπορούσε να φανταστεί πώς αυτός ο μεθοδικός αλλά αναποφάσιστος αξιωματικός, τον οποίον προόριζε για ν' αναλάβει μια μεγάλη διοίκηση στην Ουκρανία, θα ήταν ακριβώς εκείνος, απ' όλους τους αρχηγούς των σωμάτων του στρατού του, ο οποίος θα αναλάμβανε, από στρατηγικής άποψης, τις πλέον βαριές ευθύνες. Το Σώμα του, κατά τη διάρκεια της επίθεσης του καλοκαιριού του 1942, είχε καταλάβει μια ζώνη χωρίς ιδιαίτερα ρίσκα. Με τον Καύκασο να τον περικλείει, στα χίλια χιλιόμετρα απ' το σημείο εκκίνησής του, συνάντησε βουνά, φαράγγια και ορμητικά

νερά που έκοβαν την πρόσβαση στο πετρέλαιο αλλά δεν έβαζαν σε κάποιον άλλον κίνδυνο την επέλαση των τελείως άκαπνων στρατιωτών για κάποιες εκατοντάδες χιλιόμετρα ανάμεσα στον Ντνιεπρ και το Ντον, διασχίζοντας πεδιάδες που μετά βίας είχαν λόφους ώσπου να φτάσουν σ' ένα πολύ μεγάλο ποτάμι, το Βόλγα, ο οποίος θα μπορούσε να αποτελέσει την καλύτερη φυσική γραμμή άμυνας του ρωσικού μετώπου. Παρόλα αυτά ήταν εκεί όπου όλα απέτυχαν και κατέρρευσαν.

Οποιοσδήποτε άλλος Γερμανός στρατιωτικός αρχηγός, είτε της Βέρμαχτ είτε των Waffen-S.S. – ένας Ρόμελ, ένας Μάνσταϊν, ένας Φον Κλάιστ, ένας Ζεπ Ντίτριχ, ένας Στάινερ ή ένας Γκιλ – θα είχε πάρει το Στάλινγκραντ μέσα σε μερικές εβδομάδες και θα είχε οχυρωθεί εκεί. Ο Πάουλους ήταν ένας υψηλά ιστάμενος υπάλληλος του Γενικού Επιτελείου, απόλυτα ικανός όταν βρισκόταν στο γραφείο του μπροστά από τους χάρτες του, ειδικός στο να καταστρώνει σχέδια μέσα σ' ένα δωμάτιο και ν' αναλύει λεπτομερώς στατιστικές. Τέτοιοι άνθρωποι είναι απαραίτητοι, αλλά στο αντικείμενο της ειδίκευσής τους. Αντίθετα, δεν είχε την παραμικρή ιδέα για την πρακτική διοίκηση μιας μεγάλης μονάδας. Η μεγαλύτερη δύναμη που είχε διοικήσει μέχρι πρότινος ήταν μια μεραρχία, τουτέστιν χίλιοι περίπου άνδρες! Και αυτό το είχε καταφέρει μετά από δέκα χρόνια! Αυτή του η περιορισμένη ικανότητα διοίκησης είχε παρατηρηθεί, άλλωστε, απ' τον αρχηγό του, τον

στρατηγό Χάιμ, ο οποίος εξέφερε την εξής κρίση: «έλλειψη πρωτοβουλίας για λήψη αποφάσεων». Παρόλα αυτά ο Χίτλερ, μονομιάς, του εμπιστεύτηκε τριακόσιες χιλιάδες άνδρες!

Ο Πάουλους είχε περάσει σχεδόν όλη του τη ζωή μέσα στη γραφειοκρατία του Γενικού Επιτελείου. Αλλά ήταν φιλόδοξος. Η γυναίκα του, μια Ρουμάνα, η οποία είχε το αρκετά κωμικό όνομα Κόκα και άφριζε όπως το φτηνό κρασί με το ίδιο όνομα, ήταν ακόμα πιο φιλόδοξη από αυτόν. Η αυταρέσκειά της και η κομπορρημοσύνη της έσπαγαν νεύρα. Αν κανείς την άκουγε, θα πίστευε ότι ανήκε στην πλέον υψηλή αριστοκρατία των Βαλκανίων, με βασιλικό αίμα, όπως έλεγε η ίδια. Εντούτοις έφερε το κοινό και διόλου ποιητικό επίθετο του πατέρα της, Σολέσκου, ο οποίος ήταν ένας αστείος ανθρωπάκος που είχε εγκαταλείψει τη μάνα της προ πολλού. Περιδιάβαινε χαμογελαστή σε όλα τα σαλόνια. Με τις αδιάκριτες ερωτήσεις της ενοχλούσε τους πάντες στο Γενικό Επιτελείο με μοναδικό σκοπό να εξασφαλίσει ότι ο άντρας της θα ήταν ο διάδοχος του στρατάρχη Κάιτελ.

Ο Χίτλερ είχε εμπιστοσύνη, πρώτα και κύρια, στα πρόσωπα που γνώριζε. Έβλεπε, στο βάθος του στρατοπέδου, το σοβαρό κεφάλι του Πάουλους σκυμμένο πάνω απ' τα ντοσιέ του αρχηγού των επιχειρήσεων. Έπρεπε να γίνουν πολλές και ριζικές ανακατατάξεις στο ρωσικό μέτωπο, αποσπάσεις, για να αντικατασταθούν οι στρατηγοί που ήταν μεγάλοι σε ηλικία και χωρίς τσαγανό, από τους πλέον ευφυείς και

διακεκριμένους αρχηγούς που είχαν διακριθεί στις νίκες κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Ως εκ τούτου, έπρεπε να αντικατασταθεί και ο αρχηγός του Έκτου Σώματος, ο στρατάρχης φον Ράιχεναου, ο οποίος είχε πάθει αποπληξία στα χιόνια του Ντονέτσκ, στους 40 βαθμούς υπό το μηδέν. Έτσι, χωρίς δεύτερη σκέψη, ο Χίτλερ όρισε στη θέση του τον στρατηγό Πάουλους, τον οποίο είχε πρόχειρο και του χεριού του στο γραφείο. Ο άνθρωπος αυτός θα αποδεικνυόταν απόλυτα αξιοθρήνητος. Εάν ήθελε, τον Ιούλιο το 1943, να αναλάβει την επίθεση προς τον Βόλγα θα έπρεπε να είχε κινηθεί και να είχε τρέξει όπως όλοι μας τρέχαμε. Αργοπορούσε και ενέμενε σε δυσκολίες που αποτελούσαν λεπτομέρειες, ακυρώνοντας τις αποφάσεις που είχε πάρει μετά από πολλή προσπάθεια και, παράλληλα, τον απασχολούσαν και προσωπικά προβλήματα εκ των οποίων το πιο χαρακτηριστικό ήταν ότι, κατά την διάρκεια της εκστρατείας, το εντερικό του σύστημα τον ενοχλούσε! Είναι λυπηρό να διαπιστώνει κανείς ότι ο αρχηγός μιας τόσο μεγάλης μονάδας, κατά τη διάρκεια της μάχης κι ενώ η δράση μαινόταν, μπορούσε να είναι κυριολεκτικά απορροφημένος με θέματα τόσο μίζερα! Όλοι μας υποφέραμε από κολικούς χωρίς να το κάνουμε τόσο θέμα! Μα το Θεό, πεταγόμασταν τρέχοντας πίσω απ' τους λιγοστούς θάμνους της στέπας! Τρία λεπτά αργότερα, ξαναβγαίναμε τραγουδώντας, ξαλαφρωμένοι, με την αγκράφα της ζώνης μας περασμένη μια τρύπα πιο μέσα! Ο

Πάουλους όμως κατέκλυζε το ταχυδρομείο με παράπονα για τα εντερικά του προβλήματα! Εκατοντάδες χιλιάδες στρατιώτες που είχαν πιει ζωμό κότας κάπως άβραστο ή μολυσμένο νερό δεν θα φώναζαν τον ταχυδρόμο ούτε καν για να του δώσουν γράμματα με την αποκάλυψη των Ουρανών ή των Θεών!

Ο ταχυδρόμος που έστελνε ο Πάουλους να μεταφέρει την αλληλογραφία του ζει ακόμα. Αραδιάζει ακόμα τις θλιβερές περιγραφές των διαρροιών του, παλιές ιστορίες για τις αδενοπάθειές του και τις μεμψιμοιρίες του για τις υλικές δυσκολίες που συναντούσε όπως κάθε αρχηγός μιας σημαντικής μονάδας και οι οποίες, σε σωματικό επίπεδο, δεν ήταν πιο δραματικές απ' ότι εκείνες των άλλων! Όλως αντιθέτως, είχε το πιο εύκολο κομμάτι. Η πορεία του ήταν η πιο σύντομη, όπου τα εμπόδια ήταν μακράν τα λιγότερα ή, τουλάχιστον, τα πλέον εύκολα να ξεπεραστούν. Όταν τελικά πέτυχε τον στόχο της αποστολής του, ο Βόλγας του παρείχε ένα γιγαντιαίο υδάτινο προκάλυμμα πλάτους δέκα χιλιομέτρων και βάθους δώδεκα μέτρων.

Αντί όμως γι' αυτό, ο Πάουλους μπλέχτηκε στις λεπτομέρειες, αναλώθηκε στους φόβους του και φαγώθηκε με τις σωματικές του ενοχλήσεις και αργοπόρησε απίστευτα στην επέλασή τους, αφήνοντας στον εχθρό χρόνο να ανασυνταχθεί ξανά στη μεγάλη «μπούκλα» που σχημάτιζε ο ποταμός Ντον. Τελικά διέσχισε τον ποταμό, αλλά με δεκαπέντε μέρες

αργοπορία. Τίποτα πια δεν εμπόδιζε το τελειωτικό χτύπημα απ' το να δοθεί. Οι δυνάμεις του είχαν φτάσει μέχρι τις όχθες του Βόλγα. Αξιοποιώντας τη θέση του αυτή για δύο ή τρεις ημέρες ακόμα, ο Πάουλους, στρατοπεδευμένος επάνω στα βράχια της δεξιάς όχθης δεν θα είχε μπροστά του παρά ένα άδειο ποτάμι ενώ στα νώτα του τη μάζα των τελευταίων περικυκλωμένων σοβιετικών στρατιωτών. Ο σοβιετικός στρατάρχης Ερεμένκο δεν θα ζούσε πια και θα είχε θαφτεί εκεί, στα οκτακόσια μέτρα δίπλα απ' το Βόλγα.

Κι εκεί ακόμα ο Πάουλους δεν είχε αποφασιστικότητα και επέτρεψε να τον μπλοκάρουν κάποιες εκατοντάδες μέτρα μακριά απ' την τελική του νίκη. Οι επιχειρήσεις του ήταν πολύνεκρες και απογοητευτικές, καθότι η μόνη του εμπειρία ήταν από μάχες επί χάρτου, στο Βερντέν, το 1917.

Όλα ήταν ενάντια σ' αυτόν τον αξιωματικό-υπάλληλο τον οποίο ο ίδιος του ο ρόλος τον ξεπερνούσε. Ο τομέας που κάλυπτε, στο Βορρά, το μέτωπο του Στάλινγκραντ, είχε ανατεθεί, αφρόνως, στην ολότητά του σε μεραρχίες ρουμανικές και ιταλικές οι οποίες έπρεπε από την πρώτη μέρα να διεξάγουν την επίθεση του Νοεμβρίου του 1942 – μια επίθεση για την οποία οι Ρώσοι είχαν προετοιμαστεί μυστικά, στη βάση τους, στη γέφυρα της Κρεμένσκαγια. Μολαταύτα, η γερμανική παρακολούθηση είχε εντοπίσει τις ετοιμασίες τους και αμέσως είχαν ληφθεί μέτρα για να ενισχυθεί ο απειλούμενος τομέας. Όμως το σχέδιο αυτό θα είχε κακή τύχη όπως κακότυχος ήταν και ο Πάουλους.

Τα τανκς της 22ης γερμανικής μεραρχίας τεθωρακισμένων, τα οποία βρίσκονταν σε εφεδρεία, έλαβαν απ' τον Χίτλερ την 10η Νοεμβρίου 1942, δηλαδή εννέα μέρες πριν την επίθεση των Σοβιετικών, την εντολή να προωθηθούν στον τομέα, ο οποίος κρίθηκε ότι κινδύνευε, και να ενωθούν με τις δυνάμεις της τρίτης ρουμανικής στρατιάς. Αυτά τα άρματα, όσο ήταν σε αχρησία, ήταν καμουφλαρισμένα κάτω από άχυρο και μυλόπετρες. Κάτω από αυτή την κάλυψη αρουραίοι – ναι, αρουραίοι! – είχαν ροκανίσει και φάει δίχως τίποτα να τους σταματά εκατοντάδες μέτρα καλώδια ηλεκτρονικού εξοπλισμού! Τη στιγμή, λοιπόν, που τα τανκς ήταν να βγουν κάτω από τα άχυρα, τριάντα εννιά εκ των εκατόν τεσσάρων αρμάτων δεν μπορούσαν καν να πάρουν μπροστά. Τριάντα επτά άλλα εγκαταλείφθηκαν στο δρόμο, κατά την πορεία. Στο τέλος δεν έφτασαν παρά είκοσι, μετά από εννέα ημέρες τεχνικών δυσκολιών, για ν' αντιμετωπίσουν τη ρωσική επίθεση, τα οποία έφτασαν στο μέτωπο των Ρουμάνων που είχε τσακίσει πριν τριάντα ώρες και ρίχτηκαν στην καταιγίδα των πυρών. Έτσι είναι οι πόλεμοι. Μπορούν να χαθούν από ένα ασήμαντο περιστατικό, από κάτι το γελοίο. Ένα σύνταγμα βουλιμικών αρουραίων, λοιπόν, ήταν η αιτία της μεγάλης ήττας του Ανατολικού Μετώπου! Χωρίς την παρέμβαση αυτών, τα εκατόν τέσσερα άρματα της 22ης τεθωρακισμένης μεραρ-

χίας θα μπορούσαν να είχαν συγκεντρώσει το μπαράζ των πυρών τους πριν ξεκινήσει η σοβιετική επίθεση. Αλλά τα βρομερά μικρά δοντάκια αυτών των τρωκτικών ροκάνισαν τα νεύρα των τανκς. Ο σοβιετικός χείμαρρος δεν βρέθηκε αντιμέτωπος με μπαράζ πυρών παρά μόνο 30 ώρες μετά την διείσδυσή του στις γραμμές του εχθρού. Κι αυτό από είκοσι τανκς, όλα-όλα! Ό,τι είχε κατορθώσει να ξεφύγει απ' την όρεξη των ενοχλητικών ποντικιών! Στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε, περισσότεροι από εβδομήντα πέντε χιλιάδες Ρουμάνοι στρατιώτες εξολοθρεύθηκαν.

Όπως και να είχε, ένα δεύτερο μπαράζ θα ερχόταν απ' τη Δύση, όπου ήταν ο τομέας του Πάουλους, στον ποταμό Ντον. Άλλη απίστευτη κακοτυχία εκεί: όταν εμφανίστηκαν τα σοβιετικά τανκς κατά μήκος του ποταμού αυτού και πλησίαζαν την κεντρική γέφυρα, του Καλάτς, οι Γερμανοί τα θεώρησαν δικά τους. Η γέφυρα δεν έπεσε. Σε πέντε λεπτά ο Ντον είχε διασχισθεί! Έκτοτε, ο Πάουλους τα έχασε ολότελα. Όρμησε αμέσως σ' ένα αεροπλάνο για να διαφύγει σε μια ασφαλή βάση, στο Νίζνι-Τσίρσκαγια, στα δυτικά του Ντον, κι έχασε κρίσιμες ώρες αποκομμένος από το επιτελείο του μέχρι τελικά να αναγκαστεί να επιστρέψει μετά από μια τηλεφωνική διαταγή ενός εξοργισμένου Χίτλερ. Αγχωμένος όσο ποτέ πριν, δεν ήξερε τι ν' αποφασίσει. Άφησε να φτάσουν ως τα νώτα του οι γραμμές των σοβιετικών τανκς που κατέρχονταν απ' το Βορρά και ανηφόριζαν προς το Νότο, δίχως να σκεφτεί καν μια έξυπνη μανούβρα αντεπίθεσης.

Κι όμως, τίποτα εκεί δεν είχε χαθεί ακόμα. Ο Χίτλερ άμεσα έθεσε σε κίνηση προς το Στάλινγκραντ έναν στοίχο τεθωρακισμένων, υπό την ηγεσία του στρατηγού Χοθ, ο οποίος υπόλογος τον στρατάρχη φον Μάνσταϊν. Πολλοί έχουν κατηγορήσει εκατοντάδες φορές τον Φύρερ ότι εγκατέλειψε τον Πάουλους. Τίποτα δεν θα μπορούσε να είναι πιο ψευδές. Αυτή η δύναμη τεθωρακισμένων έφτασε μέχρι τον ποταμό Μόσχοβα, σαράντα οκτώ χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Στάλινγκραντ, τόσο κοντά στον Πάουλους που η περικυκλωμένη του στρατιά μπορούσε να έχει επικοινωνία μέσω ασυρμάτου με τους λυτρωτές της. Υπάρχει ακόμα αντίγραφο των μηνυμάτων που αντάλλαξε ο Πάουλους και ο στρατάρχης φον Μάνσταϊν. Η συνομιλία τους ήταν θλιβερή. Ο Πάουλους θα μπορούσε, μέσα σε σαράντα οκτώ ώρες, να σώσει τους άντρες του. Έπρεπε να ριχτεί, όπως άλλωστε και μπορούσε, προς τους λυτρωτές του με ό,τι είχε και δεν είχε και με την εκατοντάδα τανκς που του απέμεναν. Ένα χρόνο αργότερα, ευρισκόμενοι ακριβώς στην ίδια θέση μ' αυτόν, μαζί με έντεκα μεραρχίες περικυκλωμένοι στο Τσερκάσι, ριχτήκαμε αρχικά στο πεδίο επί είκοσι τρεις μέρες αγριότατων μαχών και στη συνέχεια, όταν μας έκαναν σινιάλο από είκοσι χιλιόμετρα μακριά, κατευθυνθήκαμε προς τα τεθωρακισμένα του στρατηγού Χιουμπ ο οποίος ερχόταν να μας βοηθήσει. Χάσαμε οκτώ

χιλιάδες άντρες στις φρικτές μάχες σώμα με σώμα που ακολούθησαν αλλά πενήντα χιλιάδες κατόρθωσαν να περάσουν απ' τα ορύγματα και να σωθούν.

Ακόμα κι αν ο Πάουλους είχε χάσει τον διπλάσιο αριθμό ανδρών, ή και πενταπλάσιο, θα ήταν καλύτερο απ' το να καταδικάσει τον στρατό του, όπως κι έκανε, στον απόλυτο τρόμο του να είναι περικυκλωμένος μέχρι το τέλος ή στο να παραδοθεί, κάτι το οποίο θα ήταν ακόμα χειρότερο γιατί τους διακόσους χιλιάδες αιχμαλώτους του Έκτου Σώματος, οι Σοβιετικοί τους εξολόθρευσαν, στη συνέχεια, μέσα από κακουχίες και πείνα στα στρατόπεδά τους όπου πέθαναν πάνω από εκατόν ενενήντα χιλιάδες εξ' αυτών. Απ' όλους τους αιχμαλώτους που πιάστηκαν στο Στάλινγκραντ, μονάχα χίλιοι γύρισαν και πάλι στην πατρίδα τους, πολλά χρόνια μετά τον πόλεμο.

Τα πάντα θα ήταν καλύτερα απ' το να μείνουν παγιδευμένοι εκεί. Έπρεπε να έβγαιναν έξω από τη φενάκη των Σοβιετικών. Ο Πάουλους όμως δεν μπορούσε να πάρει καμία απόφαση. Ο φον Μάνσταϊν τον πίεζε απ' τον ασύρματο. Έστειλε, αεροπορικό, αξιωματικούς του επιτελείου του ακόμα και μέσα στο θύλακα αυτό του Στάλινγκραντ για να τον κάνει τελικά να αποφασίσει να κινηθεί. Μαζί με τους στοίχους των τανκς του, υπό την ηγεσία του Χοθ, προωθήθηκαν πολύ κοντά ως αιχμή του δόρατος και κινδύνευαν να περικυκλωθούν και οι ίδιοι όσο η αναποφασιστικότητα του Πάουλους παρατεινόταν. Ήταν τότε, λοιπόν, που εκείνος, παρακινούμενος από την γραφειοκρατική μανία του για μεθοδική ανασυγκρότηση όπως προέβλεπαν τα βιβλία και τα εγχειρίδια πολέμου, που προτίμησε κατά βάθος να μην κινηθεί προς τους λυτρωτές του επειδή θα χρειαζόταν έξι μέρες για τις ετοιμασίες μιας τέτοιας κίνησης! Έξι μέρες! Σε έξι μέρες, το 1940, ο Γκουντέριαν και ο Ρόμελ επέλασαν απ' τον ποταμό Μεύση μέχρι τη Βόρεια Θάλασσα! Ο Πάουλους και το Έκτο Σώμα του καταστράφηκαν στο Στάλινγκραντ επειδή, ως αρχηγός, δεν είχε ούτε δύναμη θελήσεως ούτε αποφασιστικό πνεύμα. Η σωτηρία βρισκόταν κάτω απ' τη μύτη του, στα σαράντα οκτώ χιλιόμετρα. Οι ακούραστες προσπάθειες των τανκς που είχαν έρθει τόσο πολύ κοντά του για να μπορέσει να ενωθεί μαζί τους μέσα σε μόλις δύο μέρες ήταν εις μάτην. Ο Πάουλους, ένας θεωρητικός του πολέμου και ανίκανος στο πεδίο της μάχης, πανικόβλητος όταν επρόκειτο να πάρει μια απόφαση, άφησε τα άρματα που θα τον έσωζαν να εξαντληθούν περιμένοντας. Δεν εμφανίστηκε πουθενά. Δεν έκανε καν προσπάθεια να εμφανιστεί. Τα τανκς του φον Μάνσταϊν, ύστερα από μια ατέρμονη και εξαιρετικά επικίνδυνη αναμονή, αναχώρησαν και πάλι πίσω στη βάση τους.

Ένα μήνα αργότερα, ήρθε το τέλος του Πάουλους και ήταν ακόμα πιο θλιβερό. Θα μπορούσε, τουλάχιστον, να είχε ζητήσει απ' τους τελευταίους του στρατιώτες να τον πυροβολή-

σουν στο κεφάλι. Περίμενε, ξαπλωμένος στο κρεβάτι του, σ' ένα υπόγειο διοικητήριο οι διαπραγματευτές του επιτελείου του να τελειώσουν τη συνομιλία τους με τους απεσταλμένους των Σοβιετικών. Στη συνέχεια απαιτούσε, με μια απαράδεκτη επιμονή, ένα αυτοκίνητο για να τον πάει στο Γενικό Επιτελείο του εχθρού. Οι στρατιώτες του υπέφεραν και αγωνιούσαν. Εκείνος σκεφτόταν ότι χρειαζόταν ένα αυτοκίνητο για τη μεταφορά του. Τέτοιος άνθρωπος ήταν.

Μερικές ώρες αργότερα, όταν τον είχε καλέσει η ρωσική διοίκηση να γευματίσει μαζί τους, ζήτησε βότκα και ύψωσε το ποτήρι του στους Σοβιετικούς στρατηγούς που είχαν μείνει έκπληκτοι, κάνοντας μια πρόποση στον Κόκκινο Στρατό που είχε νικήσει! Το κείμενο αυτής της μικρής συνομιλίας υπάρχει ακόμα, όπως μπορεί κανείς να φανταστεί, χάρη στις υπηρεσίες πληροφοριών των Σοβιετικών. Και προκαλεί ναυτία σε όποιον το διαβάζει. Διακόσιες χιλιάδες στρατιώτες του Πάουλους κείτονταν νεκροί ή οδηγούνταν προς τα στρατόπεδα όπου τους περίμενε ένας φρικτός θάνατος. Εκείνος, με τη βότκα στο χέρι, έπινε στην υγεία των θριαμβευτών κομμουνιστών!

Τον μετέφεραν στη Μόσχα μ' ένα ειδικό τραίνο, σε βαγόνι με κλίνη. Πλέον αυτός ο αιώνια αναποφάσιστος στρατιωτικός είχε κατακτήσει, πολιτικά και ηθικά, ένα απόβρασμα. Ήταν, άρα, έτοιμος να γίνει προδότης. Χάρη σε αυτό απέφυγε τα ικριώματα της Νυρεμβέργης.

Αργότερα, επέστρεψε και εγκαταστάθηκε στην Ανατολική Γερμανία όπου φυτοζωούσε για κάποια χρόνια. Έχει πεθάνει εδώ και πολύ καιρό. Όμως αυτός ο μέτριος στρατιωτικός, δειλός και δίχως θέληση, αμαύρωσε την εικόνα του στρατού της χώρας του. Τα δύο επόμενα χρόνια, με βήμα τόσο απαλό όσο της ευνουχισμένης γάτας, η Βέρμαχτ θα βάδιζε στα μονοπάτια της ήττας, με ηρωισμό όμως και αποφασιστικότητα. Στ' αλήθεια, όμως, το κλέος της χάθηκε την ημέρα που ο Πάουλους, αρνούμενος να ρισκάρει, σπίλωσε μπροστά σ' ολόκληρο τον κόσμο τον μύθο του αήττητου Γ' Ράιχ.

Η απόδειξη ότι ο Πάουλους θα μπορούσε να είχε αντισταθεί, να σπάσει τον κλοιό ακόμα και να κερδίσει τη μάχη, ήρθε τον ίδιο χειμώνα απ' τον στρατάρχη φον Μάνσταϊν, με τις δυνάμεις του οποίου ο Πάουλους δεν συνενώθηκε αν και θα μπορούσε – και έπρεπε –, οδηγώντας όλους του τους στρατιώτες προς την σωτηρία. Για τρεις μήνες, ασταμάτητα, οι δυνάμεις του φον Μάνσταϊν ακολουθούσαν τους Ρώσους οι οποίοι, έχοντας ξεφορτωθεί τη στρατιά του Πάουλους απ' τα πλαϊνά τους, βάλθηκαν να προελαύνουν για εκατοντάδες χιλιόμετρα, προσπερνώντας τον Ντον, το Ντονέτσκ και κατακλύζοντας ένα κομμάτι της Ουκρανίας. Όταν στράφηκαν προς τη Δύση, ο Μάνσταϊν τους αντιμετώπισε για μια ακόμη φορά, τους έκανε κουρέλια και ξαναπήρε την Κρακοβία με το κεφάλι ψηλά, ακυρώνοντας έτσι, εν μέρει και παροδικά, την καταστροφή στο Βόλγα.

Εάν ο Πάουλους είχε ριχτεί προς τον Μάνσταϊν, πολεμώντας στη συνέχεια στα πλαϊνά του, απ' όπου θα είχε φτάσει στα ερείπια του Στάλινγκραντ μέχρι τη μέση της άνοιξης – κάτι το οποίο δεν ήταν ακατόρθωτο – ίσως ο πόλεμος είχε κερδηθεί ή, έστω, οι Σοβιετικοί θα είχαν περιοριστεί στις κινήσεις τους για περισσότερο καιρό.

Παρά τα όσα καθιστούσαν απάνθρωπη τη μάχη του Στάλινγκραντ, παρόλα αυτά υπήρχαν πιθανότητες επιτυχούς αντίστασης. Υπήρχαν σημαντικά αποθέματα πυρομαχικών και εφοδίων αποθηκευμένα από τους Ρώσους, που οι Γερμανοί μπορούσαν να πάρουν απ' το κατακτημένο τμήμα του Στάλινγκραντ. Η εναέρια γέφυρα παρείχε ένα πάτημα στη Ρωσία το οποίο, αν και όχι ολοκληρωτικό, ήταν σίγουρα πολύ σημαντικό. Τα είκοσι τρεις χιλιάδες άλογα και υποζύγια που βρίσκονταν περικυκλωμένα στον ίδιο κλοιό με τους στρατιώτες αντιστοιχούσαν σε εκατομμύρια κιλά κρέατος που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί. Τα στατιστικά στοιχεία των αποθεμάτων που παρείχε ο Πάουλους ήταν αναληθή, όπως αναληθή είναι όλα τα στοιχεία που παρέχουν οι μαχόμενες μονάδες οι οποίες δηλώνουν το ήμισυ από αυτά που έχουν και ζητούν το διπλάσιο από αυτά που περιμένουν. Στο Λένινγκραντ, με τριάντα φορές λιγότερα εφόδια, οι Ρώσοι αντιστάθηκαν για δύο χρόνια στα ορύγματά τους, εν τέλει.

Έπειτα, όπως κι αν είχε η κατάσταση, ήταν προτιμότερο κανείς να υποφέρει τις χειρότερες

κακουχίες πολεμώντας στο Στάλινγκραντ απ' το να στείλει διακόσιες χιλιάδες επιζώντες αυτού του μαρτυρίου στα σοβιετικά στρατόπεδα όπου θα λιμοκτονούσαν.

Μεραρχίες τεθωρακισμένων ήρθαν βιαστικά απ' τη Γαλλία για να ενισχύσουν τους πολιορκουμένους. Κάθε μήνας που κερδιζόταν, μετρούσε. Με τον καιρό, καινούριες στρατιές θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και να αλλάξουν τα πάντα. Εκείνη την εποχή το Ράιχ εφηύρε μαχητικά τζετ αεροπλάνα με διάφορα γεωμετρικά σχήματα για τα οποία οι Σύμμαχοι δεν είχαν την παραμικρή ιδέα. Οι γερμανικοί πύραυλοι, επίσης, θα ήταν έτοιμοι για λειτουργία το 1944. Εάν η τύχη δεν είχε προδώσει τον Χίτλερ, όπως για παράδειγμα με την καταστροφή του εργοστασίου παραγωγής βαρέος ύδατος στη Νορβηγία, μια ατομική βόμβα, όπως αυτή της Χιροσίμα, θα μπορούσε να είχε πέσει πριν το 1945, στη Μόσχα ή στο Λονδίνο ή στην Ουάσιγκτον. Σύμφωνα μ' ένα άλλο πλάνο, δεν θα ήταν απίθανο ο Τσώρτσιλ και ο Ρούσβελτ να συμμαχούσαν με τον Χίτλερ αφού, άλλωστε, ήταν έτοιμοι να μοιραστούν τον μισό κόσμο με την Ε.Σ.Σ.Δ.

Θα μπορούσαν, εν καιρώ, να αρνηθούν να παραχωρήσουν στην υπηρεσία του Στάλιν τα τετρακόσιες χιλιάδες φορτηγά, τις χιλιάδες αεροπλάνα και άρματα, τις πρώτες ύλες και το πρώτης ποιότητας υλικό πολέμου που εξασφάλιζε την υπερίσχυση των Σοβιετικών απ' τις Κουρίλες νήσους μέχρι τον Έλβα. Για εμέ-

να, λοιπόν, ήταν καλύτερο το να κρατήσουμε. Να κρατήσουμε στις όχθες του Βόλγα, να κρατήσουμε στον Ντνιεπρ, να κρατήσουμε στον Βιστούλα, να κρατήσουμε στον Όντερ. Κάθε εκστρατεία που έφραζε το πέρασμα του Κόκκινου Στρατού ίσως έσωζε εκατομμύρια ελεύθερες ψυχές της Ευρώπης που απειλούνταν με θάνατο.

Μετά το Στάλινγκραντ, αφού επιβεβαιώθηκαν οι δυνατότητες στρατιωτικής αντίστασης του Γ' Ράιχ και η Κρακοβία επανακτήθηκε, η ελπίδα επέστρεψε για μερικούς ακόμα μήνες, ότι μπορούσαμε να λάβουμε, για τρίτη φορά, την πρωτοβουλία για επίθεση. Μετά τον πρώτο χειμώνα, το να μπουν και πάλι οι ευρωπαϊκοί στρατοί σε πορεία επέλασης απαιτούσε πελώρια προσπάθεια καθότι ο Στάλιν είχε το χρόνο να προσαρμοστεί στη μέθοδο του πολέμου-αστραπή και γνώριζε πλέον τα μυστικά του. Η πορεία μέσα στον Καύκασο πραγματοποιήθηκε αλλά, για να πούμε την αλήθεια, ήταν χαμένη υπόθεση δεδομένου ότι καταλήξαμε κατευθείαν μέσα στη χούφτα του εχθρού. Μετά από έναν δεύτερο χειμώνα και μετά την καταστροφή στο Στάλινγκραντ, μια τρίτη επίθεση καθίστατο πολύ πιο δύσκολη, περισσότερο ηθικής παρά από στρατιωτικής άποψης, καθώς επίσης και πολλά είχαν αλλάξει με τον καιρό στη Δύση.

Οι Σύμμαχοι είχαν αποβιβαστεί στη Βόρειο Αφρική και είχαν παραχθεί κατά μήκος της διώρυγας του Σουέζ. Ο Ρόμελ είχε χάσει το παιχνίδι και δεν ήταν παρά σαν ένας πικραμένος Ρωμαίος κυβερνήτης, υπόλογος και προσεχές θύμα των μηχανορραφούντων. Η ευρωπαϊκή ήπειρος μπορούσε να δεχθεί εισβολή ανά πάσα στιγμή και αυτό θα γινόταν την ίδια χρονιά από τους Γιάνκηδες, που μασούσαν την τσίχλα τους στους πορτοκαλεώνες της Νάπολης και κυνηγούσαν τις κοπέλες στα σκοτεινά σοκάκια της Νάπολης, που μύριζαν γιασεμί και ούρα.

Παρόλα αυτά, έπρεπε να ρισκάρουμε μια τελευταία προσπάθεια. Όλες οι μάχιμες μεραρχίες των Πάντσερ που ήταν διαθέσιμες κινητοποιήθηκαν, εκ νέου, προς το Κουρσκ, κοντά στο Ορέλ, τον Ιούλιο του 1943 για να δώσουν εκεί μια μεγάλη μάχη η οποία, εάν ήταν επιτυχής, θα κατέστρεφε ολοσχερώς το υλικό πολέμου των Σοβιετικών και θα μας παρέδιδε επιτέλους, ύστερα από τόσες επιθέσεις, τους μεγάλους ποταμούς και τις αχανείς πεδιάδες μέχρι την Ασία. Η δοκιμασία ήταν καίριας σημασίας. Οι Σοβιετικοί είχαν μάθει καλά το μάθημά τους. Οι Γερμανοί δάσκαλοί τους, του 1941 και του 1942, τους τα είχαν διδάξει όλα, δυστυχώς. Τα εργοστάσιά τους, χωμένα μέσα στη φυσική κάλυψη των Ουραλίων, κατασκεύαζαν χιλιάδες επί χιλιάδων τανκς. Οι Αμερικάνοι τους παρείχαν ό,τι άλλο χρειαζόταν, δίνοντας τους δωρεάν τις πρώτες ύλες σε γιγαντιαίες ποσότητες και παρέχοντάς τους τον πλέον μοντέρνο εξοπλισμό. Στα πλαϊνά μας, η Αγγλο-αμερικανική πολεμική αεροπορία έκαιγε τα πάντα, ανοίγοντας το δρόμο στους Σοβιετικούς για μια Ευ-

ρώπη-θήραμα.

Η Μάχη του Κουρσκ-Ορέλ ήταν εξωπραγματική. Ο Χίτλερ είχε ρίξει σε αυτό το κακοτράχαλο τερέν τόσα άρματα μάχης και αεροπλάνα όσα είχε χρησιμοποιήσει και στο ρωσικό μέτωπο, κατά τη γενική επίθεση του Ιουνίου του 1941. Για πολλές μέρες, χιλιάδες τεθωρακισμένα γερμανικά και σοβιετικά συγκρούονταν σίδηρο με σίδηρο. Αλλά η αρχική, διπλή ορμή των στρατών του Ράιχ υποχωρούσε μέρα με τη μέρα ώσπου σταμάτησε και εξουδετερώθηκε. Εκείνη τη φορά, ο γερμανικός στρατός νικήθηκε στ' αλήθεια. Δεν μπόρεσε να περάσει. Η δοκιμασία αυτή έδειξε ότι το ρωσικό υλικό πολέμου ήταν ισχυρότερο. Εκεί, λοιπόν, ήταν που χάθηκε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, στο Κουρστ, κοντά στο Ορέλ, και όχι στο Στάλινγκραντ, όπου το να χαθούν τριακόσιες χιλιάδες άνδρες από ένα σύνολο έντεκα εκατομμυρίων μαχητών δεν αποτελούσε ανεπανόρθωτη καταστροφή. Η ανεπανόρθωτη καταστροφή ήταν αυτή η κομβική μονομαχία ανάμεσα στις στρατιές τεθωρακισμένων του Χίτλερ και του Στάλιν, στο πεδίο της μάχης του Κουρσκ-Ορέλ, μέσα στην ίδια την καρδιά της Ρωσίας, τον Ιούλιο του 1943.

Έπειτα από αυτό, ο πελώριος ρωσικός οδοστρωτήρας δεν είχε παρά να κατέβει προς τις πολιτισμένες χώρες της Δύσης. Το μόνο που μπορούσαμε να κάνουμε ήταν να βιαστούμε να κατέβουμε κι εμείς, με την ελπίδα να τον σταματήσουν πριν φτάσει στην καρδιά της Ευρώπης. Για να σώσουμε ό,τι μπορούσε να σωθεί, συνεχίσαμε να πολεμάμε ακόμα δύο χρόνια. Δύο χρόνια φριχτά, όπου σε μια εβδομάδα χάναμε περισσότερους άνδρες απ' ότι χάναμε πριν σ' ένα τρίμηνο. Περιχαρακωνόμασταν στο έδαφος και αφήναμε να μας περικυκλώσουν για να κρατήσουμε τον εχθρό για δέκα, είκοσι μέρες παραπάνω. Δεν μπορούσαμε να βγούμε απ' τα χαρακώματά μας παρά μόνο διεξάγοντας αποκαλυπτικές εφόδους, αφήνοντας πίσω μας στα χιόνια και τη νύχτα τις παρατεταμένες κραυγές απελπισίας εκείνων που πέθαιναν: σύντροφοι, σύντροφοι... καημένοι σύντροφοι που τα χιόνια τους κάλυψαν αργά-αργά – χιόνια που, για μία ακόμη φορά, ήταν η μοναδική μας τροφή... έπρεπε να περνάμε μέσα από ρωσικά χωριά που φλέγονταν, ανάμεσα από τραυματίες που βογκούσαν από πόνο επάνω στο κόκκινο χιόνι και από αφηνιασμένα άλογα που χτυπούσαν τρελαμένα τις οπλές τους στον αέρα και τίναζαν τις χαίτες τους που έμοιαζαν με καφέ και πράσινα φίδια. Τα τελευταία άρματα ρίχτηκαν να θυσιαστούν ή, για την ακρίβεια, να εξολοθρευθούν. Ολόκληρες μονάδες σφαγιάζονταν επί τόπου.

Όμως παντού άνοιγαν καινούρια μέτωπα. Δωδεκάδες χιλιάδες άρματα μάχης και εκατομμύρια Μογγόλοι και Κιργίζιοι ξεχύθηκαν στην Πολωνία, στη Ρουμανία, στην Ουγγαρία, στην Αυστρία, κι έπειτα στη Σιλεσία και σ' ολόκληρη την Ανατολική Πρωσία. Ανακτούσαμε εδάφη ασταμάτητα, επανακτώντας γερμανικά χωριά τα οποία είχαν πλημμυρίσει οι Σοβιετικοί λίγες

ώρες πριν: γέροι με κομμένα τα γεννητικά όργανα κείτονταν αγωνιώντες σε λίμνες αίματος. Γυναίκες, από τις πλέον γερασμένες μέχρι παιδίσκες, είχαν βιαστεί πενήντα φορές, ογδόντα φορές και βρίσκονταν διπλωμένες ακόμα με τα χέρια και τα πόδια τους δεμένα σε παλούκια.

Αυτό ήταν το μαρτύριο της Ευρώπης που θέλαμε να καθυστερήσουμε και να περιορίσουμε στο βαθμό που ήταν ακόμη εφικτό. Οι νέοι μας πέθαιναν κατά χιλιάδες για να προσκόψουν την επέλαση αυτής της φρίκης και να επιτρέψουν στους φυγάδες να τρέξουν ξοπίσω μας, προς την ασφάλεια μιας Δύσης που ολοένα και συρρικνωνόταν. Όταν κανείς κατηγορεί τον Χίτλερ ότι συνέχισε τον πόλεμο επί μακρόν, δεν λαμβάνει υπόψη του ότι χωρίς την ατσάλινή του θέληση, χωρίς τις δρακόντειες εντολές του για αντίσταση σε κάθε τόπο και σημείο, χωρίς τους απαγχονισμούς των στρατηγών που οπισθοχωρούσαν και των στρατιωτών που λιποτακτούσαν, δωδεκάδες εκατομμύρια Ευρωπαίοι της Δύσης θα ήταν σήμερα κατακτημένοι και υπόδουλοι, βιώνοντας την επονείδιστη σκλαβιά των χωρών της Βαλτικής, της Πολωνίας, της Ουγγαρίας και της Τσεχίας.

Ρίχνοντας τον υπόλοιπο στρατό του σε μια απελπισμένη μάχη σώμα με σώμα, όπου ένας στρατιώτης είχε να αντιμετωπίσει εκατό αντιπάλους, ένα άρμα είχε ν' αντιμετωπίσει εκατό εχθρικά, ο Χίτλερ, όποια κι αν ήταν η ευθύνη του για το ξεκίνημα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, έσωσε εκατομμύρια Ευρωπαίους οι οποίοι, χωρίς αυτόν, χωρίς το δυναμισμό του και χωρίς όλους αυτούς τους δυστυχείς νεκρούς μας δεν θα μπορούσε παρά να είναι – και για πολύ καιρό – σκλαβωμένη.

Απ' όταν ο Χίτλερ τίναξε τα μυαλά του στον αέρα, σώθηκε μονάχα ό,τι μπορούσε να σωθεί. Τα ρακένδυτα καραβάνια των τελευταίων προσφύγων έφτασαν στη Βαυαρία, στον Έλβα και στο Σλέσβιχ-Χόλσταϊν. Έτσι, μονάχα ο καπνός απ' το πτώμα του Χίτλερ έμεινε να υψώνεται ως τα ροζιασμένα κλαδιά του κήπου του. Τα όπλα σώπασαν. Η τραγωδία τελείωσε.

Τη στιγμή που η συνθηκολόγηση δημοσιοποιήθηκε, οι τελευταίοι μαχητές δεν σχημάτιζαν παρά μόνο μεμονωμένες ομάδες, αποκομμένες συχνά από κάθε επαφή με τη διοίκηση. Οι λιγοστοί σύντροφοι που ήταν μαζί μου δεν ήθελαν, όπως κι εγώ, άλλωστε, να τα παρατήσουμε και να φύγουμε. Ένα αεροπλάνο είχε εγκαταληφθεί στον τομέα μας, το νορβηγικό τομέα τον οποίον είχαμε καταλάβει μετά από ατελείωτες μάχες κατά μήκος της Βαλτικής, της Εσθονίας και της Δανίας. Μαζέψαμε καύσιμα από εδώ και από εκεί. Είχαμε μπροστά μας δύο χιλιάδες τριακόσια χιλιόμετρα να διασχίσουμε, εάν θέλαμε να φτάσουμε σε μια χώρα όπως η Ισπανία, η οποία δεν βρισκόταν σε σύγκρουση.

Είχαμε, άρα, μια ευκαιρία στις χίλιες να διαφύγουμε; Αναμφίβολα! Περνώντας περισσότερα από δύο χιλιάδες χιλιόμετρα πάνω από την περιοχή του εχθρού, από τα αντιαεροπορικά του κανόνια, από τις βάσεις τους τις γεμάτες

καταδιωκτικά, το δίχως άλλο θα μας έκαναν κόσκινο εκατό φορές. Αλλά κι αυτό ήταν ακόμα προτιμότερο απ' το να παραδοθούμε.

Σηκωθήκαμε στους αιθέρες μέσα στη νύχτα, διασχίζοντας ολόκληρη την Ευρώπη μέσα από τις γραμμές των Συμμάχων. Την αυγή, φτάσαμε στον κόλπο της Γασκώνης. Οι μηχανές μας αγκομάχησαν και σταμάτησαν γιατί είχαμε ξεμείνει από καύσιμα. Θα χανόμασταν λοιπόν, μόλις λίγα λεπτά απ' την Ισπανία; Ήμασταν αποφασισμένοι, εάν έπρεπε, να προσγειωθούμε με οποιονδήποτε τρόπο. Εάν δεν σκοτωνόμασταν κατά την πρόσκρουση στο έδαφος, θα αρπάζαμε με τη βία οποιοδήποτε αυτοκίνητο. Χρησιμοποιώντας τα έξι πολυβόλα που είχαμε, θα μπορούσαμε κατά πάσα πιθανότητα να φτάσουμε στα σύνορα. Αλλά όχι. Το αεροπλάνο βαστούσε ακόμα. Προσπαθήσαμε να το κουμαντάρουμε μια τελευταία φορά, ρίχνοντας στους δύο κινητήρες τα τελευταία δεκάλιτρα καυσίμων που είχαν μείνει στον πάτο του ρεζερβουάρ. Αρχίσαμε να πέφτουμε στο κενό. Δεν είχαμε πλέον χρόνο για να δούμε το παραμικρό. Κρατιόμασταν τόσο σφιχτά που τα δάχτυλά μας είχαν κοκκινήσει καθώς πέφταμε προς ένας ξέφωτο. Ξαφνικά, ένας πελώριος βράχος εμφανίστηκε μπροστά μας. Πολύ αργά! Χτυπήσαμε επάνω του μετωπικά, με το κόκπιτ, κινούμενοι με τριακόσια χιλιόμετρα την ώρα. Μία από τις μηχανές ανατινάχτηκε σαν πυροτέχνημα. Το αεροπλάνο γύρισε, ακολουθώντας μια τρελή πορεία και έπεσε σ' ένα ποτάμι, κατεστραμμένο ολοσχερώς.

Μπροστά μας, πέρα από τα νερά που κυλούσαν με ορμή, φαινόταν το Σαν Σεμπαστιάν. Στην κορυφή του χαντακιού που είχε δημιουργηθεί από την πρόσκρουσή μας στέκονταν δύο πολιτοφύλακες που απόδιωχναν το μαύρο καπνό κάνοντας αέρα με τα στρατιωτικά τους καπέλα. Το νερό έμπαινε ορμητικά στο τσακισμένο αεροπλάνο, φτάνοντας στα είκοσι εκατοστά από την οροφή – μόλις τόσο όσο χρειαζόταν για να μπορούμε να ανασαίνουμε. Ήμασταν όλοι διαλυμένοι, με κόκαλα σπασμένα και σάρκες ξεσκισμένες. Τίποτα όμως στο σώμα μας δεν ήταν νεκρό, ούτε και πέθαινε. Μας πλησίασαν με πιρόγες, μας περιμάζεψαν και μας μετέφεραν στην όχθη. Με μετέφερε ένα ασθενοφόρο. Πέρασα δεκαπέντε μήνες, σοβαρά τραυματισμένος, στο στρατιωτικό νοσοκομείο Μόλα. Ο πολιτικός μου βίος είχε τελειώσει. Η ζωή μου ως πολεμιστής είχε τελειώσει. Η ζωή μου ως εξόριστος, ανεπιθύμητος και μισητός απ' όλους μόλις άρχιζε.

Κεφάλαιο 11

Οι εξόριστοι

Αγαπητέ μου Ντεγκρέλ... έτσι ξεκίνησε να μου μιλάει ο Χίμλερ. Το βράδυ της 2ας Μαΐου 1945 ήμασταν κολλημένοι στις λάσπες ενός σκοτεινού χωραφιού. Στα πεντακόσια μέτρα μπροστά μας, μια χιλιάδα συμμαχικά αεροπλάνα ισοπέδωναν την πόλη του Κίελου. Όλα καίγονταν μέσα σε λάμψεις που έμοιαζαν με οξυγονοκόλληση κι έπειτα η νύχτα γινόταν ακόμα πιο σκοτεινή όταν οι λάμψεις αυτές έσβηναν. Αγαπητέ μου Ντεγκρέλ, πρέπει να επιβιώσετε. Όλα θα αλλάξουν πολύ γρήγορα. Πρέπει να κερδίσετε έξι μήνες. Έξι μήνες... έστρεψε επάνω μου τα μικρά, διαπεραστικά του μάτια πίσω απ' τα γυαλιά του που άστραφταν, αντανακλώντας κάθε έκρηξη. Το στρογγυλό του πρόσωπο, που συνήθως ήταν λευκό σαν το φεγγάρι, τώρα είχε καταντήσει ωχρό εν τω μέσω των καταστροφών που σήμαιναν το τέλος του κόσμου.

Μερικές ώρες νωρίτερα, προς το τέλος του απογεύματος, είχαμε χάσει το Λούμπεκ. Κυνηγημένοι από τα νύχια των αγγλικών τανκς και τα πολυβόλα των μαχητικών αεροσκαφών, καταφύγαμε στην κεντρική οδική αρτηρία της Δανίας όταν είδα τον Χίμλερ να εμφανίζεται από έναν δασικό παράδρομο, μέσα σ' ένα μεγάλο μαύρο αυτοκίνητο. Λίγο πιο μετά, βρέθηκα πρόσωπο με πρόσωπο με τον Σπέερ, τον παλιό

Υπουργό Υλικού Πολέμου, εξαίρετο αρχιτέκτονα και τον πλέον ευγενή άνθρωπο στον κόσμο. Αυτός, ακόμα και μέσα στον κατακλυσμό αυτό του πυρός, παρέμενε φύσει εύθυμος. Κάναμε πλάκα μεταξύ μας για μια στιγμή. Τότε ήρθε και ο Χίμλερ. Αυτός δεν έκανε πλάκες συχνά και όταν έκανε, εν πάση περιπτώσει, πάντοτε είχε κάποιο σκοπό. Μέσα σ' εκείνο το λυκόφως της 2ας Μαΐου του 1945 – ο Χίτλερ είχε πεθάνει πριν δεκαπέντε ώρες και τον είχε αφήσει ολότελα εκτός της λίστας των «διαδόχων» του – το πρόσωπο του Χίμλερ ήταν πιο σοβαρό από ποτέ, σφιγμένο, με το μέτωπό του να γυαλίζει κάτω από τις τέσσερεις τρίχες του κεφαλιού του. Αποπειράθηκε να μου χαμογελάσει, μέσα από σφιγμένα δόντια – εκείνα τα μικρά δόντια τρωκτικού που είχε και μέσα στα οποία έκρυβε μια μικρή κάψουλα υδροκυανίου την οποία θα χρησιμοποιούσε μερικές μέρες αργότερα.

Στριμώχτηκα στο αυτοκίνητο δίπλα του. Κατευθυνθήκαμε βιαστικά προς τον περίβολο μιας φάρμας. Μου ανακοίνωσε ότι είχα προαχθεί σε στρατηγός πριν από λίγες μέρες. Είτε στρατηγός, είτε δεκανέας, δεν είχε πια καμία σημασία! Ο κόσμος μας γκρεμιζόταν και μετατρεπόταν σε ερείπια. Όλοι ήμασταν ήδη χωρίς στολές και επωμίδες. Και οι περισσότεροι εξ ημών ήταν ήδη νεκροί.

Μέσα στη νύχτα ξαναπήραμε μαζί το δρόμο για το μεγάλο λιμάνι του Κίελου. Όταν φτάναμε εκεί, η πολεμική αεροπορία των Συμμάχων μας παρείχε ένα απίστευτο θέαμα με τα πυροτεχνήματα της τελευταίας εξολοθρευτικής τους επίθεσης. Ολόκληρο το Κίελο σιγοκαιγόταν και ψηνόταν. Κατά τη διάρκεια όλης μας της διαδρομής, οι βόμβες έσκαγαν σαν κάστανα στη φωτιά όταν εκρηγνύονταν ή εξοστρακίζονταν. Ίσα-ίσα προλάβαμε να πεταχτούμε σ' ένα βαλτώδες χωράφι. Μία από τις δύο γραμματείς του Χίτλερ, μια ψηλή, άχαρη κοπέλα, έχασε στο βούρκο και τα δυο της ψηλοτάκουνα γοβάκια. Στεκόταν στο ένα της πόδι, κοκαλιάρικο και παγωμένο όπως ήταν, και σκάλιζε μέσα στη μαύρη λάσπη, πασχίζοντας εις μάτην να βρει τα παπούτσια της και θρηνώντας. Καθένας είχε τα προβλήματά του.

Ο Χίμλερ συνέχισε με τους δικούς του. Αγαπητέ μου Ντεγκρέλ, έξι μήνες, έξι μήνες... στο παρελθόν είχαμε έρθει συχνά σε σύγκρουση και όχι εξ αιτίας της αδιαλλαξίας μου. Ήταν ένας άνθρωπος διανοητικά μέτριος ο οποίος, σε μια εποχή κανονική, θα μπορούσε να είχε γίνει δάσκαλος πρακτικών πραγμάτων. Το όραμα της Νέας Ευρώπης τον ξεπερνούσε. Όμως, εν τέλει, συνήθισε την δική μου θέαση των πραγμάτων και τους τρόπους μου. Εκείνη τη στιγμή, όπου ο κόσμος μας καιγόταν, ήταν σημαντικό για εκείνον το να επιβιώσω.

Στις 21 Απριλίου του 1945, μετά τα γεγονότα στον ποταμό Όντερ, μου είχε ζητήσει να γίνω Υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης που θα διαδεχόταν την κυβέρνηση του Χίτλερ. Στη συνέχεια, μου έστειλε τον στρατηγό Στάινερ για να ακυρώσει αυτόν μου τον διορισμό.

Το θεώρησα αυτό ως καλή μου τύχη. Ήμουν ο τελευταίος που θα ήθελε να ασχοληθεί, ως Υπουργός Εξωτερικών, με τους Συμμάχους που καθόλου δεν εμπιστευόμουν και σίγουρα θα με κρεμούσαν πάραυτα! Κολλημένος στο βούρκο, ο Χίμλερ μου επανέλαβε έντονα: όλα θα αλλάξουν σε έξι μήνες! Τελικά του απάντησα, κοιτάζοντάς τον στα μικρά, κουρασμένα του μάτια μέσα στο φως των εκρήξεων που φώτιζε το σκοτάδι: Όχι σε έξι μήνες, Ραϊχσφύρερ, σε έξι χρόνια! Ή, μάλλον, πρέπει να πω: σε εξήντα χρόνια! Τώρα, πλέον, πιστεύω ότι ακόμα και σε εξήντα χρόνια οι πιθανότητες για να αναστηθώ εγώ πολιτικά είναι ακόμα πιο μικρές! Η μόνη ανάσταση στην οποία έχω να προσβλέπω είναι αυτή της Δευτέρας Παρουσίας, όταν θα ηχήσουν οι τρομπέτες της Αποκάλυψης!

Ο εξόριστος, όπως είναι φυσικό, έχει την τάση να πιστεύει ότι θα επανεμφανιστούν ευκαιρίες για να επιστρέψει. Ατενίζει τον ορίζοντα. Ακόμα και το παραμικρό σύμπτωμα τροποποίησης της κατάστασης στη χώρα του, την οποία έχει χάσει, φαντάζει στα μάτια του ως μέγιστης σημασίας. Μια εκλογική αναμέτρηση ή ένα δημοσιογραφικό γεγονός το οποίο κατά τ' άλλα είναι αδιάφορο, μπορούν να τον κάνουν να αναθαρρήσει. Όλα θα αλλάξουν! Και τίποτα δεν αλλάζει. Οι μήνες περνάνε, τα χρόνια περνάνε. Στην αρχή, ο διαβόητος εξόριστος είναι γνωστός. Τον κοιτάνε όλοι όπου κι αν πηγαίνει. Σήμερα, εκατό άνθρωποι τον προσπερνάνε αδιάφορα: η χοντρή κυρία που σκέφτεται τι

πρέπει ν' αγοράσει για την πίτα της με σέλινο· ο άνθρωπος που βαδίζει δίπλα του πολύ αργά και συνήθως κοιτάζει τους περαστικούς· η μικρούλα που τρέχει σείοντας τους γοφούς της δεν έχει την παραμικρή ιδέα ποιος είναι και, πάνω απ' όλα, τι έχει κάνει. Δεν είναι παρά ένας άγνωστος μέσα στο πλήθος. Η ζωή κυλά και σβήνει τα πάντα. Ακόμα και η ζωή του παρανόμου χάνει το χρώμα της και γίνεται σαν όλες τις άλλες.

Το Μάιο του 1945, όταν βρισκόμουν σ' ένα σιδερένιο ράντζο στο νοσοκομείο του Σαν Σεμπαστιάν, τυλιγμένος σε γύψο απ' το λαιμό ως το αριστερό μου πόδι, ήμουν ακόμα βεντέτα. Ο χοντρός στρατιωτικός διοικητής ήρθε να με δει, ντυμένος με τη στολή του με τα μεγαλοπρεπή κορδόνια, για να κάνει ότι μπορεί για να με σώσει απ' τα βαριά μου τραύματα. Δεν είχε μάθει ακόμα ότι είχα πάψει να είμαι σημαντικός με την καλή έννοια και δεν έπρεπε να συχνάζει κοντά μου. Το κατάλαβε όμως γρήγορα! Όλοι το κατάλαβαν γρήγορα!

Μετά από δεκαπέντε μήνες, όταν τα κόκαλά μου επανακολλήθηκαν, βρέθηκα ένα βράδυ, μακριά από εκεί, σ' ένα σκοτεινό δρόμο, να με οδηγούν προς ένα μυστικό κρησφύγετο. Η μοναδική λύση για εμένα, καθότι από παντού ζητούσαν την έκδοσή μου – για ν' αρπάξω δώδεκα σφαίρες στο κορμί μου! – ήταν να μπω στην τρύπα της λησμονιάς. Πέρασα δύο χρόνια σε μια πρώτη τέτοια τρύπα. Κι έπειτα, δεν έχω ιδέα πόσα χρόνια σε άλλες. Με έβαλαν να

μείνω σ' ένα σκοτεινό δωματιάκι, δίπλα απ' τον ανελκυστήρα υπηρεσίας. Δεν μπορούσα να δω κανέναν. Δεν μπορούσα καν να πλησιάσω το ένα μου παράθυρο. Τα στόρια παρέμεναν πάντοτε κλειστά.

Οι δύο γέροι που με φιλοξενούσαν αποτελούσαν τον μοναδικό μου κόσμο. Ο άντρας του ζευγαριού ζύγιζε περίπου εκατόν πενήντα κιλά. Το πρώτο πράγμα που έβλεπα κάθε πρωί, στον διάδρομο, ήταν ο κουβάς με τα ούρα του. Παρήγαγε τέσσερα λίτρα σε ένα βράδυ. Απαιτητική δουλειά – και η μοναδική του δουλειά. Μετά το μεσημεριανό γεύμα φορούσε και πάλι τις γιγαντιαίες πιτζάμες του οι οποίες άφηναν ανοιχτό και χάσκων ένα πελώριο τρίγωνο άσπρης σάρκας.

Η γυναίκα του είχε μαλλιά ξανθά και γυαλιστερά, πράγμα πολύ σπάνιο για την ηλικία της. Περιφερόταν στα σκοτεινά στο σπίτι της – καίει το φως! – φορώντας κουρέλια και λιωμένα παπούτσια.

Το βράδυ, οι δυο τους καθισμένοι στις ψάθινες πολυθρόνες τους, άκουγαν μια θεατρική παράσταση στο ραδιόφωνο. Στα πρώτα πέντε λεπτά κοιμόντουσαν, εκείνος ροχαλίζοντας ηχηρά κι εκείνη με το κεφάλι ριγμένο προς τα πίσω, βγάζοντας κοφτές, συριστές αναπνοές. Στη μία το πρωί η σιωπή απ' την διακοπή εκπομπής του προγράμματος τους ξυπνούσε. Εκείνη έπαιρνε το κλουβί με τα πουλιά που είχαν κι εκείνος ένα μεγάλο βαμμένο άγαλμα του αγίου Ιωσήφ, που κρατούσε ένα πράσινο φοινι-

κόκλαδο. Με μικρά βήματα πήγαιναν στην κρεβατοκάμαρά τους και τα ροχαλητά ξανάρχιζαν. Το πρωί, έβρισκα μπροστά την πόρτα τέσσερα λίτρα ούρων.

Αυτή ήταν η ζωή μου για δύο χρόνια. Μοναξιά, σιωπή, σκοτάδι, δύο γέροι που γέμιζαν έναν κουβά ως επάνω και πήγαιναν από εδώ και από εκεί τον άγιο Ιωσήφ και δύο παπαγαλάκια. Δεν είδα ούτε μία φορά ένα χαμόγελο. Ούτε ένα ζευγάρι όμορφα πόδια στο δρόμο. Ούτε ένα δέντρο να ρίχνει τα κιτρινισμένα του φύλλα και ο αέρας να τα παίρνει, να τα σηκώνει στον ουρανό.

Ύστερα, όμως, έπρεπε να βγω έξω. Το παλιό μου τραύμα στο στομάχι – δώρο από τον Καύκασο – είχε μολυνθεί. Σε έξι μήνες έχασα τριάντα δύο κιλά. Σε μια απόμερη κλινική με άνοιξαν απ' τον οισοφάγο ως τον αφαλό, σε βάθος δέκα επτά εκατοστών.

Στις τρεις μέρες επάνω με αναγνώρισε ένας νοσοκόμος. Έπρεπε, λοιπόν, να με μετακινήσουν μέσα στη νύχτα επάνω σ' ένα φορείο. Με ανέβασαν από μια εξωτερική σκάλα μέχρι τον τέταρτο όροφο. Λούστηκα στον ιδρώτα και στο αίμα γιατί οι κραδασμοί του φορείου έσχισαν όλα μου τα ράμματα! Τι ζωή! Το να μην εμφανίζεσαι πουθενά – για να μην σε αναγνωρίσουν – δεν βοηθά σε τίποτα. Όπως και να έχει, θα σε αναγνωρίσουν τελικά, θα σε δουν, ακόμα κι αν είναι από δέκα χιλιόμετρα μακριά.

Έχω ένα ημερολόγιο πραγματικά σπαρταριστό από τον καιρό που πέρασα σε είκοσι δια-

φορετικές χώρες. Μια μέρα, ένας δημοσιογράφος με ανακάλυψε στη Λίμα! Μια άλλη μέρα, στον Παναμά ή και στα δάση της Αργεντινής! Ακόμα και σε μια βίλλα, κοντά στο Νείλο, όπου έμενε ο συνταγματάρχης Νάσερ! Κάθε φορά οι λεπτομέρειες που περιγράφουν αυτές μου τις «θεάσεις» είναι τόσο συγκεκριμένες ώστε καταλήγω να αναρωτιέμαι αν όντως ήμουν σε όλα αυτά τα μέρη και τελικά κάνω λάθος να πιστεύω το αντίθετο. Μια μεγάλη γαλλική εφημερίδα δημοσίευσε, μ' έναν μεγάλο τίτλο στο πρωτοσέλιδό της, όλες τις λεπτομέρειες για τη «ζωή» μου στη Βραζιλία, για το πώς ντυνόμουν, πώς έτρωγα, πώς μιλούσα. Ως αληθινός παριζιάνος δημοσιογράφος, ο συγγραφέας του κειμένου αυτού, ενέμεινε επί μακρόν στο να περιγράφει τους έρωτές μου! Ναι, αγαπούσα! Αγαπούσα μια νέγρα! Και είχαμε κάνει μαζί και ένα όμορφο, μικρό νεγράκι! Τα αμφισβητούσαν αυτά οι αναγνώστες; Αμφέβαλλαν για τα όσα διάβαζαν; Όμως η φωτογραφία ήταν εκεί! Η φωτογραφία του γιου μου, του μικρού νέγρου, ενός μπόμπιρα τριών ή τεσσάρων χρόνων, με στρογγυλά μάτια και φουντωτά, κατσαρά μαλλιά που κάλυπταν το κεφάλι του σαν χαλί! Η πεθερά μου, μια συντηρητική, ευλαβής κυρία απ' το Περιγκόρντ, τινάχτηκε όρθια ενώ έπαιρνε το πρωινό της και διάβασε αυτές τις αναπάντεχες αποκαλύψεις για τον γαμπρό της! Αυτό το εγγονάκι που είδε στ' αλήθεια δεν της άρεσε καθόλου. Χρειάστηκε να προσπαθήσω σκληρά για να την κάνω να καταλάβει ότι ποτέ

στην ζωή μου δεν έχω πατήσει το πόδι μου στη Βραζιλία και κανένα νεγράκι, ουδέποτε, δεν έγινε μέλος της οικογένειάς μας.

Δεν είχε όμως καμία σημασία. Τριάντα φορές, πενήντα, έπρεπε να μάθω ότι ήμουν στο Καράκας, στο Βαλπαράισο, στο Κούμπαο, σαν κάποιος φτωχοδιάβολος που δεν μπορούσε να ριζώσει σ' ένα μέρος! Έλεγαν, ακόμη, ότι ήμουν στο αμπάρι του πλοίου Μόντε Αγιάλα, το οποίο το σταμάτησαν στ' ανοιχτά οι Αμερικάνοι και επιβιβάστηκαν, στα τέλη του Αυγούστου του 1946 – δηλαδή δεκαπέντε μήνες μετά το τέλος του πολέμου! – οδηγώντας το στο λιμάνι της Λισαβόνας όπου διεξήγαγαν εξονυχιστικό έλεγχο για πολλές ημέρες: ένας Αμερικανός αστυνομικός σκαρφάλωσε ακόμα και μέσα στην καμινάδα για να βεβαιωθεί ότι δεν κρυβόμουν εκεί, γαντζωμένος μέσα στο φρεάτιο της καπνοδόχου.

Μια αναφορά των μυστικών υπηρεσιών έλεγε ότι κρυβόμουν σ' ένα δάσος, μαζί μ' έναν πορτογάλο συνταγματάρχη! Η Υπηρεσία Πληροφοριών με τοποθετούσε στο Γιβραλτάρ!

Άλλοι, δημοσιογράφοι, δήλωναν ότι με είχαν ακολουθήσει μέσα στο Βατικανό! Κάποιοι τρίτοι, με είχαν δει σ' ένα λιμάνι του Ατλαντικού, όπου αγόραζα κανόνια! Είχα θεαθεί ακόμα και στην Αμβέρσα όπου, προφανώς, είχα πάει για ν' ανασάνω τον αέρα της πατρίδας μου.

Η αλήθεια είναι ότι από καιρού εις καιρόν με ανακάλυπτε κανένας λειψός στο μυαλό ή κάποιος από τους παλιούς μου οπαδούς κι

έπεφταν στην αγκαλιά μου κλαίγοντας. Εγώ έφευγα και άρχιζα μετά να συχνάζω σε άλλα μέρη. Ενίοτε συνάντησα και εχθρούς. Πάντοτε αυτές οι συναντήσεις είχαν πλάκα. Με φώναζαν κερατά από μακριά κι εγώ, απότομα, ερχόμουν προς το μέρος τους και στεκόμουν μπροστά τους. Αρχικά έμεναν άφωνοι. Έπειτα τους έπιανε η περιέργεια. Με δύο ευχάριστες κουβέντες, η ατμόσφαιρα χαλάρωνε.

Μια μέρα βρισκόμουν σ' ένα δημοφιλές μικρό εστιατόριο, εξεπλάγην όταν συνειδητοποίησα ότι καθόμουν δίπλα από έναν απ' τους πιο διάσημους αρχηγούς του βελγικού σοσιαλιστικού κόμματος, με καταγωγή απ' τη Λιέγη. Δεν του έδωσα σημασία και ούτε κι εκείνος σ' εμένα. Ήταν μαζί με μια μεγαλόσωμη ξανθιά που είχε μπούκλες σαν του Ερμή. Εγώ διάβαζα την εφημερίδα μου. Όταν σήκωσα τα μάτια μου, σε μια στιγμή, τα βλέμματά μας συναντήθηκαν. Ακολούθησε ένα σουρεαλιστικό δευτερόλεπτο. Έπειτα μου χαμογέλασε και μου έκλεισε το μάτι. Ούτε εκείνος δεν επρόκειτο να με παραδώσει στο ικρίωμα!

Οι μόνοι που με κυνηγούσαν παντού, με μίσος αληθινά διαβολικό, ήταν οι Εβραίοι. Το δίχως άλλο και η βελγική κυβέρνηση με καταδίωκε με ζήλο. Είκοσι φορές ζήτησε την έκδοσή μου. Όπως όμως και να είχε, ο Σπάακ, ο Υπουργός Εξωτερικών, δεν πίεσε πάρα πολύ το θέμα. Άλλωστε, η καρέκλα του έτριζε. Τον Ιούλιο του 1940 είχε κάνει τα πάντα για να του δώσουν άδεια οι Γερμανοί να επιστρέψει

στις τότε κατεχόμενες Βρυξέλλες. Τους είχε βομβαρδίσει με τηλεγραφήματα που είχε βάλει όλες του τις διασυνδέσεις απ' την Ευρώπη να στέλνουν. Ήμουν απόλυτα ενήμερος για όλες αυτές του τις κινήσεις.

Ο φίλος του και πρόεδρος, ο πρώην σοσιαλιστής υπουργός Ντε Μαν, μου είχε μεταφέρει το περιεχόμενο γραμμάτων που είχε γράψει ο Σπάακ, στις Βρυξέλλες, προς τη γυναίκα του από την οποία ζητούσε να παρέμβει ώστε ο Χίτλερ να του δώσει την άδεια να εμφανιστεί. Ο Ανρί Ντε Μαν πάντοτε σου είχε αδυναμία! Έγραφε ο Σπάακ στη σύζυγό του για να την προτρέψει να πάει να συναντήσει τον Ανρί ο οποίος, μ' ένα σαρδόνιο χαμόγελο, κάγχαζε διαβάζοντάς μου, στο γραφείο μου, το κείμενο αυτό.

Ο Χίτλερ δεν έκανε δεκτό το αίτημα του Σπάακ, κι ας το επανέλαβε δέκα φορές. Γι' αυτό και ο Σπάακ αποτάθηκε στο Λονδίνο. Χωρίς πλέον, όμως, την εναντίωση του Χίτλερ μπόρεσε να επανενταχτεί ωραία και καλά στο σύστημα, όπως ακριβώς έκανε και ο Ντε Μαν, απ' τον Μάιο του 1940.

Το ζήτημα των Εβραίων όμως είναι ολότελα διαφορετικό. Πριν τον πόλεμο, ουδέποτε το REX υπήρξε αληθινά αντισημιτικό. Οι δημαγωγικές κινήσεις των Εβραίων με εκνεύριζαν, είναι αλήθεια. Όπως επίσης είναι αλήθεια ότι δεν τους είχα και ιδιαίτερα στην καρδιά μου. Δεν μου κάθονταν καλά στο ταπεραμέντο μου. Όμως τους άφηνα στην ησυχία τους. Μπορού-

σαν να είναι μέλη του REX όπως και οποιοσδήποτε άλλος. Ο αρχηγός του REX των Βρυξελλών, μετά από την εκλογική μας νίκη του 1936, ήταν Εβραίος. Ακόμα και το 1942, εν τω μέσω της γερμανικής κατοχής, ο γραμματέας του αντικαταστάτη μου, του Βικτόρ Ματτίς, ήταν Εβραίος. Τον έλεγαν Κχαν και αυτό τα λέει όλα!

Αγνοούσα τα πάντα για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τους φούρνους των κρεματορίων. Μονάχα μετά το τέλος του πολέμου, όταν οι Εβραίοι μπήκαν πρώτοι απ' όλους, δημιουργήθηκε ένα μεγάλο αντισημιτικό κίνημα παγκοσμίως κι εγώ ήμουν ο αρχηγός του.

Για να ακριβολογούμε, κατ' αρχάς δεν ήμουν, φυσικά, ο αρχηγός σε κανένα τέτοιο κίνημα. Κι έπειτα, άσχετα αν κάτι τέτοιο θα ήταν μεμπτό ή όχι, τέτοιο κίνημα δεν υπήρχε.

Ως εκ τούτου δεν τίθεται κανένα θέμα ότι διεξήγαγα διωγμούς ή δημιούργησα αντιεβραϊκές οργανώσεις.

Εδώ και εικοσιπέντε χρόνια οι Χριστιανοί έχουν καταντήσει μαλθακοί, εύκολοι στόχοι. Με στόχο ν' αποκεφαλίσουν μια ολότελα ανύπαρκτη οργάνωση και να με βγάλουν από την μέση, οι ιθύνοντες Εβραίοι στα πλέον υψηλά κλιμάκια υπό την προστασία του Κράτους του Ισραήλ, έκαναν ξανά και ξανά απόπειρες να με απαγάγουν.

Τίποτα δεν τους έλειπε: μια μεγάλη, μαύρη Λίνκολν με το ευρύχωρο πορτ-μπαγκάζ της τροποποιημένο, όπως κάνουν οι έμποροι ναρκωτικών, για να με μεταφέρουν αναίσθητο· ένα καράβι που με περίμενε στην κοντινότερη ακτή για να με μεταφέρει στο Τελ Αβίβ· πέντε ρεβόλβερ για να με καθαρίσουν αν αντιστεκόμουν· έξι εκατομμύρια για να πληρώσουν τους συνεργούς τους· ακριβή σχέδια του σπιτιού μου και των σημείων πρόσβασης σ' αυτό. Το προηγούμενο βράδυ οι τηλεφωνικές γραμμές και οι γραμμές του ηλεκτρικού είχαν κοπεί στον λόφο όπου έμενα και τα σκυλιά των γειτόνων στα διπλανά σπίτια είχαν δηλητηριαστεί.

Δεν τα φαντάστηκα όλα αυτά. Δεν είναι προϊόν κάποιας ηλίασης που έπαθα τον Ιούλιο απ' τον καυτό ήλιο. Οι Ισραηλινοί κακοποιοί, με αρχηγό τους έναν πολύ γνωστό Εβραίο, τον δημοσιογράφο Τσβάιχ Αλντουμπί, συγκεντρώθηκαν οπλισμένοι ως τα δόντια και παραλίγο να πετύχαιναν τον σκοπό τους.

Τελικά καταδικάστηκαν σε οκτώ, δέκα και έντεκα χρόνια φυλάκισης. Μια ακόμα επιχείρηση οργανώθηκε, σχεδόν ταυτόχρονα, η οποία θα χρησιμοποιούσε ένα ελικόπτερο από ένα λιμάνι του Μαρόκο. Μερικά χρόνια αργότερα θα πραγματοποιούσαν και πάλι μια απόπειρα απαγωγής-δολοφονίας. Αυτή τη φορά, οι Εβραίοι κακοποιοί ήρθαν από θαλάσσης, απ' την Αμβέρσα. Μια Εβραία ενημέρωσε την αδερφή μου για τα σχέδιά τους, θέλοντας να με ευχαριστήσει, όπως της είπε, που της έσωσα τη ζωή κατά τη διάρκεια του πολέμου. Εκείνον τον καιρό ήμουν, όπως άλλωστε θα έκανε όλος ο κόσμος, αποφασισμένος να σώσω όλους τους

ανθρώπους που γνώριζαν και είχαν κάποιο πρόβλημα. Δεν κράτησα όμως λίστα με τα ονόματά τους για μετά τον πόλεμο! Ως εκ τούτου, δεν θυμάμαι καθόλου αυτή την Εβραία που έσωσα και, στη συνέχεια, εκείνη έσωσε εμένα!

Η προειδοποίησή της ήρθε πάνω στην ώρα. Οι τρεις κακοποιοί συνελήφθησαν λίγες στιγμές μόλις αφού είχαν βάλει την επιχείρησή τους σε δράση. Όμως ήταν ένα περιστατικό που με αναστάτωσε. Κάθε φορά έπρεπε να μετακομίζω και να κρύβομαι στις εξοχικές κατοικίες παλαιών φίλων όπως σ' ένα ζυθοποιείο όπου για πολλούς μήνες ήμουν κλεισμένος ή σ' ένα μικρό κελί, και δεν ήταν καθόλου αστείο σας παρακαλώ να το πιστέψετε αυτό, μιας μονής Βενεδικτίνων. Θα θυμάμαι για καιρό τα «Benedicamus Domino!» (υμνήσωμεν Κύριον) που ούρλιαζαν στις πέντε το πρωί για να με ξυπνήσουν, να πάω στη λειτουργία! Οι συνεχείς μετακινήσεις σήμαιναν όμως ότι δεν μπορούσα και να βγάζω το ψωμί μου, να έχω μια σταθερή δουλειά, όποια κι αν ήταν αυτή, ή έστω να έχω μια σίγουρη στέγη γιατί πάντοτε απειλούμουν και έπρεπε να είμαι έτοιμος πάντοτε να φύγω.

Δεν έλειπαν και οι συνεντεύξεις από δημοσιογράφους οι οποίες, επίσης, δημιουργούσαν δυσκολίες στον απόκληρο βίο μου, επιφέροντας συχνά και αστόχαστα προσοχή στο όνομά μου και πάλι. Από αυτές τις συνεντεύξεις περίπου μια ντουζίνα εκδόθηκε και όλες τους ήταν προϊόντα μυθοπλασίας, όπως τα αστυνομικά μυθιστορήματα. Δύο φορές, εδώ και πολύ καιρό,

δέχτηκα στο καταφύγιό μου «ειδικούς απεσταλμένους» οι οποίοι, στη συνέχεια, παρουσίασαν τις δηλώσεις μου διαστρεβλωμένες αν και μου είχαν υποσχεθεί ότι σίγουρα θα μου έστελναν πρώτα το κείμενό τους για να το εγκρίνω! Έκτοτε αποφεύγω τους δημοσιογράφους σα να έχουν πανούκλα!

Οι δημοσιογράφοι μονίμως μας ανασκευάζουν την προσωπικότητα, ανάλογα με το στόχο τους: ψάχνουν να εκδώσουν γρήγορα κάτι το οποίο θα προκαλέσει αίσθηση. Η αλήθεια, όμως, δεν μπορεί να αποκαλυφθεί με τόση ταχύτητα, μέσα από σύντομους τίτλους. Μια και μόνο φορά ένα περιοδικό εξέδωσε μια ολοκληρωμένη συνέντευξή μου. Και αυτό γιατί το επιθυμούσε. Εγώ, εκείνη τη στιγμή, ήθελα να διαδοθεί και να γίνει πιστευτό ότι βρισκόμουν στο Μπουένος Άιρες, σε μια κλινική. Το κείμενο αυτής της συνέντευξης τυπώθηκε ολόκληρο, δίχως παραλείψεις. Το περιοδικό αυτό γνώριζε πάρα πολύ καλά ότι κανένας από τους δημοσιογράφους της ομάδας τους δεν με είχε δει και ότι δεν ήμουν, υπό καμία έννοια, στο Μπουένος Άιρες. Αλλά ποιος ενδιαφερόταν γι' αυτό; Ο διευθυντής νοιαζόταν μονάχα οι αναγνώστες του να αναφωνούν «ααα!» και «ωωω!» διαβάζοντας τη συνέντευξη.

Τέτοια άτομα μπορούν να περιγράφουν λεπτομερώς τι κάνει ο κύριος Ωνάσης με την πρώην κυρία Κέννεντι στο κρεβάτι τους όπως επίσης και την κατάσταση των ωοθηκών της βασίλισσας Φαμπιόλα, παρέχοντας και επεξη-

γηματικά σκίτσα, αν και κανείς απ' τους συντάκτες τους δεν είναι βαλές δωματίου ή νοσοκόμος στην υπηρεσία της βασίλισσας! Όταν ένας δημοσιογράφος ταξιδεύει κάπου, το κάνει για να βγάλει λεφτά εις βάρος μιας πριγκίπισσας και να υπερχρεώσει στα έξοδα κίνησης το ταξίδι του. Παίρνει τον αέρα του, απολαμβάνει τις άγριες ομορφιές της εξοχής κι έπειτα γράφει το άρθρο όσο πιο γρήγορα γίνεται και όλα τ' άλλα τα στέλνει στο διάβολο. Μετά απ' αυτό δεν του μένει παρά να πατήσει τα «κουμπιά» των αναγνωστών του.

Ο εξόριστος, όμως, πώς βλέπει το ίδιο κοινό; Με τον καιρό, αρχίζει να το θεωρεί ως ένα κοινό εξωπραγματικό, ανύπαρκτο. Αποκτά έναν τρόπο σκέψης τον οποίο δεν είχε και τον οποίο το κοινό δεν έχει. Έχει χάσει την επαφή του με την εξελικτική πορεία των πραγμάτων. Όλα αλλάζουν κι εκείνος δεν γνωρίζει ότι όλα άλλαξαν. Ο κόσμος δεν ήταν αυτό που ήταν, οι άνθρωποι δεν ήταν όπως αυτοί που γνώρισε. Ένας οποιοσδήποτε βιομήχανος που θα βρεθεί ξεπερασμένος από τις μοντέρες μεθόδους, είναι αναγκασμένος να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Συνεχίζει, εντούτοις, να πιστεύει ότι οι παλιές μέθοδοι είναι ακόμα χρήσιμες, ότι υπάρχουν εκείνοι που παθιάζονται ακόμα μ' αυτές και, προπάντων, με τον ίδιο.

Για ποιον θα έχουμε ακόμα ενδιαφέρον σε μερικά χρόνια από τώρα; Ο κόσμος ξεχνάει. Τα γεγονότα διαδέχονται το ένα το άλλο. Καθένας από εμάς ρίχνει τα προηγούμενα στο πηγάδι

της λήθης. Ο εξόριστος παραμένει πεπεισμένος ότι βαδίζει στο μονοπάτι της πραγματικότητας. Ή ότι η κουρτίνα έχει πέσει εδώ και καιρό στην παράσταση της ζωής του. Περιμένει να ξεκινήσει το χειροκρότημα λες και το κοινό τον παρακολουθούσε από πάντα και μη λαμβάνοντας υπόψη του τα χρόνια κατά τα οποία είχε εξαφανιστεί στα παρασκήνια. Η προσμονή μιας τέτοιας ανταπόδοσης, πολύ συχνά είναι επώδυνη. Ποιος θα πει σ' έναν εξόριστο ότι δεν μετράει πια; Ότι δεν ασχολείται κανείς μαζί του. Και κυρίως ότι κανείς δεν θέλει ν' ασχοληθεί μαζί του. Το χαμόγελό του είναι συχνά νευρικό και πλατύ αλλά αυτό δεν είναι παρά ο τελευταίος τρόπος που του έχει μείνει για να πείθει τον εαυτό του ότι ο δρόμος προς το μέλλον δεν του είναι αμετάκλητα φραγμένος...

Κι εγώ, για πολύ καιρό, πίστευα στην επιβίωση. Ήμουν στον ανθό της νιότης μου. Στα τριάντα οκτώ μου χρόνια, δεν είχα σκοπό ποτέ να εξαφανιστώ έτσι! Κι όμως! Ναι, εξαφανίστηκα! Οι φίλοι μου πέθαιναν, ο ένας μετά τον άλλον, σε τόπους μακρινούς. Το παρελθόν θόλωσε, σαν μια όχθη που ολοένα απομακρύνεται και, τέλος, χάνεται απ' τα μάτια των ναυτιλλομένων. Για ένα εικοσάχρονο παιδί, που δεν είχε γεννηθεί ακόμα όταν εμείς βρισκόμασταν στο τέρμα των επιτευγμάτων μας, ποιοι είμαστε; Σίγουρα, όλα θα είναι μπλεγμένα στο κεφάλι του. Ή δεν θα γνωρίζει τίποτα για τις ιστορίες μας οι οποίες μάλλον του προκαλούν το ίδιο μηδαμινό σκίρτημα ενθουσιασμού όπως και οι

κοκκινωπές μουστάκες του Βερκιγκεντορίξ ή η μασέλα του Λουδοβίκου ΙΔ'.

Και δεν είναι μόνο αυτό. Είναι και η κατάρρευση στον επαγγελματικό τομέα. Οι εξόριστοι «διακρίνονται» σ' αυτό. Ήδη οι Περόν, Τρουχίλο, Μπατίστα και ο αβάς Φουλμπέρ Γιουλού, οι οποίοι ηττήθηκαν πριν από εμάς δεν είναι πιά παρά σκιές του παλαιότερου εαυτού τους που μετά βίας μπορεί κανείς να διακρίνει. Τα ονόματα των Λαγκελάρντ, Ορτίς και του Σουστέλ ακόμα, των τελευταίων μεγάλων πολιτικών ανθρώπων που υπήρξαν βεντέτες στην υπόθεση της Αλγερίας, δεν λένε τίποτα, μετά από πέντε χρόνια, στο 90% των Γάλλων. Βρισκόμαστε στον αιώνα της ταχύτητας. Το να εξαφανιστεί κανείς απ' το οπτικό πεδίο του κοινού συντελείται επίσης πολύ γρήγορα.

Ακόμα και για τα πολύ πληροφορημένα άτομα ένας πολιτικός άνδρας που είναι εξόριστος εδώ και είκοσι πέντε χρόνια καθίσταται ον σχεδόν μη πραγματικό. Ή, απλά, δεν πιστεύουν ότι υπάρχει ακόμα.

Ένα βράδυ με είχε καλέσει για δείπνο σπίτι του ένας διαπρεπής γιατρός, παγκοσμίως γνωστός, πολύ κοντινός άνθρωπος του αρχηγού του κράτους στο οποίο διαμένω αυτή τη στιγμή. Παρευρίσκονταν ιδιαίτερα γνωστές και διακεκριμένες προσωπικότητας. Καθένας από αυτούς με είχε γνωρίσει σε διαφορετικά στάδια της εξορίας μου και με άλλο όνομα. Για έναν, ήμουν ο Ενρίκε Ντουράν, Πολωνός (και τι αστείο πολωνικό όνομα!). Για έναν άλλον

ήμουν ο Λουσιέν Ντεμέρ, Γάλλος. Για έναν τρίτο, ο Χουάν Σαντσίζ. Για άλλους, σκέτο Πέπε. Ήμουν ελεύθερος να χειριστώ όπως ήθελα αυτό το οπλοστάσιο από ψευδώνυμα που είχα συγκεντρώσει.

Τη στιγμή που έκανε την είσοδό του ένας χοντρός τραπεζίτης τον οποίον δεν είχα συναντήσει ποτέ πριν, δεν δίστασα να του συστηθώ με το πραγματικό μου όνομα: Λεόν Ντεγκρέλ! Εκείνος με κοίταξε, θεωρώντας ότι αστειεύομαι. – Κι εγώ είμαι ο Μπενίτο Μουσολίνι! Ίδρωσα να τον πείσω ότι ήμουν αυτό που έλεγα ότι ήμουν και ότι δεν του έκανα πλάκα!

Έτσι, με τον καιρό, η εξορία μου έγινε συνήθεια ή πέρασε στη λησμονιά. Απ' τη Μερσεντές της εξουσίας, πέρασα στο να παίρνω το δυσώδες μετρό της εξορίας. Απαιτείται καιρός, ακόμη και για τους πιο διορατικούς, για να συμβιβαστούν με τη λογική αυτής της μετάβασης. Ο εξόριστος προτιμά να τραβά την προσοχή. Πιστεύει πώς κάτι που έκανε, σε κάποια στιγμή της ζωής του, ήταν πραγματικά ξεχωριστό. Υποφέρει φρικτά να μεταβαίνει απ' το να είναι ξεχωριστός στο να είναι ένας συνηθισμένος άνθρωπος, τέταρτος στη ουρά ενός λαϊκού εστιατορίου με φιξ τιμές. Το μεγάλο του όνειρο που στερήθηκε και είδε να διαλύεται, το δουλεύει ακόμα μέσα του. Συχνά πιστεύει ότι ίσως, ποτέ κανείς δεν ξέρει, κάτι από αυτό μπορεί ν' αναδυθεί ξανά. Κάτι, ναι. Αλλά όχι εμείς. Εμείς τελειώσαμε.

Πρέπει να τα βάλουμε κάτω με σαφήνεια

και να κάνουμε το λογαριασμό. Ο φασισμός, στις διάφορες μορφές του, στιγμάτισε την εποχή του και τη μελλοντική πορεία της. Και αυτό ήταν που μέτραγε. Τί μας άφησε; Τί μας άλλαξε;

Ανεξάρτητα από τις προσωπικές μας απόψεις, τόσο σφύζουσες από δυναμισμό κάποτε και τώρα πλέον εξουθενωμένες, το αληθινό πρόβλημα που τίθεται είναι το εξής: από αυτή τη μεγάλη περιπέτεια – ή εποποιία – των διαφόρων μορφών φασισμού, αφού πλέον ο τάφος του έχει κλείσει, τί απομένει; Και τί θ' απομείνει;

Κεφάλαιο 12

Κι αν ο Χίτλερ είχε κερδίσει;

Αυτό είναι το μεγάλο ερώτημα:
- Κι αν ο Χίτλερ είχε κερδίσει;

Ας το υποθέσουμε, καθότι μια τέτοια έκβαση για πολύ καιρό θεωρούταν πιθανή. Τον Οκτώβριο του 1941, ο Χίτλερ θα είχε καταλάβει τη Μόσχα (όπως, όντως, είχε φτάσει στα προάστιά της) και θα έφτανε ως τα φυσικά σύνορα του ποταμού Βόλγα από την πηγή του (όπου, όντως, είχε φτάσει) μέχρι τις εκβολές του (όπου παραλίγο να φτάσει). Με το που θα εμφανίζονταν τα τανκς του Ράιχ στην πλατεία του Κρεμλίνου, η Μόσχα θα επαναστατούσε. Ο Στάλιν θα έπεφτε. Όλα θα τελείωναν. Μερικές γερμανικές μεραρχίες πεζικού, ακολουθώντας το παράδειγμα του ναυάρχου Κολτσάκ, το 1919, θα μπορούσαν γρήγορα να είχαν διασχίσει την Σιβηρία ή να είχαν αποβιβαστεί εκεί πέφτοντας με αλεξίπτωτα. Μπροστά στον Ειρηνικό Ωκεανό, ο αγκυλωτός σταυρός θα υψωνόταν στο Βλαδιβοστόκ, δέκα χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά απ' τον Ρήνο.

Ποιες θα ήταν οι αντιδράσεις στην παγκόσμια κοινή γνώμη; Η Αγγλία, στα τέλη του 1941, θα μπορούσε να τα παρατήσει οποιαδήποτε στιγμή. Για να συμβεί αυτό, δεν θα χρειαζόταν τίποτα περισσότερο από ένα βράδυ με μπόλικο ουίσκι και ο Τσώρτσιλ θα σωριαζόταν στην καρέκλα του, παραπαίοντας, χτυπημένος από

αποπληξία. Το πώς αυτός ο αμετανόητος πότης άντεξε τόσο πολύ το αλκοόλ αποτελεί μια αξιοπερίεργη ιατρική περίπτωση. Άλλωστε, ο προσωπικός του γιατρός, μετά τον θάνατό του, εξέδωσε ιδιαίτερα κωμικές λεπτομέρειες για τις βακχικές αντιστάσεις του διάσημου πελάτη του.

Ακόμα όμως και όταν ζούσε, ο Τσώρτσιλ βασιζόταν στη διάθεση του λαού του. Το 1941, οι Άγγλοι ακόμα προσπαθούσαν να διατηρήσουν το ηθικό τους ψηλά. Ο Τσώρτσιλ όμως ήταν κουρασμένος. Η κατάκτηση της Ρωσίας απ' τον Χίτλερ, με την εμπλοκή ολόκληρης της Λουφτβάφε, θα είχε καταφέρει να τον τσακίσει. Αυτός ο πόλεμος, σε τί οδηγούσε; Σε τί, επίσης, τον είχε οδηγήσει εκείνος; Η Αγγλία, στο τέλος του πολέμου, έμεινε ολόγυμνη, στερημένη απ' το σύνολο των κτήσεων της αυτοκρατορίας της και ξεπέφτοντας παγκοσμίως στο επίπεδο ενός δευτερεύοντος κράτους, μετά από πέντε χρόνια που έκανε στριπτίζ. Ένας Τσάμπερλεϊν, στη θέση του Τσώρτσιλ, θα είχε από καιρό σηκώσει μια λευκή σημαία στην άκρη της ομπρέλας του.

Όπως και να είχε, μόνη της μπροστά σε μια νικηφόρα Γερμανία – δηλαδή μια αυτοκρατορία δίχως όμοιά της στον κόσμο, η οποία θα κάλυπτε τα πάντα στα δέκα χιλιάδες χιλιόμετρα του πλάτους τους, απ' τα Αγγλο-νορμανδικά νησιά της Βόρειας Θάλασσας μέχρι τις Σαχαλίνες νήσους στον Ειρηνικό – η Αγγλία θα ήταν σαν ένα φύλλο που το παίρνει ο ανεμοστρόβιλος. Δεν θα μπορούσε να αντιταχθεί για πολύ στη

νέα κατάσταση των πραγμάτων. Ο Τσώρτσιλ θα σταματούσε – και οι Άγγλοι μαζί μ' αυτόν – να ρίχνει τις δυνάμεις του ασταμάτητα, σαν να ήταν κουβάδες νερό, για να υπερασπιστεί το όστρακο της Αγγλίας που ολοένα και περισσότερο θα δεχόταν εισβολές. Μπορούσαν να καταφύγουν κάπου πιο μακριά; Στον Καναδά, μήπως; Ο Τσώρτσιλ, με το φλασκί στην τσέπη του, ίσως μπορούσε να είναι γουναράς ή μπάρμαν, αλλά όχι σωτήρας ενός λαού. Στην Αφρική, τότε; Στις Ινδίες; Η βρετανική αυτοκρατορία είχε ήδη χαθεί. Δεν θα μπορούσε να είναι το τελευταίο προπύργιο μιας αντίστασης η οποία πια θα είχε χάσει το νόημά της.

Δεν θα είχαμε κάνει ποτέ λόγο για τον Ντε Γκωλ, ο οποίος θα είχε γίνει καθηγητής στην Οττάβα και θα διάβαζε Σαιν-Σιμόν τα βράδια ή θα κρατούσε στα χέρια του το λινό μαντηλάκι της δραστήριας γυναίκας του, της θείας Υβόννης.

Η αγγλική νίκη ήταν μια στιγμή ανέλπιστα τυχερή για έναν πεισματάρη γέρο που μπορούσε να λειτουργήσει μόνο υπό την επήρεια του αλκοόλ, μονίμως πεσμένο επάνω σ' ένα παλιό και σχισμένο χαλάκι, και για τον οποίο οι θεοί των μέθυσων έκαναν εξαιρετικές παραχωρήσεις.

Δεν είχε όμως σημασία! Όταν η Ε.Σ.Σ.Δ. θα έπεφτε στα χέρια του Χίτλερ, το φθινόπωρο του 1941, η αγγλική αντίσταση θα είχε πεθάνει είτε με τον Τσώρτσιλ, είτε χωρίς τον Τσώρτσιλ.

Όσο για τους Αμερικάνους, δεν είχαν ακόμα μπει στον πόλεμο εκείνη την εποχή. Η Ιαπωνία τους παρακολουθούσε και ετοιμαζόταν να τους ρίξει κάτω. Ο Χίτλερ, έχοντας κατακτήσει την Ευρώπη, δεν θα εμπλεκόταν πια στις κινήσεις της Ιαπωνίας όπως και η Ιαπωνία, τον Ιούνιο του 1941, δεν ενεπλάκη στη γερμανική επίθεση στην Ε.Σ.Σ.Δ.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, απασχολημένες στην Ασία για καιρό, δεν θα ήταν σε θέση φορτωθούν ένα ακόμα πόλεμο στην πλάτη τους, στην Ευρώπη. Η στρατιωτική σύγκρουση μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και του Χίτλερ δεν θα λάμβανε χώρα παρά τα δημαγωγικά και λαϊκίστικα διαγγέλματα του γερο-Ρούσβελτ, ο οποίος ήταν ωχρός σαν πτώμα και φορούσε κάπα αμαξά, και παρά τις ένθερμες παροτρύνσεις της γυναίκας του, της Ελεονόρας, με τα πεταχτά της γαϊδουρινά δόντια, όμοια με ερπύστριες.

Ας υποθέσουμε, τώρα, ότι στο τέλος του φθινοπώρου του 1941 ο Χίτλερ είχε εγκατασταθεί στο Κρεμλίνο – κάτι που θα του έπαιρνε ένα τέταρτο της ώρας με το τραμ – όπως ακριβώς εγκαταστάθηκε στη Βιέννη το 1937, στην Πράγα το 1939 και στο βαγόνι της εκεχειρίας, στην Κομπιέν, το 1940.

Τί; Τί θα είχε γίνει στην Ευρώπη;

Ο Χίτλερ θα την είχε συνενώσει δια της βίας, το δίχως άλλο.

Οτιδήποτε μεγαλειώδες έχει συμβεί στον κόσμο, έχει συμβεί δια της βίας. Είναι λυπηρό, μπορούμε να πούμε. Σίγουρα θα ήταν πολύ πιο

αξιοπρεπές να είχε συσπειρωθεί ο κάθε γενναίος λαός μαζί με τις αξιοσέβαστες πατρόνες της κάθε ενορίας και τις ατσαλάκωτες Εστιάδες του Στρατού της Σωτηρίας και σε δημοκρατικές συνάξεις να σχημάτιζαν ειρηνικά τοπικές ενότητες που θα μύριζαν σοκολάτα, μιμόζα και κολόνια. Αλλά αυτό πουθενά δεν έχει γίνει ως τώρα.

Ο οίκος των Καπέτ δεν συνένωσε το βασίλειο της Γαλλίας μέσα από εκλογές ή χάρη στη λαϊκή βούληση. Η μία και η άλλη επαρχία ρίχτηκαν στο βασιλικό κρεβάτι, φορώντας τη νυχτικιά τους, υπό τη μορφή μιας νεαρής συζύγου που έτρεμε, κι έτσι το σύνολο των γαλλικών περιοχών αποφάσισε αν ήθελε να καταστεί σύνευνος των Καπέτ ή να δεχθεί τον βομβαρδισμό τους. Στο Βορρά, κατακτημένοι απ' τα βασιλικά στρατεύματα, οι κάτοικοι εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους – και ειδικά στο Αρράς – λες και ήταν ποντίκια. Στο Νότο, οι Αλμπιζουά (κάτοικοι της πόλης Αλμπί) που αντιστέκονταν στον Λουδοβίκο Η', οι Καθαροί, νικημένοι, σταυρωμένοι και αιματοκυλισμένοι από τους σταυροφόρους του στέμματος, κάηκαν μέσα στα οχυρά τους κάστρα τα οποία αποτέλεσαν κρεματόρια πριν αυτά του χιτλερισμού. Οι προτεστάντες του Κολινί βρέθηκαν κάτω από τα λεπίδια τη νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου ή κρεμάστηκαν στα ικριώματα του Μοντφασόν. Η Επανάσταση του Μαρά και του Φουκιέ-Τενβίλ προτίμησε, για να εδραιώσει την εξουσία της, να χρησιμοποιήσει το αστραφτερό ατσάλι της γκιλοτίνας και το ψάθινο καλάθι από κάτω απ' ότι να βασιστεί στις προτάσεις και τις φωνές του εκλογικού σώματος, σε κάποιο γωνιακό καφέ.

Ακόμα και ο Ναπολέων διάνοιξε με την ξιφολόγχη όλα τα σύνορα της αυτοκρατορίας του. Η καθολική Ισπανία δεν προσκάλεσε τους Μαυριτανούς να ισπανοποιηθούν, χορεύοντας στο ρυθμό απ' τις καστανιέτες της. Τους πολέμησε μανιασμένα κατά τη διάρκεια των επτά αιώνων της Επανακατάκτησης (Ρεκονκίστα), μέχρι που και ο τελευταίος εξ' αυτών της φυλής των Αμπενσεράζι πήρε των ομματιών του και γύρισε στους φοίνικες και τις καρύδες της Αφρικής. Ούτε οι Άραβες είχαν φανταστεί ότι θα συνένωναν με πιο φιλικό τρόπο το Νότο της Ισπανίας, προς όφελός τους φυσικά. Κάρφωναν τους αντιστεκόμενους Ισπανούς στις εισόδους των πόλεων, όπως η Κόρδοβα, ανάμεσα σ' ένα σταυρωμένο σκυλί κι ένα σταυρωμένο γουρούνι, αλαλάζοντας με οργή. Τον περασμένο αιώνα, ο Μπίσμαρκ σφυρηλάτησε τη γερμανική ενότητα με τα κανόνια του στην Σάντοβα και στο Σεντάν. Ο Γκαριμπάλντι δεν συνένωσε την Ιταλία με το ροζάριο στο χέρι αλλά κάνοντας επίθεση στην Παπική Ρώμη. Ακόμα και οι Πολιτείες της Αμερικής δεν έγιναν Ηνωμένες παρά μόνο μετά την εξολόθρευση των αρχαίων αυτοχθόνων, των Ερυθρόδερμων, και μετά από σαράντα χρόνια διόλου δημοκρατικών φονικών κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου. Αλλά να! Ακόμα κι αυτή τη στιγμή είκοσι εκατομμύρια Μαύροι

ζουν, ενάντια στη θέλησή τους, κάτω απ' το σιδερένιο χέρι εκατομμυρίων Λευκών οι οποίοι, τον περασμένο αιώνα, μάρκαραν με πυρωμένο σίδερο τους πατεράδες και τις μητέρες τους, λες και ήταν μοσχάρια ή μουλάρια. Το γεγονός ότι σήμερα είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους δεν έχει παρά στοιχειώδη σημασία. Δεν θα μπορούσαν να ψηφίσουν, άλλωστε, για μια διαφορετική ηγεσία από τη στιγμή που το μαρκάρισμα είχε γίνει!

Μονάχα οι Ελβετοί κατόρθωσαν να φτιάξουν, με τρόπο περισσότερο ή λιγότερο ειρηνικό, το μικρό τους κράτος αποτελούμενο από ιδιοκτήτες καφέ, τοξότες με σταυρωτά τόξα, κορασίδες υπηρέτριες και παραγωγούς γάλακτος. Όμως, πέρα απ' την περίπτωση του μήλου του Γουλιέλμου Τέλλου, οι αξιοπρεπείς και καλοβαλμένες επαρχίες ουδέποτε έλαμψαν στην πολιτική ιστορία του κόσμου. Οι μεγάλες αυτοκρατορίες και τα μεγάλα κράτη συντίθενται δια της βίας. Είναι αυτό κάτι το λυπηρό; Είναι απλώς ένα γεγονός.

Ο Χίτλερ, κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του σε μια Ευρώπη απρόθυμη να τον ακολουθήσει, δεν έκανε κάτι περισσότερο απ' ότι έκανε ο Καίσαρας όταν προσαρτούσε τη Γαλατία ή ο Λουδοβίκος ο ΙΔ' όταν επιτέθηκε στην Αρτουά και στη Ρουσιγιόν ή οι Άγγλοι όταν κατέκτησαν τους Ιρλανδούς, τους λεηλατούσαν και τους δίωκαν, ή όταν οι Αμερικάνοι έστρεψαν τα κανόνια των καταδρομικών τους πλοίων στις Φιλιππίνες, στο Πουέρτο Ρίκο, στην Κούβα, στον Παναμά ή επέκτειναν με τα χτυπήματα των πυραύλων τους τα στρατιωτικά του σύνορα μέχρι τον 37ο παράλληλο του Βιετνάμ. Η δημοκρατία, δηλαδή η εκλογική συναίνεση του λαού για τέτοιες πράξεις, δεν έρχεται παρά μετά, όταν όλα έχουν τελειώσει.

Η μάζα αντιλαμβάνεται το σύμπαν κοιτάζοντάς το μέσα από την κλειδαρότρυπα των δικών της μικρών ανησυχιών και ενδιαφερόντων. Ποτέ ένας Βρετόνος, ένας Φλαμανδός, ένας Κατελάνος της Ρουσιγιόν δεν μπόρεσε, από μόνος του, να δουλέψει υπέρ της ενότητας της Γαλλίας. Ο κάτοικος του Μπαντουά ήθελε πάντοτε να παραμείνει Μπαντουάνος. Ο κάτοικος του Βίρτεμπεργκ, Βιρτεμπεργκέζος. Ο πατέρας ενός φίλου μου από το Αμβούργο είχε μεταναστεύσει στις Ηνωμένες Πολιτείες μετά το 1870 γιατί δεν ήθελε να αποτελέσει μέρος της αυτοκρατορίας του Γουλιέλμου Α'. Η ελίτ είναι εκείνη που σχηματίζει τον κόσμο. Οι ισχυροί εκείνοι άνθρωποι που με τη βαριά τους μπότα μπορούν να σπρώχνουν τους αδύναμους μπροστά. Χωρίς αυτούς, οι λαοί, διαιρεμένοι, θα έμεναν αιώνια στην αρχική τους θέση και κατάσταση.

Το 1941 ή το 1942, ακόμα κι αν η νίκη του Χίτλερ στην Ευρώπη ήταν ολοκληρωτική και αμετάκλητη, και όπως έλεγε και ο Σπάακ, η Γερμανία γινόταν «κυρίαρχος της Ευρώπης για χίλια χρόνια», οι αντιφρονούντες που θα δυσανασχετούσαν θα ήταν εκατομμύρια. Καθένας τους θα προσκολλιόταν στις προσωπικές του

προτιμήσεις και στην συγκεκριμένη γωνιά της χώρας του η οποία, προφανώς, θα ήταν ανώτερη απ' όλες τις άλλες γωνιές της χώρας! Ως φοιτητής, άκουγα με έκπληξη τους συμφοιτητές μου απ' το Σαρλερουά να γκαρίζουν πάνω απ' τα καφάσια με τις μπύρες τους:

Γη του Σαρλερουά,
Εγώ εσένα προτιμώ!
Η πιο όμορφη γωνιά της γης
Είσαι εσύ, είσαι εσύ!

Μάλλον είναι η πιο άσχημη γωνιά γης σ' ολόκληρο τον κόσμο, με τα ατελείωτα χωριά ανθρακωρύχων χτισμένα από κόκκινα τούβλα και εκατό ερειπωμένα κάστρα που δεν είναι παρά σωροί από σκονισμένα ερείπια! Ακόμα και τα λουλούδια εκεί είναι πασπαλισμένα με καρβουνόσκονη! Παρόλα αυτά, καλή τη πίστει, οι φίλοι μου απ' την πόλη του Σαρλερουά γκάριζαν όλο ενθουσιασμό γι' αυτή! Καθένας είναι ενθουσιασμένος με το μικρό του μέρος, την περιοχή του, το βασίλειό του, το κράτος του.

Όμως αυτό το ευρωπαϊκό κόμπλεξ μικροπρέπειας θα μπορούσε να εξελιχθεί και ήταν ήδη στα πρόθυρα του να το κάνει. Μια επιτάχυνση αυτής της εξέλιξης δεν ήταν διόλου ακατόρθωτη. Η απόδειξη είχε δοθεί δέκα φορές ότι υφίστατο η πιθανότητα να ενωθούν ακόμα και οι πλέον απομακρυσμένοι Ευρωπαίοι μεταξύ τους καθότι, κατ' ουσίαν, ήταν ο ίδιος λαός. Οι εκατό χιλιάδες προτεστάντες που έπρεπε να φύγουν από τη χώρα τους μετά την ανάκληση της Εδίκτου της Νάντης, ενσωματώθηκαν έξοχα με τους Πρώσους που τους δέχθηκαν. Κατά τη διάρκεια των μαχών μας, τον Μάρτιο του 1945, στα χωριά ανατολικά και δυτικά του Όντερ, βλέπαμε παντού, στις πινακίδες των κάρων των χωρικών χτυπητά γαλλικά ονόματα των περιοχών του Ανζού και της Ακουιτανίας.

Στο μέτωπο υπήρχαν πολλοί φον που, όπως οι σταυροφόροι, φώναζαν «είναι θέλημα Θεού!» (Deus lo vult), και πολλοί φον Μεζιέρ, απόγονοι ιπποτών. Στην παγκόσμια ιστορία και μέσα από το πέρασμα πολλών αιώνων, εκατοντάδες εκατομμύρια στοίχοι γερμανικού στρατού πέρασαν απ' τις χώρες της Βαλτικής, απ' την Ουγγαρία, τη Ρουμανία κι ακόμα – εκατόν πενήντα χιλιάδες! – και κατά μήκος του Βόλγα. Οι Φλαμανδοί, οι οποίοι είχαν κατέβει σε πολύ μεγάλους αριθμούς στο Βορρά της Γαλλίας, σχημάτισαν γι' αυτή την πλέον δραστήρια βιομηχανική ελίτ. Τα πλεονεκτήματα τέτοιων συνυπάρξεων είναι επίσης αισθητά και στις χώρες που ήταν πάλαι ποτέ κτίσεις του Λατίου. Οι Ισπανοί της Αριστεράς, που δεν είχαν άλλη επιλογή παρά να καταφύγουν στη Γαλλία μετά την ήττα τους, το 1939, μέσα σε μια γενιά έγιναν ένα με τους Γάλλους που τους υποδέχθηκαν. Μια, ονόματι Μαρία Κασαρές, κόρη του πρωθυπουργού του Λαϊκού Μετώπου, έγινε μια απ' τις πλέον διάσημες ηθοποιούς του γαλλικού θέατρου! Εκατοντάδες χιλιάδες Ιταλοί που οδηγήθηκαν στη Γαλλία εξαιτίας της

πείνας, κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα, ενσωματώθηκαν και αυτοί με εξαιρετική ευκολία. Μάλιστα, αυτό έγινε σε τέτοιο βαθμό που ένας από τους μεγαλύτερους συγγραφείς της Γαλλίας του περασμένου αιώνα ήταν ο γιος ενός Βενετσιάνου: ο Ζολά. Στην εποχή μας, οι συγγραφείς που είναι παιδιά Ιταλών είναι αμέτρητοι, με επικεφαλής τους τον Τζιόνο.

Η ναπολεόντεια αυτοκρατορία συνένωσε τους Ευρωπαίους χωρίς να τους πολυζητήσει τη γνώμη τους. Παρόλα αυτά είδαμε πως οι ελίτ των διαφόρων κρατών ενώθηκε με εξαιρετική σβελτάδα: ο Γκαίτε ήταν ιππότης της Λεγεώνας της Τιμής· ο Πολωνός πρίγκιπας Πονιατόφσκι έγινε στρατάρχης στη Γαλλία· ο Γκόγια συγκαταλέγεται στους μεγάλους Ισπανούς καλλιτέχνες στο Μουσείο του Λούβρου· Ο Ναπολέων, στα νομίσματά του, έφερε τον τίτλο «Βασιλιάς της Ιταλίας» (Rex Italicus). Ακόμα και όσοι δυσανασχετούσαν, στρατολογήθηκαν από δέκα διαφορετικές χώρες της Ευρώπης, τρίφτηκαν μεταξύ τους και αδελφοποιήθηκαν όπως ακριβώς κι εμείς στις τάξεις των Waffen-S.S. κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Αλλά κάθε φορά, εκεί όπου υπάρχει διωγμός, ή εκεί όπου υπάρχει πόλεμος, ή ανάγκη να κερδίσει κανείς τα προς το ζην, ή η θέληση ενός ισχυρού άνδρα, εκεί δίδεται η εναρκτήρια ώθηση. Υπό κανονικές συνθήκες οι λαοί της Ευρώπης θα παρέμεναν εντός των ορίων των συνόρων τους. Δεν θα τα διέσχιζαν – και κάθε φορά με επιτυχία – παρά μόνο όταν κάτι τους

ωθούσε να το κάνουν.

Αυτές οι γόνιμες εμπειρίες οι οποίες αυξάνονταν και κλιμακώνονταν με τον καιρό, ένωσαν τους πλέον διαφορετικούς Ευρωπαίους οι οποίοι παρότι μπορεί να προέρχονταν είτε από την Πρωσία, είτε από την Ακουιτανία, είτε από τη Φλάνδρα, είτε από την Ανδαλουσία, είτε από τη Σικελία, ήταν σε θέση να ανανεωθούν από τη μεταξύ τους επαφή, να προσαυξήσουν τις ποιότητές τους και να τις μεγεθύνουν.

Είτε για τους ηττημένους, είτε για τους νικητές, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν το μεγάλο ξεκίνημα. Ανάγκασε όλους τους Ευρωπαίους και ειδικά εκείνους που είχαν μεταξύ τους αντιπαλότητες οι οποίες έμοιαζαν αξεπέραστες, όπως οι Γάλλοι και οι Γερμανοί, να συνεργαστούν. Ακόμα κι υπήρχε αντιπάθεια ανάμεσά τους, ακόμα κι αν φαντασιώνονταν να κλωτσάνε ο ένας τον άλλον στο καλάμι, γνωρίστηκαν μεταξύ τους, είτε με τη θέλησή τους είτε αθέλητα. Αυτά τα τέσσερα χρόνια της κατοχής, όπου με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο συνυπήρξαν οι λαοί, σηματοδότησαν μια αναζήτηση και κατανόηση η οποία οδήγησε στην αποκωδικοποίηση του ενός από τον άλλον και δεν ήταν εις μάτην, εν τέλει. Όλοι αναγκάστηκαν να έρθουν πρόσωπο με πρόσωπο – νικητές και ηττημένοι. Κανείς δεν ξεχνούσε το πρόσωπο του άλλου. Οι κακές στιγμές θόλωσαν και ξεχάστηκαν. Στη συνέχεια, αυτό που έμεινε, ήταν όλα όσα είχαν αξία. Η επαφή των ευρωπαϊκών λαών είχε συντελεστεί.

Κατά την διάρκεια των είκοσι οκτώ χρόνων που ακολούθησαν αυτή την επαφή, κι άλλες επαφές έλαβαν χώρα με την χαρακτηριστική ταχύτητα της εποχής μας. Δωδεκάδες εκατομμύρια Ευρωπαίων πλέον ταξίδευαν. Ο ξένος δεν ήταν πια ένα πλάσμα που το κοιτούσαμε με φόβο και μίσος, ή κοροϊδεύοντάς το. Συναναστρεφόμασταν μαζί του. Ο κάτοικος της Βρέστης δεν έβλεπε πια τον κόσμο μέσα από το πρίσμα των μπλε τυριών του και των πουλερικών του. Ο κάτοικος της Νορμανδίας ξεπέρασε τα στενά όρια του μηλίτη που έφτιαχνε και ο Βέλγος αυτά της μπύρας gueuze-lambic από άγρια μαγιά. Χιλιάδες Σουηδοί ζούσαν δίπλα στη Μάλαγα. Ο Μισελέν, εκτός από τα ποδήλατα που έφτιαχνε, συνεργάστηκε με τον Ιταλό Ανιέλι και τον Γερμανό Γκάνθερ Σακς και μαζί έφτιαξαν ένα προϊόν με ετικέτα «made in Paris», χωρίς να τους εμποδίσει η γαλλική κυβέρνηση.

Ακόμα και ο στρατηγός Ντε Γκωλ το θεώρησε ως κάτι θετικό να πει πως στις φλέβες των Γάλλων κυλούσε κάτι από το γερμανικό αίμα, χάρη σε κάποιον θείο που καταβρόχθιζε ξινολάχανα και γεννημένο στη χώρα που κατέστησε τόσο λαοφιλείς τους Ναζί!

Συχνά οι νέοι δεν έχουν πια χώρα. Νιώθουν απεθνικοποιημένοι. Έχουν δημιουργήσει έναν κόσμο δικό τους, φτιαγμένο από τολμηρές ή παραμορφωμένες ιδέες, με δίσκους ξέφρενης μουσικής, με μακριά μαλλιά, παντελόνια σχισμένα, διάφανα παντελόνια και κοπέλες ανοιχτές γενικότερα στη «σύγχυση των εθνικοτήτων»!

Ο μικρός γαλλικός Κόκορας του 1914 ή ο μεγάλος μαύρος αετός που στηνόταν στην πόλη έχει πάψει να τους εξάπτει το συναίσθημα. Ήδη, για τη νέα γενιά, το πτίλωμα τους, τα ράμφη τους, η φωλιά τους, η μετεώρισή τους στον αέρα, φαντάζουν ως προϊστορικά αντικείμενα που ανήκουν σε κάποιο μουσείο το οποίο κανείς δεν επισκέπτεται έτσι κι αλλιώς.

Αυτή η ευρωπαϊκή προσέγγιση, όπως επίσης και η παγκόσμια, η οποία εξαφάνισε, μέσα σ' ένα τέταρτο του αιώνα, το καθεστώς που επικρατούσε σε όλους τους παρελθοντικούς αιώνες συντελέστηκε χωρίς κάποια πολιτική διέγερση – παρά μόνο με την κυκλοφορία εκατομμυρίων ανθρώπων από τη μία χώρα στην άλλη, με το να βλέπουν εκατομμύρια κινηματογραφικά έργα και τηλεοπτικά προγράμματα άλλων χωρών, γεμάτα από διαφορετικές φυσιογνωμίες. Τα ήθη συγκεράστηκαν με τόσο φυσικό τρόπο όπως σ' ένα κοκτέιλ όλα τα συστατικά, όσο ετερόκλητα κι αν είναι, ομογενοποιούνται.

Υπό το καθεστώς του Χίτλερ αυτή η συνένωση γινόταν πολύ πιο γρήγορα και, πάνω απ' όλα, λιγότερο άναρχα. Μια μεγάλη, κοινή πολιτική δομή εστίαζε και προσανατόλιζε όλες τις τάσεις. Αρχικά, υπήρχαν εκατομμύρια νέοι, Γερμανοί όπως και μη Γερμανοί, οι οποίοι είχαν πολεμήσει μαζί απ' τον Βιστούλα ως το Βόλγα και έγιναν, μέσα από τις κοινές προσπάθειες και κακουχίες που πέρασαν, σύντροφοι στη

ζωή και στο θάνατο. Γνωρίζονταν. Εκτιμούσαν ο ένας τον άλλον. Οι μικροπρεπείς ευρωπαϊκές αντιπαλότητες του παρελθόντος, το αγαπημένο χόμπυ των οπισθοδρομικών αστών, μας φαντάζαν ανάξιες λόγου. Αυτό το «εμείς», το 1945, δεν ήταν παρά ένας πυρήνας. Αλλά ακόμα και στο κέντρο του πιο παχιού φρούτου βρίσκεται ένας «πυρήνας», μια αρχή. Εμείς ήμασταν αυτός ο πυρήνας, λοιπόν. Η Ευρώπη, ως μια εύπλαστη, ανόστεα μάζα, δεν τον είχε μέσα της. Σήμερα όμως υπάρχει. Και ο πυρήνας αυτός περιείχε ακόμη και το μέλλον.

Από την Ευρώπη που θα δημιουργούταν από τα όπλα και την ιδιοφυία, ένας ολόκληρος κόσμος προς δημιουργία θα προσφερόταν στην κάθε νεολαία. Εκατομμύρια νέοι Ευρωπαίοι, κατά τη διάρκεια του πολέμου, αρκούνταν στο να τρώνε από τα αποθέματα του πατέρα τους ή να δοκιμάζουν τα αγαθά της μαύρης αγοράς, στην οποία επιδίδονταν και οι ίδιοι με τη σειρά τους. Αντί να φυτοζωούν στο Κοντεμπέκ-αν-Κο ή στο Wuustwezel, αρκούμενοι για πενήντα χρόνια στις παστές ρέγκες και στα παραγινωμένα μήλα, εκατομμύρια νέοι θα μπορούσαν να καθυποτάξουν με το δυναμισμό τους ατελείωτες γαίες στην Ανατολή οι οποίες μας προσφέρονταν, όπως η Φριζ, η Λοζέρ, το Μέκλεμπεργκ ή οι Αμπρούζες. Εκεί θα μπορούσαν να χτίσουν μια αληθινή ζωή σαν άντρες, σαν πρωτοπόροι, σαν δημιουργοί, σαν αρχηγοί!

Ολόκληρη η Ευρώπη θα διακατεχόταν από ένα ρεύμα ενεργητικότητας.

Το ιδεώδες το οποίο, σε τόσο λίγα χρόνια, έκλεψε τις καρδιές όλης της νεολαίας του Γ' Ράιχ, επειδή ακριβώς ταυτιζόταν με την τόλμη, τη γενναιοδωρία, την τιμή, τις βλέψεις προς κάτι μεγαλειώδες, έκλεψε τις καρδιές όλων των νέων της Ευρώπης με ακριβώς τον ίδιο τρόπο. Τέλος στη μετριοπαθή ζωή! Τέλος οι μονίμως γκρίζοι και μακρινοί ορίζοντες του μέλλοντος! Τέλος σε μια ζωή κολλημένη στον ίδιο τόπο, στην ίδια δουλειά, στην ίδια ρουτίνα και στην ίδια μετριοπαθή λογική. Στον κάλαθο των αχρήστων οι προκαταλήψεις των γονέων που εδράζονταν σε κάθε τί μικροπρεπές και απαρχαιωμένο!

Ένας κόσμος παλλόμενος με χρώμα καλούσε τους νέους στα χιλιάδες χιλιόμετρά του δίχως σύνορα, όπου θα μπορούσαν να ανοίξουν τις βάνες των πηγών του, να έχουν μια ακόρεστη όρεξη και να καταβροχθίζουν τα πάντα, να κατακτούν με τα χέρια τους, πάντοτε με χαρά και με πίστη!

Οι γέροι θα μπορούσαν επίσης να τους ακολουθήσουν, καθότι το χρήμα θα τους ακολουθούσε.

Αντί να κολλάνε όλα τα θέματα σε φορτισμένες συζητήσεις που γίνονται σε δόσεις, με τις κλεψύδρες σταματημένες ώστε να παρατείνεται ο χρόνος συζήτησης, η ατσάλινη θέληση ενός αρχηγού και οι αποφάσεις των ομάδων που είναι επιφορτισμένες με το να φέρουν εις πέρας το έργο του θα μπορούσαν, μέσα σε είκοσι χρόνια, να δημιουργήσουν μια Ευρώπη

αληθινή, όχι ένα συνονθύλευμα άτολμων κομπάρσων, οι οποίοι δεν εμπιστεύονται ο ένας τον άλλον και καθένας τους κάνει τους κρυφούς του υπολογισμούς – ένα μεγαλειώδες, ενιαίο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό μόρφωμα, χωρίς αποκομμένα τμήματα.

Έπρεπε κανείς να είχε ακούσει τον Χίτλερ, στο ξύλινο δωμάτιό του, να εκθέτει τα μεγάλα του σχέδια για το μέλλον! Γιγαντιαία κανάλια θα ένωναν όλα τα μεγάλα ευρωπαϊκά ποτάμια, απ' όπου θα διέρχονταν ελεύθερα τα καράβια όλων, απ' τον Σηκουάνα ως το Βόλγα, απ' τον Βιστούλα ως το Δούναβη. Διώροφα τραίνα – έχοντας στον κάτω όροφο τα εμπορεύματα, στον πάνω τους επιβάτες –, επάνω σε υπερυψωμένες ράγες τεσσάρων μέτρων σε φάρδος, θα διέσχιζαν με άνεση τις αχανείς περιοχές της Ανατολής όπου οι στρατιώτες του χθες τώρα θα έστηναν τις πλέον μοντέρνες αγροτικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις του κόσμου.

Τί νόημα έχουν οι περιορισμένες και συγκεντρωτικές προσπάθειες, που προέκυψαν από ατελείωτες συζητήσεις και στέκονται, ουσιαστικά, σε ξυλοπόδαρα, οι οποίες δημιούργησαν μια κοινή ευρωπαϊκή αγορά σε συνεργασία με μεγάλες εταιρίες; Μια αληθινή εξουσία θα μπορούσε εξίσου να τις είχε δημιουργήσει – ή και να τις επιβάλλει, αν αυτό ήταν απαραίτητο –, η κοινή αυτή αγορά, κινούμενη από τις παρούσες οικονομικές δυνάμεις της Ευρώπης οι οποίες υπόκεινται σε κακοδιαχείριση και είναι εχθρικές προς τον επαγγελματία, εγωιστικές και άναρχες, τον αναγκάζουν να κάνει δύο και τρεις δουλειές. Η πυγμή ενός αρχηγού θα μπορούσε να τις καταστήσει πολύ γρήγορα σύμφωνες με τους νόμους της έξυπνης συμπαραγωγής και ωφέλιμες για το κοινό συμφέρον.

Ο κόσμος, τα πρώτα είκοσι χρόνια, θα δυσανασχετούσε και θα ήταν δυσαρεστημένος. Όμως, μετά την πάροδο μια γενιάς, η ενότητα αυτή θα πραγματοποιούταν. Η Ευρώπη πάντοτε αποτελούσε το μεγαλύτερο κέντρο δημιουργικής διανόησης. Οι λαοί της θα μπορούσαν, λοιπόν, ν' ανασάνουν τελικά τον αέρα μιας τέτοιας δημιουργικότητας η οποία θα διατηρούταν μέσα από την πειθαρχία, όταν η μάχη για την Ευρώπη θα είχε κερδηθεί.

- Η Γερμανία θα καταβρόχθιζε την Ευρώπη;

Ο κίνδυνος αυτός υπήρχε. Γιατί να το αρνηθούμε; Ο κίνδυνος αυτός πάντοτε υπήρχε. Επίσης και η Γαλλία του Ναπολέοντος θα μπορούσε να είχε καταβροχθίσει την Ευρώπη. Προσωπικά, βέβαια, δεν το πιστεύω. Ιδιοφυείς προσωπικότητες απ' όλη την Ευρώπη, ακόμη και υπό το καθεστώς αυτού του αυτοκράτορα, θα είχαν αναδυθεί.

Η ίδια φιλοδοξία κυριαρχίας αναμφίβολα διακατείχε και τη χιτλερική Ευρώπη. Οι Γερμανοί, όταν πρόκειται για κατάκτηση, είναι ορεξάτοι. Ορισμένοι θεωρούν ότι η Ευρώπη δεν είναι παρά ένα πιάτο γι' αυτούς. Ήταν ικανοί να βάλουν πολλές τρικλοποδιές στους άλλους

και να τους εξαπατήσουν. Κι όμως, κι όμως! Πρέπει να το παραδεχτούμε. Και πρέπει να το επιλύσουμε αυτό το ζήτημα. Αν δεν το κάναμε θα ήμασταν ηλίθιοι ή, τουλάχιστον, αφελείς – οι οποίοι, στην πολιτική, δεν έχουν καλύτερο μέλλον απ' ότι οι ηλίθιοι. Λάβαμε έτσι τα μέτρα μας, θέλοντας πάντοτε να γνωρίζουμε την πραγματικότητα με όση περισσότερη ακρίβεια γινόταν και καταλάβαμε προβεβλημένες θέσεις εξουσίας απ' όπου θα μπορούσαμε να ελέγχουμε την κατάσταση, να υπερασπιζόμαστε τους εαυτούς μας, να περιορίζουμε ή να σταματάμε αυτές τις τάσεις των Γερμανών.

Υπήρχαν ρίσκα σ' αυτό, είναι αλήθεια. Το να το αρνηθεί κανείς είναι βλακεία. Όμως υπήρχαν επίσης λόγοι, εξίσου σοβαροί, για να τους έχουμε εμπιστοσύνη.

Καταρχάς, ο Χίτλερ ήταν ένας άνθρωπος συνηθισμένος στο να βλέπει μακριά και δεν περιοριζόταν από την αποκλειστικά γερμανική θέαση των πραγμάτων. Ήταν Αυστριακός, έπειτα Γερμανός κι έπειτα ένιωθε πολίτης της Μεγάλης Γερμανίας. Απ' το 1941 κι έπειτα ξεπέρασε αυτούς τους προσδιορισμούς και ήταν Ευρωπαίος. Ένα ιδιοφυές μυαλό σχεδιάζει πέρα απ' τους περιορισμούς των συνόρων και των φυλών. Ο Ναπολέων, επίσης, αρχικά δεν ήταν παρά Κορσικανός και μάλιστα αντι-Γάλλος Κορσικανός. Στο τέλος της ζωής του, στη νήσο της Αγίας Ελένης, μιλούσε για τον «γαλλικό λαό που είχε τόσο αγαπήσει» ως έναν λαό που εκτιμούσε αλλά που δεν ήταν ο δικός του

κατ' αποκλειστικότητα. Τί θέλει μια ιδιοφυία; Να ξεπερνά τα πάντα συνεχώς. Όσο περισσότερα τα εμπόδια και τα προβλήματα που έχει να επιλύσει, τόσο περισσότερο βρίσκεται στο στοιχείο του. Ο Ναπολέων, το 1811, ήθελε να φτάσει ως τις Ινδίες.

Η Ευρώπη, για τον Χίτλερ, ήταν σαν ένα κτίριο φτιαγμένο στα μέτρα του. Η Γερμανία δεν ήταν παρά ένα σημαντικό διαμέρισμα που είχε χτίσει στο κτίριο αυτό και το έβλεπε με ιδιαίτερη συμπάθεια. Αλλά οι βλέψεις του είχαν φύγει από εκεί προ πολλού. Από πλευράς του, η γερμανοποίηση της Ευρώπης δεν εγκυμονούσε κανέναν αληθινό κίνδυνο. Άλλωστε, η πραγματικότητα της Ευρώπης εκείνης της εποχής ήταν στο άλλο άκρο όλων αυτών που του επέβαλαν οι επιδιώξεις του και το υπερήφανο όραμά του.

Υπήρχαν Γερμανοί που σκέφτονταν διαφορετικά; Αφού υπήρχαν Ευρωπαίοι που σκέφτονταν διαφορετικά! Αυτοί οι άλλοι Ευρωπαίοι είχαν ξεχωριστές, δικές τους αρετές που δεν ήταν προσβάσιμες στους Γερμανούς και χωρίς τις οποίες η Ευρώπη τους δεν θα ήταν παρά ένας παχύρευστος, άψητος χυλός. Το μυαλό μου πάει, πρώτα και κύρια, στα λαμπρά πνεύματα της Γαλλίας. Ουδέποτε θα μπορούσαν οι Γερμανοί, ούτε στο ελάχιστο, για να ζωοποιήσουν την Ευρώπη, να παραγκωνίσουν τις ιδιοφυίες της Γαλλίας, ακόμα κι αν δεν ήθελαν να έχουν καμία σχέση μαζί τους και ακόμα και αν, όπως άλλωστε ίσχυε σίγουρα, τις υποτιμούσαν.

Τίποτα δεν ήταν εφικτό να γίνει και τίπο-

τα δεν θα μπορούσε ποτέ να γίνει στην Ευρώπη χωρίς τη φινέτσα και τη χάρη των Γάλλων, χωρίς την ζωτικότητα και την καθαρότητα του γαλλικού πνεύματος. Ο γαλλικός λαός έχει την πλέον σβέλτη ευφυία. Η ευφυία αυτή σαγηνεύει, ταξιδεύει, μεταμορφώνει. Είναι ζωντανή. Είναι αέρινη. Το γαλλικό αισθητήριο του ωραίου είναι τέλειο. Ποτέ δεν θα ξαναφτιαχτεί άλλος θόλος σαν αυτόν του Ινβαλίντς. Ποτέ δεν θα υπάρξει άλλο ποτάμι τόσο μαγευτικό όσο αυτό στα ανατολικά της Λουάρ. Πουθενά δεν είναι πιο γοητευτικά, πιο σικ, πιο απολαυστικά να μένει κανείς απ' ότι στο Παρίσι.

Η Ευρώπη του Χίτλερ θα ήταν «βαριά» στην αρχή. Πέρα απο έναν Γκαίρινγκ, γνώστη της Αναγέννησης, ο οποίος είχε εξαιρετική αίσθηση του μεγαλείου και της τέχνης κι ενός Γκαίμπελς, ο οποίος είχε μια ευστροφία κοφτερή σαν μαχαίρι, οι υπόλοιποι χιτλερικοί αρχηγοί ήταν χοντρόπετσοι και χυδαίοι σαν γελαδάρηδες, χωρίς αίσθηση του ωραίου και ακολουθούσαν το δόγμα τους, τις ιδέες τους, τις διαταγές τους όπως ακριβώς θα έτρωγαν ένα μπιφτέκι ή θα κουβαλούσαν ένα τσουβάλι χημικό λίπασμα. Σε δέκα χρόνια όλα θα είχαν επηρεαστεί από αυτή τους την τραχύτητα. Το ιταλικό πνεύμα, επίσης, αποτέλεσε τον αντίβαρο για την ογκωδέστατη γερμανική ισχύ. Συχνά κοροϊδεύαμε τους Ιταλούς. Είδαμε, μετά τον πόλεμο, για τι ήταν ικανοί. Θα μπορούσαν να είχαν κατακλύσει τόσο μια χιτλερική Ευρώπη όσο και την σημερινή, με την κοινή αγορά της να είναι στο ξε-

κίνημά της, με τα άψογα δερμάτινα παπούτσια που κατασκευάζουν, με την εκλεπτυσμένη τους μόδα και με τα αγωνιστικά τους αυτοκίνητα που τρέχουν σαν λαγωνικά σε κυνοδρομίες.

Είμαι επίσης σίγουρος ότι η ρωσική ιδιοφυία επίσης θα συνέβαλε σε ιδιαίτερα σημαντικό βαθμό στο ραφινάρισμα μιας Ευρώπης υπερβολικά γερμανικής, όπου διακόσια εκατομμύρια Σλάβοι της Ανατολής θα ενσωματώνονταν. Ζώντας τέσσερα χρόνια ανάμεσα στον ρωσικό λαό, μπορεί να εκτιμήσει κανείς, να θαυμάσει και να αγαπήσει τους σοβιετικούς πολεμιστές. Το δυστυχές γεγονός είναι ότι εδώ και μισό αιώνα οι αρετές αυτών των διακοσίων εκατομμυρίων γενναίων ανθρώπων έχουν καταπνιγεί – και κινδυνεύουν να παραμείνουν για πολύ καιρό εξαφανισμένες πίσω απ' το μολύβδινο παραπέτασμα του Σοβιετικού καθεστώτος.

Αυτός ο λαός είναι φιλειρηνικός, έξυπνος, ευαίσθητος και καλλιτεχνικός. Έχει χάρισμα για τα μαθηματικά, κάτι το οποίο δεν αντικρούει στ' άλλα του χαρακτηριστικά: οι νόμοι που διέπουν τους αριθμούς, άλλωστε, είναι η βάση όλων των τεχνών.

Μπαίνοντας στη Ρωσία, οι Γερμανοί οι οποίοι είχαν κατηχηθεί συνοπτικά στα δόγματα του ναζισμού φαντάζονταν ότι τα μόνα άξια λόγου όντα στον κόσμο ήταν οι Άριοι οι οποίοι, αναγκαστικά, έπρεπε να είναι γιγαντόσωμοι ξανθοί, με σώμα χτισμένο σαν μπόντι μπίλντερ, πιο ανοιχτόχρωμοι και από το τσάι και με μάτια γαλάζια όπως ο ουρανός του Τιρόλο τον

Αύγουστο.

Ήταν πραγματικά αστείο το να έχουν τέτοιες αντιλήψεις, καθότι ο Χίτλερ δεν ήταν ψηλός και είχε καφέ μαλλιά. Το ένα πόδι του Γκαίμπελς ήταν πιο κοντό από το άλλο, ήταν μικρόσωμος και μελαχρινός σαν δαμάσκηνο. Ο Ζεπ Ντίτριχ έμοιαζε με μπάρμαν απ' τη Μασσαλία. Ο Μπόρμαν ήταν καμπουριασμένος σαν πρώην πρωταθλητής ποδηλασίας. Εκτός απ' ορισμένους γίγαντες, με γαλάζια μάτια και μαλλιά ξεβαμμένα με οξυζενέ, οι οποίοι σέρβιραν τα απεριτίφ στην ταράτσα του Μπερχτεσγκάντεν, οι μεγαλόσωμοι ευπατρίδες που πληρούσαν τις προδιαγραφές του Αρίου προτύπου σπάνιζαν, όπως είδαμε, στο περιβάλλον του Χίτλερ.

Μπορεί κανείς να φανταστεί την έκπληξη των Γερμανών οι οποίοι, εισβάλοντας στη Ρωσία, δεν συναντούσαν παρά ξανθούς με γαλάζια μάτια, τέλεια δείγματα του Άριου φαινοτύπου τον οποίο είχαν μάθει να θαυμάζουν κατ' αποκλειστικότητα! Ξανθοί! Και ξανθιές! Και τι ξανθιές! Μεγαλόσωμες γυναίκες της υπαίθρου, υπέροχες, δυνατές, με καθάρια γαλάζια μάτια και πολύ πιο υγιείς από εκείνες της χιτλερικής νεολαίας. Δεν μπορούσε κανείς να φανταστεί μια φυλή πιο συμβατή με τα Άρια πρότυπα ακόμα κι αν είχε φτιαχτεί απ' τους ιερούς κανόνες του χιτλερισμού!

Μέσα σε έξι μήνες, όλος ο στρατός των Γερμανών έγινε ρωσόφιλος. Παντού συνάπταμε σχέσεις με τους χωρικούς. Και με τις χωρικές! Όπως και επί Ναπολέοντος, η Ευρώπη φτιάχτηκε στην αγκαλιά των Ευρωπαίων γυναικών, εν προκειμένω με αυτές τις όμορφες Ρωσίδες κοπέλες, γεννημένες για τον έρωτα και τη γονιμότητα και τις είδαμε, κατά τη διάρκεια της οπισθοχώρησης, να ακολουθούν φρενιασμένα τον Έριχ, τον Βάλτερ, τον Καρλ και τον Βόλφγκανγκ που τους είχαν μάθει, σε στιγμές ανάπαυσης, ότι η χαρά του ν' αγαπάς έχει χάρη παντού, ακόμη κι όταν προέρχεται απ' τη Δύση.

Οι θεωρητικοί του ναζισμού διέδιδαν θεωρίες αγρίως αντι-σλαβικές. Δεν μπόρεσαν όμως να αντιταχθούν στην Ρωσο-γερμανική συγχώνευση. Οι Ρώσοι και των δύο φύλων θα μπορούσαν να μάθουν γερμανικά πολύ γρήγορα. Ήδη, δηλαδή, πολύ συχνά ήξεραν. Βρίσκαμε βιβλία γερμανικών σε όλα τους τα σχολεία. Ο γλωσσικός σύνδεσμος θα είχε δημιουργηθεί με τη Ρωσία πολύ πιο γρήγορα απ' οπουδήποτε αλλού στην Ευρώπη.

Ο Γερμανός έχει τις αξιέπαινες τεχνικές και οργανωτικές ικανότητες. Ο Ρώσος, όμως, φύσει ονειροπόλος, έχει πιο έντονη φαντασία και σπιρτάδα πνεύματος. Το ένα θα μπορούσε να συμπληρώνει το άλλο. Κι έπειτα, οι δεσμοί αίματος θα έκαναν τα υπόλοιπα. Οι Γερμανοί νέοι, όλως φυσικά και παρά το ό,τι κι αν έκανε η προπαγάνδα για να τους σταματήσει, θα μπορούσαν να είχαν παντρευτεί με χιλιάδες νεαρές Ρωσίδες. Τους άρεσαν. Η δημιουργία της Ευρώπης στην Ανατολή θα είχε συντελεστεί με τον πλέον ευχάριστο τρόπο. Η Γερμανο-ρωσική συνένωση θα ήταν θαυμάσια.

Ναι, το πρόβλημα ήταν γιγάντιο: το να ενώσει κανείς πεντακόσια εκατομμύρια Ευρωπαίους οι οποίοι, στην αρχή, δεν θα είχαν καμία διάθεση να συντονίσουν τις εργασίες τους, να συνενώσουν τις δυνάμεις τους, να εναρμονίσουν τους χαρακτήρες τους και τα ιδιαίτερά τους ταπεραμέντα. Αλλά ο Χίτλερ είχε την ιδιοφυία και τη δύναμη που μπορούσαν να επιβάλλουν και να πραγματοποιήσουν αυτό το κολοσσιαίο έργο στο οποίο εκατό άλλοι πολιτικοί θα αποτύγχαναν λόγω της μετριότητάς τους και των παρωπίδων τους.

Αυτά τα εκατομμύρια στρατιώτες θα μπορούσαν να είναι εκεί για να βοηθήσουν τις ειρηνευτικές του δράσεις, προερχόμενα απ' ολόκληρη την Ευρώπη, συμμετέχοντας στην Κυανή Μεραρχία, στις χώρες της Βαλτικής, στη Λεγεώνα της Φλάνδρας, στα Βαλκανίων, στη Μεραρχία Καρλομάγνος και δρώντας μαζί με τους εκατοντάδες χιλιάδες συντρόφους τους στις τριάντα οκτώ μεραρχίες των Waffen-SS!

Στο σχεδόν ευρωπαϊκό νησί που είχε δημιουργηθεί κι επέπλεε στη Δύση, μετά τον κατακλυσμό του Γ' Ράιχ, θεμελιώθηκαν οι βάσεις, έστω και με ελλείψεις και αστάθεια, μιας κοινής αγοράς και τέθηκαν οι όροι διαπραγμάτευσης μέσα σε αυτή. Ωραία. Αλλά μια αληθινή Ευρώπη, εξυψωμένη από ένα ιδεώδες επαναστατικό και ηρωικό, που θα στόχευε σε κάτι μεγαλειώδες, θα έπρεπε να έχει επίσης και μια άλλη γοητεία!

Η ζωή της νεολαίας ολόκληρης της Ευρώπης θα έβρισκε μια άλλη πανάκεια για τα προβλήματά της και ένα άλλο υπαρξιακό νόημα απ' το να ζει σαν τους περιφερόμενους μπήτνικς και τους διαδηλωτές, οι οποίοι δικαίως επαναστατούν ενάντια στα δημοκρατικά καθεστώτα που δεν τους προσφέρουν ποτέ έναν στόχο ο οποίος μπορεί να τους ενθουσιάσει. Αντίθετα, εδώ και πολλά χρόνια μετά τον πόλεμο, τους καταπνίγουν.

Ακόμα κι αν είχαν γίνει απείθαρχοι στις κυβερνήσεις τους, οι διάφοροι λαοί της Ευρώπης θα ξαφνιάζονταν όταν συνειδητοποιούσαν πόσο καλά συμπληρώνει ο ένας λαός τον άλλον. Οι δημοσκοπήσεις θα μπορούσαν να επιβεβαιώσουν, ακόμα και όσο εμείς ζούμε, ότι η Ευρώπη της βίας μετατράπηκε, απ' τα Πυρηναία ως τα Ουράλια, σε μια ελεύθερη Ευρώπη, μια κοινότητα πέντε εκατομμυρίων συναινούντων Ευρωπαίων.

Είναι λυπηρό ότι τον 19ο αιώνα ο Ναπολέων απέτυχε. Η Ευρώπη του, φτιαγμένη στο χωνευτήριο της εποποιίας του, θα μας είχε γλιτώσει από μεγάλες δυστυχίες και συγκεκριμένα από τους δύο παγκοσμίους πολέμους. Εν καιρώ, θα είχε πάρει στα ικανά του χέρια την μεγάλη μηχανή του κόσμου αντί ν' αφήσει την Ευρώπη διχασμένη από αποικιοκρατικές διαμάχες, συχνά αόριστες και άπληστες και οι οποίες, τέλος, αποδείχθηκαν πως σε τίποτα δεν ωφέλησαν.

Είναι επίσης λυπηρό ότι στον 20ό αιώνα ο Χίτλερ, με τη σειρά του, απέτυχε. Ο κομμουνισμός θα είχε σαρωθεί. Οι Ηνωμένες Πολιτείες

δεν θα είχαν καθυποτάξει τον κόσμο σε μια δικτατορία συντηρητισμού. Και, ύστερα από είκοσι αιώνες αποπειρών και αποτυχιών, τα παιδιά των πέντε εκατομμυρίων Ευρωπαίων, ενωμένα αρχικά παρά την θέλησή τους, θα μπορούσαν τελικά να έχουν πολιτική, κοινωνική και οικονομική ενότητα, όπως και μια ενότητα διανόησης και συνείδησης η οποία θα ήταν η πλέον ισχυρή στον πλανήτη.

- Αυτή θα ήταν η Ευρώπη των στρατοπέδων συγκέντρωσης;

Συνέχεια αυτό λιβανίζουν! Λες και δεν θα υπήρχε τίποτα εκτός από αυτά στην Ευρώπη που θα φτιαχνόταν! Λες και, μετά την πτώση του Χίτλερ, δεν συνέχισε η μαζική εξολόθρευση των ανθρώπων στην Ασία, στην Αμερική, ακόμα και στην Ευρώπη, στους δρόμους της Πράγας και της Βουδαπέστης!

Λες και οι εισβολές, οι παραβιάσεις συνόρων, οι καταχρήσεις εξουσίας, οι δολοπλοκίες, οι απαγωγές πολιτικών δεν άνθισαν ποτέ στο Βιετνάμ, στον Άγιο Δομίνικο, στη Βενεζουέλα, στον Κόλπο των Χοίρων, στην Κούβα και δεν έγιναν ακόμα και μέσα στο Παρίσι, με την υπόθεση Μπεν Μπαρκά, η οποία ήδη έχει ξεχαστεί! Και μάλιστα πέρα από τα σύνορα του Ισραήλ! Γιατί να μην το πούμε; Δεν ήταν ο Χίτλερ που όρμησε με τανκς προς το όρος Σινά και κατέλαβε δια της βίας, στην Εγγύς Ανατολή, την περιοχή κάποιων άλλων!

Πρέπει να είμαστε – ναι! – ενάντια στη βία, δηλαδή ενάντια σε όλες τις μορφές βίας απ' όπου κι αν προέρχονται. Όχι μόνο ενάντια στη βία που άσκησε ο Χίτλερ αλλά επίσης ενάντια και στη βία που άσκησε ο Μιλλέτ, ρίχνοντας χιλιάδες αλεξιπτωτιστές στη διώρυγα του Σουέζ, το 1956, τόσο προμελετημένα όσο και με απατηλές προθέσεις. Πρέπει να είμαστε ενάντια στη βία που ασκούν οι Αμερικάνοι όταν σφάζουν, δεκαπέντε χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά απ' τη Μασαχουσέτη ή τη Φλόριντα, τους Βιετναμέζους οι οποίοι δεν τους υπαγόρευσαν ποτέ το πως να ζουν· ενάντια στη βία που ασκούν οι Άγγλοι οι οποίοι οργανώνουν στρατιές στη Νιγηρία και διεκδικούν, χάρη σ' ένα εκατομμύριο νεκρούς απ' τη Μπιάφρα, τις πετρελαιοπηγές των υπερκαπιταλιστών· ενάντια στη βία των Σοβιετικών, οι οποίοι πολτοποιούν κάτω απ' τα τανκς τους Ούγγρους και Τσέχους οι οποίοι αρνούνται να υποκύψουν στην τυραννία τους!

Το ίδιο ισχύει και για τα εγκλήματα πολέμου.

Οι ηττημένοι σύρθηκαν στη Νυρεμβέργη και κλείστηκαν σαν πίθηκοι σε κελιά. Αρνήθηκαν στους συνηγόρους τους να χρησιμοποιήσουν έγγραφα τα οποία θα μπορούσαν να ενοχλήσουν τους κατηγόρους τους, και συγκεκριμένα να κάνουν την οποιαδήποτε αναφορά στη σφαγή, στο Κατύν, δεκαπέντε χιλιάδων Πολωνών αξιωματικών καθότι ο εκπρόσωπος του Στάλιν, ο δολοφόνος τους, ήταν μέλος της δικαστικής επιτροπής για Εγκλήματα Πολέμου της Νυρεμβέργης. Αν ξανακάναμε αυτή τη δίκη σωστά τότε θα έπρεπε να γίνει για όλους τους εγκλη-

ματίες και όχι μόνο για τους Γερμανούς εγκληματίες· αλλά και για τους Άγγλους εγκληματίες οι οποίοι σφαγιάσανε διακόσιες χιλιάδες αθώους αμάχους στη Δρέσδη, κι επίσης για τους Γάλλους εγκληματίες οι οποίοι, δίχως καμία επίπτωση, τουφέκιζαν στην χώρα τους ανυπεράσπιστους Γερμανούς κρατούμενους κι επιπλέον για τους Αμερικάνους εγκληματίες οι οποίοι συνέθλιβαν τα γεννητικά όργανα των αιχμαλώτων S.S. στο Μαλμεντί!

Αυτή η δίκη θα έπρεπε να γίνει εξίσου και για τους σοβιετικούς εγκληματίες οι οποίοι διέπραξαν, κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, απίστευτες φρικαλεότητες στην κατεχόμενη Ευρώπη και έβαλαν σε φούρνους εκατομμύρια ανθρώπους στα πλέον αποτρόπαια στρατόπεδα συγκέντρωσης, αυτά της Λευκής Θάλασσας και της Σιβηρίας.

Το ότι αυτά τα στρατόπεδα δεν έχουν κλείσει μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως εκείνα του Γ' Ράιχ, και λειτουργούν ακόμα είκοσι χρόνια μετά την καταστροφή του, είναι κάτι το οποίο δεν μας κοπανάνε συνέχεια. Αυτά τα στρατόπεδα της Ε.Σ.Σ.Δ. υπάρχουν ακόμα και σήμερα και λειτουργούν. Χιλιάδες άνθρωποι συνεχίζουν να στέλνονται εκεί οι οποίοι είχαν την ατυχία να δυσαρεστήσουν τους κυρίους Μπρέζνιεφ, Κοσίγκιν και άλλους τέτοιους αμνούς της δημοκρατίας! Γι' αυτά τα στρατόπεδα, που είναι σε πλήρη λειτουργία, όπου οι Σοβιετικοί τσακίζουν αμείλικτα όλους όσους αντιτάσσονται στη δικτατορία τους, κανείς δεν

λέει μια κουβέντα ανάμεσα σ' όλες αυτές τις κραυγές της Αριστεράς! Κανείς από αυτούς δεν προσβάλλεται!

Λοιπόν να! Πού είναι η επιτυχία της αλήθειας; Της ισότητας; Πού είναι η καλή πίστη; Μήπως είναι όλα μια φάρσα;

Ποιος είναι ο πιο απεχθής; Αυτός ο οποίος σκοτώνει ή αυτός ο οποίος παριστάνει τον ενάρετο και σιωπά;

Βλέποντας το καθεστώς ασυλίας και ατιμωρησίας που δόθηκε στους εγκληματίες εν καιρώ ειρήνης και πολέμου απ' τη στιγμή που δεν ήταν Γερμανοί, όλοι οι αλήτες μετά τον πόλεμο πήραν θάρρος και βασάνισαν μέχρι θανάτου, με μια τρομακτική αγριότητα, τον Λουμούμπα, καθάρισαν με πολυβόλο τον Τσε Γκεβάρα, εκτέλεσαν με ρεβόλβερ, μπροστά στους δημοσιογράφους, κρατούμενους μέσα στη Σαϊγκόν, έστησαν δημόσιες δολοφονίες με τη βοήθεια των πλέον υψηλά ιστάμενων προσώπων ως συνεργούς – μ' έναν εύκολο πυροβολισμό που ήρθε πίσω από έναν πάγκο πανηγυριού – όπως αυτή του Κένεντι του πρώτου κι έπειτα του Κένεντι του δευτέρου, ο οποίος ενοχλούσε, στις Η.Π.Α., τους αληθινούς διαχειριστές της εξουσίας – της οικονομικής δηλαδή, που πάντοτε καλύπτει η δημοκρατία.

- Όλοι οι εγκληματίες στη φυλακή! Όποιοι κι αν είναι! Όπου κι αν βρίσκονται!

Τέτοιες ήταν οι ενάρετες κραυγές των εξοργισμένων κατηγόρων όταν επρόκειτο για τον Χίτλερ και σώπαιναν, βέβαια, όταν δεν επρό-

κειτο γι' αυτόν. Αυτό κι αν είναι σουρεαλιστική κωμωδία, το να θέλουν να μετατρέψουν το πνεύμα της δικαιοσύνης σε πνεύμα εκδίκησης και την κριτική ενάντια στη βία σε μία από τις πλέον χυδαίες μορφές υποκρισίας!

Ας είναι ελαφρύ το χώμα που σκεπάζει αυτούς που πέθαναν υπό το καθεστώς του Χίτλερ! Αλλά οι ψευτοπουριτανοί της δημοκρατίας εξαπολύουν παρόλα αυτά ένα κολασμένο, ανελέητο διωγμό στις τεφροδόχους αυτών – κάτι το οποίο καταλήγει να είναι πλέον απρέπεια! Αυτός ο διωγμός που γίνεται παγκοσμίως, εδώ και είκοσι χρόνια αποτελεί έναν σκανδαλώδη εκβιασμό. Σκανδαλώδη ακριβώς επειδή γίνεται τόσο με απόλυτη μεροληψία όσο και με κυνισμό! Κάτι τέτοιο έχει νόημα μονάχα για τον υπόκοσμο. Η ιστορία δεν υπάρχει για να μας ικανοποιεί. Δεν επιδέχεται αλλαγές, για να την κάνουμε όπως θα την θέλαμε και για να βρίσκουν πάτημα οι προβοκάτορες του αιώνιου μίσους, οι κεκονιαμένοι αυτοί τάφοι, οι παραχαράκτες και οι απατεώνες.

Ο λογαριασμός παραμένει ο λογαριασμός. Παρά την ήττα στην Ε.Σ.Σ.Δ., παρότι ο Χίτλερ κάηκε, παρότι ο Μουσολίνι κρεμάστηκε, ο φασισμός, στις διάφορες εκφάνσεις του – όπως επίσης και η εγκαθίδρυση των Σοβιετικών στη Ρωσία – παραμένει το μεγάλο γεγονός του αιώνα.

Κάποιες από τις ανησυχίες που είχε ο Χίτλερ το 1930 ξεπεράστηκαν. Η ιδέα του ζωτικού χώρου είναι πια παρωχημένη. Η απόδειξη

αυτού: Η Δυτική Γερμανία, που δεν είναι παρά κομμάτι της περιοχής του Μεγάλου Ράιχ, είναι επί του παρόντος πιο πλούσια και δυνατή απ' ότι το χιτλερικό κράτος του 1939. Οι διεθνείς και οι θαλάσσιες μεταφορές που γίνονται σε χαμηλές τιμές έχουν αλλάξει τα πάντα. Χωρίς ούτε μια πρώτη ύλη, σήμερα, μπορεί κανείς να δημιουργήσει την πιο ισχυρή βιομηχανία του κόσμου.

Ο λαός της υπαίθρου, που τόσο ευνοούσαν οι «φασισμοί», πέρασε απανταχού σε δεύτερη μοίρα. Μια φάρμα που σήμερα, με το να εκβιομηχανίσει τα μέσα της έξυπνα, μπορεί να παράγει πολύ περισσότερο απ' ότι εκατό φάρμες παλιά που δεν είχαν μέθοδο ή προσαρμοσμένο μοντέρνο εξοπλισμό. Στην πλειοψηφία τους, οι χωρικοί αποτελούν από παλιά μια μειοψηφία η οποία ολοένα και συρρικνώνεται. Τα λιβάδια της βοσκής των κοπαδιών και το όργωμα των χωραφιών, δραστηριότητες τόσο αγαπητές στον μεσαιωνικό αρχιεπίσκοπο των Παρισίων, Σαλύ, έπαψαν πλέον να είναι το μοναδικό μέσο επιβίωσης των λαών, είτε είναι παραταϊσμένοι είτε δεν έχουν λεφτά για να φάνε. Και πάνω απ' όλα, τα κοινωνικά δόγματα, όποια κι αν ήταν αυτά, που δεν λογάριαζαν τίποτα περισσότερο απ' το κεφάλαιο και την εργασία, είναι πια ξεπερασμένα.

Ένα τρίτο στοιχείο έχει επίσης εισχωρήσει στην εξέλιξη των πραγμάτων: η φαιά ουσία. Η οικονομία δεν είναι πια μια υπόθεση δύο ατόμων, αλλά τριών. Ένα γραμμάριο δημιουργικής

ευφυίας, συχνά, έχει περισσότερη αξία απ' ότι ένα ολόκληρο τραίνο φορτωμένο με κάρβουνο ή πυρίτες. Ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει πλέον καταστεί η απαραίτητη πρώτη ύλη. Ένα εργαστήριο με επιστημονικούς ερευνητές μπορεί να κοστίζει περισσότερο απ' ότι μια ολόκληρη γραμμή παραγωγής. Πριν απ' τον καπιταλιστή και πριν απ' τον εργάτη: ο ερευνητής!

Χωρίς αυτόν, χωρίς τις υψηλά εξειδικευμένες ομάδες αυτές, χωρίς τους υπολογιστές τους και τις στατιστικές τους, το Κεφάλαιο και η Εργασία θα ήταν σώματα νεκρά. Οι Κρουπ και οι Ρόθτσαϊλντ θα πρέπει να κάνουν τόπο για μυαλά πιο ικανά απ' τα δικά τους.

Η εξέλιξη των προβλημάτων αυτών δεν θα είχε πιάσει τον Χίτλερ απροετοίμαστο. Διάβαζε τα πάντα και ήταν ενήμερος για τα πάντα. Τα ατομικά του εργαστήρια ήταν από τα πρώτα στον κόσμο. Η ιδιότητα, άλλωστε, της μεγαλοφυίας είναι να ανακυκλώνεται ασταμάτητα. Ο Χίτλερ, του οποίου η φαντασία έκαιγε συνεχώς, είχε προβλέψει το γεγονός αυτό και την επερχόμενη αλλαγή.

Πάνω απ' όλα, όμως, έφτιαξε ανθρώπους.

Η Γερμανία και η Ιταλία, αφότου ηττήθηκαν και τσάκισαν (το Γ' Ράιχ δεν ήταν πια παρά ένας σωρός από χαλάσματα και σπασμένα τούβλα το 1945), θα έκαναν λάθος αν ξαναβρίσκονταν επικεφαλής της Ευρώπης. Γιατί; Επειδή το μεγάλο σχολείο του χιτλερισμού και του φασισμού δημιούργησε προσωπικότητες. Σχημάτισε χιλιάδες νεαρούς αρχηγούς, έδωσε ταυ-

τότητα σε χιλιάδες ανθρώπους και τους αποκάλυψε, κάτω από πολύ ιδιαίτερες συνθήκες, τις ικανότητες που είχαν στο να οργανώνουν και να διοικούν – κάτι το οποίο δεν θα μπορούσαν ποτέ να είχαν μάθει και αξιοποιήσει μέσα στην ημιαστική καθημερινή ρουτίνα αλλοτινών εποχών.

Το Γερμανικό θαύμα μετά το 1945 ήταν αυτό: μια γενιά, τσακισμένη υλικά, είχε προετοιμαστεί με τρόπο ανώτερο για να αναλάβει ηγετικό ρόλο, πατώντας επάνω σ' ένα δόγμα που βασιζόταν στην εξουσία, την ευθύνη και τη λήψη πρωτοβουλίας. Όταν δοκιμάστηκε στη φωτιά, αυτές οι ποιότητες έδωσαν στους χαρακτήρες των ανθρώπων μια αντοχή μεγαλύτερη και από αυτή του καλύτερου ατσαλιού η οποία, την ώρα που θα χρειαστεί να αναδυθεί και πάλι, θα αναδειχθεί ως παντοδύναμος μοχλός.

Όμως δεν ήταν μόνο η Γερμανία και η Ιταλία που ανυψώθηκαν από τους ανέμους της μεγάλης χιτλερικής θύελλας. Ο αιώνας σείστηκε συθέμελα από τη θύελλα αυτή και μεταμορφώθηκε σε όλους του τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων του κράτους, των κοινωνικών σχέσεων, της οικονομίας και της επιστημονικής έρευνας.

Η αληθινή αιτία της ανάπτυξης των σύγχρονων ανακαλύψεων, από την πυρηνική ενέργεια ως την μινιατουροποίηση είναι ο Χίτλερ – γουρλώστε όσο θέλετε τα μάτια, αλλά έτσι είναι! – ο οποίος τις τροχιοδρόμησε σε μια εποχή που η Ευρώπη έτρωγε την καθημερινή της σουπίτσα δίχως να τολμάει να κοιτάξει παραπέρα απ' το

μπολ της.

Τί θα ήταν ο φον Μπράουν, ένας ογκώδης νεαρός Γερμανός, ολότελα άγνωστος και δίχως μέσα, χωρίς τον Χίτλερ; Τα δύσκολα χρόνια εκείνος ήταν που τον ωθούσε, τον παρακινούσε. Ο Γκαίμπελς επίσης στήριζε με την φιλία του τον φον Μπράουν. Ακόμα και το 1944, αυτός ο υπουργός – ο πιο έξυπνος από τους υπουργούς του Χίτλερ – άφηνε τα καθήκοντά του για να ενθαρρύνει τον φον Μπράουν σε προσωπικές τους συναντήσεις.

Αυτή ήταν και η περίπτωση με εκατοντάδες άλλους. Είχαν ταλέντο. Αλλά τί θα μπορούσαν να είχαν κάνει με το ταλέντο τους και μόνο;

Οι Αμερικάνοι γνώριζαν καλά ότι το επιστημονικό μέλλον του κόσμου βρισκόταν εκεί, στα εργαστήρια του Χίτλερ. Αν και αυτάρεσκα παρουσιάζονταν ως οι βασιλιάδες της επιστήμης και της τεχνολογίας, δεν είχαν άλλη προτεραιότητα, όταν ήταν νικητές τον Μάιο του 1945, απ' το να ριχτούν μέσα στο Γ' Ράιχ, πριν ακόμα καταλαγιάσουν οι φλόγες και οι καπνοί, για να πάρουν εκατοντάδες γνώστες της ατομικής επιστήμης.

Οι Σοβιετικοί ακολούθησαν μια παράλληλη πορεία. Μετέφεραν τους επιστήμονες του Χίτλερ στη Μόσχα με ολόκληρα τραίνα.

Ανάμεσα σ' αυτούς που μπόρεσε να περιμαζέψει η Αμερική, πήρε την αφρόκρεμα. Οι Η.Π.Α. διόρισαν ως υπεύθυνο της αχανούς τους μονάδας παραγωγής πυρηνικής ενέργειάς τον φον Μπράουν του Χίτλερ, του Χίτλερ στον

οποίο η σύγχρονη Αμερική χρωστάει τόσα καθότι ήταν εκείνος ο πρώτος που, τον Αύγουστο του 1939, ακόμα και πριν αρχίσει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, έστειλε τον πρώτο πύραυλο στους ουρανούς της Πρωσίας.

Ο σύγχρονος κόσμος γεννήθηκε εκείνη την ημέρα.

Όπως το μπαρούτι, που σκοτώνει, τέθηκε στην υπηρεσία του κόσμου έτσι και η πυρηνική εποχή, που την εισήγαγε ο Χίτλερ το 1939, μεταμόρφωσε τους μελλοντικούς αιώνες. Και σε αυτό, επίσης, όπως και στον κοινωνικό τομέα, οι επικριτές του Χίτλερ δεν είναι παρά αργοπορημένοι μιμητές. Δεν είναι, άλλωστε, το Ερευνητικό Κέντρο του Πιερλάτ παρά μια απομίμηση, με εικοσιπέντε χρόνια καθυστέρηση, της χιτλερικής βάσης του Πεενεμούντε;

Ο Χίτλερ εξαφανίστηκε και ο δημοκρατικός κόσμος αποδείχθηκε ανίκανος να δημιουργήσει κάτι νέο σε επίπεδο πολιτικό και κοινωνικό ή, έστω, να επιδιορθώσει τα παλιά.

Νόμισε ότι θα μπορούσε να δέσει τα παπούτσια του με τα παλιά, τριμμένα κορδόνια της προπολεμικής περιόδου. Παραπατώντας, όμως, ξαναέπεσε στο βρώμικο χώμα.

Απ' τον Νάσερ μέχρι τον Ντε Γκωλ, απ' τον Τίτο μέχρι τον Κάστρο, όπου κι αν κοιτάξει κανείς, στις παλαιές χώρες οι οποίες αναζητούν μια διέξοδο απ' το παρελθόν ή στις νέες χώρες του Τρίτου Κόσμου που τώρα ξυπνάνε, παντού αναδύεται και πάλι η φόρμουλα: **εθνικισμός και σοσιαλισμός, εκπροσωπούμενοι από**

έναν δυνατό άνδρα, ενσάρκωση ενός καθοδηγητή του λαού, που τον αγαπούν έντονα και οικειοθελώς όλοι και ο οποίος είναι δημιουργός ενός ιδεώδους και μιας πίστης.

Ο μύθος μιας δημοκρατίας, παλαιού τύπου, με στόμφο, φλυαρία, ανικανότητα και έλλειψη γονιμότητας δεν είναι παρά μια φούσκα αποτελούμενη από εκατό άλλες άδειες φούσκες και δεν μαγεύει πλέον κανέναν. Δεν ενδιαφέρει πλέον κανέναν. Τη νεολαία, μάλιστα, την κάνει να γελάει.

Ποιος ασχολείται πλέον με τα παλαιά κόμματα και τις χωρίς αξία, ξεχασμένες παλιατζούρες τους; Τον Χίτλερ, όμως, τον Μουσολίνι, ποιος θα τους ξεχάσει ποτέ; Εκατομμύρια αγόρια μας πέθαναν κατά τη διάρκεια μιας φρικτής οδύσσειας. Τί θα απογίνουν εκεί, σε μέρη μακρινά, οι δύστυχοι οι τάφοι τους; Στις ζωές μας, εμείς, οι επιζώντες, τσακιστήκαμε, καταστραφήκαμε, ουσιαστικά εξολοθρευθήκαμε. **Αλλά ο φασισμός, για τον οποίον ζήσαμε, σχημάτισε την εποχή μας για πάντα. Μέσα στις πολλές μας δυστυχίες, αυτό αποτελεί τη μεγάλη μας χαρά.**

Θα έπρεπε να το είχαμε χαράξει με τατουάζ στο μπράτσο μας, ως στρατιώτες! Πολύ αργά! Κοιτάζουμε τους εξολοθρευτές μας και τους αψηφούμε. Η αυλαία της ιστορίας έπεσε για τον Χίτλερ και τον Μουσολίνι, όπως έπεσε και για τον Ναπολέοντα. Οι μικροπρεπείς δεν μπορούν να το αλλάξουν αυτό. Η μεγάλη Επανάσταση του 20ού αιώνα έγινε.

Περιεχόμενα

1. Η φίμωση των ηττημένων 7
2. Όταν η Ευρώπη ήταν φασιστική 18
3. Ο δρόμος προς την εξουσία στα 25 μου χρόνια 43
4. Η Ευρώπη εκρήγνυται 66
5. Χίτλερ για χίλια χρόνια 108
6. Δίπλα από τους Γερμανούς 124
7. Τα τραμ της Μόσχας 139
8. Η ρωσική κόλαση 157
9. Ποιος ήταν ο Χίτλερ; 177
10. Απ' το Στάλινγκραντ στο Σαν Σεμπαστιάν 212
11. Οι εξόριστοι 237
12. Κι αν ο Χίτλερ είχε κερδίσει; 258

Η αληθινή νίκη – η νίκη που θα διαρκούσε και θα είχε ουσία – ήταν ότι ο Χίτλερ έφερε στον Μαρξισμό το εξής: τη συμφιλίωση του Εθνικισμού και του Σοσιαλισμού, εξού και το όνομα του Εθνικοσοσιαλισμού, το πιο όμορφο όνομα που έχει φέρει ποτέ στην παγκόσμια ιστορία ένα πολιτικό κόμμα.

Η αγάπη για την πατρώα γη, κάτι το οποίο είναι απόλυτα φυσιολογικό αλλά από μόνη της αποτελεί μια έννοια αρκετά περιορισμένη, ενώθηκε με το διεθνές πνεύμα του Σοσιαλισμού, φέρνοντας, όχι με λόγια αλλά στο χειροπιαστό επίπεδο της καθημερινής ζωής, κοινωνική δικαιοσύνη και σεβασμό για την εργατική τάξη.

Πριν από τον Χίτλερ, ο πατριωτισμός ήταν, πολύ συχνά, αποκλειστικό προνόμιο των αστών και των μεσαίων τάξεων. Στον αντίποδα, ο Σοσιαλισμός ήταν το μετερίζι σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα της εργατικής τάξης. Ο Χίτλερ πραγματοποίησε τη συνένωση των δύο. Ένας γερασμένος Ντε Γκωλ, θα μπορούσε να είχε κάνει κάτι ανάλογο;

ISBN: 978-618-83579-5-2